M. LUDEMIS

OROLOGIUL LUMII

BĂTEA

MIEZUL NOPȚII

EDITURA TINERETULUI

MENELAOS LUDEMIS

OROLOGIUL LUMII BĂTEA MIEZUL NOPȚII

TRADUCERE DE:
ȘTEFAN POPESCU ȘI
IANNIS VEAKIS

EDITURA TINERETULUI

Coperta de AUREL STOICESCU

Titlul lucrării în original

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ

ΤΟ ΡΟΛΟΪ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΧΤΥΠΑ ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

PREFAȚĂ

Un avion se pregătește de plecare, undeva pe un aeroport american. Pe rînd, pasagerii urcă scara uriașei aeronave. Pe măsură ce-și ocupă locurile, cititorul, purtat înapoi spre trecut, face cunoștință cu viața eroilor. Toți aceștia nu sînt simboluri dezbrăcate de simțăminte și de conținut social, ci oameni reali, exponenți ai unor categorii sociale precis definite.

Iată-i pe bătrînii soți Baumann, supraviețuitori ai uraganului pustiitor al fascismului, care și-au păstrat dragostea puternică, proaspătă și curată de-a lungul unei vieți tragice. Au îndurat — chiar cu prea multă resemnare — urgia abătută asupra lor. Încercarea de a găsi o altă lume, părăsind Europa pentru ispititoarea și înșelătoarea Americă, i-a dezamăgit. Rasismul, ifosul de rasă superioară, se traduce dincolo de ocean prin orori, crime și sluțiri ale sufletului, la fel de odioase și de reprobabile ca și cele de pe vremea lui Hitler. Bătrînii, sleiți, întristați, își poartă amărăciunea înapoi spre Europa, cu singura nădejde că vor găsi urma copiilor în a căror moarte nu pot crede, în ciuda evidenței.

Întoarcerea mareșalului Helmuth von Keltner, călău al poporului grec, criminal de război, colaborator devotat al lui Hitler, echivalează cu un triumf. Scăpat de o meritată pedeapsă din fața tribunalului de la Nüremberg, von Keltner a fost transportat peste ocean și ținut la adăpost, în așteptarea unui moment prielnic. Se pare că acest moment a venit.

Bundeswehrul, în plină refacere, urmează să fie dotat cu armament atomic în pregătirea unor agresiuni împotriva țărilor socialiste. Von Keltner este tipul militarismului fără scrupule, al dușmanului umanității dispus să intre în solda oricui îi oferă mijloace să poarte război, să ucidă.

Soții Baumann sînt victimele, von Keltner — asasinul. Primii nu-și găsesc liniștea sufletească și securitatea personală în cadrul societății capitaliste. Al doilea, dimpotrivă, nu poate trăi decît în acest climat al cărui exponent și fruct este.

Între acești doi poli ce se exclud se găsește un alt pasager al avionului — Philip Stocker, victimă a psihozei rasiste și a neofascismului american. Trimis, fără să fie întrebat, în Coreea de nord, el cade prizonier. La întoarcerea în țară, Stocker este supus tehnicii „spălării creierului", transformat în calomniator al coreenilor, într-o fabrică de minciuni, în scopul de a menține trează isteria anticomunistă, de a alimenta furia rasistă.

Un alt personaj al romanului este Miltos, luptător conștient și neînfricat împotriva fascismului, împotriva asupririi și împilării. Om cu înalte trăsături morale, înzestrat cu tenacitate și curaj, el trezește energia oamenilor din jurul său, insuflă tărie și putere de luptă, oferă exemplul unui om conștient de forța și justețea cauzei sale. Dragostea de libertate, credința nestrămutată că viitorul este al celor asupriți, că ei vor învinge orînduirea al cărui reprezentat „ilustru" este von Keltner, că ei vor nimici o orînduire în stare să sluțească viața unor oameni ca Phil și Gaetana, dă lui Miltos frumusețea morală pe care o au spiritele eroice. El înnobilează, dă un sens și purifică viața acelora cu care vine în contact, pe care-i ajută. Forța exemplului său o determină pe Gaetana să-l urmeze, după cum transformă și redă demnitatea umană pierdută lui Phil. Puritatea morală a lui Miltos este puternic evidențiată în

scenele ce au loc în avionul amenințat să se prăbușească în ocean. În momentele grave, cînd moartea amenință pasageri și echipaj, cînd se impune sacrificiul voluntar al cîtorva pasageri, toată lașitatea unor indivizi ca von Keltner, Altago și preotul ipocrit iese la iveală. În fața morții ce amenință pe toată lumea, ei se dezvăluie în toată ticăloșia lor, dornici să se salveze sacrificînd pe alții.

În romanul lui Menelaos Ludemis se înfruntă în permanență două forțe: binele și răul. Fiind vorba de evenimente petrecute în zilele noastre în diverse părți ale lumii, evident că aceste forțe au o semnificație politică. Răul este întrupat de imperialism în forma sa cea mai agresivă, înfățișat fiind într-o varietate de aspecte și cu intensitate diferită. Acestor forțe li se opun patrioții comuniști sau oamenii simpli cinstiți, pentru care libertatea și demnitatea sînt un bun ce merită să fie apărat chiar cu prețul vieții. Ludemis condamnă cu asprime fascismul și ororile imperialismului, înfățișînd crimele de care este în stare, evidențiind diversitatea mijloacelor folosite pentru atingerea scopului.

Romanul este de o stringentă actualitate. Procesul lui Eichmann și folosirea, în Germania Federală, a foștilor criminali de război și a demnitarilor fasciști readuc pe prim plan hitlerismul și pericolul ce-l reprezintă pentru omenire. Eichmann, cu cele șase milioane de victime, este un trecut odios, tragic și cutremurător pe care aceleași elemente și aceleași forțe se pregătesc să-l transforme într-un viitor. Dezvăluirea crimelor fasciste, așa cum o face și Ludemis, reprezintă fără îndoială un aport la bararea drumului unui flagel ce încearcă să reînvie în Germania lui Adenauer, precum și în țările unde stăpînesc acoliții imperialiștilor.

„Orologiul lumii bătea miezul nopții" nu trage semnalul de alarmă numai împotriva fascismului. El vizează deopotrivă imperialismul, pe militariștii

de peste ocean, agresori ai popoarelor, dușmani ai libertății, așa cum i-au arătat agresiunea din Coreea și intervențiile din Cuba, Africa, Laos. Aceste intervenții constituie un pericol la adresa păcii și securității lumii.

„Orologiul lumii bătea miezul nopții" poartă un mesaj al păcii, al libertății popoarelor, al cuceririi demnității umane. Cititorul romîn va primi cu căldură acest mesaj trimis de un scriitor progresist grec. Fiu al încercatei Elade, care a cunoscut deopotrivă „binefacerile" ocupației hitleriste și ale „democrației" imperialiste, anglo-americane, Ludemis pledează pentru triumful rațiunii umane și al păcii împotriva demenței și a războiului. De aceea el este apropiat de sufletul cititorului romîn, însuflețit de nobilul ideal al socialismului și păcii, pentru al cărui triumf își dăruiește energia și puterea sa de luptă.

AL. GÎRNEAȚĂ

CARTE A INTII

CAPITOLUL I

Afară se lumina alene de ziuă. Avionul F 3 Dakota, un avion mare de pasageri, cobora cercetînd atent pista. Elicele se rotiră o ultimă oară şi-apoi înţepeniră ca paralizate. Aparatul se mai tîrî cîtva timp pe teren şi rămase nemişcat. Arăta ca un peşte uriaş, mort pe uscat. Vibraţii scurte îi mai zguduiră o vreme rărunchii şi, într-un sfîrşit, încremeni.

Aerodromul se întindea nemărginit sub soare. Deasupră-i se agita necontenit mîneca de vînt, o pînză de mătase umflată de vînt. Difuzorul anunţa plictisit sosirea. Sala de aşteptare fu străbătută de un fior. Ca şi cum s-ar fi apropiat ceva nedesluşit ce semăna oarecum cu moartea.

Să te caţări pe nori într-un chip cu totul neaşteptat, nu-i prea uşor. Sufletul tremură în învelişul lui de carne, nepregătit încă pentru zbor. Dar dacă nu sîntem de ceară şi trebuie totuşi să zburăm, atunci să zburăm. Dacă omul ar fi aşteptat să ajungă pasăre pentru ca să zboare, nu s-ar mai fi înălţat în văzduh niciodată. S-ar fi putut să devină supraom sau lup, asta ar fi fost cu putinţă, dar pasăre — niciodată.

Avionul care urma să fie încărcat şi să pornească era o maşină ce te expediază la destinaţie ca pe o telegramă... dar şi o maşină care te poate distruge. Numai dacă urci în înălţimi îţi dai seama cît de jos zăceai... şi hotărăşti ca atunci cînd vei coborî să te

străduiești a te ține la înălțime. Așa hotărăști, dar cînd aterizezi totul rămîne sus, în nori.

Un pilot cu casca de piele ca a unui scafandru veni la bufet să bea ceva răcoritor. Pasagerii îl priviră ca pe cel ce avea să le poarte sufletele prin văzduh. Deocamdată de el depindea viața lor. Pilotul nu-i băgă în seamă. Încălecă pe o „cămilă", unul din acele scaune înalte ce dau impresia clientului că bea stînd călare, își puse mîinile pe marmura tejghelii, apoi bătu în ea cu palmele. Barmanul sosi legănîndu-și șoldurile. (Spațiul mic, șederea și mîncarea prea multă l-au făcut să se miște anevoie.) Privirea îi era tulbure, iar sîngele, sătul să tot înoate în grăsime, îi colora pielea în roz.

— Perrier ?

— Perrier !

Impinse cu dexteritate un pahar de cristal dinaintea clientului și întinse mîna spre frigider :

— Cum sînt curenții pe sus ?

— Se zgîrie între ei ca pisicile.

— Au să se astîmpere !

Răsturnă sticla și o vîrî în gura paharului, făcînd-o să cînte. Pilotul înșfăcă paharul. Cineva îl îmbrățișă pe la spate.

— Cum vine asta ? De unul singur ?

— Fac cinste.

Barmanul se apropie ștergîndu-și mîinile pe șorț. Asta voia să însemne „ce servește domnul ?"

— De la gheață ? întrebă noul sosit.

Barmanul scoase o sticlă, ținînd-o cu un colț al șorțului :

— Sparge dinții !

Noul client gustă și încălecă și el o „cămilă". Își scosese casca și o ținea sub braț ca pe o poșetă.

— Ai aflat noutatea ?

— N-am apucat nici să-mi văd nasul. Da' ce-i ?

— E vorba să luăm cu noi niște plozi. O duzină... cam la vreo zece ani fiecare.

— Tii! Ce buchet! Se duc cu toții la Bătrîna[1]?

— Toți!

— Fain! Numai că vîntul bate cam tare. Fie! Voi căuta să-l alung de pe aripi.

— Adu-l pe fuzelaj!

— Ast-am să fac. Sper că nu ni-i predă fără însoțitor!

— E cu ei o zeiță de lemn. O Circe[2] cu toiag. Și, mi se pare, chiar și un popă!

— Ei, ai naibii! De unde ai aflat toate astea?

— Le-am cules adineauri, cînd ieșeam din cabină.

Barmanul arătă cu creionul spre pilot și întrebă dacă-i adevărat ce se spune despre tuse...

— Și, mă rog, ce anume?

— Că se vindecă dacă bolnavul face un zbor cu avionul. În chestii de-astea, fiecare spune ce-i trece prin cap.

— Da, nu-i minciună!

— Ia te uită!... Și eu am făcut prinsoare că...

Se duse să spele paharele, mormăind într-una: „Rău lucru și încăpățînarea! Cînd o plătești, e și mai și!"

În acest timp, afară, „cei de la sol", pămîntenii controlau frînele, încercau prin pompare pereții rezervorului, verificau roțile, apăsau pe regulatorul automat al echilibrului... se jucau ca niște copii care vor să pună mîna pe tot. În sfîrșit, băgară furtunul și făcură plinul de benzină. Împinseră apoi domol aparatul, îndreptîndu-l spre pista de decolare. Lîngă avion rămaseră cei doi supraveghetori cu fanioanele, ceilalți plecară spre ateliere, ștergîndu-și mîinile cu cîlți.

Peste puțin timp, din turn se dădu dispoziția de plecare. Scara lunecă pe rotițele ei și se lipi de portiera avionului.

---

[1] Europa. (n. a.).

[2] Personaj mitologic, zeiță care avea puterea de a transforma oamenii în diverse animale. (n. r.).

Se apropie de scară prima pereche. Fură urcați unul cîte unul, cu băgare de seamă, ca niște rare piese de artă antică. Întîi urcă bătrînelul, care își tot întorcea capul, supărat că l-au despărțit de consoarta lui:

— Vino... Dar pe Eliza unde-o lăsați? Vezi, binișor! Fii atentă la trepte! Calcă întîi cu dreptul! N-o pot aștepta aici? Unde-i? Eliza! Eliza!

Cei doi oameni de serviciu asudară. Ar fi cărat mai lesne două tone de fier decît pe bătrînelul ăsta. Pînă la urmă l-au lăsat în capul scării să-și aștepte consoarta. Bătrînica se trudea ca un bebeluș care încearcă să facă primii pași. Cu mîinile întinse înainte, ea urcă scara mai mult cu picioarele altora și căzu în brațele deschise ale bătrînelului. Li s-au indicat fotoliile din față, iar ei s-au așezat unul lîngă altul, ca niște copilași pe o bancă în grădiniță. S-au prins de mînă și au închis ochii, plini de iubire, așa cum făcuseră cu șaptezeci de ani în urmă.

Eliza era pe-atunci un iepuraș trandafiriu de opt anișori, cu bucle mătăsoase, îmbrăcată într-o rochiță albă ca zăpada și avînd o privire de culoarea mării, jucăușă și dulce, doar atît. În jurul fetiței se afla o mulțime de lume care nu făcea altceva decît să rîdă și să freamăte de dragoste. În grădină, copila se juca de-a v-ați ascunselea cu fluturii. Sta de vorbă cu animalele, boteza și răsboteza păpușile. Alergînd de colo-colo, cădea uneori și își zdrelea năsucul, alteori se culca la rădăcina unui arbore și adormea istovită de atîta șăgălnicie.

Toamna următoare au dus-o la școală. O învățătoare inimoasă, fără ochelari și fără cută între sprîncene, veni s-o întîmpine în ușa clasei. Se opri în prag, ținînd-o de mînă, și spuse plină de blîndețe celorlalți copii:

— Copiii cei buni vor avea de azi în mijlocul lor încă un copil bun. Vino, Eliza! O conduse pînă la prima bancă unde ședea un băiețaș de aceeași vîrstă

cu noua școlăriță: Ia loc aci. Nathan e și el un copil bun. Nu-i așa, băiețașule? Vrei să fii prieten cu Eliza?

Copilașul se uită la flăcăruia bălaie ce-i zîmbea din cele două gropițe ale obrajilor. Zîmbi și el:

— Vreau!

S-au așezat unul lîngă altul. Afară, ziua rîdea ca o fată. Școala ciripea — un cuib printre ramurile pomilor. Arbuști și tufe, ca niște rotocoale de fum verde, înconjurau clădirea mică. Înăuntru răsunau glasuri cristaline, abia intrate în viață — glasurile unei lumi în zorile ei.

La amiază, cei doi copii au plecat împreună.

— Voi acasă aveți fluturi? întrebă fetița.

— Avem. Și voi?

— Și noi.

Mînă în mînă, cei doi copii și le legănau, căldelnițînd parcă strada.

— Dar voi aveți cal cu picioare?... începu iar fetița.

— Nu, ce ne trebuie să fie cu picioare? Al nostru e cu roți.

— Cu roți?!

— Da. Acu' o să zici că aveți și voi.

— Nu... N-avem!

— Vezi?

— Dar nici nu trebuie să te lauzi...

— Nu mă laud, dar avem.

— Bine. Ai mai spus-o!

— ...

— ...

— Te-ai supărat? întrebă Nathan într-un tîrziu.

— Nu.

— Mai bine, că n-avem nici noi.

— Știam.

— Atunci de ce m-ai crezut?

— Cine ți-a spus că te-am crezut?

— Atunci de ce nu m-ai făcut mincinos?

— N-am vrut să te jignesc.
— ...
Se opriră din mers. Eliza arătă cu degetul:
— Uite casa noastră! Un' te uiți? La degetu' meu?
— O știu.
— Da? Tu te uitai la degetu' meu!
— Păi știu care-i casa voastră!
— Vrei să rîzi de mine, că mi-e degetu' mînjit cu cerneală, nu?
— Nu.
— E de la scris, de-aia!
— N-am vrut să rîd de tine.
. . . . . .
— O să vii să ne jucăm? întrebă băiatul.
— O să viu.
— Dar eu alerg repede și n-o să m-ajungi!
— Nu-i frumos să te lauzi atîta!
— Păi ce să fac dacă-i adevărat că alerg repede de tot?
— N-ai decît. Eu știu să dansez.
— Și ce! Crezi că eu nu pot să-nvăț?
— Poți!
— Atunci de ce te lauzi?
— Nu mă laud!
— Hai acum să mergem acasă! Eu mă duc mîine în Prater.
— Du-te!
— Nu te interesează?
— Dacă vreau, mă duc și eu.
— Cum te duci?
— Îi spun mătușii, și ea mă duce.
— Bine. Du-te! Eu plec. Vii după-masă la noi?
— Vin!
. . . . . .
Aceste evenimente istorice s-au petrecut în prima zi cînd s-au cunoscut. Mahalaua lor era un microcosm. Școala, lîngă ei, și casele aproape una de

alta. Prima zi totul a mers bine. Poate că băiatul își dădea prea multe aere, dar așa fac toți băieții în fața firavelor fetițe. A doua zi, pe fetiță au condus-o ai săi pînă la școală. Cînd ieși, nici nu făcu doi pași, și-l și văzu pe Nathan uitîndu-se după ea. Alergă spre el, dar în fața lui se împiedică și căzu. Iar el, în loc s-o ajute să se ridice, își puse mîinile în buzunar și se făcu că nici nu-i pasă.

— Ești un băiat rău... îi spuse copilița, gata să izbucnească în plîns.

— De ce n-ai venit ieri?

— Am avut botez.

— Ce treburi mai aveți și voi, fetele!

— Puteam s-o las nebotezată?

— Bine. Rămîi acasă și joacă-te cu păpușile tale! Am să-mi caut alt tovarăș de joacă!

— Păi de ce?

— Tu ai păpușile tale, este sau nu?

— Așa-i, dar vreau să ne jucăm cu ele împreună.

— Poftim! Asta îmi trebuie mie? Să mă joc cu păpușile? Ce, crezi că sînt vreun mucos de-ăia?

— Bine, bine! Nu te-am făcut mucos!

— Nu! Fă-mă și-ai să vezi!

— Nici n-am spus așa ceva.

— Mi s-a părut că ai vrut să mă faci mucos.

— Nu. N-am vrut.

— Bine. Acu' hai să mergem! O să sune de intrare! Dă-mi mîna!

. . . . . .

Au răspuns amîndoi bine la lecție. În pauză însă n-au vrut să se joace cu ceilalți de-a lupu'. Copiii le-au spus c-o fac pe grozavii, dar lor nu le-a păsat. Puneau la cale jocurile lor. Hotărîseră să se joace de-a „furnicile": să-și care lucrușoarele de la poteca grădinii și să le pună într-o cămară făcută dintr-o ladă de conserve, pălării vechi și bastoane

rupte. Socoteau să vor găsi sau vor împrumuta toate astea de la ai lor.

— Și ce punem în cămară ?

— Alimentele noastre.

— Negătite ?

— Le gătesc eu.

— Voi, femeile, numai de-asta vorbiți !

— Dacă vrei, nu gătesc !

— Ei, și tu, n-am spus așa ceva !

— Cum vrei !

— Ba să gătești, c-o să-mi fie foame !

— Bine, am să gătesc !

Nu le păsa că ceilalți se jucau fel de fel de alte jocuri. Ei aveau atîtea treburi de aranjat ! Se gîndeau dacă n-ar fi bine să ia bastoanele și pălăriile vechi și s-o facă pe bătrînii. Au chibzuit îndelung la asta. S-ar putea ca cei mari să-i certe. Dar ei nu se gîndeau să-și bată joc de cineva. Voiau doar s-o facă și ei pe bătrînii. Să tușească, să le tremure bastoanele și să vorbească gîfîind. Nu vedeau nimic urît în asta, dimpotrivă, găseau că e chiar foarte plăcut. Bătrînii sînt cei mai cumsecade oameni. Îți spun povești, au dreptul să țină în mînă un baston și să dea bomboane copiilor. Bomboane adevărate, nu ca cele pe care le folosesc ei cînd se joacă. Copiii vedeau bătrînețea ca pe un dar al vieții. Ca și cum oamenii ar fi fost dintotdeauna așa cum sînt : bătrînii — bătrîni, și tații — tați. Pentru copii vîrsta e ceva de nestrămutat. „Cînd o să fiu mare" — spun asta în sensul că astfel vor putea ajunge la ceva, de pildă la creanga dintr-un pom. Bătrînețea o văd ca pe un rost al vieții. Bătrînii, de cînd se află în viață, tot bătrîni se știu și niciodată nu vor înceta să fie bătrîni. Ei n-au fost niciodată copii. În lumea copiilor, „moarte" nu există. Mortul glumește. Plînsetele celor mari sînt de rîs. Mîine mortul va obosi să se mai joace de-a mortu' și-o să se trezească. Dacă va întîrzia să se arate, probabil că se va fi

dus pe undeva, dar se va întoarce, cu siguranță.

A doua zi, în grădina Elizei, s-au jucat de-a bătrînii. S-au jucat toată ziua. Era duminică și n-aveau școală. În grădină, abia ținîndu-și genunchii, coborî bunica. Cum au zărit-o, copiii începură să tușească mai tare, ca să-i observe și să-i admire. Bunica duse mîna streașină la ochi, se uită la ei și îmbătrîni pe dată parcă și mai mult. Vru să rîdă, dar de pe buze îi picură amărăciune. Cum însă să-și dea seama de una ca asta copiii? Ei voiau să fie bătrîni și au făcut tot ce le-a stat în putință ca să izbutească. De unde să-și închipuie că în lume există oameni care nu vor să fie bătrîni? Au alergat la bunica și au rugat-o să vadă ea cine face mai bine pe moșneagul. Bunica n-a scos o vorbă. Le-a întors spatele și s-a dus să se închidă în iatacul ei.

Copiii se uitară bosumflați după ea pînă ce dispăru. Și-au aruncat apoi bastoanele și s-au dus la cișmea să se spele. Se întîmplase ceva ce nu era cum trebuie. Nu ghiceau însă ce anume. Nu-și dădeau seama cît de neomenoasă le-a fost nevinovățla. S-au dus și au bătut cu mînuțele lor în ușa bunicii: „Bunico, bunicuțo!" Înăuntru, nici o mișcare. Atunci fetița a început să plîngă. Băiatul s-a supărat. Nu putea să le sufere pe „plîngăcioasele" astea. A plecat, iar fetița i-a strigat de sus de pe scară, dacă o să mai vină pe la ea.

— N-am poftă să-ți aud miorlăitul!

A doua zi dimineața, la școală, s-au așezat fiecare la un capăt de bancă și nu și-au vorbit. Erau certați. O oră întreagă a ținut supărarea și nici unul n-a făcut primul pas ca să se împace. În recreație, amîndoi erau necăjiți. Nici tu alergări, nici tu joacă, nici „secrete"! Nimic! Se preumblau de unul singur prin curte, zgîriau zidul cu unghia, dădeau cu piciorul în vreo pietricică, în vreme ce privirea le era parcă umbrită. Cînd sună de intrare, Nathan

alergă primul și, cum fetița se și așezase la locul ei, îi aruncă o cutioară legată cu gumilastic.

— Ia-ți fluturele!

Eliza se înroși pînă în vîrful urechiușelor și-l întrebă:

— De ce?

— Ia-ți și fluturele, și tot! Nu mai vreau nimic!

— Da' ce ți-am făcut?

— Mai întrebi? Miorlăi! Găsesc eu o altă fetiță care să nu fie așa plîngăreață ca tine!

— Unde-o s-o găsești?

— Școala-i plină!

— Atunci caut-o!... Eu am să mă duc cu mătușa la Prater.

— M-ai înnebunit cu Praterul ăsta al tău!

Învățătoarea strigă „liniște". Cei doi copii se mai iscodiră pe furiș, apoi își vîrîră nasul în cărți. A doua zi ploua. Dimineața era rece. Străzile, pline de noroi, iar fetița avea gripă. N-au lăsat-o să iasă din casă. Nathan stătea în mijlocul băncii, ca o păsărică stingheră pe o ramură. Dacă n-o să mai vină Eliza, ce haz o să mai aibă școala? Ar fi vrut să fie lîngă el, chiar dacă erau „certați". Și cearta era ceva. Numai „ea" să nu lipsească! Să știi că, dacă te întorci, o vezi privindu-te cu ochii ei albaștri, iar tu să te faci că nu-i dai importanță. În recreație, Nathan se duse în celălalt capăt al curții și se apucă să numere zăbrelele. Le numără, le numără pînă cînd zăbrelele se încurcară și pieriră din fața lui. Își duse mîinile la ochi și constată că erau umezi.

La sfîrșitul orelor de clasă, învățătoarea întrebă de la catedră:

— Care dintre voi trece pe la Eliza, să afle de ce n-a venit azi la școală?

— Eu, se grăbi Nathan să răspundă.

— Bine! Du-te! Și-acum, plecați cuminți acasă!

Ieșiră cu toții pe poartă, ca niște mere ce se rostogolesc dintr-o magazie. Unii, neastîmpărați, trăgeau fetele de codițe.

— Ești un greier! îi spuse o fetiță slăbuță unui băiețel rotofei ca o minge.

— Și tu ești o muscă... o muscă... Prinde-mă, dacă poți!

— Dacă n-aș avea atîtea cărți în ghiozdan, ți-aș arăta eu ție!

— Ești o... de-aia nu poți!

— Și tu ești un broscoi... Broscoiule!

— Să știi că dau cu pietre în tine!

— Dă dacă poți! Vezi că te vede doamna învățătoare!

Băiatul aruncă piatra pe furiș și o zbughi.

Nathan mergea grăbit și se gîndea. Făcea niște pași de uriaș, că abia mai putea să respire. Cînd ajunse la casa Elizei, elanul i se topi. Stătu în fața grădinii ei. Se agăță de zăbrele și se uită înăuntru ca un hoț. Nu prea avea curaj să sune, dar chiar dacă nu i-ar fi lipsit curajul, nu putea ajunge la sonerie. Cine știe cîte ceasuri ar mai fi dat tîrcoale casei, dacă nu s-ar fi găsit un trecător care să-l vadă, să-l ridice în brațe și să-l pună să sune:

— Hai, iepurașule!... Apasă cu mînuța ta!

Vrînd-nevrînd, n-avu încotro. Soneria s-a auzit pătrunzînd în casă ca apa într-un șanț. Au coborît să-i deschidă.

— Nathan, tu ești? Vino înăuntru!

Nu mai isprăvea ștergîndu-și picioarele.

— Hai înăuntru, că e frig! Ai venit s-o vezi pe Eliza?

— Nu! M-a trimis doamna învățătoare să întreb de ce n-a venit la școală.

— E bolnavă... Dar stai! Unde pleci?

— Acasă.

— De ce?

— Mă duc acasă.

— De ce nu vii înăuntru?

Băiatul se scărpină la ureche:

— Ea nu vorbește cu mine.

— Nu vorbește? Atunci de ce mă tot întreabă într-una de tine?

— Știu și eu!

— Hai acu'! O să plîngă dacă află că ai plecat așa!

— Să plîngă?

— Da! Dacă ești un copil atît de rău, du-te! Nu mai veni la noi! Hai, pleacă!

Dar Nathan nu pleca.

— Știi ce-ți trebuie ție? Să te ia cineva în spinare și... hop cu tine la Eliza! Uite așa!

Cînd s-a pomenit în fața fetiței, rușinea lui nu mai avea margini.

— Nu, nu te-apropia de mine! i-a strigat Eliza, cu un glăscior subțirel.

— A, așa? Atunci de ce m-ai chemat?

— Pentru că am vrut să te văd.

— Atunci de ce îmi spui „nu"?

— Ca să nu te îmbolnăvești. Așa a zis bunica.

— Puțin îmi pasă... Eu nu mă îmbolnăvesc.

— Tot lăudăros ai rămas!

— Dar dacă nu mă îmbolnăvesc? Ce să-ți spun?

— Bine. Știu. Să nu ne mai certăm... Te-ai jucat?

— Ihî... Toată ziua!

— Eu nu m-am jucat de loc.

— De ce?

— Cum să mă joc? Fără prieteni?

— Eu am avut... o grămadă.

— Poți să minți, nu-mi pasă!

— Dacă nu-ți pasă, de ce mă întrebi?

— Așa, ca să văd dacă te-ai jucat!

— Ei, uite, nu m-am jucat de loc! Ești mulțumită acum? Și nici nu am cu cine. Na! Îți convine și asta? Ești încîntată?

— Nu trebuie să te înfurii!

— Nu mă înfurii, dar îmi vine să plesnesc cînd am de-a face cu de-astea ca tine!

— Bine, liniștește-te!... Ce-ai în mînă?

— Bomboane de mentă, ce vrei să fie?

— Și cui le duci?

— Cui poftesc!

— Bine.

Lăsă totuși bomboanele — foarte disprețuitor — pe noptieră și se plimbă prin odaie ca un om mare, privind tablourile de pe pereți. Fetița se uita la el, fără să spună nimic. Îi era frică să nu-l supere iar.

— Ai de gînd să-ți iei bomboanele? îi spuse într-o doară, supărat.

— Mie mi le-ai adus?

— Dar cui oi fi vrînd?

— Nu știam. Mulțumesc.

— N-ai pentru ce. Da' nu te-apuca să le mănînci pe toate o dată, că te îmbolnăvești!

— Bine.

Era foarte mulțumit de sine. Se răsuci pe călcîie și spuse:

— Cînd o să te faci bine? Vreau să te faci mai repede bine, ca să ne jucăm. Ce, cît o să stăm așa?

Fetița îl privi amărîtă:

— Acum, cînd nu sînt bine și nu mă pot juca, nu vrei să stai lîngă mine?

— Ba vreau, dar asta nu-i joacă.

— Bine. Am să caut să mă fac bine.

— Unde să mă duc să caut alți prieteni, mă înțelegi?

— Bine. Am să mă fac cît mai repede bine.

— Așa... Așa vreau să vorbești! Ei, acum ne-am împăcat?

— Ne-am împăcat!

— Mănîncă-ți bomboana! Nu-i nimic că nu ne jucăm. Nici nu-mi arde acum de joacă. Tu să te faci sănătoasă. Da?

— Da.

Lumea trece o dată cu anii. Ba acum aleargă și mai repede, căci merge pe roți. Iar roțile, pe zi ce trece, se grăbesc tot mai mult. Au apărut și niște căruțe ce gonesc singure. Au dat buzna peste caii dinainte-le și au pornit de capul lor. Multe noutăți mai văzură ochii lumii pe vremea aceea... pînă și pantofi de fete... fără șireturi. Ca să nu mai vorbim de rochii, care atît de mult s-au scurtat, încît piciorul se vede de o palmă de la pămînt. Dar să lăsăm asta, că-i rușine!

Copiii creșteau. Străzile se micșorau. Oamenii își luaseră un asemenea avînt în acei ani, atîtea năzbîtii făcură, că într-o bună zi zburară și la cer.

Lumea deveni un Babilon. Orașele își dărîmau nitam-nisam casele și se duceau să răsară în altă parte. Pînă și casele deveniră geloase una pe alta și se luară la întrecere, care să fie mai înaltă. Orașele creșteau ca niște vaci și li se umpleau pîntecele de case și mașini. Oamenii deveniră mai ușori. Aruncară de pe ei o bună parte din îmbrăcăminte și din păr, începură să aibă relații mai strînse cu aerul curat și cu apa. Descoperiră că nu sînt broaște țestoase și ieșiră din carapace... Dar în ăst timp unii săpau groapa focului. Așa că, într-o seară, cînd rochiile fetelor desenau pe parchete cercuri albe de lumină, ducii, după un vals, punînd sabia între picioare, hotărîră să dezlănțuie i r e v o c a b i l războiul. De ce să șovăie? Războiul s-ar fi desfășurat foarte departe. Și chiar dacă s-ar fi apropiat, s-ar fi îndepărtat ei. Firește, unii sînt cei care declară războiul, și alții cei care-l poartă. Căci, dacă l-ar purta cei ce-l declară, n-am fi avut niciodată războaie. Războiul de care vorbim era o îngrozitoare farsă: împușcătura de la Serajevo. Au luat parte

la ea multe popoare. Impresarii urmăreau doar, controlau și criticau. Ei au dat linia generală. De ajuns! Ei au spus că trebuie să te duci să salvezi pe cineva care e *în primejdie*, dar niciodată nu-ți spun cam cine anume. Te pun într-o formație ce se numește unitate (poate tocmai pentru a ascunde miile ce stau în spatele ei) și îți ordonă să înaintezi. Te mînă cu de-a sila și ești furios, iar ei te obligă să cînți. O absurditate nelegiuită ce nu-ți respectă nici cîntecul și nici mînia. Acel război a fost numit de adepții mișcării umaniste „stupid". O caracterizare pripită. Era războiul acela inuman și hrăpăreț ca toate războaiele de felul acesta. Trebuia să fie reîmpărțită suprafața pășunatului. Iar războiul bîntuia mai departe. Era ca o foarfecă ce se tocește singură. Casele se goleau în fiecare zi de tinerețe. Și mamelor, care tremurau aplecate peste pernele copiilor la cea mai mică adiere, li s-au smuls copiii, ele luptînd cu plînsul. Și doar în aceeași curte își creșteau puii o cloșcă... și oare nici o mamă să nu fi coborît vreodată în ogradă, să vadă cum își apără puii orătăniile neînsemnate și mărunte?!

Dar am mers prea departe. Să ne întoarcem puțin în urmă, să-i regăsim pe prietenii noștri. Să-i vedem cum creșteau și cum se legau la trup. Eliza a devenit o domnișoară ce se-nvîrtea sprintenă prin grădină, cu părul ei de foc. Păpușile de mult prinseseră mucegai, închise în dulapul copilăriei. Nathan trecea mereu-mereu prin fața grădinii, pe bicicletă, iar ochii îi oglindeau o tandră nepăsare. Școlile lor erau acum separate. Doar pe stradă se puteau întîlni, și numai „din întîmplare". Firește, nimeni nu le interzisese să se întîlnească acasă la ei, dar, vezi că... ei hotărîseră să se întîlnească numai și numai ca „din întîmplare". Hotărîse așa fiecare în parte, fără se să înțeleagă unul cu celălalt... Erau totuși amîndoi de acord. Întîlnirile acestea erau pur și

simplu „întîmplătoare" — cine știe — poate pentru că erau „mai altfel". Cuvintele se împuținaseră acum, uneori nici nu vorbeau, dar totdeauna se despărțeau mulțumiți.

Odată au hotărît să se ducă într-ascuns la cinema. Exista și în orașul lor un astfel de teatru cu poze. Acolo actorii vorbeau doar prin gesturi, umblau țepeni și se mișcau repede. Erau mai ales niște dudui care, atunci cînd stăteau de vorbă cu bărbații, dădeau ochii peste cap, aruncînd priviri languroase. Iar ei umblau umflați ca păunii, făceau reverențe și aveau un zîmbet de parcă și-ar fi lipit buzele cu clei.

După film s-au dus să se plimbe în parc. La un moment dat, Nathan se opri în fața fetei.

— Ai obosit ? o întrebă.

— Nu.

Mai făcură cîțiva pași.

— Ai vrut să-mi spui ceva...

— Da, voiam. Uite... De ce imiți privirea duduii ăleia din film ?

Eliza se înroși.

— Și tu de ce te porți ca ăl cu cărare, cînd îi săruta mîna ?

Nathan deveni mlădios ca barca pe valuri :

— V-am sărutat mînuța, doamnă ?

— Nu !

— Atunci ce tot îndrugi ?

Eliza se depărtă furioasă.

— Vrei să pleci ? o întrebă el, neliniștit.

Ea nu răspunse.

— Te-ai supărat ?

— Da... Dar cu toate astea... să știi. N-am să mă duc.

— Unde ?

— În fiecare zi îmi spune că mergem împreună în Prater.

— M-ai plictisit cu Praterul ăsta al tău!

— Iar eu îi spun nu. Și totuși el nu mă jignește cum mă jignești tu!

— Care *el*? Putem să știm și noi?

— Puteți!

— Atunci... cine e?

— Karl... Cine altul vrei să fie?

— Nu vreau să fie nimeni!

— Și nici nu-i.

— Atunci de ce îmi spui toate astea?

— Așa... ca să știi!

Amîndoi erau înciudați și deznădăjduiți. Totuși Nathan voia să-i mai dea o ultimă mică lovitură.

— A, da, să nu uit — îi spuse într-o doară. Mîine să nu mă aștepți. Îți spun așa, ca să nu te oștenești...

— De ce? întrebă Eliza, simțind o amețeală.

— De atîta timp spun nu și nu... Ajunge! M-am hotărît să mă duc!

— Unde?

— ...are în servietă niște covrigei aromați, că miros de la o poștă. Și nu seamănă cu frumusețea aia din film, dar știi că și pe ea o cheamă Miți.

— Așa... avem și o Miți acum, iar eu stau și-aștept! Bine. Dacă vrei, nu veni! Nu mă interesează și nici nu te întreb cum este. Oricum o fi! Mă duc și eu să mă închid în casă. Fie ce-o fi!

— Și n-ai să mai ieși de loc?

— N-am să ies!

— Nici la școală n-ai să te duci?

— Nici la școală.

— Și după cîte zile ai să reapari?

— Nu mai reapar niciodată! Niciodată, niciodată!

Vorbeau mergînd. Ajunseră la un lac. Cîțiva peștișori își scoteau din apă căpșoarele, apoi se cufundau din nou; parcă își băteau joc de ei. Nathan își suflecă mînecile și se apropie de apă.

— Ce vrei să faci? îl întrebă Eliza, scandalizată.

— Vreau să prind un peștișor.
— De ce?
— Ca să ți-l fac cadou!
— Nu vreau. Mulțumesc!
— Vezi ce arogantă ești? Uite de ce nu te pot înghiți! Aveam intenții bune. Mi-am zis: „Dacă n-o să ne mai vedem, cel puțin să-i dăruiesc un peștișor, să-și aducă aminte de mine".
— N-am nevoie de peștișorul tău, ca să-mi amintesc de tine! Tu...
— Ce „eu"? Îți închipui că n-o să-mi amintesc de tine?
— Nu știu... vorbi Eliza cu glas stins.
— Îți spun că am să-mi amintesc mereu de tine și nici nu știu ce dracu' am să mă fac fără tine!
— Atunci de ce pleci?
— Eu plec?
— N-ai spus așa?
— Am spus pentru că te duci să te încui în casă și nici nu te întrebi ce-o să se întîmple cu mine.
— Păi ce să fac, dacă rămîn singură?
— De ce *singură?* Eu ce sînt?
— Tu ai altele. E frumoasă?
— Cine?
— Aia de care vorbeai... Miți... De unde vrei s-o știu eu?
— Dar eu de unde vrei s-o știu? Da'... Karl?
— Care Karl?
— Păi de unde să-l știu eu?
— Dar eu de unde vrei să-l știu?
— Atunci, ce-i toată povestea asta?
— Tu înșirai povești!
— De ce ne certăm?
— Asta spuneam și eu. De ce ne certăm?
— Așadar, vii mîine?
— Sigur că vin! Dar tu?
— Aș putea să nu vin?

În ziua „Împușcăturii de la Serajevo", Eliza și Nathan se duseseră în excursie. Atît de minunată a fost ziua aceea, că le-a rămas pentru toată viața ca pictată în culori trandafirii. Păsări zburătăceau prin văzduh ca petalele florilor luate de vînt. Au strigat tare în pădure și și-au auzit glasurile purtate de ecou peste dealuri. Au zîmbit prietenos unei tinere perechi, întorcîndu-le surîsul trimis din barcă. Au înotat prin lanuri de grîu... Au urcat și coborît dealuri și văi... Priveliști încîntătoare, anume făcute parcă pentru ca acolo să-ți înfiripi prima ta iubire.

Eliza era toată îmbujorată de dezmierdările lui Nathan. Intrară în oraș ca și cînd s-ar fi întors dintr-o excursie în Soare. Dar...

Nu apucară să se despartă... Căldura mîinii ei nu se risipise încă din palma lui Nathan... și mesajul negru sosi, scris pe hîrtie albă. Toate zidurile erau acoperite cu astfel de mesaje... o simplă chemare la moarte, un anunț mortuar trimis celor încă vii, ca să citească morții înșiși: mobilizare generală. Deodată, chipul dulcei Elize se șterse din mintea lui Nathan. Parfumul ei suav veni să-i alunge mirosul țărînei scormonite sălbatic. Își aminti atunci vorbele lui Zweig, scriitorul, într-o discuție aprinsă cu tatăl lui, acum cîteva zile. Vorbeau despre lumea de mîine, despre umanism, despre pace... Dar în privirile tînărului scriitor coborau umbre nouroase, neliniștitoare.

În acea seară la Zweig discutaseră despre iubire. Pe atunci erau cu toții — și scriitorul — niște copii călări pe cei mai neîmblînziți cai, niște tineri zvăpăiați.

Nathan, îndată ce citi *Chemarea* afișată peste tot, alergă s-o ajungă din urmă pe Eliza. O găsi mergînd cu capul în piept, spre casa ei. Îi apucă mîinile și nu știu de unde să înceapă. Avea atît de mult de spus și atît de puține erau ceasurile ce le mai rămîneau, încît toate se îmbulzeau pentru a fi mărturisite, și el nu izbutea să scoată un cuvînt.

— Ce este, Nathan? îl întrebă tulburată fata. Nathan, tu te căznești să-mi ascunzi ceva foarte neplăcut și nu reușești... Nathan... Nathan... Spune-mi... ce s-a întîmplat?

— Eliza... — începu el, cu respirația întretăiată E nevoie... Știi, Eliza... Nu te speria... S-a întîmplat ceva... Și-acum, noi doi.... trebuie...

Fata nu înțelegea. Era toată animată de ochii tînărului, care spuneau mult mai multe.

— Așadar, ai înțeles, Eliza?

— Ce anume, Nathan?

— Plec!... îi strigă. Auzi? Ascultă-mă... Plec. Voi ți luat...

Îl privea zăpăcită

— De ce, Nathan? Unde?... Ce ți-am făcut?

— Tu, nimic, fetița mea!... Dar a venit să mă ia Războiul... Ai înțeles? R ă z b o i u l! și strigă atît de tare, încît toți trecătorii întoarseră capul spre el.

Buzele fetei își pierdură culoarea. Îl privea cu ochi sticloși, holbați...

— R ă z b o i u l... — silabisi ea mașinal, nemaidîndu-și seama. De ce?

Întreba *de ce?* Dar cuvîntul acesta l-au rostit în acea clipă milioane de guri. Toate mamele care aveau copii, toate fetele care aveau un iubit. De la străduța acelui mare oraș pînă la cea mai umilă uliță din cel mai îndepărtat sat de pe glob.

Nathan o strînse lîngă el și o trase mai lîngă grilaj. Buzele îi tremurau tot mai tare din pricina vorbelor ce avea să le spună. Coroanele dese ale po-

milor ce se iteau peste zăplazul grădinii îi ascundeau de privirile trecătorilor.

— Eliza!

Oare ce voia să spună? Ah, da, știa! De ani de zile se pregătea. Dar acum, cînd sosise ceasul să-și mărturisească sentimentele, constata că era un lucru pe care nu ar fi fost capabil să-l ducă pînă la capăt. Odinioară, înainte de a se hotărî, credea că e ușor. Dar cum deschise gura, văzu că îi este cu neputință. Se gîndi să amîne. Să-i scrie. Dar unde va fi mîine?

— Eliza!... Repeta neputincios, strîngîndu-i deznădăjduit mîinile. Eliza!...

— Da, Nathan... — răspundea fata, prinsă cu toată făptura de el. Da, Nathan...

Glasul ei tremura ciudat de tare.

— Eliza... — mai zise el o dată. Și se opri. Reușise să-i rostească doar numele, și-atît.

Oare s-au spus vreodată în lumea asta mai convingător decît așa cuvintele dragostei?

— Eliza — repetă pentru cea din urmă oară și își dădu seama că nu mai avea ce adăuga.

Îi strînse mîinile pentru ultima dată, rosti un „adio" nespus de fierbinte și se desprinse de ea.

— Nathan!... strigă fata, cu sufletul sfîșiat, pornind pe urmele lui. Nathan, ce-ai vrut să-mi spui?... Nathan! Nu mi-ai spus... Îl ajunse: Ce vroiai să-mi spui, Nathan?

— Ni... nimic... — răspunse el prostește. Dar descoperi deodată că ceea ce avea să-i spună era foarte simplu. Și mai descoperi că glasul său avea un ton grav și sigur. Nimic, Eliza... Mă gîndesc că dacă nu voi fi ucis, mă voi întoarce, și mă gîndesc ca tu și cu mine să...

— Nathan!... țipă ea. Stai! Unde pleci?

El se opri.

— Nathan... — repetă îndurerată, dar și hotărîtă. Nu știam ce voiai... Dar dacă-i așa, atunci de ce să nu fie acum?

— Fetița mea...

— Vreau să-ți port numele acum, cînd voi rămîne singură. Vreau, orice ar fi să se întîmple: bucurie, durere sau moarte, vreau să port numele tău!

— Da, micuța mea Eliza. Dar dacă voi fi ucis?

— Asta nu, nu se va întîmpla! strigă fata, înspăimîntată. Nimeni nu va lăsa să se întîmple una ca asta. Și-apoi, nu vrei să-mi lași nimic? Nici măcar numele tău? Eu, oricum, chiar dacă nu ne căsătorim, voi fi... am să spun la toată lumea că-ți sînt soție. Atunci de ce să nu-ți fiu cu adevărat soție și să-ți port numele?

N-a lăsat-o să mai continue. I-a căutat prin întuneric mîinile:

— Și-acum vreau să-ți spun ceva și mai important. Eliza...

Dar n-a mai avut timp. Pe neașteptate apărură cîțiva indivizi care se opriră furioși în fața lor. Era întuneric și nu-și puteau da seama cine sînt. Deslușiră doar că purtau veșminte negre. Erau grosolani și aroganți. Li se adresară răstit, întrebîndu-i ce făceau acolo. Vorba le era atît de vulgară, încît lui Nathan i se urcă sîngele la cap.

— Fac ce vreau! le răspunse el provocator.

Indivizii se apropiară de Nathan:

— Ce vrei?!... Nu ce vrei, flăcăiașule. De azi încolo n-o să mai faci ce vrei tu, ci ce vrea patria.

— Aș vrea să știu cum arată patria asta care are drept reprezentanți niște mutre ca ale voastre!

— Uite așa arată... îi răspunse cel mai voinic, lovindu-l cu putere peste față. Ceilalți doi îl înșfăcară de umeri.

— Cîine împuțit!... continuă cel care îl pălmuise, dîndu-i una cu piciorul. Ești din ăia... Te simt eu! A venit timpul să fiți măturați. Iar dumneata,

doamnă — se adresă Elizei — ce cauți noaptea la ora asta? Am înțeles... Ești din alea care-i îndulcesc cu mîngîierile lor și-i fac să-și uite datoria. Marș! Cară-te acasă! Iar tu, erou al fustelor, hai cu noi.

Ofensiva aceasta împotriva fericirilor duioase nu fu unică în seara aceea. Pentru călăi iubirea era dușmanul lăuntric al soldatului. Ochii încîntați de dragoste nu ochesc bine... s-ar putea să greșească și să nimerească ținta adevărată.... Deci spatele frontului trebuie curățat. Ucideți dragostea! Și oare ce altceva fac aceste războaie ale speculanților? Pretutindeni ucid dragostea. În tranșee, în atacurile de noapte, prin foamete, prin insomnie, prin nebunie, dragostea este ucisă.

Războiul a luat sfîrșit tot așa cum a început. Într-o seară, după ce orchestra a cîntat finalul unui dans, aristocrația, punîndu-și iarăși sabia între picioare, a hotărît ca războiul să se sfîrșească. Operația a reușit. Societatea anonimă putea deocamdată să se dizolve. Au fost adunate fiarele vechi, toate acele resturi ale războiului au fost împrejmuite cu sîrmă ghimpată și au fost puse santinele să le păzească. Vor fi necesare pentru operația viitoare.

Flăcăii, cîți au mai rămas în viață, s-au întors și ei pe la vetrele lor. S-a întors și Nathan, rănit de două ori. Dar, fiindcă rănile erau pe corp și nu se vedeau, i le-au prins cu un șiret de reverul hainei. Oribile flori la butoniera unui tînăr! Și miroseau atît de grețos a sînge.

Eliza îi mîngîia tunica năclăită de sudoare și, fiindcă nu-i venea a crede, îl pipăia ore întregi, ca să se asigure că este viu, că este chiar el. Cînd Nathan i-a confirmat că e el, a început să-l cerceteze, să vadă dacă e întreg. Dar nu era. Lipsea ceva din el. O dată cu sîngele își pierduse liniștea. În schimb, prin rănile deschise i se strecurase înăuntru ceva cu totul nou: lumina. O lumină stranie care

căzu în viața lui și lumină ungherele ce rămăseseră pînă atunci în semiîntuneric. Totul îi era acum limpede. Mult mai limpede decît atunci cînd plecase la război. Și făcu jurămînt să apere viața copiilor săi. Să-i păzească de setea criminalilor.

Toți s-au întors din război cu cîte o amintire. Nathan a adus cu el un pachețel: scrisorile mamei și ale Elizei — cele din urmă acoperite de sărutări, mai mult decît cele ale mamei. În gară, le-a luat pe amîndouă în brațe și a rămas așa multă vreme. Le mîngîia frecîndu-și obrajii de obrajii lor și își cobora pleoapele pentru a nu lăsa lacrimile să curgă și astfel să-l împiedice să le poată vedea pe cele două ființe dragi.

In aceeași după-amiază, înainte de a se odihni, și-a îmbrăcat costumul albastru, care acum îi era prea larg, și s-a dus să-și întîlnească iubita.

Clipele pline de duioșie au fost retrăite. Ea, agățată de brațul lui, mergea în pasul iubitului — acum mai voinicesc. Soldatul însă era mai timid Nu mai era ca înainte. Din ziua excursiei de neuitat, ceva se cuibărise între ei. Intervenise despărțirea cea plină de scrisori... Totuși trebuia ca el să reînceapă de undeva, așa că, oprindu-se deodată și prinzîndu-i mîinile, o întrebă:

— Ce-ai fi făcut dacă nu m-aș fi întors?

Ea închise ochii:

— Nimic... Mi-aș fi pierdut mințile și n-aș mai fi putut face nimic. Dar cred că m-aș fi dus desculță pînă la locul unde s-au dat bătăliile și aș fi întrebat de tine toate mormintele.

— Și ce-ai fi făcut dacă ai fi găsit scris numele meu pe unul din ele? o întrebă el, cu ochii umezi.

— M-aș fi întins pe mormînt, așteptînd moartea.

Un zîmbet amar și stînjenit înflori sub mustața lui blondă:

— Și de ce-ai fi făcut toate astea, Eliza?

L-a privit surprinsă. De ce?... Cum de ce? Doar...

— Nu știu... — a răspuns. Dar îmi dau seama că nu mi-ar mai fi rămas altceva de făcut.

— Nu, Eliza, n-ai fi făcut-o... — îi spuse el, cu gravitate. Și nici n-ar fi trebuit. Viața e mai tare decît moartea.

— Ce tot vorbești, Nathan? Cum poți să spui așa ceva? Mie mi-era teamă ca nu cumva, aflînd una ca asta, să nu împietresc și să nu mai pot veni pînă acolo... sau să-mi pierd vederea și să nu-ți pot citi numele pe piatră. Numai la asta mă gîndeam... Și tu îmi spui atîtea răutăți!

Dacă i-ar fi văzut cineva, ar fi crezut că se întorc de undeva și că s-au certat. N-ar fi putut bănui cu cîtă înflăcărare, cît de nebunește se iubesc cei doi tineri, întocmai ca acea veșnică pereche de îndrăgostiți.

Tot umblînd așa, ajunseră în fața lacului cu peștișori roșii. Eliza înălță capul.

— Ți-aduci aminte?... o întrebă el.

— Da... voiai să-mi dai un peștișor... Dar, ia spune-mi, de ce ai vrut asta, Nathan?

— Atunci nu prea îmi dădeam seama. Acum însă cred că știu.

Se opriră din mers.

— De ce, Nathan?

El nu-i răspunse. Se ridică în vîrful picioarelor și prinse cu gura o frunză din teiul sub care stăteau.

— Dacă acum știi, de ce nu-mi spui, Nathan?

— Știu ce este... — răspunse el, roșind — dar nu știu cum să mă exprim... Mi-e teamă să nu stric totul.

— Bine... — rosti ea, căzînd pe gînduri.

Se afundară în inima parcului și poposiră sub niște copaci bătrîni și întunecoși.

— Uite... aici mi-ai vorbit despre acel... Karl... — începu el și o umbră de mîhnire îi acoperi chi-

pul. Exista, într-adevăr, pe-atunci vreun Karl?... Și nu cumva mai este și astăzi?

— Cum să nu, Nathan!

— A, va să zică există? făcu el, tulburat.

— Ba bine că nu! Uite, pe băieţaşul doamnei Lotte îl cheamă Karl. Tot aşa şi pe bunicul lui. Ce rost ar avea să dispară din lume acest nume?

Era limpede că îşi bătea joc de el.

— Rîzi de mine...

— Nu, Nathan... Ascultă-mă! Atîţia ani nu ţi-am spus-o, dar acum îţi voi mărturisi deschis. De-ai şti cît am plîns în seara aceea din pricina lui Miţi!

— Dar ţi-am spus că e o minciună.

— Ce importanţă are, Nathan? Şi eu ţi-am spus de Karl la fel.

Lui Nathan i se făcu părul măciucă:

— Şi nu era minciună?

— Povestea cu Karl? Da. Dar de unde să ştiu ce era cu Miţi? Eram atît de nenorocită, încît am născocit un Karl ca s-o combat pe ea. Acest Karl n-a existat niciodată. Dar Miţi...

Nathan rîse cu poftă:

— Era sora lui Karl. Mintea mea a scornit-o, ca să-mi astîmpăr inima.

— Aşadar, iată că nu există nici unul din ei.

— Nu vorbi aşa...

— Cum adică? Ce vrei să spui?

— Poate că există undeva un Karl care iubeşte nebun pe-o Miţi. Uite, ca...

— Ce?

— Pot să-ţi ofer rămurica aceea?

Se ridică iarăşi pe vîrfuri şi rupse o crenguţă. Ea o luă distrată, o ţinu o clipă, apoi o lăsă să-i lunece din mînă, părînd că nu bagă de seamă. S-au înapoiat tîrziu de tot. Din cînd în cînd se opreau. Intrară în strada pe care sta fata. Uitînd deodată de micul ei necaz, Eliza spuse:

— Nathan, ţi-aduci aminte?

— Ce ? Nu...

— Uită-te la grilele astea... Nu-ți amintești nimic ?

Nathan se uită. Văzu copacul ce se înălța deasupra lor.

— Da — răspunse blînd. Locul unde ne-am despărțit. Adică nu, unde am fost smulși unul de lîngă celălalt.

Glasul lor tremura. Eliza mai putu să rostească doar o ultimă frază :

— Ți-aduci aminte ce spuneam atunci, cînd am fost despărțiți cu brutalitate ?

— Da... — zise Nathan, cu duioșie. Hai să legăm iarăși discuția de-atunci. Să continuăm ceea ce a fost întrerupt atunci... Eliza, vrei să aibă loc mîine ?

— Da... dar să spunem și alor noștri.

— Eu te întreb pe tine.

— Pe mine... oricînd vrei, Nathan. Pentru mine, lucrul acesta nu are atît de mare importanță. Eu sînt soția ta încă de atunci. Dar... te rog... să plecăm de-aici. Am impresia că vor veni dintr-o clipă într-alta să ne despartă iară.

Nathan voi să-i mîngîie părul, dar mîna nu-l ascultă :

— Pe noi, Eliza, nimeni nu ne mai poate despărți. Trebuie să facem însă tot ce vom putea, pentru ca nimeni să nu-i mai despartă vreodată pe copii. Să mergem !

Il trase ușor de haină :

— Nathan... O clipă... Vreau să-ți spun ceva.

— Ce ?

— In seara aceea, în clipa despărțirii... voiai să-mi spui ceva. Nu-i așa ?... Sau mi s-a părut ?...

Nathan rămase surprins : „Ce ciudată este Eliza de cînd mi-a devenit soție"...

— Ți-aduci aminte, Nathan?... îl întrebă cu atîta neliniște, încît ai fi crezut că de buzele lui atîrnă întreaga ei viață.

(Ciudate, foarte ciudate sînt fetele îndată ce devin femei!)

— Nu vorbești, Nathan?

— Ce altceva putea să fie?! Eliza? Doamne! Dar tu tremuri toată! Ce-am făcut în toți acești ani? Ce-am făcut azi toată ziua? Și chiar acum o clipă, ce-am făcut, Eliza?

— Ce-ai făcut, Nathan? N-am înțeles. Doamne! Nu cumva sînt surdă și n-am auzit? Și totuși nu sînt, și n-am auzit...

— N-ai auzit?

— Nu. Cît despre asta sînt sigură... Dar nu te supăra, Nathan. Ce, ai vrea să te mint acum? Nu, n-am auzit!

— Bine, dar nu ți-am spus adineauri că ne vom căsători chiar mîine?

— Asta da, am auzit-o.

— Ai auzit-o? În sfîrșit! Ei, uite, asta era!

— A s t a era? Da... de-asta mi-era frică, Nathan. De asta — și o podidi plînsul. Un plîns sfîșietor, nemîngîiat.

Nathan se fîstîci. Se aplecă asupră-i. Îi luă mîinile, îi căută ochii.

—Eliza... — îi spuse plin de duioșie — Eliza, fetița mea! De ce-l încerci pe omul care te iubește atît?... Eliza, te iubesc... Te iubesc, lumina mea.. viața mea...

Și începu să-i sărute ochii, părul, bărbia. Ea își sprijini capul de inima lui, apoi și-l dădu pe spate, ca îmbătată, și-l privi fericită.

— Eliza... dragoste... ce ai?

— Nimic... — răspunse ea (luna picura o lumină argintie în ochii ei și ochii ei plîngeau de fericire). Nimic. Nu mai e nimic, Nathan. Mi-a trecut! Mergem! Mergem, iubirea mea, acasă la noi!

Nathan era acum mai buimăcit ca oricînd.

— Eliza... — începu el, puțin mai sever. Nu te cert acum, însă vezi să nu începi iarăși... nu te-nțeleg.

— Ce nu înțelegi, Nathan?

— Nu înțeleg... mofturile de adineauri!

— Care?

— Plîngi... rîzi... Rîzi fără nici o pricină... Și tot așa te oprești... și-apoi, tot fără să ai de ce, plîngi. Și iar, și iar... Ce vor să însemne toate astea?

— Nu ți-ai dat seama?

— Nu.

Se strînse lîngă el, caldă, nebună de fericire.

— Cerule... — spuse Eliza, privind luna. Cum am să trăiesc o viață întreagă lîngă un bărbățel atît de prostuț!

CAPITOLUL IV

Găsiră o căsuță departe, foarte departe de centrul orașului, acolo unde preferă să stea cei care s-au săturat de viață sau cei care n-au avut parte de ea. Nathan pleca dimineața la lucru, fluturînd batista către un căpușor blond ce-l conducea pînă în poarta grădinii. Dragostea lor era subiectul tuturor căsuțelor din jur. Era o iubire neprihănită, din cele pe care poeții se trudesc să o zugrăvească în cărțile lor, dar n-au reușit încă. Atmosfera casei era atît de plăcută, atît de primăvăratică, încît se umplu repede de glăscioare.

Intr-un aprilie sosi pe lume un copilaș, a cărui mutrișoară se strîmbă cînd văzu întîia oară lumina.

Era băiat. Ochii Elizei zîmbeau plini de o dulce vlăguială, dar și de fericire. Toată lumea alerga prin casă, vrînd să facă ceva, dar nimeni nu făcea nimic. Casa mirosea puternic a eter. Medicul își scoase mănușile, rîzînd potolit și împărțea tuturor urări. Copilului i-au pus numele: Gheza. Avea părul blond ca al mamei și ochii cenușii, luminoși ca ai tatii. Crescu repede. Îi apăru primii dințișori și se ridică în picioare, încercînd, șovăitor, primii pași în viață. Pocea rostind toate numele celor din familie, ceea ce o făcea pe Eliza să-și piardă capul. Nu împlinise trei anișori, cînd sosi o micuță și trandafirie surioară, ca să-i țină de urît. La început, Gheza s-a uitat la ea gînditor... apoi a izbucnit în rîs.

Fetiței nu i-a trebuit mult să crească. Își sorbea laptele cu sete, dînd din picioruțe ca pe bicicletă. Au numit-o Ruth și toată lumea a fost de acord. Ruth, cel mai dulce nume... Casa devenise un cuib de porumbei cu pui. Grijile lui Nathan sporeau o dată cu fericirea. Seara se întorcea acasă istovit, dar era de ajuns să-i sară copiii pe genunchi, să simtă pe obraz pufușorul catifelat al Elizei, ca toată oboseala să-i dispară și să privească ziua de mîine cu încredere. Numai copiii să trăiască în pace. Primejdiile s-au îndepărtat. La Geneva se discută despre dezarmare. E adevărat că discuțiile se cam tărăgănează, dar, oricum, fapt e că se discută. A sosit vara și tratativele s-au întrerupt. În toamnă n-au mai fost reluate. Ceva se tîra suspect prin Europa. Copiii nu așteptau, ei creșteau. În Austria, un om scund deveni cancelar. Cancelarul Dolfuss. Tratativele n-au mai fost reluate nici în anul următor. Fie. Nathan începu totuși să spere din nou. Muncea cu tragere de inimă. Serile cînta împreună cu copiii și o încîntau pe Eliza cu cîntecele lor.

Dar, într-un ajun de An nou, întorcîndu-se acasă cu cumpărăturile de sărbătoare, văzu într-un magazin de jucării ceva ce-i îngheță sîngele în vine.

Ajuns acasă, lăsă din mînă pachetele și se îndreptă spre bucătărie. O găsi pe Eliza aprinsă la față, în dîrdora gătitului bucatelor. Dintr-o privire, femeia înțelese că ceva neplăcut se întîmplase soțului său.

— Ce-i, Nathan? îl întrebă, alergînd neliniștită spre el.

— Închipuie-ți, am trecut pe la magazinul unde cumpăram de obicei jucăriile pentru copii, și cu ce crezi că erau pline vitrinele?

— Cu ce, Nathan?

— Cu unelte de război! Soldați de plumb, tunuri, avioane, tancuri... Hienele! Eliza, hienele au ieșit iarăși la colț de stradă și caută să ne devoreze copiii!

— Ce să mai spun!... făcu Eliza, ofilită dintr-o dată. Și pînă mai ieri-alaltăieri discutau despre dezarmare!

— Ipocrizie! Era doar pentru a adormi neliniștea omenirii. Știu eu ce îi trebuia vitrinei ăleia! Să fie prefăcută în țăndări, ca să se-nvețe minte domnul acela de-a mai face reclamă distrugerii.

— Ce-i, tăticule? întrebară copiii, alergînd să-l îmbrățișeze.

— Nimic, copilași... — spuse Eliza. Tăticu e necăjit. Treceți la masă!

Copiii rămaseră în prag.

— Dacă-i așa, mămico, nici n-o să mîncăm!

Se sculară de la masă mai mult nesătui. Plecară să se joace. Eliza se duse să împodobească pomul, dar se opri de două ori din treabă. A treia oară lăsă totul baltă și, ascunzîndu-și fața în pernele divanului, se porni pe plîns.

Seara tîrziu veni un domn gras, bine îmbrăcat, și ceru să-l vadă pe Nathan. Eliza îl pofti în salon. Nathan tocmai se întorcea de la cumpărături. Se uită surprins la străin.

— Domnul are să-ți comunice ceva important, Nathan.

— Ceva foarte grav, domnule Baumann... — spuse străinul și își scutură ușor cu degetele pălăria ce-o ținea pe genunchi. Era o pălărie tare, de pai, cu o panglică colorată, bătătoare la ochi. Ceva foarte, foarte grav... — continuă el, încercînd să dea glasului său un ton cît se poate de tragic.

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă neliniștit Nathan. Vorbiți, vă rog, domnule!

— Doar pentru asta am venit, domnule Baumann.

— Atunci ce așteptați?

— Nu aștept nimic. Căci ceea ce mi s-a întîmplat e sfîrșitul.

Nathan se enervă. Ce antipatic mai e și tipul ăsta cu vizita lui nocturnă.

— Pentru orice om sfîrșitul este unul și același... Să auzim cine sînteți dumneavoastră care aveți un sfîrșit atît de deosebit.

— Mă numesc Wanter... Wanter Warenhaus. La dispoziția dumneavoastră!

— A, da, îmi amintesc.

— Trebuie să vă amintiți, domnule Baumann!

— Ei, și-acum cînd mi-am amintit, ce-aveți să-mi comunicați?

— Copiii dumneavoastră, domnule Baumann, au săvîrșit un act pentru care, dacă nu știam că sînt ai dumneavoastră, i-aș fi dat numaidecît pe mîna poliției. Vă stimez foarte mult și ca client, și ca pe un domn, ca pe un prieten distins.

— Nu înțeleg... — spuse Nathan, neliniștit. Lămuriți-mă! De fapt, ce s-a întîmplat?

— Oh, firește că vina nu-i a copiilor dumneavoastră. De asta sînt convins... ei au fost îndemnați însă de haimanale, de acei vagabonzi care pîndesc vitrinele.

— Nici de data asta nu m-ați lămurit, domnule...

— Wanter. Vă voi lămuri îndată. Nu mi-ar fi păsat, înțelegeți, nu mi-ar fi păsat de loc, dacă ar

fi fost vorba de alți copii, de acei golani care cască gura în fața vitrinelor! I-aș fi dus la comisariat și povestea s-ar fi isprăvit. Pentru că, trebuie să știți, vitrina mea era din cristal veritabil.

— Dar ce s-a întîmplat, vă rog, cu vitrina dumneavoastră?

— S-a făcut țăndări. Nimic mai mult. Din prăvălie, i-am văzut pe amîndoi copiii, și pe fată și pe băiat, aruncînd cu pietre. Cît ai clipi praful s-a ales de cristalul meu. Iar alți copii, desigur niște vagabonzi care tocmai treceau pe acolo, s-au năpustit la vitrină. Nu, ai dumneavoastră n-au făcut decît să arunce cu pietre și-apoi au plecat. Nu s-au atins de nimic. Asta mă și face să fiu și mai nedumerit. De ce au aruncat cu pietre? Cu ce le greșise vitrina mea nevinovată?

— Scuzați-mă, domnule...

— Wanter.

— Pot afla, domnule Wanter, ce conținea vitrina dumneavoastră pe care o lăudați ca fiind nevinovată?

— Lucrurile cele mai nevinovate din lume, domnule. Jucăriele! Puști neprimejdioase, tunulețe fără obuze și altele de felul ăsta. Înțelegeți, domnule Baumann, dacă paguba ar fi mai mică, n-aș cere să fiu despăgubit. Ar fi de ajuns să-i mustruluiți nițel pe copii.

— Nu, domnule — răspunse Nathan, cu fălcile încleștate — n-am să-mi bat copiii. Vă voi despăgubi și apoi mă voi duce să-i sărut.

— Doamne ferește! făcu domnul Wanter, holbînd ochii. Asemenea creștere dați copiilor?! Dumneavoastră, domnule Baumann, un erou?!

— Vă rog să nu vă bateți joc de mine! E mai bine să revenim la vitrinele dumneavoastră. Dacă nu vreți să vi le spargă nimeni, atunci de ce le umpleți cu o marfă atît de primejdioasă?

— Marfă primejdioasă? A mea?

— Da, a dumneavoastră, și vă mai prefaceți a fi un miel nevinovat! Nu vă dați seama, domnule, că marfa aceasta este o provocare pentru vîrsta lor fragedă? Căci cei care vor plăti mîine cu viața vor fi acești copii. Nu vă dați seama? E oare nevoie să vă spun și mai limpede că, în felul ăsta, deveniți un abject propagandist al unui nou război?

Omul simțea că soția îi croise prea strîmt gulerul cămășii și căuta să-l lărgească cu degetul.

— În fine — adăugă Nathan, care nu avea chef de o discuție mai lungă — la ce sumă se ridică paguba dumneavoastră?

— Cristalul... la un preț foarte moderat, cinci sute de mărci.

— Bine... le aveți! Și marfa?

— Mi-au luat-o toată golanii. Dar pentru ea nu cer despăgubiri.

— Vă mulțumesc pentru generozitate — spuse Nathan — dar nu vreau să vă rămîn cu nimic obligat.

— Nu despre asta e vorba... însă marfa aceasta, domnule Baumann, ne-a fost pusă la dispoziție gratis.

— Gratis?! Și lucrul acesta nu v-a stîrnit nici o bănuială? Dumneavoastră, un comerciant? Ați mai auzit ca cineva să-și dăruiască gratis marfa?

— Dar ni s-a spus că ni le dau pentru reclamă fabricile de jucării

— Sînt, într-adevăr, pentru reclamă. Dar nu în favoarea fabricilor de jucării, ci a uzinelor care construiesc arme adevărate. Aveți copii, domnule? Ce să vă mai întreb! Ai dumneavoastră, îndată ce se va dezlănțui războiul, vor descoperi că au nevoie de studii superioare și vor pleca în străinătate. Și, bineînțeles, nici copiii celor ce fabrică tunuri nu se vor duce la război, nici odraslele miniștrilor și, cu atît mai puțin, ale baronilor. Dar copiii noștri vor fi trimiși. Ei bine, copiii noștri ne sînt scumpi,

domnule, ați auzit? Mult mai scumpi, căci noi, pentru a-i crește, ne-am dat sîngele! La urma urmei, toate astea n-au nici o importanță pentru dumneavoastră, de aceea nu vă mai reținn. Mă grăbesc să-mi îmbrățișez copiii!

Între acestea, în Germania ceva începu să coacă. Un scandalagiu ce nu putea fi potolit — care la început nu era primejdios decît pentru faptul că strica liniștea publică — devenea din zi în zi mai periculos pentru liniștea lumii întregi. Urletele lui străpungeau văzduhul, călare pe cele mai mînioase unde herțiene. Amenințările lui din ultima vreme zburau și peste oceane. Nathan observa că vocea acestuia se înăsprea tot mai mult și scandalagiul făcea spume la gură cînd vorbea despre evrei.

Un bătrîn veni într-o zi în casă la Nathan. Era adus de spate, ca si cum încă de pe atunci ar fi vrut să se ascundă de privirile celor ce-i însemnau pe cei de-o seamă cu el. Era un vechi prieten al familiei. L-au reținut la cină. Bătrînul vorbea cu un glas ce părea că vine de dincolo de lumea aceasta, vorbea de parcă ar fi citit în oracole:

— De șaizeci de ani trăiesc printre ei... Am pătruns cărțile lor... gîndurile lor... Am stat de vorbă cu nevestele lor, am mîngîiat părul copiilor lor. Am educat de pe catedră băieții și fiicele lor. Greșeala mea a fost că i-am socotit buni pe toți. Pe toți. Și într-o seară am trecut printr-o piață unde erau arse cărțile lui Heine. Ochi de lup luminați de reflexul flăcărilor priveau sinistrul spectacol. Și atunci, în liniștita noapte berlineză, m-am descoperit trăind cu milioane de ani în urmă... Cu mii de ani departe de veacul nostru, printre făpturi preistorice urlînd în jurul focului primitiv. Din clipa aceea, pentru mine totul s-a lămurit... Fanatismul acesta, cultivat sistematic, ca să poată fi alimentat, cere multe. Nu-i sînt de ajuns cărțile arse, nici imnurile sălbatice,

nici scrîșnirile fără vărsări de sînge. Peste puțin vor cere sînge...

Nathan îl privea înghețat pe cel care vorbea. Începuse să vadă totul în jurul lui ca printr-o ceață. Nu-i intra în cap un lucru: cum era cu putință ca o mișcare cu principii atît de inumane să ademenească atîția oameni și să-i împingă într-un sîngeros măcel?

— Nu deznădăjdui, Nathan — zise bătrînul. Există și puterea de rezistență a omenirii. Altminteri ar fi nedemnă de viață. Omenirea va găsi pînă la urmă mijloacele să se salveze. Dar după cîte sacrificii, cîte ruine, cîte lacrimi... Văd că doamnei îi este somn și noi trebuie să ne ducem mîine la lucru. Oare pentru cît timp? Norul negru pe care-l așteptăm a și început să-și trimită primele lui sunete surde: Anschluss-ul [1].

CAPITOLUL V

Războiul începu să se reverse ca o imensă canitate de lavă împroșcată de un vulcan mînios. N-a fost nevoie să fie declarat. Inainta singur, cu legea lui — legea nesupunerii la orice lege.

Nathan prevăzu întreaga dramă ce-l aștepta. De cînd orașul lor se umpluse cu mașini de război, Eliza, preafrumoasa Eliza, devenise o frunză veș-

[1] In martie 1938, Germania fascistă a înfăptuit Anschluss-ul: a intrat cu trupele pe teritoriul Austriei și a proclamat anexarea ei la Germania. (n. r.).

tedă ce tremura. Nathan încerca s-o mîngîie în fel și chip. Căuta să-i ascundă adevărul. Dar ea ghicî totul, văzînd mohoreala ce-i acoperea fața de îndată ce rămînea singur.

În zadar se prefăcea el noaptea că doarme adînc. Oh, Eliza cunoștea foarte bine somnul adevărat al soțului ei. Nu putea s-o amăgească, nu. Așa că într-o noapte se hotărî să-i vorbească deschis:

— Nathan, nu te mai osteni, dragul meu, fără rost. Tu nu dormi, după cum nici eu nu dorm. Hai mai bine să stăm de vorbă. Trebuie să privim adevărul în față. Trebuie să găsim un mijloc ca să ne salvăm. Să salvăm mai ales copiii. Oh, dacă aș fi știut, nu i-aș fi adus pe lume!

— Taci!...

— Unde să-i ducem?

— În toate nopțile numai gîndul ăsta m-a frămîntat. Am răsfoit în minte toate numele...

— Grăbește-te! Mai caută... dar repede, Nathan! Timpul nu așteaptă... În Germania se încarcă în fiecare zi trenuri întregi și oamenii sînt deportați... Unde îi duc? Trebuie să ne ascundem! Astăzi... chiar în noaptea asta!

— Am hotărît să ne ascundem, Eliza... Dar din clipa în care am luat această hotărîre, Viena s-a micșorat. În astfel de timpuri, prietenii devin rari. Înainte erau mulți ca nisipul mării, dar acum cîți au mai rămas? Cîți dintre ei ar fi gata să-și sacrifice securitatea lor, fericirea, chiar viața lor?

Nathan își aduse aminte de cîțiva. În acea blestemată zi a Anschluss-ului, aceștia ieșiseră pe bulevarde și ridicaseră mîinile ca niște popîndăi cînd trecuseră blindatele.

— De cîteva zile mă frămînt... Unde să ne ducem... unde să ne ducem, Eliza?... Din toate drumurile pe care le-am străbătut cu mintea, mă opresc mereu cu încredere doar la un singur nume. La tovarășul meu de luptă din tranșee.

— La Waldemar Siegmund... Ah, da, Nathan.. Îmi amintesc rîndurile lui de la sfîrșitul fiecărei scrisori trimise de tine.

— Un singur lucru mă face să ezit... O fi rămas același ? Da, cărțile lui poștale primite cu prilejul fiecărui An nou sînt mereu pline de sufletul său curat... Totuși cine știe, în ultimul an s-au întîmplat atîtea...

— Trebuie să încerci, Nathan. Telegrafiază-i !

— Ah, Eliza.., tot copil ai rămas ! Poșta e în mîinile lor. Urmăresc orice mișcare... Nu, am să mă duc chiar eu !

S-au sculat în zorii zilei. Ruth nu voia pentru nimic în lume ca tatăl să se despartă de ei nici măcar o clipă. Era acum o fată măricică. Cu ochii cenușii și părul blond, impresiona pe trecători, care se opreau și se uitau la ea plini de admirație. Gheza tăcea ca un bărbat. S-a retras cu tata în fundul grădinii, ca să întocmească planul și detaliile fugii.

Înainte de răsăritul soarelui, Nathan se și afla în tren. Călătorea, dar gîndul lui zbura mai repede. Oare cum îl va găsi ? Ce va mai fi rămas din omul acela înflăcărat și conștient. Îi reveneau în minte, una cîte una, zilele lor din tranșee, îngropați la doi metri în pămînt... Visurile despre întoarcerea lor acasă. Despre război împărtășeau aceleași păreri... Iubeau aceleași culori... și erau amîndoi de acord că nu există în lume ochi mai frumoși decît cei albaștri și că părul blond e minunat. Încă de atunci discutaseră mult despre pace și juraseră să nu-și lase copiii să fie uciși în război. Să-i învețe să iubească omul și să urască tiranii. Ei bine, dacă nici el nu va primi să-i salveze, atunci nu mai au nici o scăpare. Cu cît se apropia de orașul tovarășului său de arme, cu atît îl părăseau speranțele.

La gară nu întrebă pe nimeni nimic, ca să nu deștepte bănuieli. Oamenii i s-au părut aici mai puțin speriați. Umblau fără a întoarce capul să vadă

dacă nu sînt urmăriți. Își aduse aminte ce-i spusese odinioară prietenul său și se liniști. Orașul avea populație curat nemțească. Așadar, era tocmai ce-i trebuia.

Nu-i fu greu să găsească locuința prietenului. În clipa aceea, Waldemar se străduia să ridice cu o nuia un pui de porumbel fără aripi, care căzuse din cuib. Cum îl văzu pe Nathan, omul scăpă din mînă și nuiaua și porumbelul, și alergă să-l strîngă în brațe. Se recunoscură din prima clipă, cu toate că amîndoi îmbătrîniseră. Waldemar rămăsese singur în casa părinților. Fără nevastă, fără copii și fără altă făptură vie în afară de porumbei. Chipul îi era posomorît, iar în glas îi răsuna o profundă amărăciune. Arătă prietenului său pustiul din jur și se rușină. Se vedea bine că moartea secerase fără nici o milă. Mai ales absența tovarășei de viață era și mai îngrozitoare. Casele fără femei au un miros al lor. Împrăștie un iz de pustiu și de tristețe.

— Toți ? întrebă Nathan, fără să mai adauge „au murit".

— Oh, e mult de-atunci !

Waldemar luă o haină veche, șterse cu ea un scaun și-l pofti să șadă. Era atît de drăguț în zăpăceala lui ! Nathan stătu puțin în cumpănă înainte de a-i mai pune vreo întrebare, dar în cele din urmă se hotărî.

— Ia spune-mi, Waldemar, fata aceea... cum o chema ?... Ia zi tu... înțelegi despre cine e vorba ?

— Da, da... Erika. Nu ?

— Ei, da, Erika... Ce-a devenit ?

Waldemar își încheie gulerul, ca și cum i-ar fi fost frig.

— Crezi că orice femeie poate aștepta ? întrebă el în șoaptă. Nu ți-ai dat seama că în cărțile mele poștale nu-ți scriam nimic despre ea ?

— Da... e adevărat, m-am mirat, dar nu voiam să ating eu primul chestiunea. Știi despre cine îți vorbesc. Despre blonda aceea...

— Oh, aparține trecutului... Nu mai e blondă. Am întîlnit-o chiar alaltăieri pe stradă și a roșit. Închipuiești... obrajii ei s-au ofilit și totuși mai roșesc. Ce e ciudat e că n-a existat între noi un alt bărbat. Pentru că nici pînă azi nu s-a căsătorit. Au trecut de-atunci atîția ani, și tot mă chinuiesc să-mi explic acel *nu* al ei. Uite... Ne-am așezat pe balustrada asta... Am vorbit pînă-n zori. Și dimineața mi-a spus *nu*. De ce? Eh! nu putem ști ce se petrece în mintea oamenilor! De altfel, se poate ca nici ea să nu fi știut de ce mi-a spus asta. În orice caz, la mijloc n-a fost un alt bărbat.

— Și te mai iubește?

— Nu-mi spune nimic... Dar nu cred că la vîrsta ei femeile mai pot iubi.

— Nu vorbi așa, Waldemar... — și ochii lui Nathan se umplură de duioșie. Ele pot iubi la orice vîrstă. Și dacă vrei să știi, cele născute pentru iubire, la vîrsta asta, iubesc mai profund. Și mai cu credință.

— Cît despre asta, da... dacă iubesc, iubesc fidel. Dar, iartă-mă, nu facem altceva decît să vorbim despre mine. Dar blondina ta te iubește ca și altădată?

— Mai mult, Waldemar. Da, despre asta pot să jur. Mai mult.

— Dar atunci de ce nu ești fericit, Nathan?

— N-ai ghicit prea lesne, dragul meu prieten. Da, e adevărat. Sînt nenorocit, îmbolnăvit de atîta nenorocire. O pierd, Waldemar, o pierd pe Eliza... copiii! Ne pierdem cu toții.

— Nathan!... vorbi neliniștit Waldemar și îi trecu brațul peste umărul prietenului... Ce se întîmplă? Sărăcia... nu, nu arăți a fi sărac.

— Nu, nu din cauza sărăciei.

— Atunci ?

Nathan îi povesti totul. Apoi trecu la drama lui personală, a familiei sale. Evenimentele te duc în asemenea impas. Și, în sfîrșit, ultima speranță : *el*.

Prietenul îl ascultă într-o tăcere apăsătoare. In tot timpul acesta nu mișcă nici măcar dintr-o sprînceană, încît, pînă la urmă, Nathan începu să se sperie. Apoi mai îngăimă cîteva cuvinte, se încurcă și tăcu. La rîndul său, Waldemar tăcea nemilos, ca și cum îi pregătea nimicirea. Nathan băgă de seamă că în ochi i se aprind deodată fulgere de mînie. Îi veni să închidă ochii, atît de zdruncinat era sufletește. Dar Waldemar se sculă, făcu agale cîțiva pași spre perete, apoi se întoarse și se opri în fața lui.

— Nathan... — îi spuse el, cu deznădejde în glas. Aceleași fiare care vor să te sfîșie pe tine vor să mă devoreze și pe mine. Și nu pentru că sînt „evreu", ci pentru că sînt unul din cei ce luptă, unul din cei ce le înfruntă turbarea, căutînd să le taie drumul instinctelor lor sălbatice. Înțelegi... Ne urăsc ca și pe voi, poate chiar mai aprig decît pe voi. Nathan, sînt un neamț adevărat, așa cum erau mulți dintre compatrioții mei înainte de a li se fi inoculat otrava nebuniei. E adevărat, Nathan, că noi nu ne-am ascuns intențiile. Da, vrem să le barăm drumul cu orice mijloace, chiar dacă va fi nevoie să ridicăm baricade din cadavrele noastre. Îți vorbesc ție, care m-ai cunoscut bine de tot... Spune-mi, mă mai recunoști ?

— Da, Waldemar... — spuse hotărît Nathan. Recunosc în tine pe vechiul, pe credinciosul meu prieten, care a fost și rămîne om. Și sînt mai mult ca sigur că el nu este singur.

— Oh, sîntem mult mai mulți decît ei, dar din cauza cutremurului ne-am pierdut unii de alții. Am strigat cît am putut, dar mitralierele au urlat mai tare. Au de partea lor puterea și nebunia, Nathan. Puterea și instrumentele ucigătoare. Ei ne înjură zi

și noapte prin toate mijloacele ce le au la dispoziție. Ei au mafia banditească devenită stat. Ne numesc trădători profesioniști, zicînd că vrem să mutilăm Germania. Firește, nici ei nu cred ce spun, dar, căutînd să ne nimicească într-un fel sau altul, au ales această cale. Toate nu sînt decît excrescențe ale unei imaginații bolnave. Noi nu vrem ca Germania să fie mare sau mică. Nu vrem ca ea să crească în dauna altora, nici să se micșoreze în dauna noastră. Vrem și insistăm ca nemții să rămînă oameni și să înceteze de a se compara ca supraoameni. Combatem ideea superiorității rasiale, căci nu credem în teoria clasificării oamenilor în diferite soiuri. Nu vrem să ne vindem nimănui patria, căci patria nu se poate vinde, nu este proprietatea nimănui. Tu ce crezi, Nathan?

Evreul clătină trist din cap.

— Crima voastră, Waldemar, e mult mai mare decît a noastră. Iar pedeapsa care v-așteaptă este aceeași ca și a noastră.

— Alaltăieri mi-au omorît două porumbițe. Acum îi deranjează pînă și păsările. Cînd mi-am exprimat mîhnirea, mi-au spus că n-au ucis pasărea, ci simbolul. Waldemar tăcu o clipă. Se gîndea. Uitîndu-se apoi la prietenul său, îi spuse cu blîndețe: După cum vezi, Nathan, m-ai găsit aci în ultimele zile de libertate... poate și ultimele din viață. Ți-am descris situația mea. Amîndoi sîntem ținta aceleiași uri. Dar sînt gata să-mi dau ultima picătură de sînge pentru a salva viața voastră și a copiilor voștri. Caută să găsești un adăpost mai sigur. Dacă pînă la urmă nu vei găsi și nu-ți mai rămîne decît să mori, atunci ia-o pe Eliza și copiii și veniți la mine, să murim împreună.

Nathan se ridică și-l îmbrățișă:

— Prietene, lîngă o inimă ca a ta chiar moartea e mai puțin amară. Îți mulțumesc... Îți mulțumesc și pentru că nu mi-ai înșelat speranțele. Dacă nu te-aș

fi găsit astfel, Waldemar, dacă aș fi fost înșelat în dragostea, în încrederea mea în tine, lucrul acesta ar fi fost mult mai amar chiar și decît moartea.

Waldemar îl bătu pe umăr:

— Așadar, gîndește-te!

— M-am gîndit înainte de a veni... — îi răspunse el sigur. În clipele grele, oamenii preferă să fie laolaltă. Locuința ta e singuratică. Putem veni noaptea, fără să fim văzuți. Ne vom închide în casă și vom aștepta să treacă furtuna. Dacă ne arestează, ne vom urma cu toții destinul. Ceea ce mă face însă să șovăi e ca nu cumva, găsindu-ne la tine, să ai de tras anumite consecințe.

— Nu te gîndi la asta, Nathan. Dacă vin să m-aresteze, soarta mea nu va fi mai blîndă, găsindu-mă singur. Ce mă preocupă e cum să vă adăpostesc mai bine pe voi.

— Vom face tot ce vom putea, ca nici măcar să nu le treacă prin minte că la tine s-ar ascunde străini.

— Nu după asta vor veni ei. Dacă își fac apariția, pe mine mă vor căuta. De aceea trebuie să născocesc cum să-i îndepărtez definitiv de casa asta, și pare-mi-se că am găsit... Încui ușile și ferestrele și atîrn un anunț: *De vînzare.*

— Și dacă vine vreun cumpărător?

— N-o să vină nimeni. Cine cumpără case în pragul războiului?

— Și vei intra și tu în închisoarea noastră?

— Nu, Nathan. Eu am altceva de făcut... Ce-i drept, lagărele sînt pline, dar nu toți antifasciștii din Germania au fost închiși. Mai sînt antifasciști și prin cazărmi. Va trebui să ne ducem la ei și să le spunem că nu sîntem înfrînți. Dar care dintre noi să se ducă? Și totuși trebuie să se ducă cineva, Nathan. Dacă fiecare ar da îndărăt de la această sarcină, cauza ar fi pierdută. În asemenea clipe nu există „oricine altul, afară de mine". Dacă fiecare

își spune: „Pot dezerta toți, eu mă duc", atunci toți se vor duce. Asta e o aritmetică nu prea profundă, dar utilă. Eu mă voi duce, Nathan. Dacă afli cîndva, în bezna cumplită, că ceva s-a încurcat pe undeva, că un tren n-a ajuns la destinație... dacă ai să vezi că arde pe undeva, că ceva se poticnește, dacă ai să afli că un zid care ar fi trebuit dărîmat s-a năruit... sau că cineva a cărui viață nu mai era de trebuință a murit... s-ar putea ca nu chiar toate astea să vină de la mine... Dar totuna este. Va fi altcineva la fel ca mine... și asta înseamnă că sîntem mulți. Se opri și începu să-și scarpine ciuful: Un singur lucru mă îngrijorează, Nathan. Cine o să vă îngrijească? Ce-o să mîncați?

— Eram gata să-ți spun la ce m-am gîndit, Waldemar. Socot că ne vom putea aproviziona pentru luni, pentru ani de zile, dacă va fi nevoie.

— Nu-i de ajuns. Comunicarea cu lumea de afară e necesară... Altfel, neliniștea o să vă înnebunească și s-ar putea să faceți vreun lucru nechibzuit.

— Ce ne sfătuiești?

— Mi-am revizuit cunoștințele de încredere. Inima mea se oprește la una singură.

— La cine?

— La u n a. Cea care nu m-a vrut.

— Crezi, Waldemar?

— Cred că în tot orașul nu există inimă mai credincioasă. N-are importanță că nu m-a vrut pe mine. Important e că n-a încetat să mă iubească. De asta sînt sigur... N-a încetat... Niciodată nu mi-a spus o vorbă... Dar astfel de lucruri le înțelegi și fără a fi rostite. O să mă întrebi: „De ce nu te-a vrut?" Ce să-ți răspund? Se pare că e ceva mai tare ca iubirea. Dar există oare ceva mai puternic decît dragostea? Nu știu... m-am încurcat. Se pare că adevărata ei dragoste pentru mine a început din clipa în care mi-a spus acel „nu". Fie. Poate că greșesc pe de-a-ntregul. Dar de inima ei sînt sigur.

De aceea chiar mîine mă duc la ea. Pînă să veniți voi, va fi aranjată și chestiunea asta!... Dar... ce ciudat... în cei douăzeci de ani cîți au trecut... știi... e prima dată că îi voi vorbi.

Nathan se uită la el, cam descumpănit.

— Dar o să primească, Waldemar?

Vechiul soldat de la Verdun se ridică... Pentru prima oară de cînd se reîntîlniseră, Nathan îl văzu rîzînd.

— Da, Nathan. Va primi. Pot să-ți spun că e de față și ți-o confirmă. Nu mai am ce adăuga. Du-te și ad-o pe Eliza!

CAPITOLUL VI

Nathan se înapoia în aceeași seară. Nu avea liniște. Era obsedat de presimțiri negre. Căuta să-și reamintească succesele din această călătorie, făgăduielile prietenului său, dar temeri sumbre nu-i dădeau pace. În aceste două zile cît lipsise casa lui rămăsese singură, ca o navă fără cîrmaci în puterea furtunii.

I se părea că trenul se tîrăște prea încet, că roțile lui se învîrtesc în loc, fără să înghită distanțele. De nenumărate ori trenul în care se afla întîlni alte trenuri ce goneau în sens invers, pline cu trupe SS. L-a impresionat expresia zugrăvită pe chipul tuturora. Prima dată în viață vedea soldați atît de furioși. De ce atîta furie? Unde se duceau oare? Furia lor nu era de azi. Turbarea pusese stăpînire pe ei cu un an în urmă, iar acum goneau plini de ură. Asemenea furie sălbatică sădită siste-

matic într-un ins înecă încetul cu încetul omul din el și aduce la suprafață bestia oarbă și dezlănțuită. O atare ură inoculată în chip calculat nu dispare nici prin victorie, ci doar prin autodistrugerea furiosului, asemenea celui care a turbat.

Nathan observă că toți privesc într-o anumită direcție, ca și cum ar fi ochit de mult și de foarte departe ținta. Soldații aceștia, care purtau însemnele morții, nu erau numai soldați de front. Erau și soldații pieței din sate, din chiar satul lor. Erau soldații cafenelei, ai cîmpiei și ai drumurilor. Nathan își dădu seama de acest lucru și se înspăimîntă: războiul care venea era nemaipomenit de crîncen, de sălbatic. Un război ce avea să facă una cu pămîntul case, oameni, orice i-ar fi ieșit în cale.

Nathan sosi în zori acasă. Casa îi apăru în întuneric albă, moartă, fără pic de lumină sau viață. Rămase în mijlocul străzii, cu picioarele tăiate. Se înțelesese cu Eliza să lase mereu o lumină aprinsă, ca nu cumva să creadă banditii că au părăsit casa și să vină să o jefuiască.

Cînd se apropie mai mult, găsi poarta grădinii deschisă. Privirea i se tulbură. Vru să sune, ușa casei era dată de perete. O strigă pe Eliza. Glasul lui părea al unui om înjunghiat.

— E...li...za...

O pasăre bătu din aripi în pomul din apropiere. Pe urmă totul se cufundă în tăcerea de mai înainte. Strigă mai tare și își ținu respirația, ascultînd. Nu se mai auzi nici pasărea.

— Eliza!... strigă el și o rupse la fugă de parcă cineva i-ar fi implîntat un cuțit în spate.

Un geamăt slab despică întunericul. Începu să alerge de colo-colo, strigînd-o de astă dată cu blîndețe, ca să n-o sperie și sărmana să moară înainte de a ajunge lîngă ea.

— Eliza... Eliza... vorbește... unde ești?... Eu sînt...

Deslușì deodată un ghemotoc alb și se repezi într-acolo... De mîinile lui se lipi ceva lichid... O aruncaseră de pe scări ...Eliza se agăță de el. Un scîncet ca de copil răsună în beznă: îi scăpase femeii printre buze, apoi degetele i se desprinseră, mîinile îi căzură moi.

Căutînd prin întuneric, găsi comutatorul și aprinse lumina. Se întoarse repede lîngă soția sa și își lipi urechea de pieptul ei... Trăia... Leșinul nu dură mult. Peste puțin, Eliza deschise ochii și-l căuta cu privirea. Primele ei cuvinte fură:

— Nathan... pleacă... pleacă... vor veni să te ia... lasă-mă și pleacă...

— Cum poți vorbi așa, Eliza mea dragă? Cum aș putea face una ca asta?

— Pleacă... Nathan! Nathan, te implor!

— Eliza... Fii cuminte, fetița mea! Hai, liniștește-te și spune-mi unde sînt copiii?

Dar buzele rănitei erau uscate și nu-i putură răspunde. Îi dădu la o parte părul ce-i cădea pe față și o ridică în brațe... Era ca o pasăre ucisă de un vînător barbar. O duse lîngă fereastră. Privirea ei îl urmărea speriată și-l implora să plece. Pe urmă, pleoapele îi acoperiră din nou ochii. Nathan o lăsă o clipă singură și alergă să aducă ceva ca s-o învelească: era rece ca gheața. Casa era goală de parcă de ani de zile ar fi fost nelocuită. Dar nu simți nici o părere de rău din pricina asta. Nu reușise încă să se obișnuiască cu ceea ce se întîmplase și, de fapt, nici nu prea înțelegea bine ce se întîmplase. Un singur lucru bănuia: că în absența lui se petrecuse ceva îngrozitor. Dar cum s-o întrebe? Dacă ar fi încercat să-i ceară să-i povestească, Eliza și-ar fi dat sufletul o dată cu primul cuvînt.

Deodată, prin beznă, se auzi furișîndu-se cineva în casă. O mogîldeață neagră se îndreptă spre ei și se opri dinainte-le. Nathan n-o putu recunoaște.

De altfel, nici nu mai era în stare. Umbra își scoase broboada ce-o acoperea.

— Ah, domnule Baumann... — răsună un glas înăbușit. Ați venit, în sfîrșit!... Nu mă cunoașteți. Nu vă fie teamă! Sînt vecina dumneavoastră, frau Hannele. Nu-i vorbiți! Lăsați-o să doarmă, sărmana!

Îl trase deoparte. Nathan tot nu înțelegea nimic. Buzele îi tremurau. Voia s-o întrebe, dar limba i se împleticea și vorba i se topea în gură.

Femeia privi buzele care încercau zadarnic să pună întrebări. Erau ca de cerneală, buzele unui mort. Își dădu seama că Nathan vrea să o întrebe de copii. Și atunci îi povesti totul, repede și pe scurt. S-a dat ordin să fie arestați, dar ordinul a fost atît de neașteptat, încît nimeni n-a putut să le dea de veste. Două mașini au stopat în fața casei. Gheza era în grădină și, în loc să sară peste gard, ca să scape, a alergat s-o salveze pe Ruth în clipa cînd a auzit-o strigînd. S-a năpustit asupra primului SS-ist care o tîra pe surioara lui de păr. Atunci l-au lovit... da, l-au lovit cu toții. Eliza, care se afla în bucătărie, a alergat și ea. De unde a găsit atîta putere?! S-a luptat cu toți acei bărbați înarmați. Călăii i-au dat un brînci de-au rostogolit-o pe scară. Au luat copiii plini de sînge, i-au închis în dubă și au plecat. Pe Eliza au lăsat-o... Au crezut-o moartă. Apoi au încărcat în camion lucrurile...

— Și copiii unde sînt acum? Copiii! Unde mi-au dus copilașii?

— I-au închis într-un tren, laolaltă cu alte mii dintr-ai dumneavoastră. Nimeni nu știe unde-i duc. Dar dumneavoastră, domnule Baumann, ce faceți, pentru Dumnezeu?! Cum stați așa?

Nathan lăsă mîinile să-i cadă de-a lungul corpului.

— Plecați!... îi strigă femeia. Fugiți înainte de-a se lumina de ziuă. Vor veni și după dumneavoastră.

Eu nu v-am văzut și nu m-ați văzut. La revedere! Vă urez ca destinul să vă ocrotească!

Se înfășură în broboadă și plecă așa cum venise, ca o umbră.

Nathan se sprijini de perete, vrînd să-și vină în fire și să ia o hotărîre. Apoi se apropie de Eliza, o ridică în brațe cu multă grijă și ieși în stradă. Noaptea se topea încet-încet. Întunericul se subția și se înălța spre cer. În capul străzii apăru o mașină mergînd ca un om căruia îi e somn după o noapte albă. Nathan se postă în mijlocul străzii și așteptă. Vîrî mîna în buzunar, mîngîind țeava pistolului. Era hotărît ca în cazul cînd șoferul l-ar purta prin locuri suspecte să-i pună pistolul în spate și să-l oblige să meargă pe drumul pe care i-l indica el. Dar n-a fost nevoie. Șoferul nu avea astfel de gînduri. Cînd a claxonat și a văzut că omul nu se clintește din mijlocul drumului, frînă și scoase nasul pe geam.

— Doriți o cursă?

— Da... dar departe.

— Departe? Nu... nu vă pot duce!

— Te rog...

— Stați puțin! Nu v-aș lua, dar văd că doamnei nu-i e bine. Cît de departe?

— La vreo trei sute de kilometri... Poate și mai mult. Nu știu.

— Cale lungă!

— Vei fi plătit!

— Știu. Nu muncesc de pomană în amintirea sufletului vreunui strămoș. Dar cine mai are suflet? Nimeni! Hai urcați-vă! Bunica mea, înainte de-a muri, m-a rugat să-i aprind o candelă. Nu știu ce învîrteli avea ea cu negustorii de ulei. Fie! Doamna este bolnavă? Vă întreb fiindcă n-aș vrea ca pe urmă să mi-o cereți înapoi, dacă roțile mele o vor hurduca! Rezistă la zdruncinături?

— Ce tot îndrugi? Ce zdruncinături? Șoseaua e lată în deajuns și abia a fost terminată... autostrasse.

— Lăsați!... Dumneavoastră îmi vorbiți de drumuri? Poftim! Vine un domn, care cine știe în ce birou își ținea mîinile la căldurică, să-i spună unui șofer, unui șofer care de treizeci de ani muncește pe roata asta învechită, pe unde trebuie s-o ia și pe unde nu. Ei, sînteți gata? Plecăm.

In curînd mașina își stinse farurile. Se făcuse ziuă. Șoferul cînta într-un fel ciudat, ca și cum ar fi ocărît pe cineva care îi făcuse un rău.

— Nu-mi place muzica de loc... — îi explică el peste puțin timp lui Nathan. O să-mi spuneți atunci: de ce cînți? Ca să-alung somnul! Rău e să nu dormi noaptea... Sînteți de acord? Dar în ultima vreme mulți nu dorm noaptea. Cel dintîi și cel mai mare păcat pentru un neamț e să nu doarmă noaptea. Nu ești la orele 9 în pat, ei bine, prietene, asta înseamnă că nu ești om cumsecade și poți să-mi spui orice, ca să mi te justifici. În ultima vreme mulți își fac afacerile noaptea. Habar n-am ce pun la cale, dar de plătit plătesc bine, cu punga deschisă. Asta mi-ajunge. Restul e treaba poliției. Știu că fetele celor ce se învîrtesc noaptea nu-s ca ale celor cărora li se spune sînge arian. O să zici: „Ție îți pasă?" Nu! De ce să-mi pese, omule? Doar n-am deschis boiangerie de curățat sînge! Doamna a adormit? Mai bine! Mașina mea are o calitate: leagănă lumea. De hodorogită ce e, țopăie ca o minge. Așa că... ce-mi pasă mie că nu au sînge arian? Banii tuturor sînt tipăriți pe-aceeași hîrtie. Sînge arian! Ia lasă-mă-n pace!...

Nathan nu-l mai auzea. Sufletul îi era zdrobit. Șoferul, văzînd că vorbește la pereți, reîncepu să cînte. Dar i se făcu lehamite și se lăsă păgubaș. Prefera să vorbească, chiar dacă nu-l asculta nimeni.

— Eu știu ce sînteți... — i se adresă deschis lui Nathan. Dar nu mă interesează. Parcă ce, eu sînt polițai?... Hm, știu ce zici matale, prietene: „Șoferul ăsta ori e nebun, ori e foarte nebun, ori foarte

suspect"... Nu-i așa? Ei, n-ai decît să-ți păstrezi bănuielile. Eu, iaca, fiindcă am vrut am părăsit autostrada și-am apucat pe potecile astea unde vă scutur al dracului. De ce-am făcut-o? Ca să fie drumul mai lung și să vă iau mai multe parale. Peste tot interesul, dragul meu! Așa-s făcuți oamenii!

Spre amiază lăsară drumul și intrară printr-o pădure, că-i trebuia, zicea el, să pună ulei la motor. Luă niște cîlți dintr-o ladă, niște scule, se vîrî sub mașină, pe spate, și se culcă. Din cînd în cînd se trezea, se uita chiorîș la soare și adormea iar. Pe Nathan îl năpădiră bănuieli cumplite... Și nu și le ascunse.

— Privirea ce mi-o arunci 'mneata nu-mi miroase a bine. Așa-i că mă bunuiești? Spune drept!

— Da... — răspunse Nathan. Dar n-aveam de ales.

— Bine-ai făcut. Omul nu trebuie să aibă încredere nici în haina din spinarea lui, afară doar dacă are în buzunar un pistol.

— Am... — spuse Nathan, hotărît să joace deschis cu el.

— Atunci, cum intrăm în oraș, bagă-mi-l în coaste. Numai că dumneata nici măcar o lamă de bărbierit n-ai. Scuză-mă puțin, dar nu mi-am făcut somnul.

— De ce nu pornești? întrebă Nathan, cu privirea tulbure.

— N-ați-o bună! Doar n-am spus să începi de pe-acum. Așteaptă întîi să te dau în gît, și după aia omoară-mă! Uite, vezi umbra aia mică de colo? Acolo o să fiu. Dacă îți vine pofta să mă împușți, sprijină-te bine de copacul ăsta și ochește. E mai sigur.

Se vîrî iar sub mașină și se culcă. Nathan îl așteptă două ore. In sfîrșit, șoferul apăru odihnit și înviorat.

— Dacă nu mă înșel, mai sînt încă în viață... sau poate greșesc? Bine ai făcut că nu ai tras cu

lama dumitale. Cine v-ar mai duce pînă în oraș? Ești practic. Hai, urcă-te în mașină, că pornim! De ce am preferat să intru noaptea în oraș? Fiindcă așa îmi place. Nu-i mașina mea? Fac cu ea ce vreau. Nevastă-mea pe mine mă așteaptă, nu pe dumneata. Taci, liniște, iaca o luăm din loc!

Inainte de a ajunge la primele case ale orașului, Nathan îl opri.

— Aici!

— Am înțeles... — răspunse șoferul. Te cunosc mai bine decît pe mama mea. Cobori aici ca să nu văd unde o să ancorezi. N-am să-ți stric cheful. Poți să te dai jos aici, cu toate că cocoana dumitale va obosi pînă o să vă găsiți ascunzătoarea.

— Nu ne vom opri în orașul ăsta.

— Și asta o știu. Adică știam că așa o să-mi spui. Fii liniștit, omule! Treaba mea e să asud și să crăp cîte puțin în fiece zi. Dacă aș fi fost ceea ce ți se pare, n-aș fi ajuns ceea ce vezi că sînt: un pîrlit de șofer, cu o rablă de mașină, căutînd, în toți acești ultimi ani, o groapă unde să se arunce. Îți vorbesc deschis, nu pentru că sînt vreunul din cei a căror inimă nu se înspăimîntă, ci pentru că sînt mie la sută sigur că nu ești în stare să-mi faci vreun rău o dată ce ești urmărit. Să te duc acum pînă unde vrei s-ajungi?

— Nu.

— Bravo! Ești un om atît de isteț, încît îmi pierd mințile! Cum dracu' au reușit să te doboare? Felicitările mele, prietene, pentru dragostea ce-o porți nevestei dumitale. Bine că nu-i de față Carola, că m-ar fi înjurat. Ce bine!... Iar dacă nu reușești, îți doresc să ai parte de o moarte ușoară. Nu-ți voi spune numele meu, că tot n-o să mai ai nevoie. Dar pentru cazul cînd o să ai totuși nevoie, e bine să-l știi. Dumitale, după cum văd, îți trebuie un mare ajutor, iar eu nu-ți pot da decît unul mărunt. Dacă însă acest ajutor mărunt nu-l vei avea de la cei-

lalți, atunci vino și caută-l la mine. Bătrînul Günther e oricînd la dispoziția dumitale. Și-acum... cînd am vorbit deschis, vrei să te duc pînă la casa unde ai de gînd să te oprești?

— Nu.

— Ei, atunci îți dau în scris c-o să trăiești o sută de ani. Dă-te la o parte, că acu' vreau s-o iau din loc!

Nathan puse mîna pe volan.

— Stai! Să nu uităm plata!

— Cum?! sări omul, de parcă ar fi primit o palmă. Ia spune-mi dumneata, nici nu știu cum dracu' te cheamă, ca să te înjur, te-am pus eu paznicul minții mele? Adică eu n-am dreptul să uit? Auzi colo!

— Ba ai. Tocmai de aceea ți-am adus aminte!

— Ei, n-ai făcut de loc bine, prietene... ai auzit? N-ai făcut de loc bine. Ți-o spune, Günther Galetta. Ferește, să nu te calc!.

Mașina se scutură puțin, ca și cum ar fi vrut să se desprindă de ceva, înaintă nițel, apoi făcu un ocol și trecu în goană prin fața clienților săi. Bătrînul Günther nu catadicsi să le arunce măcar o privire. Cînd ajunse ceva mai departe, micșoră viteza, aprinse farurile și își continuă drumul cu toată iuțeala de care mai era în stare rîșnița lui. Nathan apucă să audă iarăși, în zgomotul infernal al motorului vechi, cîntecul bătrînului, mai de nesuportat ca oricînd.

L-au găsit pe Waldemar așteptîndu-i cu ușa întredeschisă. Tremura de neliniște. I-a strîns la piept, a închis ușa fără zgomot și i-a condus în odăile din fundul casei. Călătorii căzură cu fața pe divan și acolo plînseră cu lacrimi amare. Au plîns părul bălai al drăgălașei Ruth și vorba ei dulce... Lumina pierdută o dată cu plecarea ochișorilor ei. Au plîns pentru Gheza, băiatul nădejdilor lor, pentru inima

lui cinstită și bună, pentru brațele lui încă fragede, dar de pe acum puse în slujba vieții. Și-apoi i-au plîns pe toți copiii ce se pierdeau... pe toți părinții ce plîngeau împreună cu ei.

Waldemar nu știa ce să le spună, ce să le facă. Îi lăsă să-și tîrască jalea prin toată casa. O dată cu ei își plîngea și el copiii care nu i se născuseră. Pe copiii Erikăi și ai lui, care n-au venit la viață, pentru că războiul îi ucisese mai înainte de a fi sosit pe lume. Durerea lui se împletea cu a lor. Se apleca asupră-le, îi atingea ușor, încerca să-i mîngîie, dar nu găsea cuvintele potrivite, așa că îi lăsă să plîngă. Și nu numai din ochi le curgeau lacrimi, ci din întreaga lor făptură.

Dar ce trebuia să facă pentru ei trebuia făcut chiar în noaptea aceea. Dimineața să nu-i mai găsească acolo. Dimineața totul trebuia să fie închis ermetic... ușa de la intrare bine zăvorîtă și pe pervaz tăbliță: „DE VINZARE".

Îl ridică pe Nathan și-l sprijini de perete. Apoi îi vorbi mai sever, fără ca din glasul lui să dispară tonul blînd, frățesc:

— Nathan! Ascultă-mă bine. Poate n-o să ne mai întîlnim în viață, oricît ar fi ea de lungă. În prima ciocnire s-ar putea ca mulți dintre noi să cadă fără a învinge deocamdată. Dar asta nu înseamnă o catastrofă. Fii sigur că vom învinge mai tîrziu. Trebuie dată această primă bătălie pentru a ne asigura victoria în cele ce vor urma. Dacă acum nu dăm nici o bătălie, nu vom da niciodată nici una.

Nathan vru să-l întrerupă.

— Nu! îl opri Waldemar. Știu ce-o să-mi spui. Nu te pot lua cu mine. Ai o rană cumplită... Și-apoi unde o lași pe Eliza, așa cum este, pe jumătate moartă? Mai e și altceva, cel mai important. Nici un *stigmatizat* ca tine nu mai poate umbla la lumina zilei. Ai să-ți amintești de mine, Nathan! Veni-va ziua cînd bărbații vor fi dezbrăcați în plină stradă,

ca să se vadă dacă sînt sau nu circumcişi. Nu! Rămîi cu Eliza... şi cu Erika. Dacă va fi nevoie să întreprindeţi ceva, veţi putea acţiona şi de-aici. Acum trebuie să plec.

Il strînse lung lîngă inima lui. Apoi se întoarse să-şi ia rămas bun de la Eliza, dar o văzu dormind Dormea un somn tragic, dormea plîngînd. N-a trezit-o. Se aplecă doar şi îi sărută rochia ruptă. Apoi îşi îndesă bine şapca pe ochi, ca şi cum i-ar fi fost frig, şi ieşi pe portiţa ascunsă sub iederă.

Casa rămase inundată de noapte şi durere. Nathan se ridică. Trebuie s-o îngrijească pe bolnavă... să aprindă focul, să încălzească apă. Din cînd în cînd fugea în odaie, să vadă dacă mai trăieşte. Mama plîngea într-una. În pieptul ei zdrobit plîngea mama cea veşnică, fiece făptură care pe acest pămînt e mamă — animal, peşte sau pasăre — şi căreia i s-a smuls rodul vieţii, iar acum doar vîntul rece îi încălzeşte sînul.

Puţin înainte de revărsatul zorilor, uşa din dos scîrţîi. O femeie trecu pragul şi intră. Îşi scoase eşarfa ce-i acoperea capul şi îşi lăsă liber părul cărunt (oh!... părul blond... cît de trist e cînd începe să încărunţească!). Doar ochii au rămas cei din tinereţe, şi Nathan i-a recunoscut. Îi ţinea minte încă de pe front... Ori de cîte ori Waldemar vorbea despre ea, lumea toată îi părea senină.

Şi-au strîns mîinile. N-au scos un cuvînt, ca şi cum ar fi vorbit între ei ani şi ani de zile. Nathan şi-a dus degetul la buze şi a rugat-o să umble încet, pentru că Eliza dormea. Erika n-o văzuse... dar o cunoştea... şi după nume. O cunoştea de douăzeci de ani. A agăţat undeva eşarfa şi a îmbrăţişat cu privirea casa, casa lui. Era casa ei, chiar dacă pentru prima dată intra în ea. A adus tifon, iod, apă oxigenată şi ce mai trebuia. Dar rănile Elizei nu erau grave. Ceea ce nu putea fi tămăduit vreodată era mult mai adînc. Şi un alt medicament decît timpul

nu se găsea și nu se va găsi nici mai tîrziu...

— Erika mă cheamă!

— Te cunosc de ani de zile...

Ochii albaștri ai femeii îl priviră atent pe Nathan:

— Voi face pentru voi ceea ce poate face pe lumea asta un om. Și am să mă străduiesc să fac chiar mai mult. Vreau ca Waldemar ...(aici glasul ei deveni duios) vreau ca el, dacă va trăi și se va întoarce, să vă găsească vii în casa noastră. Se opri o clipă și din piept îi scăpă un oftat abia perceptibil. Da... — continuă ea. Acum o oră ne-am căsătorit. Nu exista nici o piedică. Am jurat să-i fiu credincioasă pentru totdeauna... lui și memoriei lui.

Nathan fu gata s-o întrebe de ce a lăsat să treacă atîția ani, de ce a amînat această mare fericire... Dar ea i-o luă înainte:

— Știu... mă vei întreba de ce i-am închis cu atîta perseverență ușa mea ani și ani de zile. Sînt anumite lucruri pe care, cu cît încerci mai tîrziu să le lămurești, cu atît mai rău se încurcă. Am trăit lîngă o mamă, care a fost una din cele mai nenorocite soții din lume. Cît a trăit, m-a înspăimîntat aproape în fiecare zi cu un sfat pe care-l rostea ca un blestem: să nu mă mărit niciodată cu un bărbat dacă nu voi fi sigură că-l iubesc, căci altminteri voi fi foarte nenorocită. Dar cu mine s-a întîmplat cu totul altfel. Nu mi-a fost teamă că eu voi fi cea nenorocită, ci m-am temut să nu fac din Waldemar un om nefericit. Temerile acestea mi le-am descoperit cînd Waldemar s-a întors de pe front. M-am înșelat amarnic, crezînd că în toți acești ani el a trăit liniștit și mulțumit. De nu mi-ar fi vorbit azi-noapte, aș fi continuat să cred la fel pînă la sfîrșitul vieții. Vezi... a trebuit nenorocirea atîtora, ca noi doi să descoperim că ne-am înșelat. Dacă aș fi mamă, i-aș spune fetei mele: „Ia-l pe cel pe care inima ta l-a ales, chiar dacă pentru asta îți jertfești fericirea".

Războiul a luat sfîrşit într-o primăvară cînd florilor le-a fost frică să se deschidă la timp. De pretutindeni dîre de fum urcau spre cer şi-l mînjeau. Criminalii care dezlănţuiseră măcelul nu găseau o casă în picioare, ca să se ascundă. Sîngele vărsat striga în toate limbile, cerea răzbunare. Vinovaţii să fie aspru pedepsiţi. Dar pentru cei vii care o fi cîştigul? Cele douăsprezece spînzurători din Nürnberg erau o miniatură faţă de pădurile de spînzurători împlîntate în lumea întreagă. Proporţiile catastrofei fură date în vileag, după ce a răsunat şi ultima împuşcătură. Abia cînd războiului i s-a tăiat ultima suflare, abia atunci s-a putut auzi bocetul omenirii. Străzile unde odinioară înfloriseră pomii erau pline de sînge şi fum. La început, călăii omorau din ură, apoi din „datorie", mai tîrziu din obişnuinţă şi la urmă din nebunie. Omorau din obligaţie „sfîntă", fără să scoată un cuvînt, flegmatici. Se opreau doar cînd oboseau sau ca să se distreze. Cînd fumul s-a împrăştiat şi a dat la iveală drama, minţile au trecut prin cea mai crîncenă încercare, şi a fost nevoie de o aprigă luptă, ca să nu se împrăştie şi să piară.

Cadavrele se înnegreau de ploi şi de soare, acoperişurile dărîmate se căscau sub cer... Florile se mirau în vara aceea de puterea miraculoasă ce-o conţineau vinişoarele lor... Cheiurile aruncate în aer, învălmăşeala dezastrelor din porturi, oamenii ciuntiţi, mamele înnebunite, copilaşii palizi şi trişti, toate alcătuiseră mici episoade ale unei tragedii uriaşe, pe care nici un poet nu o va putea povesti, căci şi-ar pierde minţile şi ar lăsa-o neterminată.

Mărinimia față de cei vinovați de acest război ar fi legată de pregătirea unui alt măcel. Așadar, vinovații trebuie să fie aspru pedepsiți, altfel înșiși! mormintele ne-ar pedepsi...Altfel, alți vinovați ar răsări — mîine chiar — și ei ar fi și mai sălbatici.

Steagul alb ridicat deasupra vizuinei cancelarului a fost o insultă față de culoarea albă. Tot așa a fost o insultă, mai tîrziu, ciudata clemență arătată criminalilor învinși de către unii dintre aliați, căci toți acești criminali nu erau doar învinșii unei întreceri, ci autorii unui măcel.

Cînd toate clopotele au sunat „Sfîrșit"-ul, oamenii au ieșit din subsoluri, albi de groază și de foame, și fiecare a făcut apelul familiei. Iar cei ce au fost surprinși în Bastiliile locale sau în cimitire și-au îndreptat pașii spre marile altare, acolo unde s-au săvîrșit imensele hecatombe: spre Buchenwald, Auschwitz, Maidanek, Dachau... cu cuptoarele și căpițele de oameni, cu arenele voluptății ale Ilsei Werner, cu fermele lui Himmler și pășunile lui Sommer. Acolo unde s-au desfășurat lupte cu fiare, fiarele fiind oamenii; acolo unde se ridicau întinsele fabrici producătoare de cenușă pentru îngrășăminte, marile stațiuni experimentale ale iluștrilor antropologi ai celui de-al III-lea Reich!... In sfîrșit, acolo unde se desfășurase protestul nemărginit strigat în gura mare de milioanele de victime, și pe care l-au auzit mii de secole în urmă și-l vor auzi mii de secole în viitor... Da, acolo unde pămîntul și-a pierdut compoziția chimică din pricina osemintelor zdrobite și a cărnii topite, a sîngelui vărsat și a creierilor împrăștiați.

Cînd a tăcut și cel din urmă tun, au pornit oameni din cele patru colțuri ale lumii, îndreptîndu-se spre ținuturile acestea ale martiriului, cu speranța să găsească ceva ce-ar fi scăpat de cuțit și de foc, vreo zdreanță de haină sau de trup. Nici nu prea știau bine pe care din altare a pierit omul lor. Tre-

nul îl luase și-l dusese gonind nebunește... Dar de vreme ce călăii hotărîseră să-l ucidă, de ce nu i-au ucis pe fiecare în patria lui, fără acea călătorie nesfîrșită și chinuitoare? Dar nu, pentru astfel de călăi atare fapte sînt desfătări de mîna a doua, bune doar pentru criminalii de rînd. Cei de acum voiau un horcăit colectiv, voiau ca plînsul să izbucnească din mii de guri, voiau să respire un aer duhnind, să intre cu cizmele în cenușa omenească pînă la genunchi.

Veacul acesta poate fi mîndru de călăii lui! O specie atît de rară, lumea n-a mai întîlnit! Și totuși procesul fiecăruia dintre ei a durat luni de zile, așa încît victimelor care au supraviețuit și au asistat la el le-a fost silă. O delicatețe patologică i-a cuprins pe judecători. Erau circumspecți ca nu cumva să greșească pedeapsa pentru cei ce săvîrșiseră miile de crime, nu cumva să învinovățească pe acuzat ca fiind răspunzător de moartea a o sută de mii de oameni, cînd el nu omorîse decît nouăzeci și opt de mii, și să fie condamnat omul pe nedrept! Din păcate, edificiile de la Auschwitz, Buchenwald și Maidanek au ars. Ele ar fi fost cei mai buni martori ai acuzării. Ar fi trebuit păstrate în eternitate, ca cele mai educative monumente. Școli ale inumanității pe care ar fi trebuit să le viziteze toți oamenii, dacă vor să fie și să rămînă oameni.

Eliza, Erika, Nathan au învins moartea și groaza. În mulțimile ce s-au revărsat pe marile artere s-au numărat și ei. Alergau peste tot, cu ochii în flăcări. Nicăieri, niciodată, nimeni nu auzise despre doi copii pe care să-i cheme Baumann. S-au întors acolo unde odinioară fusese casa lor, acum un morman de moloz. Au înfipt pe locul pustiu inscripția: „Tatăl și mama vă așteaptă la hotelul de alături". Zadarnică așteptare!

Nici numele lui Waldemar nu s-a găsit nicăieri. Totuși, în toți acești ani negri se întîmpla cîte ceva ce vorbea despre un act de vitejie. În fiecare cîntec pentru democrație ce răsuna pe neașteptate într-o stradă aglomerată, urmat numaidecît de împușcături: fiecare steag ce se ridica deasupra unui castel, purtînd emblema libertății; în fiecare explozie care făcea să sară în aer un tren... pretutindeni era și ceva din Waldemar... chiar dacă el plecase poate pentru totdeauna din viață.

Ploile primăverii ștergeau inscripția de pe mormanul de moloz... iar Eliza îl întreba în zadar pe portarul hotelului.

— Nu, doamnă Baumann... — răspundea acesta, cu o tristețe permanentă în glas. Din păcate nici azi nu v-a căutat nimeni!

Oh, copiii nu erau atît de mici sau atît de nemiloși, încît să nu alerge spre casa lor! Adevărul striga singur: copiii nu mai erau în viață. Dar Eliza se opunea, nu voia să creadă.

— Or fi zăcînd prin vreun spital! Fără doar și poate!... Or fi luptînd cu moartea, istoviți de-atîtea chinuri, înveliți în cearșafuri albe... Da, Nathan, sînt sigură că așa e... Trebuie să ne ducem să-i căutăm!

— Lumea e plină de spitale, Eliza, unde să-i căutăm? Am dat Crucii Roșii datele lor, numele, prenumele, vîrsta și alte semne particulare. Dacă îi găsesc, ne vor vesti aici la hotel. Acum o lună am fost acolo.

— De ce nu mi-ai spus, Nathan? Ce aspru ai devenit în ultimul timp!

— Nu voiam să mai primești încă o lovitură, Eliza, dacă răspunsul ar fi fost negativ.

— Trebuie să ne ducem să mai întrebăm... nu pot aștepta! Înnebunesc, Nathan! Nu ți-e milă de mine? Cît de neîndurător ai devenit în ultima vreme!

Sărmanul Nathan vedea bine că nervii ei slăbeau din zi în zi. Dar ce putea face? O lua de braț și ieșeau la plimbare... dar, de fiecare dată, cum se întîlneau cu copii de vîrsta copiilor lor, pe ea o podidea plînsul. În Prater își pierdea cumpătul.

— Uite, aici ne-am așezat cînd s-a rupt tocul de la pantofiorul lui Ruth! În ziua aceea, Gheza era bosumflat că nu-l lăsasem să vină cu bicicleta. Dar cînd m-a văzut mîhnită, m-a mîngîiat și mi-a spus: „Mămico, să nu crezi că m-am supărat. Am făcut-o dinadins, ca să văd cum te superi tu, căci nici o mamă din lume nu are un năsuc așa de frumos ca al tău, atunci cînd te necăjești". Dragii mei copilași! Dar tu, Nathan, nu mai ai pic de inimă în tine... Nu-ți aduci aminte de nimic din toate astea... Doamne, cum de-ai ajuns atît de uituc și de barbar în ultima vreme?!

— Hai, vino, fetița mea, să mergem acasă!

— „Hai, vino, fetițo, să mergem acasă!"... Doar atîta știi să spui! Și unde-i casa noastră? Ne-au dărîmat-o... iar copiii ni i-au ucis oare? Nathan! Ne-au ucis copiii!... Doamne! Doamne, de ce nu-mi pierd mințile? Cum pot să știu și să mai trăiesc? Spune și tu, Nathan, cum se face că trăiesc și nu mi-e rușine?.. Doamne, m-am făcut o nerușinată!

Starea Elizei nu era de loc bună. Un neurolog care o consultă îi declară lui Nathan că nu poate s-o ajute cu nimic. Medicul mai spuse că bolnava nu se va vindeca decît în clipa cînd va dispare cauza care a provocat zdruncinarea nervilor. Dar cum să dispară? Cine oare putea să-i readucă pe copii la viață?

Noaptea, cînd rămînea singur, Nathan se chinuia să descopere medicamentul eficace pentru a calma nervozitatea Elizei, nervozitate care, treptat, se accentua. În cele din urmă găsi o soluție.

Într-o dimineață, aducîndu-i cafeaua la pat, îi spuse:

— Știi la ce m-am gîndit, Eliza? Ar fi bine pentru amîndoi s-o căutăm pe Erika. Hai să ne ducem la ea!

Eliza sorbi de două ori din cafea și răspunse:

— Îți mulțumesc, Nathan, că ai atîta grijă de mine. Da, și eu vreau.

— Atunci să nu mai zăbovim. Plecăm chiar mîine dacă vrei.

— Ar fi bine dacă am putea pleca mîine.

— De ce să nu putem? Mîine dis-de-dimineață. Și de acolo, Eliza...

— De ce te-ai oprit, Nathan?

— Nu m-am oprit, draga mea. De acolo... dacă vrei... ne putem duce pînă la Buchenwald.

Eliza se agăță de el și plînse iarăși cu lacrimi amare.

— Cum vom putea îndura, Nathan? îi spuse într-un tîrziu. Cum vom putea îndura?

Rămase un timp așa, aninată de el. Apoi îi spuse calmă, liniștită, ca un copilaș pocăit, că, dacă vrea, poate face ea bagajul.

Erika ajunsese pentru ea însăși un idol de ceară. Bărbatul, care fusese dorința neîmplinită de o viață întreagă, plecase din lume fără a apuca să-i dăruiască nici o clipă de dragoste. Iubita, pe veci nesărutată, rămăsese văduvă credincioasă unei umbre, ca o călugăriță unei dragoste neîmplinite.

S-au îmbrățișat strîns tustrei, și-au atins unul altuia spatele gîrbovit, și-au mîngîiat părul cărunt. Tustrei laolaltă nu făceau cît un om întreg.

Călătoria, deși scurtă, o cam obosise pe Eliza. Dar tandrețea Erikăi îi dădu repede forțe. Începură o viață plină de amare amintiri, luminate doar din cînd în cînd de fugare speranțe. S-ar putea ca într-o zi copiii să se întoarcă. S-ar putea să nu fi plecat cu totul din viață. Pîlpîiri fără rost ale inimii omenești, care nu vrea să se supună adevărului.

Zilele erau acum mai calde. Tunurile amuțiseră pretutindeni. O rămurică de măr înflorit, mîngîiată de vîntul primăvăratic, le-a bătut în ușă. În anul acela primăvara sosise nepoftită. Dar rămurica aceea a fost singura care le-a bătut în ușă. Erika a mirosit-o pe ascuns și s-a furișat într-o odaie, să plîngă nestingherită. Mărul fusese plantat de el, cel mai blînd și cel mai nefericit iubit din lume. Cum se poate ca într-o casă unde totul vorbea de el, tocmai *el* să lipsească? Dar și orășelul era gol. De pe străzi lipsea tineretul. Toate casele aveau durerea lor sfîșietoare, doliul lor. Dar doliul cel mai mare se cuibărise în căsuța lui Waldemar, care rămăsese pustie înainte de a fi fost pustiită. Vecinele se dădeau la o parte pline de respect cînd trecea pe lîngă ele acea „iubită nesărutată", nevasta acelui om tăcut despre a cărui pierdere aflaseră cu toții. Toți știau că el fusese un soldat fără uniformă, care își dăduse viața nu pentru ca alte vieți să se stingă, ci pentru a le salva de la moarte. Aflau acum — vai, atît de tîrziu! — că au existat oameni care chiar în timpul celor mai mari ofensive au prevăzut jalnicul sfîrșit, că au existat oameni care, după fiecare nou succes, se întunecau tot mai mult la față, căci ei își dădeau seama unde duc izbînzile acelea și știau că fiece scăpărare ce însoțea împușcăturile făcea tot mai mult să scadă lumina lumii.

Cînd afară se încălzi de-a binelea, fără să fi venit cineva să-i caute pe Eliza, pe Erika sau pe Nathan, hotărîră tustrei să pornească ei înșiși în căutarea celor dragi. Ploile ștergeau inscripția de pe tăbliță. Nimeni nu se apropia de movila de moloz a casei dărîmate.

Porniră la drum cu ochii încercănați. Cu fiece popas părăseau cîte o nădejde. Nopțile nedormite în trenuri murdare, ceasuri nesfîrșite de așteptare prin gări. Berlinul nu mai era decît un morman de piatre nefolositoare. Spreea curgea tulbure, cu mîl nă-

clăit de sînge. Avioane doborîte ici-colo arătau ca niște păsări ucise. Trenurile se tîrau agale cu soldați răniți. Buchenwaldul nu era departe. In timpuri normale puteai ajunge în cinci ore. Se urcară într-o mașină hodorogită. Trufașa „Autobahn Berlin—Weimar" era ca un vulcan lunguieț, aruncat în aer. Douăsprezece ore se zbătură ca niște naufragiați, pe un șes fertil. De acolo și pînă hăt-departe spre pădurile Turingiei, totul — pietre, arbori, case — erau frămîntate cu noroi însîngerat. Gemeau carele grele, încărcate cu femei și copii, plecați din Dresda bombardată în ultima noapte de război. Femei cu părul despletit plîngeau și blestemau. Ce le-a făcut Dresda, acest rar muzeu al lumii? Nedumeriri logice în fața atîtor nesăbuințe. Sfîrșitul războiului a găsit avioanele americane încărcate cu bombe, care, bineînțeles, trebuiau aruncate undeva. De ce nu peste Dresda? De altfel, e un oraș atît de vechi! Iată și un prilej să se reclădească un oraș nou!

La Weimar ajunseră dimineața. Aici, războiul aproape nu lăsase urme. Doar casa lui Goethe fusese dărîmată pe jumătate de o bombă. Doar și casa lui era atît de veche!

La Weimar, zile însorite. De pe dealul la poalele căruia se afla faimosul cimitir al orașului se vedea în depărtare pădurea de fagi (Buchenwald), o denumire poetică, într-adevăr. De acolo era foarte aproape. Puteau să se ducă pe jos. Dar picioarele? Porniră totuși, chiar dacă picioarele nu-i țineau. Era duminică. Drumul era negru de mulțimea ce se îndrepta într-acolo, sumbră, greoaie, de parcă ar fi urmat un cortegiu funerar. Blestemata pădure de fagi fumega. Indărătul ei, Weimarul strălucea scăldat în razele soarelui, de-ai fi zis că se află în sărbătoare. Urcară gîfîind panta lină. Acolo sus drumul cotea. Din piepturile mulțimii izbucniră gemete. Buchenwaldul ardea și era mai fioros ca

înainte de pîrjol. Dar cînd se apropiară, văzură că ceea ce ardea nu era lagărul. Într-un luminiș se topea ceva amorf în vălmășagul de fum și flăcări de un galben tulbure. Nimeni. În fața lor se întindea lagărul. Acolo, frumoasa pădure de fagi ce încununa Weimarul se înălța tăcută; pe locul pleșuv se ridicau barăci lunguiețe de lemn. Dar priveliștea cea mai sfîșietoare a acestei tragedii erau pelerinii, acea mulțime flămîndă și nedormită, pornită din cele patru colțuri ale lumii, cu nădejdea de a pipăi măcar un lucrușor cît de mic... ceva atins de mîna lui sau a ei înainte de a părăsi în chip atît de năprasnic viața, ființe pe care cei veniți aici atît de mult le iubiseră. Nu plîngeau. Lacrimile secaseră de mult. Nu mai aveau glas, nici lacrimi.

Deodată soldații care săvîrșiseră o muncă de neînțeles acolo, în flăcări, veniră pînă la sîrma ghimpată și bătură din palme. Vai!... nu găsiseră pe nimeni în viață! Atunci mulțimea își ceru morții. Soldații arătară spre focurile stinse. Toți arseseră. Dar iată că un ofițer își aduse aminte de ceva. Coborî cîțiva pași și dădu la o parte prelata ce acoperea o movilă... Un bocet unanim se auzi urcînd la ceruri. Erau acolo sărmane vestigii, nenumărate, multicolore, rupte, însîngerate: haine, pantofi deformați de umezeală, anterie, bluze, șepci, furouri, codițe, ochelari, peruci, proteze, bucle, păpuși, pardesie de copii, biberoane...

Mulțimea se năpusti cu blesteme și jale spre coastele muntelui sfînt. Dar ce să recunoască? Cum? Și în cele din urmă, fiecare luă cîte ceva, se îndepărtă de sîrma ghimpată și prinse a se uita la acele lucrușoare... și se uita, se uita într-una, întrebînd fără vorbe, numai cu nedumerirea lor cea mai nemărginită. Pînă în clipa cînd dintre ei se ridică cineva. Toți îl urmară. Înaintară cu pași evlavioși și ajunseră la o pajiște unde se zbenguiau, pestrițe, primele flori ale primăverii... Cineva se aplecă

și rupse una. Toți făcură la fel. Apoi îl urmară ca hipnotizați pînă la crematorii.

Acolo, pe versantul dinspre miazănoapte, se ridica, în acest ținut sinistru, silueta cea mai calmă a peisajului: o clădire albă cu un horn larg. Nimeni nu și-a închipuit atunci că această clădire va însoți veșnic toate coșmarurile. Din subsol urca un miros greu, o duhoare de cadavru. Totuși ei au coborît... Din tavane atîrnau, înfipte în grinzi, cîrligele de care fuseseră agățate victimele. Pe un scăunel înnegrit se odihnea o unealtă grosolană ce avusese mult de muncit: barosul care strivea craniile celor ce întîrziau să moară. Alături, ascensorul macabru ce-i urca la parter. Acolo, trei lopeți automate lunecînd pe rotițe îi duceau pînă la orificiile cuptoarelor. Peste tot sînge uscat... Acolo au depus pelerinii florile, udîndu-le cu lînguiri în toate limbile. Paznicii opriră pentru o clipă procesiunea, deoarece mai mulți pelerini leșinaseră. După ce lumea părăsi acest loc, făcu un popas pe pajiște, ca să plîngă. Apoi se ridicară anevoie și se îndreptară spre clădirea cu trei etaje unde li s-a spus că s-ar putea să găsească ceva. Acolo se afla depozitul de efecte: vestiarul. Aici, victimele erau obligate să se dezbrace și să înainteze goale spre băi.

Deodată răsunară fluierături stăruitoare. Trebuia golită încăperea. Nimeni nu știa de ce. Oamenii ieșiră, sprijinindu-se unii pe alții; ajunseră într-un loc unde la mijloc stătea înfipt, ca o axă, un copac gros cu spînzurători. Alături o căruță imensă încărcată cu bolovani. Un ofițer, trecînd grăbit, explică mulțimii că aceasta era căruța *cu cai cîntători*. O căruță de trei ori mai mare decît cele obișnuite, pe care, după ce călăii o umpleau cu pietroaie, îi sileau pe muribunzi s-o tragă cîntînd, pînă ce își dădeau sufletul, cu cîntecul pe buze... și atunci un alt car îi ducea pînă la cuptoare.

De aici, mulțimea aproape înnebunită se grăbi să iasă... dar cum să iasă toți deodată?! Și iată și locul cel mai groaznic: celulele strîmte, unde în fiecare noapte veneau să se amuze paznicii cu cele mai perverse vicii, omorîndu-și pe îndelete victimele. „Sommer! Sommer!" izbucni din mai multe piepturi. Era cel mai vestit. Plecase alaltăieri spre Occident, odihnit și bucuros, urmîndu-i pe americani.

Mulțimea se îndepărtă, hotărîtă să nu-și mai întoarcă fața îndărăt... Dar n-a fost cu putință. Flăcări și zgomote izbucniră pe întreg cuprinsul lagărului. Oamenii priviră înapoi înmărmuriți. Locașul blestemat ardea. Vuia cumplit pojarul și bîrnele se prăbușeau cu zgomot. Și deodată... un strigăt din mii de piepturi urcă în văzduh, și mii de mîini albe arătau către un punct anume... Ce se întîmplase? Pînă și soldații lăsară o clipă torțele și se uitară în aceeași direcție... Ce era? In vălmășagul de fum se ivise, mergînd de parcă s-ar fi sprijinit de fire invizibile, o făptură ciudată, verde-albăstruie, o ființă fără formă, fără sex, fără vîrstă; înainta ca și cum ar fi fost purtată de vînt spre mulțime. Nu se putea spune că e un tînăr sau un bătrîn, o bătrînă, fată sau femeie... n-avea nici păr, nici ochi, nici buze... Nu purta pantaloni sau rochie... Veșminte bizare îmbrăcau o cruce de oase înaltă și subțire ce pășea singură spre ieșire. Pentru o clipă, în locul unde ar fi trebuit să-i fie mîna se ridică o ramură de oase ce se sfîrșea cu cinci rămurele subțiri, și parcă arătarea ar fi vrut să facă sau să spună ceva. Cine era? Ce era? De unde a venit? A ieșit din morminte, din cuptoare, din catacombe? Nimeni nu știa. Părea că s-a tîrît pînă la țărmul vieții, s-a agățat de ea pentru o clipă, ca să rostească doar un singur cuvînt și-apoi să se destrame iară. Au înțeles cu toții. Era el. Era ea. Era Elena, Ruth, Paul, Ivan, Katiușa, Gheza, Aristidis, Tereza... toți... toate... tot. A trăit pînă-n clipa asta ca să reprezinte

totul — grozăvii, oameni, crime, visuri, într-un singur chip: *acesta.* Ca să spună totul printr-un singur cuvînt: *blestem!* și să dispară. Vuind, pălălaia a înfășurat năluca aceea și a luat-o cu ea.

CAPITOLUL VIII

„Să plecăm!" spuneau în fiecare zi buzele Elizei. Aceste cuvinte erau ca a doua respirație.

— Să plecăm departe... departe... în altă țară... să nu mai vedem... să nu mai auzim... să nu ne mai amintim!

Și așa, într-o zi, s-au îmbarcat pe un vapor. Și au poposit acolo, pe un continent nou, pe care mii de mile de ocean îl desparte de cel vechi.

De fiecare dată cînd vorbeau despre patria lor, cu prietenii cei noi, de aici, spuneau: „Acolo unde se odihnesc copiii noștri". Limbă ingrată. Pentru ce să se odihnească? De ce fel de oboseală au avut parte în viață vlăstarele lor, ca să simtă nevoie de odihnă? Oare cenușa se odihnește vreodată? Nopțile perindau pe dinaintea ochilor Elizei imaginile văzute în lagăre, munții sinistri alcătuiți din resturi ce aparținuseră odinioară celor dragi, în sfîrșit, acea năluca ce-și ridicase mîna descărnată, ca să acuze și să blesteme.

Eliza și Nathan au fost bine primiți în cartier și vecinii făceau tot ce le sta în putință ca să-i consoleze. Îi vedeau pe cei doi bătrîni ținîndu-se mereu de mînă și tremurînd unul pentru celălalt; unii dintre ei își ziceau: „Uite, asta înseamnă adevărata

dragoste!" Cu această mărturisire nu voiau să spună că ei ar fi făcut altfel. Dimpotrivă. Dar, vezi... unii bărbați socoteau că nu se cade să-și ia nevestele la meci. Doar cînd erau holtei se considerau jigniți să iasă în oraș, fără a fi însoțiți de iubită. Un vecin al familiei Baumann ar fi fost în stare să se ducă și la capătul lumii să vadă un film despre care auzise că este foarte bun. Și seara nu trecea fără o mică ceartă cu nevasta. Toți în familia lui erau oameni de treabă și oarecum mulțumiți de ei înșiși. Nathan știa că astfel de oameni pot fi foarte ușor transformați în fanatici, și fără un motiv prea serios. Nepăsarea oamenilor este, de cele mai multe ori, ispita cea mai ademenitoare pentru tirani. Cu cît te interesează mai puțin politica, cu atît aventurierul își ia curajul să-ți pună cătușele.

Duminicile, Eliza și Nathan ieșeau la plimbare. Ea îl ținea de braț, iar el îi atrăgea atenția asupra unui sau altui lucru și o poftea să șadă, să se odihnească, mîngîindu-i mereu, cu tandrețe, mîna. Cînd întîlneau vreun băietan zvelt sau o fată cu părul lung, mătăsos, se uitau unul la altul cu dor și ochii li se umpleau de lacrimi. În acest oraș au aflat că prietenul lor Zweig și-a pus capăt zilelor, luînd cu el și pe soața-i iubită, ca un protest deznădăjduit. Ar fi vrut să se ducă la mormîntul lui și să presare flori, dar Rio era atît de departe...

Seri de-a rîndul, în fața unei cești de ceai, își povestea unul altuia vechile suferințe, de parcă nu ei ar fi fost aceia care le-au îndurat. Vorbeau ca și cum s-ar fi aflat în fața unui auditoriu nevăzut, care îi asculta cu multă luare-aminte.

— Pe atunci... — începea Nathan după o lungă tăcere.

— Cînd, Nathan? îl întreba moale Eliza.

— Ei, atunci cînd mica noastră Ruth valsa pe vîrful picioarelor.

— ...iar părul i se zbătea ca o flacără, ca și cum capul ei ardea...

Miezul nopții îi găsea oftînd pe furiș, în întuneric, ca nu cumva vreunul din ei să-l surprindă pe celălalt.

Ziua, viața era mai ușoară. Ah!... De ce nu descoperiseră locul ăsta mai devreme... Acum copiii lor n-ar fi fost cenușă.

Dar impresia asta îmbucurătoare n-a durat mult. Într-o bună zi s-a prăbușit. Praf și pulbere s-a ales de ea. A fost de ajuns o mică întîmplare, ca toată această bucurie a lor să se risipească.

Trecuseră cîțiva ani de cînd sosiseră aici, dar niciodată nu se hotărîseră să viziteze orașul cel mare. Larma metropolei o supăra mai ales pe Eliza, pentru inima căreia Nathan se temea... Dar într-o zi luară hotărîrea. Deveniseră mai curajoși. Acum puteau să se ducă și mai departe, să cerceteze țara asta imensă și necunoscută.

Dar nu trecu o jumătate de oră de cînd plecaseră, că s-au și întors năuciți și de nerecunoscut. Iată ce li s-a întîmplat: au așteptat într-o stație să vină tramvaiul, care într-un tîrziu a sosit. După ce s-au urcat amîndoi, s-au îndreptat spre o bancă din capătul vagonului, unde erau două locuri libere. Dar n-au apucat să se așeze, că taxatorul alergă într-un suflet și-i scula:

— Ce s-a întîmplat? au întrebat ei, mirați.

— Păi nu vedeți? zise taxatorul, arătînd spre ceilalți călători.

Nu. Nu vedeau nimic deosebit. Afară de faptul că în momentul acela s-a nimerit ca vagonul să fie plin de negri. Atît.

— Nu înțelegem... — au răspuns cei doi bătrîni.

— Nu înțelegeți?! Cum se poate?! făcu taxatorul, supărat. De unde dracu' ați mai venit și voi, de nu înțelegeți? Nu cumva sînteți din cei care nu vor să înțeleagă? Ce, nu vedeți?

— Ba vedem!
— Și nu înțelegeți?
— Nu!

Taxatorul se îngrozi. Ăștia pesemne că au orbul găinilor!

— Cum? Vedeți și nu înțelegeți?
— Nu, nu înțelegem!
— Vedeți culoarea asta și nu vă dați seama?
— Vedem, dar nu știm de ce trebuie să ne dăm seama!

Taxatorul dădu un bobîrnac în cozorocul șepcii:

— Ei bine, atunci am să vă lămuresc eu: Este interzis să vă urcați în vagonul ăsta! Acum ați priceput?

Nathan o luă pe Eliza de mînă și coborîră. Da, acum au priceput.

— Scuzați-ne... — le-au spus ei călătorilor. Nu știam... — și s-au înclinat în fața lor.

Cei din vagon se uitară la ei cu un zîmbet chinuit.

Eliza și Nathan trecură în vagonul din față, unde călătoreau numai albi. Dar unii dintre acești albi le aruncară o privire atît de furioasă, încît cei doi bătrîni înghețară.

Nathan o trase pe Eliza de mînă.

— Ne scuzați... — îngăimară ei și coborîră din tramvai. Jurară să nu se mai ducă în orașul cel mare. Dar și dramul lor de fericire se destrămă.

S-au întors acasă. Cu toate că era vară, lor le era frig.

In clipa aceea, Nathan își aminti de încă un lucru remarcat de el pe cînd așteptau în stație, dar nu avusese timp să i-l împărtășească Elizei, căci venise tramvaiul.

— Eliza, am uitat să-ți spun: acolo, în stația de tramvai... ai observat ceva?
— Nu, ce?

— Era un magazin de jucării... Vitrina era plină cu soldați și cu tancuri.

— Ca și atunci în ajunul războiului. Dar ce se întîmplă aici? Trecură cîteva clipe de tăcere. Deodată Eliza îl apucă de mînă; Nathan... — rosti ea, clănțănind din dinți de frig. Nathan... să plecăm... Te rog, Nathan... să plecăm de aici!

Nathan se uită îngîndurat la ea:

— M-am gîndit din primul moment la asta... Dar unde să ne ducem, fetițo?... Unde? Sîntem bătrîni...

Eliza se agăță de brațul lui.

— Nathan... — îl imploră — hai să ne întoarcem acolo! De mult voiam să-ți spun. De fiecare dată cînd mă gîndesc la moarte, vreau să fiu acolo. Pe pămîntul acela se află Ruth și Gheza.

— Ei sînt cenușă.

— Acolo vom fi mai aproape de ei. Hai să ne ducem, Nathan! Cînd mă gîndesc că aș putea muri departe de ei, îmi îngheață sîngele în vine. Cum am răbdat să fim atît de departe? Acolo sînt străzile pe care au mers ei, parcul unde se jucau. Odată și odată vom deveni și noi țărînă, de ce să nu fim lîngă a lor? Nathan, sînt tare nefericită!

Se sprijini de el și începu să plîngă cu hohote. El o mîngîie. Îi mîngîie și obrazul zbîrcit, muiat de lacrimi.

— Bine, Eliza... — îi spuse blînd. Nu plînge! Vom pleca. Luăm avionul... chiar mîine, dacă vrei. Hai... liniștește-te acum!

Ea își puse capul pe umărul lui și o fură somnul, ca într-o zi, în urmă cu mulți — mulți ani, la școală, ca și acum, după mulți — mulți ani, în avion.

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL IX

Al doilea călător se apropie de scară și controlorul îi notă numele. Un bărbat înalt și subțire ca o frînghie dată cu ceară numără treptele cu un pas sec, de parcă ar fi trecut în revistă barele balustradei.

— Helmut von Keltner... — strigă controlorul.

— *Ja... ja*[1]... — răspunse călătorul și înaintă spre locul său.

. . . . . .

— Helmut von Keltner! îi strigase numele și comisarul — judecător în sala cea mare a Tribunalului criminarilor de război, la Nürnberg. Mareșalul von Keltner răspunsese: „Da", ridicîndu-se în picioare. Scaunul de atunci, desigur, nu era prea comod. Și pentru el, totul era apăsător și implacabil. Judecătorii militari, rigizi în fotoliile lor, țineau creioanele ca pe niște spade ale justiției. Stăruia o atmosferă sumbră. Grefierii umblau de colo-colo cu pași înceți și mîini țepene. Mareșalul sta alb ca hîrtia între gardieni, uitîndu-se drept înainte cu o privire de mort. Ochii lui erau de un albastru rece, ochiul unei fiare prinse în capcană. Nimic nu tresărea pe fața sa. O mască de ipsos vechi. În locul sprîncenelor se desenau niște vinișoare subțirele de ață colorată. În loc de cap, un craniu livid, lucios, go-

[1] Da, da (în limba germană în text: n. r.).

gonat. Umerii, îndopați cu vată din belșug și tari, voiau să aducă a voinicie.

In fața acuzatului, un judecător își tot înfigea creionul în bărbie. Procesul începu lînced, conform formalităților de procedură plicticoase și nesfîrșite, ceea ce făcu ca auditoriul și martorii să se enerveze și să vrea să se termine cît mai repede.

Fusese și el cîndva judecător militar, acolo, în mica Grecie. Numai că el se comportase altfel. Povestea de acum avea nevoie de substanță, și acest lux plictisitor ce se cheamă „material doveditor" nu era decît o invenție a judecătorilor. Cît despre depozițiile martorilor, o muncă inutilă și ocupație de trîntori. Ce importanță mai are cît este de vinovat acuzatul? Contează dacă este vinovat. Și asta nu ți-o vor dovedi nici martorii, nici împrejurările, ci însuși acuzatul. Dacă-i impertinent și fără teamă, atunci e vinovat, nu încape nici o îndoială. Dacă-i abătut, imploră, plînge, atunci acuzatul e nevinovat — chiar dacă nu-i. Căci dacă a făcut ceva, după proces n-o să mai repete. Ah, cît de ușoară și de strălucitoare era viața pentru un mareșal într-o țară învinsă! Pînă la urmă, mareșalul celui de-al III-lea Reich desființă și procesul. Simplificarea. Iată o calitate strict militară. Pentru uciderea unui soldat german, executarea a cincizeci de greci. Da, viața era strălucitoare în lumina albastră a Greciei! Crucea încîrligată deasupra Acropolei simboliza noul: „Prin acest semn vei învinge" al Bizanțului. Mareșalul avea de gînd să dăruiască numele său unei străzi a orașului. Autostrada Mareșal Helmut von Keltner! Îi ura pe greci. Nimeni nu le-a dat dreptul să fie semeți. Cît despre acela care s-a cățărat pe stînci și le-a furat steagul, nu era decît o sămînță afurisită de bandit și neamul lui avea să plătească fapta asta cu morți fără număr, pe vecie.

Procedura de aici de la Nürnberg era înceată și de nesuportat. Aveai impresia că judecătorii frunzăreau toate hîrtiile doar ca să-și omoare timpul. Mareșalul von Keltner încă de la început visa să simplifice procesul său — chiar dacă el se afla pe banca acuzaților. Martori în viață nu erau. Printr-un „nein" bine plasat scăpa de toate. Numai că acuzatorul Smirnov nu se lăsa de loc. Cerea o anchetă în profunzime. Punea, de pildă hodoronc-tronc, întrebarea dacă executarea cutăror sau cutăror ostatici a fost opera lui. „Nein". Dar vezi că acuzatorul flutura amenințător o hîrtie și spunea că semnătura este a lui von Keltner. Dar el, care știa că tăcerea echivalează cu recunoașterea faptei, rostea un al doilea „nein". Smirnov, stăruitor, scotea dintr-un plic, agitîndu-le, alte noi hîrtii.

Umerii de sub vata îndesată se ridicau într-un gest de nedumerire: Helmut von Keltner nu știa nimic! Ce ingrat, oh, doamne, este aceste proces!... Veni seria isprăvilor săvîrșite de Keltner „în Răsărit". Miile de nevinovați din Cracovia, Kiev, Jitomir. Ca țipetele monotone ale unei păsări răpitoare de noapte, cu aripile legate de o bancă din Nürnberg, se auzeau, unul după altul, răspunsurile negative: „nein".

Președintele sună pauza. În sfîrșit, mareșalul își șterse buzele cu o batistă de mătase și își urmă paznicii pînă la celulă. Acolo, rămas singur, își dădu seama că soarta lui va fi pecetluită în după-amiaza aceea și mîngîie, ca o ultimă speranță, tableta cusută în căptușeala hainei. Spînzurătoarea era prea odioasă. Dacă, pînă la urmă, justiția aliaților ar comite crima să-l trimită la eșafod, tableta aceasta va veni ca un refugiu amar, dar binefăcător. Astfel își va salva atît demnitatea cît și buna lui educație. (E urît să scoți limba!) Și în felul acesta nu-l va trăda nici pe soldat, nici pe aristocrat. În toate actele

hotărîtoare din viața lui punea mereu amprenta originii sale sociale. Aerul ăsta îl arborase încă de pe băncile școlii ; ca student în criminologie al Universității din Heidelberg, își însușise cît putuse mai temeinic tipul aristocratului rece și inabordabil. Omul căruia îi e scîrbă de izbucnirile vulgare ale norodului, pleava societății. Se predestina pe el însuși a ajunge un fel de *erou legendar,* hărăzit de soartă ca să îmbogățească cu noi glorii paginile istoriei. Își petrecea timpul alături de o mamă care nu știa să zîmbească și care își manifesta devotamentul față de fiul ei printr-o tăcere stăruitoare și austeră, păstrînd pentru ea rolul modest de mamă a unui hegemon. O mîhnea numai faptul că Germania era atît de mică. Încă din tinerețe, vlăstarul ei era pirpiriu la trup și slăbănog, cu păr puțin și incolor, care cu timpul începu să-i cadă ca unui stîrv. El însă se arăta mulțumit. Își propusese să realizeze o frumusețe de tip nou, o personalitate rece, seacă, inspirînd groază. Se tundea zero și căută să adauge ochiului său, și așa sticlos, o a doua sticlă. Se îmbrăca în haine de culoare închisă, bine călcate, și avea grijă să țină mereu în mîna dreaptă o pereche de mănuși albe, pe care nu le purta niciodată. Din cînd în cînd se plesnea cu ele peste palma stîngă, ca și cum ar fi avut o cravașă. Niciodată nimeni n-a văzut măcar un fir de praf pe pantofii lui. Ai fi zis că nu umbla decît pe covor curat. Ochii lui n-au privit niciodată cu dragoste o femeie. Își țintuiau privirile doar ici sau colo, ca niște spini ce voiau să străpungă orice. Conversațiile sale acasă ar fi putut fi înregistrate ca monumente de vorbire laconică și anostă. Cuvinte bine înfipte în cerul gurii sau aninate de buză ca niște fărîme de cristal. Făcea des plecăciuni, dar scurte, cît parcă să-ți arate că le regretă. Se purta astfel, ca mai mult să-ți atragă atenția asupra distanței ce vă desparte decît să te

onoreze. Pe stradă, în parc, la bibliotecă, umbla mereu singur ca un bătrîn sihastru. După ce a terminat Universitatea din Heidelberg, a intrat la Academia militară din Berlin. Viitorul său era războiul. Asta s-a dovedit de cum a păşit în coridorul vastei Academii. Criminologia îi desăvîrşise instinctele. Ai fi zis că studiase nu cum să cerceteze crima, ci cum s-o săvîrşească. Avea talent. Profesorii l-au remarcat de la început. Era născut pentru război. Tot acolo, la Academie, s-au manifestat pentru prima oară şi tendinţele sale pentru un război totalitar. La una din lecţii, profesorul, vorbind despre retragerea trupelor aliate, a pomenit, ca factor defavorabil, evacuarea concomitentă a populaţiei. Atunci elevul Keltner ceru cuvîntul. El a explicat cu vorbe puţine şi reci ca gheaţa că acest factor poate fi eliminat. Comandamentul putea face faţă acestei împrejurări prin două mijloace: fie să nu permită populaţiei să se mişte din loc, fie — dacă, cu toată interdicţia, se va mişca — să o oblige.

— Dar e vorba de populaţia prietenă, spuse mirat profesorul.

Cadetul Keltner îl măsură cu o privire plină de milă:

— Nu cumva domnul profesor crede că trebuie să lăsăm să fie exterminate trupele?

Nimeni nu i-a răspuns. Profesorul şi-a dat seama că se găsea în faţa unui soldat hotărît, capabil de orice „inovaţie" oricît de îndrăzneaţă, lipsit de sentimentalism, de orice sentimentalism ...capabil doar de a purta război. Colegii din clasă l-au privit cu nedumerire, cu groază. În clipa aceea, cadetul Keltner semăna cu un şarpe îmbrăcat în uniformă militară.

Cu puţin înainte de a fi numit sublocotenent i-a murit mama. Într-o noapte, visînd gloria fiului ei, a uitat să mai respire şi şi-a dat duhul. Fiul ei o

acoperi pînă peste creștet, își îndesă în gură o țigară și coborî să comande cosciugul. După-amiază o puse într-un dric, iar el o urmă pe jos, pășind grav, el singur fiindu-i cortegiul. Nici moartea mamei n-a adus vreo schimbare în viața lui, și nici pe el nu l-a schimbat cu nimic. Dimineața s-a bărbierit pe uscat, ca în fiecare zi, și-a lustruit cizmele, a luat în mînă mănușile albe — acele păsări ucise — și s-a dus la Academie. La prînz a cîntat o dată cu ceilalți „Deutschland fiber alles"... și, în sfîrșit, s-a așezat țeapăn să mănînce aceeași mîncare albă, incoloră, cu cartofi fierți. Nimeni n-a aflat, nici n-a bănuit măcar, că în ziua aceea cadetul Helmut von Keltner ar fi simțit atingerea morții, că pierduse pentru totdeauna pe singura ființă care îl iubise.

In ultimele zile de școală i s-a mai întîmplat și următorul eveniment, demn de a fi povestit. Într-o dimineață, elevii îl așteptau la lecție pe profesorul de „tactica artileriei", individul cel mai antimilitarist ce s-a strecurat vreodată într-o uniformă militară — așa era caracterizat de toți. In mod cu totul excepțional, în acea zi întîrzia. Dar iată că sosi, roșu la față, și se duse glonț spre elevi.

— Cineva dintre voi — strigă el, turbat de mînie — a dat dovadă azi-dimineață de o comportare de adevărat canibal: a văzut-o pe fiica mea căzînd și rostogolindu-se pe scări. Nu numai că nu s-a grăbit să-i vină în ajutor, dar s-a dat la o parte pentru a-i face loc să se rostogolească în voie. Vă întreb pe toți și aștept răspunsul: care monstru mizerabil a avut această lașitate? Nimeni nu se mișcă. Profesorul se urcă pe catedră, ca să fie mai bine auzit: Așadar, cine a fost?

Din mulțimea elevilor, o pereche de cizme bine lustruite o luă din loc și veni să-și pocnească reglementar călcîiele în fața catedrei.

— Ce doriți, cadet Keltner? întrebă profesorul, mirat.

— Eu am fost, domnule profesor.

— Dumneata? sări furios profesorul. Și de ce n-ai răspuns numaidecît?

— Fiindcă nu consider atitudinea mea drept o lașitate — rosti cu răceală cadetul.

Profesorul strînse pumnii și izbi în catedră:

— Ai spus că n-o consideri lașitate?! Atunci cum o califici? Vitejie?

— Imperturbabilitate militară! adăugă cinic Keltner.

Profesorul — ca să nu se năpustească asupra elevului și să-l sfîșie — ordonă pauză și invită clasa să coboare în curte. Elevii ieșiră în formație militară. Profesorul era gata să-i urmeze, cînd un tînăr scund și miop intră în sala de cursuri. Își pocni călcîiele, salută milităreste și mărturisi plin de umilință că el este vinovatul. Profesorul își prinse capul în mîini, de parcă i-ar fi fost teamă să nu-i cadă.

— Cadet Wolberich... — îngăimă el, pierdut — ce tot îndrugi?

— Tocmai îmi căzuseră ochelarii... — începu cadetul să explice. Se întîmplase să fie și întuneric pe scară... N-am apucat să-mi dau seama ce s-a întîmplat. Credeam că cineva... că cineva coboară în fugă... și m-am dat la o parte ca să treacă. Nu mi-am dat seama că cineva a căzut și, mai ales, că... este domnișoara... domnișoara Inge... care...

— Care, ce?

Scundul cadet se făcu mai mic decît o pisicuță tăvălită prin zăpadă.

— ...domnișoara — bîigui el, încurcîndu-se.

— Hai, spune! Ce-i cu domnișoara?

— ...domnișoara Inge... — continuă el repede și fără șir — ...care este... care e... cea mai demnă de a fi...

— Ia stai o clipă! Drepți!... Nu cumva îmi ceri mîna ei?!

— D-d-da... — articulă cu greu cadetul luminat de un zîmbet amestecat cu speranță, dar și năuc.

Profesorul coborî de pe catedră și veni în fața lui.

— Așadar, îmi ceri mîna ei?

— D-d-da!

— Cu plăcere, Wolberich, dar întrucît mîna ei nu-i aici ca să ți-o ofer, ți-o dau pe-a mea. Și o palmă cazonă îl zgudui pe cadetul prost croit. Trimite-mi-l imediat pe Keltner! urlă profesorul.

Cadetul ieși buimăcit, cu mîinile întinse înainte de parcă s-ar fi jucat de-a baba-oarba.

— Vino încoa', dumneata, cavalere... — se adresă profesorul, mînios, lui Keltner, de îndată ce acesta apăru în pragul ușii. De cînd te-ai hotărît să iei asupra dumitale răspunderile altora? Ascultă-mă! Noblețea o permit, dar minciuna nu! Cadet Keltner, ești un mincinos ordinar!

Keltner îngheță în uniforma lui. Ochii priveau drept înainte, sticloși și inexpresivi.

— Oricum — continuă profesorul tot mai sever — cer să aflu care a fost pricina care te-a îndemnat să susții că dumneata ești cel vinovat?

Keltner strînse pînă-ntr-atît din buze, încît credeai că din ele va țîșni puroi:

— Sper că nu greșesc spunînd că eu sînt... — preciză el, neclintit.

Profesorul începu să se îndoiască chiar și de echilibrul mintal al cadetului.

— Ascultă, Keltner — încercă el să-i vorbească domol. Despre sinceritatea lui Wolberich n-am avut niciodată prilej să mă îndoiesc. Așa că te informez că vinovatul acestei... în sfîrșit, al acestui incident este el.

Keltner îl privi cu apatia unui om de zăpadă.

— Nu cumva ai de gînd să-mi ceri mîna fiicei mele ? întrebă pe neașteptate profesorul și-l privi cu niște ochi cercetători, ironici, ascunși de riduri.

— A, nu ! Niciodată ! răspunse categoric cadetul.

Ochii profesorului se aprinseră ca niște cărbuni de pe care ai suflat spuza.

— Mulțumesc !

Keltner se înclină.

Profesorul se apropie mai mult de el.

— Keltner ! i se adresă pe un ton mai amabil. Helmut von Keltner ! continuă solemn. Acum e mai mult ca sigur că nu dumneata ai făcut asta. Prin urmare, de ce ai susținut așa ceva ?

Keltner răspunse firesc, fără să-și miște capul de lemn, despre care s-ar fi putut spune că este prins în cuie de gît.

— Nu susțin așa ceva, domnule profesor, convins fiind că mint. Poate mă voi convinge că, în mod obiectiv, nu eu am fost cel care a făcut-o. Dar fapta îmi aparține întru totul. Wolberich, pur și simplu și cu totul întîmplător, și-a însușit-o.

Profesorul dibui în spate catedra, ca să se sprijine. În sfîrșit pricepuse... Și se înspăimîntă. Această ființă nebănuit de inumană care sta în fața lui îi provocă o neașteptată amețeală. Și cuprins de o panică subită — ca nu cumva unica lui fiică să cadă în ghearele unui demon ca ăsta — strigă ca într-un delir :

— Retrageți-vă și chemați-l îndată la mine pe cadetul Wolberich. De asemenea, vă mai rog să-i anunțați pe colegii dumneavoastră că Wolberich, cadetul Wolberich, este logodnicul fiicei mele. Spuneți, vă rog, ginerelui meu să poftească pînă aici.

Keltner salută ca un schelet făcînd gimnastică și ieși.

Profesorul, rămas singur, se scutură și se frecă bine la ochi. Apoi respiră de parcă s-ar fi trezit chiar în acel moment dintr-un coșmar îngrozitor.

CAPITOLUL X

S-ar fi zis că statul-major a avut grijă ca epoleții tînărului ofițer să primească botezul focului de îndată ce tînărul și i-a prins pe umeri. Băiatul doamnei Keltner, la douăzeci de ani ai lui, era un bătrîn răutăcios, cu cariera asigurată. Înfășurat în impermeabilul său cenușiu și lucios, porni într-o dimineață mohorîtă spre front. In urma lui nu lăsa nimic și pe nimeni. Doară o casă pustie care fusese pustie și înainte de a o părăsi. Soldații îl urmau ca hipnotizați. Avusese timpul să le insufle gerul din el. Tîrziu, cînd se aflau afară din oraș, începu să plouă. Soldații așteptau să-i ducă să se adăpostească undeva, dar el le dădu ordin să cînte. Și soldații trebuiră să cînte, fără nădejdea de a se mai apăra de ploaie. Cîntau necăjiți, deznădăjduiți. Dezândăjduiți din pricina ploii și a frigului, și mai deznădăjduiți fiindcă trebuiau să cînte. Mergeau prin noroi și înjurau cîntînd, înjurau urmînd un ofițer de neînțeles, străin de inima lor, un ofițer care — cine știe? — poate ar fi în stare să se și omoare pentru ei, dar cu totul incapabil să le încălzească sufletul.

La miezul nopții au cantonat în plin cîmp sub ploaie, ca niște animale de jug neajutorate. Noroiul, oboseala, ploaia, cîntecul fără rost îi îndobitociseră. Fără țipete, fără înjurături, prin tăcerea lui, ofițerul acela i-a supus pe toți.

In zorii zilei au intrat în foc. Soldații extenuați primeau moartea ca o izbăvire. El se băgase într-o tranșee și aproape că se acoperise cu pămînt ca un șarpe vînăt ce-și trăiește perioada de toropeală. Dar un fum compact inundă tranșeea; ofițerul se prăvăli cu fața în noroi, văietîndu-se și curgîndu-i

sînge din nas, un sînge gros și negru. L-au ridicat sanitarii cu măști antigaz și l-au transportat la cel mai apropiat post de prim-ajutor. Acolo i-au legat provizoriu față pîrjolită și l-au trimis în spatele frontului.

Și-a revenit într-un vagon vechi, vopsit în alb, care alerga gemînd peste cîmpiile Alsaciei. Paturile erau pe două rînduri și destul de moi. Ai fi putut dormi, dar cel care era culcat deasupra lui făcea mare tămbălău. Se zvîrcolea ca un cîine căruia i se tăiase coada și striga că pentru nimic în lume nu vrea să moară. Keltner tuși pentru prima oară și, ciudat, urletele celuilalt încetară de parcă ar fi fost tăiate cu un cuțit. Keltner ciuli de cîteva ori urechile. Nimic... Unicul său vecin de vagon murise. Atunci îl cuprinse și pe el teama de moarte. Crezu că omul care murise îl va lua cu el. Simți nevoia să strige desperat după ajutor, să-și manifeste nestingherit groaza, panica ce-l cuprinsese. Nimeni nu-l vedea, nimeni nu-l auzea... Și nici nu avea cine să-l dea de gol, dacă ar supraviețui. Dorința aceasta de a striga era mai puternică decît turbarea. Strînse din fălci și făcu un ultim efort ca să se abțină, dar îi fu cu neputință. Era albastru-vînăt la față, ca un copil asfixiat. Să strige! Altă scăpare nu mai exista. Nu purta monoclu și nici chipiu, ca să-i cadă. Acum n-avea de ce să se ascundă, de ce să pozeze. Era singur cu el însuși și zăcea... Nici măcar de propriile sale urechi nu se mai temea, căci erau bandajate. Gonind, trenul făcea un zgomot infernal. Așa că, chiar dacă l-ar fi auzit cineva din alt vagon, l-ar fi putut arăta pe vecinul lui care își dăduse sufletul. Astfel că lăsă să-i scape printre dinți un sunet pe care natura nu-l mai auzise vreodată ieșind din gîtlejul unei ființe locuind în împărăția ei. Nu semăna cu strigătul nici unui animal sau păsări. Poate doar șacalul, aflîndu-se înconjurat de flăcări, într-o pădure pustiită și pîrjolită de un vast incendiu, doar

el putea să urle astfel, sau vreo pasăre de pradă al cărei piept e străpuns de o săgeată veninoasă... Cine știe!

Iată în ce mod, un trufaș ofițer al celui de-al III-lea Reich și-a dat pe față, în dimineața aceea, spaima lui nebună. Apoi a amuțit. Atunci, cel din patul de deasupra, crezînd, la rîndul lui, că strigătul unicului său vecin a fost, de fapt, cîntecul lebedei și mai crezînd, de astă dată el, că se află în compartiment cu un mort, reîncepu să fie ca „înainte": să înjure, să amenințe și să urle din răsputeri că nu vrea să moară. Pînă ce trenul se opri într-o gară. Atunci ușa compartimentului a fost deschisă pentru prima oară. Afară se făcea ziuă. O zi cenușie, ursuză. Doi brancardieri i-au coborît și depus pe peron, unul lîngă celălalt. Vecinii din vagon s-au văzut pentru prima oară și, speriați, au descoperit că erau amîndoi vii. Keltner, camuflat în pansamente, începu să examineze atent pe unicul martor al lașității lui. Avea într-adevăr o mutră de cîine: nasul gros semăna foarte bine cu o ocarină, cu două găuri imense în loc de nări. Sprîncene stufoase, îmbinate, și o mustață pătrată, uitată sub nas de stăpînul ei, care, plictisit, se răzgîndise s-o mai radă și și-o îndesase acolo, nici măcar cît de cît tunsă. Pe mîneca tunicii verde-măslinie stătea cățărată ca o omidă distincția argintie a gradului. Vecinul său era un caporal. Niște ostași grași, semănînd cu caii mătăhăloși de tracțiune, i-au ridicat pe brațe și i-au transportat la spital. Keltner nu putea uita fizionomia tovarășului său de drum, mai ales ochii aceia roșii și holbați de spaimă: un om înnebunit de frica morții ce se afla în fața lui însuși, gol-goluț.

Keltner simțea aproape o voluptate stranie că numai el văzuse și auzise... Căci ar fi fost într-adevăr îngrozitor ca un țărănoi necioplit, cu panglicuță de caporal pe mînecă să fi aflat că cel care

urlase și leșinase în vagon nu era altul decît premiantul Academiei militare, sublocotenentul gărzii imperiale, baron Helmut von Keltner.

La intrarea în spital cele două târgi se despărțiră. Pe caporal l-au dus la parter. Pe cel cu grade l-au urcat sus, în salonul ofițerilor.

Arsurile n-au întîrziat să se vindece. Într-o bună zi, cînd a dispărut și ultima fașă, iar sublocotenentul s-a oprit în fața oglinzii, a văzut că natura făcuse singură, în foarte scurt timp, ceea ce el voia să facă în decursul întregii vieți: un craniu pleșuv, ca de coșmar, fără sprîncene, fără păr, cu urechile și buzele ciopîrțite... și pe acest cap de mort, totuși viu, țintuiți doi ochi haini de culoarea albăstrelii.

Ordinul de avansare și totodată decorarea l-a aflat fiind încă în spital. A doua zi plecă sub privirile înfricoșate ale personalului și luă trenul ce ducea spre primele linii ale frontului.

De la fereastra vagonului privea stîlpii de telegraf, stînd în poziție de drepți. Soldatul totalitar Keltner se reîntorcea pe cîmpul de bătălie. De aici începe al doilea capitol din viața lui, plin de asprime și de tăcere desăvîrșită. Nu și-a dat niciodată osteneala să fie iubit — îi era silă de așa ceva. Ambiția lui era să-i înspăimînte pe ceilalți, să-i țintuiască dinaintea sa, chinuiți de nedumeriri și temeri. Pînă la sfîrșitul războiului pieptul acestui oribil pește s-a acoperit de s o l z i de tot soiul. Stele, fenicși, frunze de stejar și multe, nenumărat de multe asemenea pete. După înfrîngere și după armistițiu, Weimarul [1] l-a clocit la sînul lui pentru alte destine. Dar el — mereu fără pic de zîmbet, mereu de nepătruns — și-a predat sabia onorată și s-a întors acasă

[1] Republica de la Weimar — republică burgheză, instaurată în Germania în urma revoluției din Germania în 1919 și care a durat pînă la acapararea puterii de către Hitler în 1933. (n. r.).

la el, unde niciodată, mai mult ca acum, pustiul n-a fost mai deplin.

Costumul lui civil era gri ca pielea viperei. Pe stradă căuta ca nici o femeie să nu-l atragă. Avea aversiune pentru ele, ca zeloșii habotnici pentru cea mai neînsemnată abatere de la morală.

Anii treceau, serbezi, monotoni, fără nimic de seamă. Rana înfrîngerii s-a lecuit, firește, pe dinafară, dar săpa pe dinăuntru. Ghemul rușinii se mărea încetul cu încetul, implacabil. Trecură zece ani. Bătrînețea se temea să se atingă de generalul Keltner, și capul acestuia era un povîrniș prea lunecos, ca pe el să se poată aduna zăpezile. Pentru Helmut von Keltner altă carieră nu exista în viață. Generalul era de părere că în toți acești ani Germania nu trebuia să scoată o vorbă. Statele trebuie să vorbească numai atunci cînd, pe lîngă ce au de spus, mai au gata pregătit și un tun încărcat. Așadar, el va sta învălătucit în propria-i tăcere. Va aștepta pînă ce pîntecul Germaniei va fi îndopat cu praf de pușcă. Apoi va scutura colbul de pe uniforma de război și va urca treptele statului-major.

Pe vremea aceea se vorbea adesea cu un fel de compasiune despre un nou politician, un oarecare scandalagiu care, într-o zi, cocoțat pe-o masă, a strigat burghezilor ce-și beau liniștiți berea că vrea să guverneze. Burghezii și-au lăsat burțile să tresalte în voie la gluma lui și l-au cinstit cu o halbă.

Dar gluma s-a repetat peste puțin într-o altă berărie și pe urmă într-alta. Încetul cu încetul au început să-l urmeze pe lătrău — ca o trupă de varieteu — și alți trîndavi, din acei ce-și plimbau plictisul șomer pe drumurile Germaniei înfrînte. Și astfel, adunătura devenea tot mai deasă în jurul gălăgiosului, iar gluma a început să ia proporții dramatice. În urma lui venea tineretul care

voia să scape din impasul ce-l înconjura. Vîrsta încolțită în înfrîngere — rodul unei epoci piedute la răscruci, vîrstă fără de judecată, fără conducere — căuta lumina. Căuta o forță morală ca s-o adăpostească și, pentru că n-a găsit-o a fost atrasă în nebunia desfrînată. Străzile se umplură de veselia lăsatei-secului care, pornind cu rîsete, se transformă în mohoreală. Instigatorul știa să pună fierul înroșit pe rană. Biciuia Germania acolo unde o durea mai mult. Atîța simțul onoarei rănite prin cuvinte catalizatoare periculoase. Incetul cu încetul, în spatele acestor cuvinte începu să apară masca odioasă ce le dicta.

Generalul Keltner, pe care-l ucidea inactivitatea prelungită, observa flegmatic această mișcare. Ori de cîte ori auzea gloata zbierînd, se depărta ca să n-o vadă. Keltner căuta, firește, un conducător, dar un conducător soldat. De aceea a fost de ajuns să afle că acel scandalagiu își zice singur *Führer*, ca să i se urce sîngele la cap.

Intr-o zi, toate aceste șovăieli, calcule, prejudecăți și-au luat avînt. Generalul von Keltner, acest soldat exclusivist și dintr-o bucată, deveni cadetul fanatic al Führerului. Cum s-au petrecut lucrurile? Intr-o după-amiază ploioasă s-a întîmplat ca von Keltner să se afle pe Unten den Linden. Da, adineauri plouase și acum soarele lucea, răsfrîngîndu-se pe asfalt și în apa ce se scurgea prin rigole. Deodată, fără să-și dea seama de unde, așa cum el sorbea soarele ca un șarpe în toropeală, strada se umplu de falangele acelui gălăgios. Treceau avîndu-l pe el în frunte, mînioși și grăbiți, tăcuți, ca și cum s-ar fi dus să jupoaie pe careva. Keltner a fost atît de surprins, încît n-a putut să le întoarcă spatele. A catadicsit chiar, cum trecea prin fața lui, să le arunce o privire dispreţuitoare. Dar atunci...

Keltner s-a sprijinit de un zid ca să nu cadă. Vrăjitorul acela, animatorul maselor, marele șef era... cine? Caporalul din vagonul sanitar, cel care plîngea și se ruga ca o biată muiere deznădăjduită.

Manifestanții au dispărut peste puțin în depărtare pe bulevardul nesfîrșit, dar generalul Keltner văzuse ce trebuia să vadă. Își găsise idolul. Un om ca acel caporal isteric din ambulanță era cu neputință să se limiteze doar la amenințări. Va ataca cu furie îndată ce își va asigura forțele necesare. Va hărăzi focului și jalei nesfîrșite întreaga omenire. Un om care iubea viața cu o patimă ca a lui, cu sentimentul fricii atît de pronunțat era imposibil să se mulțumească doar cu gradul de simplu politician. Un maniac fricos ca el nu se mulțumește doar cu funcția de prim-ministru, nici măcar cu o coroană de rege. Universul trebuie să-i aparțină lui, sau, dacă i se opune, atunci să fie distrus.

Generalul Keltner a înțeles că ziua pe care o aștepta nu mai era departe. Curînd, caporalul din trenul sanitar va prezenta lumii ultimatumul său: *să i se supună!* Și, dacă omenirea va avea nesăbuirea tragică să-i opună eroismul ei, vai de ea! Un laș poate ierta totul, dar eroismul niciodată! Generalul prevăzu în noaptea aceea, cu o limpezime desăvîrșită, marșul caporalului. Și începu să arunce priviri șovăitoare spre șifonierul în care își păstra uniforma militară. Un singur lucru îl neliniștea. Nu cumva caporalul îl mirosise? Dacă atunci întrebase de el? Dacă aflase cine e? Și dacă, cu toate fețele, îl descoperise? Desigur că-l va sfîșia cu unghiile, ca să dispară orice urmă de mărturie. Însă Keltner n-avea încotro. Trebuia să hotărască. Oricum, dacă nu-l va ucide caporalul, îl va ucide inactivitatea. Și-apoi, de unde să-i fi aflat numele? Cine să i-l fi spus? Gazele provocaseră în acele

zile o catastrofă atît de formidabilă, încît se produsese o derută completă pe întreaga linie a frontului. Și-apoi mai era și pansamentul. Nu, altă soluție nu există! Chiar mîine va trebui să se prezinte Führerului. Curînd, acesta va fi înarmat pînă-n dinți. Și un laș înarmat nu-i niciodată prietenul păcii.

Dimineață și-a periat costumul, și-a fixat sub arcada ochiului monoclul, și-a luat mănușile și a cerut să fie primit de Führer, lăsînd în mîinile portarului cartea sa de vizită. Portarul, un bavarez imens și suspicios, luă cartea de vizită, o întoarse pe față și pe dos, o mirosi, își mușcă buzele și pe urmă și-o vîrî în ochi. Literele erau scrise cu șriftul gotic:

BARON HELMUT VON KELTNER

General-locotenent î.r.

și mai jos, distincțiile onorifice și decorațiile.

Portarul făcu ochii mari, apoi se holbă de-a binelea, intră și ieși numaidecît. Se opri în fața lui ca un băț și se înclină.

Führerul îl primi în picioare, cu ochi ațintiți în depărtări, de parcă ar fi privit o stea.

— *Mein Führer*[1]*!* spuse Keltner, cu un glas reținut, dar ferm. Am venit să pun la dispoziția dumneavoastră sabia, onoarea și rănile mele pentru de-a pururi. *Heil*[2]*!*

Hitler stătu țeapăn și solemn ca un zmeu, mugi și îi întinse mîna, scoțînd un urlet sălbatic...

Întru slava fiului... *Proniei,* bătuse orologiul!

---

[1] Conducătorul meu! (în limba germană în text). (n. r.).

[2] Trăiască! (în limba germană în text). (n. r.).

CAPITOLUL XI

Totul s-a desfășurat în ritmul pe care-l prevăzuse baronul von Keltner în vizuina solitudinii lui mute. Plămînii șefului său nu puteau respira ușor aerul păcii. Demagogii de speța asta, dacă se împiedică de ceva, fie și o singură dată, cad. Incendiul nesăbuit aprins în mințile tineretului s-ar stinge dacă n-ar mai fi alimentat, chiar numai o clipă. Rodul furiei acestora nu putea fi altul decît războiul. Ruhrul scuipa fum zi și noapte...

Și așa, cînd totul a fost gata, s-a dezlănțuit războiul. Orologiul lumii a bătut încă o dată miezul nopții. Un munte gigantic de oțel a pornit din măruntaiele Ruhrului, rostogolindu-se cu un muget sinistru spre sud. Case, fericiri, semănături, totul era strivit de mamuții de fier porniți din mlaștinile preistorice, pentru a frămînta sub copitele lor omenirea.

Intr-o turelă, generalul — acum mareșalul von Keltner — turnat parcă în bronz, ca o prelungire a tancului de fier, gonea spre Balcani. De astă dată totul se îndrepta într-acolo: fierul, nimicirile, incendiile... și nu s-au oprit decît la mare, pe țărmurile calde ale Greciei.

Bineînțeles că, pe oriunde treceau, erau primiți cu ferestre închise, străzi pustii, porți ferecate. Dar lui Keltner nu-i păsa. El n-a venit să elibereze, ci să cucerească. Dacă oamenii erau înspăimîntați numai de trecerea lui, cu atît mai bine. La începutul primăverii au intrat în Atena. Din mii și mii de atenieni, doar o muiere, acolo, la porțile orașului antic, a ridicat mîna și a strigat „heil!". Unde-i primirea făgăduită? Un cunoscător al antichității îi asigurase pe cotropitori că pînă și cariatidele de

pe Acropole vor coborî pentru a-i primi. Dar și unica muiere care le ieșise în întîmpinare nu era decît o doică nemțoaică. Ajungînd în centrul orașului, invadatorii au constatat că se găseau într-un Pompei pustiu. Așa că parada triumfală de pe străzi nu era de fapt decît trecerea unor stafii printr-o cetate a morții.

Mareșalul cuceritor, ducînd cu el conștiința Führerului, își plimba stafia din țară în țară, fie pentru a controla instaurarea unei puteri „populare", fie pentru a da ordin să se execute mișcări „subversive" ori oameni. Și făcea totul cu apatia unei marmure vinete. Nu era mulțumit pe deplin de ritmul operațiilor de curățire. Lagărele se umpleau prea încet. Construirea cuptoarelor n-avea ritmul accelerat dorit de el. Keltner se năpustea ca o hienă asupra șefilor de lagăre. El luă asupra lui alegerea personalului: a paznicilor, a celor care păstrau cheile, a celor care-i băgau pe deținuți în cuptoare. Îi alegea el însuși, cu privirea lui tăioasă și fără greș. Toți trebuiau să fie după chipul și asemănarea lui. Să nu fi cunoscut niciodată suferința, să nu fi deschis gura ca să cînte, să nu fi oftat și, mai ales, să nu le fi fost milă. Numai în felul acesta puteai fi sigur că toate lagărele de exterminare vor funcționa ca un ceasornic. În fiecare comandant a insuflat spiritul lui. A desființa justiția, instrucția, căutarea vinovatului. Orice antihitlerist era vinovat și trebuia să plătească. Astfel totul deveni simplu, laconic, sumar... Pentru a economisi timpul, hîrtia, materia cenușie.

Dar cu toate astea, războiul se tîra enervant de încet. Dușmanii nu se mai isprăveau, iar rîndurile soldaților germani se răreau din ce în ce. Cu cît se gîndea mai mult la asta, îl apuca o furie și mai sălbatică. Pretutindeni, vinovat era *ritmul*. Tre-

buiau două schimburi la cuptoare. Execuțiile să se facă în masă și cu mitraliera. Populația să fie lăsată fără alimente, ca să se împuțineze... să se împuțineze... să se împuțineze... Altă soluție nu era. Dar războiul se desfășura totuși prea lent. Se împotmolise în noroaiele din Kuban. Într-o zi a ieșit din noroaie, dar vai! vai! a început să se rostogolească de-andăratelea.

Pe mareșalul Keltner începu să-l chinuiască insomiile. Pare-se că de metealna asta suferea și șeful său, căci în acea ultimă iarnă își mutase cancelaria pe front. Zadarnic! Pe povîrniș, la vale, dintotdeauna roțile se învîrtesc mai repede.

Într-o zi, în mintea lui Keltner încolți ideea că războiul e pierdut. Atunci ce-l aștepta pe el? Firește, justificarea o avea pregătită: „Führerul mi-a ordonat!" Dar fi-va oare crezut? Cu darul lui de a mirosi — ca un calculator rece ce era — descoperi că și alți ofițeri gîndeau la fel. Bineînțeles că fraza „Führerul mi-a ordonat" nu avea consistență. Oricine putea să-i întrebe: Dar de unde cunoștea Hitler atîtea milioane de oameni, pe fiecare în parte? De unde și pînă unde a văzut el pe bătrînelul cutare vîrît în cuptoarele de la Maidanek sau pe copilașul înfipt în țeapă la Jitomir? De unde o cunoștea el pe mica învățătoare spînzurată într-un sătuc din Beoția? Deci cum vor putea justifica ei zelul cu care îndepliniseră aceste ordine? Căci Führerul nu a putut să-i cunoască pe toți cei uciși. Așadar, argumentul lor: „Führerul a ordonat" era neconvingător. Trebuia găsit altceva.

Într-o seară de vară, Keltner stătea tăcut la biroul său, cu o țigară stinsă în gură. Era asediat de gînduri negre. Vedea înainte-i ridicîndu-se un ocean de sînge, gata să-l înece. În ultima vreme începuse să aibă coșmaruri chiar treaz fiind. Tot

astfel și-acum... Fără să-și dea seama, lumina zilei se stinse încetul cu încetul, iar biroul se cufundă într-o beznă de nepătruns. În asemenea clipe mareșalul devenea o ruină tragică și, pentru ca nimeni să nu-l vadă într-o astfel de stare, încuia camera pe dinăuntru. Așa procedă și în seara asta cînd dizolvarea lui lăuntrică ajunsese la descompunere.

Atunci, deodată, în întunericul absolut se auzi o cheie căutînd gaura broaștei de la ușă. Se ascunse repede în spatele biroului. Pipăi cu nițînile și apucă pistolul. Dar cel ce deschise nu părea să aibă gînduri care să necesite astfel de măsuri. Dimpotrivă, intră, fiind sigur că mareșalul nu se află acolo. Dar vizitatorul nu era singur. Cineva îl urma, mergînd în vîrful picioarelor.

— Așa cum îți spuneam... — șopti unul.

— Încet... nu aprinde... În dreapta e canapeaua...

— Să închid ?

— Da... închide pe dinăuntru, dar cu băgare de seamă.

Keltner își ținu respirația. Cei doi bărbați se îndepărtară de el și se duseră să se așeze pe canapeaua lată pe care mareșalul se odihnea uneori după-amiezile.

— Nu se putea altfel ! spuse cel dintîi. În toate celelalte birouri este un continuu du-te-vino. Aici sîntem în absolută siguranță. Keltner a dat dispoziții ca nici să nu se treacă prin fața ușii.

— Și dacă vine chiar el, pe neașteptate ? întrebă speriat celălalt.

— Niciodată nu intră noaptea în biroul său... În ultimul timp a și încetat să mai circule după asfințit. Îl obsedează gîndul că pretutindeni este pîndit de asasini.

— Nu pe nedrept...

— A dat ordin ca toată lumea să vorbească tare și să nu circule decît doi cîte doi. Pretinde că ordinul vine direct de la Führer.

— Crezi că au încetat să ne suspecteze?

— N-or să aibă timp. Ziua și ora pentru a trece la acțiune urmează a fi stabilite. Noi, ceilalți, oriunde ne vom găsi, vom pune pistoalele în spatele comandanților SS.

— Da, dar cum?

— În clipa hotărîtă, fiecare dintre noi va trebui să aibă în fața sa un SS-ist. Eu, personal, mă ocup de Keltner. Dacă fiecare își va face datoria fulgerător, atunci în zece minute totul se va sfîrși. De azi înainte va trebui să-mi spui în fiecare dimineață bună ziua, și cînd ți se va comunica ora, acționează! Acum caută să-i găsești pe ai tăi. Am terminat.

— Ce mai trebuie să fac?

— Nimic altceva. Vei avea grijă ca pistoalele să vă fie întotdeauna încărcate. Unul din aceste pistoale încărcate ale noastre va fi lipit în aceeași clipă de spatele lui Hitler. Și-acum, trebuie să ne despărțim. Fii cu băgare de seamă, așa cum am intrat!

Conspiratorii puseseră totul la punct. Plecară fără zgomot, cu pași înăbușiți, tot așa cum veniseră. Keltner ieși din ascunzătoare. Îi trebuiră zece minute bune ca să-și vină în fire. În sfîrșit se sculă și se tîrî pînă la canapea. Își va petrece noaptea acolo. Se întinse și încercă să reconstituie totul de la început. Așadar, iată că lucrurile se petreceau întocmai cum se temuse el. Conspirația era gata. Doar ziua și ora nu fuseseră încă fixate. Și toate astea să le afle de la cine? De la generalul Schultz, șeful operațiilor corpului de armată. Și le spunea cui? Unui ofițer de stat-major, colonelul Knauff. Se părea că această conspirație are ramifi-

cații multe. „Eu, personal, mă ocup de Keltner!" Tîmplele mareșalului se acoperiră de o sudoare rece...

Trebuia să se salveze cu orice preț. Dar unde să se ducă? Peste tot erau ofițeri cu un pistol îndreptat spre țintă. Nu. Trebuia să acționeze altfel. Mintea începu să-i lucreze cu o febrilitate ce-l făcea să gîfîie. Examină una după alta diferite soluții. Una excelentă ar fi fost să zboare cu primul avion la cartierul general al Führerului și să denunțe conspirația. Asta era, desigur, cel mai simplu. Ar fi salvat viața Führerului, iar conspiratorii ar fi fost conduși în fața plutonului de execuție. Keltner ar fi devenit salvatorul Führerului și al Germaniei. Da... dar... Führerul și, împreună cu el, Germania pierdeau războiul. Lucrul acesta putea să-l constate chiar și un simplu caporal. Victoria armelor era exclusă. Și atunci ce soartă îl aștepta pe el, ofițerul cel mai devotat al Führerului? Nu! Moartea este ceva odios și rece. Nu mai avea importanță salvarea onoarei armelor — la dracu' cu salvarea asta! Se afla în pericol viața lui și... mai era un motiv pentru a se salva. S-ar putea ca în viitor Germania să mai ducă și alte războaie, dar Keltner nu avea decît o singură viață. Führerul a gustat din gloria zeilor. Așadar, putea acum să moară. Pronia cerească avea dreptul să-l cheme la ea. Dar unde să se ducă el, Keltner? Nu mai avea loc în viață, iar posteritatea cu atît mai puțin n-o să-i acorde nici unul. Prin urmare, totul pentru viață. Singura soluție: viața. Era gata să-și dea totul pentru ea. Și victoria, și pe Führer, și onoarea... dar să dispară, să se ascundă undeva, ca să scape! Dar unde să se ducă? Toți — soldați, ofițeri, țărani, copii, bătrîni — îl strigau, îl cunoșteau cu toții. Și cînd îl vedeau, spuneau la ai lor că văzuseră Moartea. Vru să apuce pisto-

lui. Nu!... Niciodată! Mai avea mult de trăit? „Operația" nu era încă hotărîtă. Și-apoi... cine știe? Se putea anula. S-ar putea ca și altcineva să-i fi mirosit și să-i denunțe. Și pe urmă... de ce nu? Oricît ar părea de puțin probabil, s-ar putea ca mersul războiului să ia o altă întorsătură. Poate chiar însuși Führerul să trateze cu occidentalii — dar numai cu ei — o pace demnă. Oh, ce clipe înfiorătoare! Într-adevăr, a existat oare vreodată pe pămînt o altă ființă mai nenorocită decît baronul von Keltner în clipa de față?! De ce viața se poartă atît de crud cu unele făpturi ale ei? Sudoarea curgea de pe el ca apa clocotită peste gheață.

Își simțea mîinile paralizate. Era groaznic... Acum, chiar dacă ar fi vrut, n-ar fi putut să moară. Dar mintea-i nu înceta să caute o soluție. Lucra ca o fiară încolțită. Se oprea la orice eventualitate, la orice mijloc. N-avea nici o însemătate cine sau cîți își vor pierde viața ca să și-o salveze pe a lui. Esențialul era să se salveze. De multă vreme îi venea să verse, dar avea gîtul uscat și nu putea. La un moment dat se gîndi să-i cheme pe cei doi ofițeri și să-i oblige să se sinucidă chiar în fața lui. Dar parcă erau numai ei? Cine știe cîți mai făceau parte din conspirație. Și-apoi, oare lucrul acesta i-ar fi asigurat salvarea? Ea trebuia găsită. Salvarea... Salvarea... cu prețul oricărei catastrofe.

Pe la revărsatul zorilor, mintea i se lumină de o inspirație mîntuitoare. Chibuzi totul în amănunt, analiză pe îndelete, se opri asupra punctelor celor mai slabe, dar altă soluție nu exista. Asta era unica soluție salvatoare.

Își căută o poziție mai comodă pe canapea, își vîrî capul în gulerul tunicii, mîinile în sîn, închise ochii și încercă să adoarmă.

Pe la ora zece, verde la față de nesomn și de spaimă, își fixă cu greu monoclul la ochi și îl chemă pe generalul Schultz. Mîinile îi tremurau ca niște javre și, ca să nu observe cel pe care îl chemase, și le vîrî în sertarul biroului. Apoi își pironi privirea spre ușă și așteptă.

Generalul intră cu pas milităresc, aparent netulburat, și ridică mîna într-un „heil" ferm. Keltner, în loc să-i răspundă, căută în neștire cu mîinile prin sertar, apoi își ridică privirea. Cercetă insistent mîna ridicată și reuși să-l zăpăcească pînă într-atît pe cel chemat, încît acesta uită să mai coboare brațul.

— Luați loc, domnule general! îi spuse. Dar ați uitat să mai lăsați mîna și jos și s-ar putea să vi se răcească.

Celălalt îngheță.

— Nu vă voi reține prea mult — continuă mareșalul — și apoi vă voi lăsa să vă duceți să mă denunțați pentru lipsa de credință dovedită de mine, față de persoana sfîntă a Führerului, de a nu vă fi răspuns la salut. Dar luați loc, domnule general!

Schultz ar fi preferat să fie azvîrlit într-un cazan cu apă fiartă decît să audă vorbele acelea din gura reprezentantului Führerului.

— Vă e frig? îl întrebă mareșalul.

— Oh... nu! răspunse ofițerul, cam tulburat.

— Nu arătați prea bine în ultima vreme. Nu cumva pierdeți nopțile, domnule general? Sau suferiți de stomac?

Doamne, unde voia să ajungă? Tonul superiorului său era complet lipsit de umor, iar intimita-

tea și veselia nu se potriveau de loc cu masca asta. Keltner continuă, fixînd insistent gîtul ofițerului chiar lîngă mărul lui Adam:

— Am citit, domnule general, jurămîntul cald adresat, în numele soldaților dumneavoastră, Führerului. Trebuie să recunosc că în toată cariera mea militară nu mi s-a întîmplat să citesc un text atît de inspirat. L-ați redactat singur, domnule general?

— Da... îngăimă cu greu generalul, alb ca hîrtia, așteptînd să vadă unde vrea să ajungă.

— M-am grăbit să-l trimit numaidecît destinatarului, pentru ca să fiți decorat înainte de bătălia cea mare. Dacă nu mă înșel, e prima dată cînd vă manifestați admirația față de persoana Führerului. Sau greșesc? Schultz nu răspunse. Keltner continuă: Așa-i. Există adepți care își sărută învățătorul doar o singură dată. Cînd e vorba să-l trădeze. Știți... îmi vine în gînd un oarecare învățăcel din grădina Ghet... Ghetcem... dracu' s-o ia, domnule general, n-am fost niciodată tare la religie!

Schultz ar fi vrut să aibă la el pistolul, ca să se sinucidă chiar în clipa aceea. Nu mai încăpea nici o îndoială. Planurile lor fuseseră descoperite. Îl cuprinse o ameteală și, dacă nu s-ar fi așezat, s-ar fi prăbușit pe podea.

Keltner continuă implacabil:

— Știți, Schultz, mă gîndesc ca de acum înainte să nu mă mai despart de dumneavoastră. Din întîmplare vă stimez foarte mult și n-aș vrea ca în clipa hotărîtă țeava pistolului dumneavoastră să se găsească departe de spatele meu. Nu vreau, pentru nimic în lume, să ofer altcuiva această mare cinste.

Schultz se sculă. Era ca Lazăr în a patra zi după înmormîntare.

— Domnule mareșal... — îi spuse, cu fața palidă. Fiți bun și dați-mi pistolul dumneavoastră.

— Cum, domnule general? Mi-a și sosit ceasul?

— Nu al dumneavoastră, domnule mareșal, al meu.

Keltner își retrase mîinile din sertar și se sculă.

— Schultz! îi spuse sever. Într-adevăr, nu vă impresionează de loc faptul că nu vă denunț? Nu vă impresionează că, din moment ce cunosc totul, în cele mai mici detalii, nu vă ordon să vă salvați fără nici o amînare onoarea?

— Mărturisesc că...

— Să nu mărturisiți nimic! Aveam pretenția, Schultz, că-mi acordați mai multă încredere. Sub nările lui încercară să se contureze niște zîmbete. Oftă. Ce să facem, domnule general? continuă Keltner. Totul e bine atîta timp cît lucrurile nu merg prost. Führerul nu mai este conducătorul ce ne duce spre victorie, ci spre dezastru. Fitilul trebuie îndepărtat de dinamită înainte ca întreaga Germanie să devină o ruină. Într-adevăr, e un lucru cumplit, dar din păcate de neînlăturat: Hitler trebuie să moară. Mă bucur sincer că sînteți cu *noi*. Întotdeauna v-am stimat ca pe un adevărat soldat. Bună ziua, domnule general. Îndată ce vi se va comunica ora și ziua, vreau să fiu înștiințat primul. Pînă atunci, căutați să găsiți un spate și pentru țeava pistolului meu. A, da... acel colonel tînăr, de Knauff vorbesc, e un om prețios. Au revoir, domnule general!

Schultz ieși clătinîndu-se, ca și cum s-ar fi aflat pe un vas zgîlțîit de furtună.

Îndată ce se închise ușa, Keltner respiră adînc, atît de adînc de parcă ar fi înghițit o imensă cantitate de aer. Apoi se căută prin buzunare și găsi batista. Fruntea îi era acoperită de broboane mici-mici de sudoare. Sfîrșise una din cele mai obositoare operații din viața lui și cu o abilitate incomparabilă. Crima se săvîrșise. Sămînța panicii fusese aruncată în conștiința celui mai de elită ofițer al lui. Dar în clipa cînd căută să găsească pentru sine o senzație

de siguranță, constată că se află suspendat deasupra unei prăpăstii. Fierea i se scursese în tot trupul și el devenise verzui. Limba îi era și ea verde ca și cum ar fi mușcat ceva amar. Dar, oricum, avea dreptul să fie mai liniștit. Țeava pistolului se îndepărtase deocamdată de spatele lui. Care însă era avantajul? Chestiunea principală se pierdea. Comunicatele Comandamentului general semănau a buletine medicale privind starea unui muribund. Care o să fie soarta ce-l așteaptă? Conspiratorii trebuie să se grăbească. Smintitul acela trebuie să dispară. Dar ce făceau ofițerii? De ce întîrziau atît de mult? Trădătorii!

Pendula de pe perete își mișcă limba cu milă. Iar comunicatul de azi este și el stupid. Stupizi... Toți sînt stupizi... Să nu mai fi rămas nici un ofițer cu cap acolo sus, la statul-major? Bolșevicii alergau pe urmele lor!

Pendula își continua oribilul ei pas pe loc... *ein-zwei* [1]... *ein-zwei*... probabil că ordonanța aia idioată a întros-o prea mult... *Ein*... *zwei*... *ein-zwei*... și privirea mareșalului era tulbure de insomie. Ce-i acolo? Cine atîrnă acolo? Al cui e cadavrul acela care se leagănă în spînzurătoare? *Ein-zwei*... *ein-zwei*... Dracu' să vă ia, asasinilor!... Mareșalul Helmut von Keltner nu-i pentru frînghia voastră murdară! Nu!

Își sprijini fruntea de cristalul biroului. Ardea.

Ardea. Ferește-te!... Ce se topește acolo?... S-a vărsat cerneala. Călimările plutesc ca niște epave. El stă sus de tot, mult mai sus ca oceanul. Și poartă cizme înalte. Dar oceanul e roșu, roșu... Cum se poate una ca asta? Nu-și aduce aminte să fi auzit vreodată în școală despre oceane roșii.

---

[1] Unu-doi (în limba germană în text). (n. r.).

Undeva departe răsună o împușcătură. Inima începu să-i bată de parcă împușcătura s-ar fi repercutat înăuntrul său. Și nimeni nu venea să-i spună dacă a sosit ceasul... Trădătorilor! Își șterse iar fața, aruncă o privire la ceasul de mînă... dar în locul ceasului avea o cătușă... Cătușă? Cînd i-au pus-o? Așadar, l-au prins în timp ce dormea? Dar și aici bate ceva... Cineva numără și aici: *ein-zwei... ein-zwei...* Cineva numără!... Cineva bate pe nicovală... Din gîtlej slobozește un urlet uscat. Nu, nu se va lăsa prins, nu se va lăsa legat! Se întoarce și vede pistolul. O fericire deznădăjduită îl cuprinde. Dar cine să tragă? Mîinile i-au putrezit din subsuori pînă în vîrful degetelor. Oare nu se va găsi nimeni care să-l ajute? Nimeni nu își va da seama cîtă nevoie este, nepărată nevoie, ca el să fie salvat? Nimeni? Nu! Nimeni! Sînt cu toții niște lași. Cu toții. N-a mai rămas nici un ofițer viteaz. Acel Knauff nu trebuia să intre în conspirație. Ar fi devenit un bun ofițer — poate și rău. Dar nici Knauff nu își va da seama cît de mult are nevoie Keltner de el. Deci l-au părăsit cu toții? Și lui i-au pus în cîrcă atîtea răspunderi... și el nu e în stare să-și miște nici măcar degetele. In clipa aceea ceva căzu și se sparse. Își duse degetul la ochi... Pînă și ăsta! Pînă și ăsta îl renegă? Ar fi îngrozitor să se urce pe eșafod fără monoclu! Oare nervii i s-au zdruncinat într-atît, încît el nu mai e în stare să susțină un geam așa de mic? Să se urce pe eșafod? Pe *eșafod*... Dar cum să se urce? Picioarele nu-l mai țin nici pînă la canapea... Darămite pînă la eșafod? A, nu... Asta nu trebuie să se întîmple... E atît de scîrboasă o limbă ce atîrnă afară... Oh, știe prea bine... a văzut-o de atîtea ori... Nu... haimanalele, în jurul tău, bătîndu-și joc și scoțînd limba! Alungați-i pe feciorii ăștia de cățea de-aici!

Să părăsească lumea cînd atîta sînge roșu mai era cald! Atît de mult praf de pușcă neîntrebuințat, atîtea morminte goale... Să închidă ochii cînd atîția alții îi vor mai avea deschiși?

Pentru cel ce iscă vărsarea de sînge totul este suportabil afară de propria sa moarte. Un viteaz acceptă durerea întreagă. Un călău slab se oferă abia pe jumătate. Dar un călău laș vrea să-ți servească durerea întreagă, cu toate că el este incapabil să reziste și la cea mai neînsemnată. Cu cît mai aprigă este neîndurarea lui față de durerea altuia, cu atît e mai sensibil față de a sa. Istoria războaielor de cotropire este istoria lașilor și a fricoșilor și, cu cît sînt mai lași, cu atît duc un război mai crud.

Mareșalul celui de-al III-lea Reich, baronul Helmut von Keltner, după ce în toți acei ani trecuse în revistă mii de morți, se opri, în dimineața asta, în fața morții lui. Și constată că îi este imposibil s-o accepte. Dar din nefericire, conspiratorii întîrziau. Și clepsidra victoriei se golea. Genialul Führer, în vizuina lui, nu mai era în stare să gîndească nici cît un simplu cioban din Bavaria. Și-acum cine va mai salva milioanele de soldați? Ducă-se dracului milioanele de soldați!... Cine-l va mai salva pe *el,* pe mareșalul Keltner! Asta era important. Ducă-se dracului toată preaslăvita mașină de război a Führerului. El nu era decît un soldat ce-și îndeplinea credincios datoria. Își urma calea destinului. Dacă și acum calea aceasta duce spre eșafod... E ș a f o d? ?

Deodată mareșalul Keltner rămase cu ochii holbați în fața pendulei. Și în locul greutăților, se legăna încoace și-ncolo un trup descărnat, pe care mareșalul îl recunoscu. Vru să scoată un țipăt, dar nu fu în stare și leșină.

Într-o zi de noiembrie, Schultz intră în biroul lui Keltner, clănțănind din dinți. Era solemn, dar în același timp speriat. Își pocni călcîiele, dădu să ridice mîna, dar își aminti și o duse doar pînă la vizieră:

— Domnule mareșal!

Keltner sări în sus, ca acei soldați din tinichea împinși de un resort, și țipă:

— Ce este?

— Azi... generalul a înghițit... la orele...

Keltner îi astupă gura și se duse să-și lipească urechea de ușă.

Peste puțin, generalul Schultz ieși clănțănind și mai grozav din dinți de frig.

Clipă infernală! Acum totul — timpul, viața, respirația — atîrna de un firicel. Gîtul s-a atins de tăișul... care tăiș?... care gît? Căci dacă atentatul eșua? Dacă Führerul mai avea înaintea lui zile de trăit? Dacă acea muiere ticăloasă — Pronia cerească — se va grăbi să-și ascundă la sîn copilul ei? Aici nu mai putea fi vorba de oportunism. Ori-ori. Ori ucigaș, ori salvator. Un cap trebuia să cadă. Ori al lui, ori al Führerului. Ori credincios, ori trădător. Nu mai ai de ales. Oricum te vei juca cu viața ta, o pierzi o dată cu Führerul, ori o cîștigi numai pentru tine. O a treia soluție nu există. Ah, aceste odioase răspîntii de drumuri care nu-ți oferă și o a treia posibilitate... Acum asasinul a și pornit să-și îndeplinească misiunea... Poate că n-a pornit de nicăieri... fiindcă se găsea chiar la Cartierul general, mînca și bea cu Führerul, poate că era chiar garda lui personală. Conspirațiile sînt bazate pe niște mașinații în care orice poate fi admis.

Dar nu-i adevărat că există dileme acolo unde nu începe o a treia soluție, chiar dacă li se spune numai dileme. Mareșalul își chinui în așa hal mintea, încît crezu că îi va sări creierul în aer, dar găsi soluția. Se înfășură imediat în impermeabilul său cenușiu, își vîrî două pistoale în buzunare și ieși, fără pază. Pista de decolare se afla la mai puțin de două sute de metri. Un avion cu două locuri era acolo — o prevedere a lui pentru orice eventualitate. Aranjase totul cu atîta precizie, încît, în clipa în care el avea să aterizeze lîngă comandamentul suprem al Führerului, inevitabilul urma să se fi săvîrșit sau nu... Doar cu cîteva secunde după împușcătură sau după explozie. Explozia se auzi cînd el intra pe poartă. Cu tunica descheiată și gesturi de neînțeles, fugea spre poartă, urlînd în gura mare: „Führerul! „F ü h r e r u l!... Un general al comandamentului ieși de parcă ar fi fost un vîrtej de pulbere. După el, alți doi, cu Führerul între ei. Keltner îl îmbrățișă și începu să-l pipăie și să plîngă, rostind cu buze tremurătoare:

— Mi-a fost imposibil să ajung mai repede. Am descoperit conspirația în ultimul moment. Și, adresîndu-se generalului care mergea înainte: Să fie arestați Schultz și Knauff!... Stați! Nu! să fie împușcați pe loc fără altă procedură. Comunicați neîntîrziat aghiotantului meu.

Apoi îl sprijini cu umărul pe Führer.

— Credînciosule... micul meu prieten... — îi spuse acesta, cu buze schimonosite de spaimă.

— Atît a fost — rosti Keltner. De acum înainte totul va merge strună. Soldații excelenței voastre se vor înfuria și vă vor aduce victoria.

Îi venea să rage de bucurie. A treia soluție făcuse minuni. Capul său dovedise că era bine pus pe umeri. În afară de primejdia înfrîngerii generale nu-l mai amenința nimic altceva.

O nesfîrșită serie de „sinucideri" avu loc în acea zi. Pînă la căderea nopții, conspiratorii au fost curățați. Comandamentul SS a acționat fulgerător. Dacă au plătit și din cei care nici nu se amestecaseră, n-are importanță. Era un procent de eroare obișnuit în asemenea cazuri. Pe front, știrea însoțită de descrieri îngrozitoare a dat un oarecare impuls. În anumite locuri s-au și semnalat înaintări ale trupelor. Inamicul a fost oprit peste tot. Comunicatul acesta a fost unicul din ultima vreme care nu vorbea despre replieri, conform planului, și alte lucruri nostime. Seara s-au destupat cu zgomot sticle de șampanie. În vacarmul nesăbuit a răsunat din cînd în cînd și uitata frază „Nach Osten [1]!"

Dar peste cîteva zile înaintarea s-a dat peste cap, s-a transformat în retragere și apoi în fugă nerușinată. Keltner fu cuprins din nou de desperare. Șerpii din el, care zăceau în toropeală, grație toasturilor și entuziasmelor, reînviară și mai înfricoșători. Mareșalul simțea că se prăvălește. La început încercă să se agațe de unele speranțe improvizate, dar își pierdu repede orice nădejde. La comandamentul suprem se mai întîmplă și o altă ispravă: un general se prezentă dezarmat la Führer, să-i spună, ca un soldat, că „totul e pierdut, dar ceva trebuie să fie salvat din catastrofa totală ce se apropie". Drept răspuns a fost împușcat. „A îndrăznit să se îndoiască de victorie"... — spuse Führerul și își ridică gulerul mantalei, ca să nu i se vadă zbătîndu-i-se vîna gîtului, așa cum tremură vîna mielului cu puțin înainte de a fi înjunghiat de măcelar.

În acest timp, departe, pe diferitele fronturi, soldații fură cuprinși de o adevărată panică smintită. Cîmpii, drumuri, povîrnișuri, pretutindeni zăceau presărate puști, cizme și raniță. Căruțe, vagoane,

[1] Spre Răsărit (în limba germană în text). (n. r.).

locomotive se învîrteau zănatice, ca niște corăbii în furtună. Temperatura războiului spărsese termometrele. Ochii soldaților ardeau înnebuniți. Soldații fugeau aruncînd îndărăt priviri îngrozite. Cel dintîi țel al lor era s a l v a r e a. Un veston vechi, ponosit, valora mai mult decît o medalie de vitejie. Pe același drum și cu fețele mînjite de același noroi alergaseră acum un sfert de veac părinții lor. Dar nici unul din ei, desigur, nu dezvăluise fiului său ceva din adevărul istoriei. Acum, marii șefi ai măcelului, cei care propovăduiseră imperturbabilitatea și arta exterminării, dădeau cei dintîi bir cu fugiții. Băsica prea umflată a legendei se spărsese și îi împroșcau și pe ei cu sînge. S-au dovedit campioni în clipele de panică. Dar cel care i-a întrecut pe toți, dovedind lașitate și rușine, era mareșalul împovărat de atîtea victorii cîștigate pe toate fronturile, el care își spălase cuțitul în toate fluviile Europei. Fugea acum în sens invers ziua și noaptea, urmărit fiind de aproape și de insomnie, și de foame, și de oboseală. „Ce lașitate!!! gîndea el. Să nu ți se dea nici măcar o clipă de odihnă! De data asta am fost învinși de atei cu ajutorul lui Dumnezeu. M a t e r i a, de una singură, a biruit și spiritul, și materia. Nici de data asta n-a fost învinsă barbaria. Dar nu cei de azi sînt vinovații. Vina o poartă înaintașii noștri, care au lăsat să se dezvolte barbaria. Căci s-a întins atît de mult, încît cei civilizați, chiar dacă n-ar face altceva decît să-i căsăpească, tot nu ar prididi să-i extermine pe barbari. Este prea tîrziu. Istoria trebuia să se trezească mai devreme."

Păcat... Și urcase atît de sus!

In primele zile ale fugii, Keltner, deși se gîndea la toate astea, se ținea totuși țeapăn, de teamă ca nu cumva să-l miroasă ofițerii statului său major.

Dar mai pe urmă, cînd retragerea s-a transformat într-o curată nebunie și panică, iar totul —

ofițeri, soldați, vehicule — totul a ajuns praf și pulbere, Keltner descoperi într-un amurg că era singur cu el însuși. Atunci îl năpădi o nesfîrșită desperare, singurul sentiment de care sînt cuprinși asasinii în clipa cînd trebuie să dea socoteală. Speranța mai curînd merge întovărășită, dar desperarea nu. Ea e solitară. Vai de cel care o va întîlni în drum! Îl adapă cu veninul ei. Atunci omul caută sprijin în plîns. Plînsul este un al doilea om. E singurul lucru ce poate încălzi inima celui ce se află părăsit. Dar Keltner nu avea lacrimi. Acum... abia acum, cînd pentru prima oară le căuta, constată că niciodată n-a avut lacrimi. Constată că pînă azi trecuse prin viață ca acea plantă fără de apă a deșertului, care nu înflorește, nici nu rodește, nu miroase, nu dă frunze, nici umbră... doar țepi.

Într-o seară tot fugind, se trezi singur în plin șes. Reușise să scape de urmăritori. Printr-o împrejurare ciudată, aceștia i-o luaseră înainte. Acum nu-l mai gonea nimeni. Și se așeză pe un trunchi prăvălit, ca să răsufle. Deodată, o reptilă începu să miște în scorbura copacului. Și atunci — a auzit foarte limpede — această mișcare porni să se reverse, inundînd întregul șes. Ceva se tîra perfid ca să-l sugrume... Șerpi mici și scîrboși își părăseau toți cuiburile și se îndreptau spre el. Toți cei pe care îi spînzurase, îi despuiase, îi nimicise, toți se năpusteau acum asupra lui. Era și firesc. Pentru criminalii abjecți, victimile care reînvie nu redevin oameni, ci șerpi. Keltner îngheță de spaimă; din nou îi veni să urle: era unicul lui mijloc de exprimare, dar se temea că va fi auzit. Ce să facă? Puțin mai departe ardea o fermă. Acolo nu se zărea nici țipenie de om. Și el trebuia să se ascundă. Însă mai mult decît orice voia să se încălzească. Oasele lui aveau nevoie de dogoarea focului. Se

va duce acolo, chiar de-ar fi să ardă din creștet pînă-n tălpi, să se prefacă în scrum, întocmai ca o bucată de lemn. Dar noaptea încă nu se așternuse și silueta lui înaltă putea să atragă atenția. Da, dar nici să aștepte nu putea. Și-ar da duhul.

Și-atunci... după atîția ani, după atît abuz de uzurpare a calităților omenești, mareșalul von Keltner — bestia cu chip și nume de om — își găsi poziția firească: mersul în patru labe. La început înainta repede, gîndindu-se numai la căldura ce-l aștepta, dar încetul cu încetul noi temeri începură să pună stăpînire pe el. Peste puțin, îndată ce va coborî noaptea, focul va fi văzut de la mare depărtare. Și ce se va întîmpla dacă au pornit și alții într-acolo, ca să se încălzească sau să caute un adăpost? Totuși, ce să facă? Să-și petreacă noaptea în cîmp? Dar cum se apropia așa, în patru labe, văzu ceva care-l consolă. La marginea fermei se afla cotețul unui cîine, care nu fusese atins de foc. Vîntul sufla în direcția opusă și nu erau temeri să fie cuprins de flăcări. Ajunse gîfîind și constată că era destul de mare. Ar fi putut să-și petreacă noaptea acolo, adăpostit de roua nopții și de privirile oamenilor. Dacă gazda sa avea colți neprimitori, îi va strivi cu o lovitură de picior. Dar nu fu nevoie să mai săvîrșească un omor. Altcineva, înaintea lui, avusese grijă să curețe cîinele — un dulău de vînătoare cu părul roșcat, care zăcea în propriul său sînge, cu creierii zburați de un glonte. Lanțul era însîngerat de parcă ar fi fost și el ucis. Neîntîmpinînd nici o piedică, vru să intre. Dar niște colți albi sclipiră în întuneric și se auzi un urlet sălbatic. Nu se putea altfel. Scoase pistolul și trase. Din nou răsună un urlet și apoi nimic. Cîinele invadator avu soarta predecesorului. Keltner bägă mîna să scoată animalul. Mîinile sale atinseră blana deasă. Își adună toate puterile și scoase javra. Abia atunci văzu că javra purta cizme. Îi

dădu una cu piciorul, ca să elibereze trecerea. La lumina focului îl recunoscu: era un ofițer de elită din statul său major, un soldat „desăvîrșit", în inima căruia nu găsise niciodată loc mila sau durerea. Keltner îl remarcase încă de la începutul războiului și toate avansările le obținuse la propunerile mareșalului. Încremenise cu gura căscată, cu dinții rînjiți în urletul cîinesc, așa cum îl surprinsese împușcătura.

— Viteaz ostaș! murmură Keltner.

Și cum stătea înaintea cadavrului, în patru labe, ridică piciorul dinainte și dădu cel mai autentic salut din cariera sa. Apoi pătrunse, cu șaizeci de ani întîrziere, în încăperea ce ar fi meritat-o dintotdeauna.

CAPITOLUL XIV

. . . . . .

În timpul ședinței de după-amiază ploua cu găleata. Judecătorii militari intrară în sală înnourați, purtînd în ochii lor vremea înlăcrimată de afară. Acuzatul semăna cu o bucată de lemn, îmbrăcată soldățește. Nu mai avea pic de vlagă în el, nici să dîrdîie nu mai putea. Și nici nu mai voia să trăiască; nu mai știa ce înseamnă viața. Dacă i s-ar fi arătat o spînzurătoare și l-ar fi chemat spre ea așa cum îndemni un animal să vină să mănînce, el s-ar fi apropiat, neștiind de ce îl cheamă și ce îl așteaptă. Nu s-ar fi ostenit să se împotrivească: trupul lui nu mai voia nimic. Era ca un stîrv. Renunțase chiar și la unicul cuvînt ce-l mai pronunța. Acum, la fiecare frază a judecătorilor

militari sta copleșit, înlemnit, fără măcar să clipească. Comisarul Smirnov cerea capul lui, iar acuzatului i se părea că cere de la aprod un pahar cu apă.

— Domnilor judecători, vă găsiți în fața unui individ de o ferocitate nemaipomenită...

Keltner ar fi vrut să se întoarcă să-l vadă pe cel din spatele lui despre care vorbea ofițerul ăla cu fața rotundă. Dar n-avea cum. Credea că, dacă își va mișca gîtul, i se va frînge. Dar ceilalți judecători n-ar trebui să-l lase pe rusul ăla să ceară lucruri atît de groaznice, și încă de la tribuna Nürenbergului, orașul cel mai scump germanilor. Cu ce drept cerea domnul ăsta capete străine?

Rechizitoriul luă sfîrșit într-o tăcere mormîntală.

Președintele îl invită pe acuzat să adauge ceva — dacă ar mai fi avut ce. Dar nici de data asta Keltner nu pricepu ce i se cerea. Ai fi zis că murise și că, de l-ai atinge, s-ar sfărîma în mii de bucăți.

Condamnarea la moarte nu l-a impresionat de loc, el și murise.

. . . . . .

Keltner a reînviat într-un avion cu patru motoare ce-l ducea departe, pe un alt continent. Nu știa dacă trebuie să fie recunoscător sau să-i urască pe cei care îl răpiseră într-o noapte de la Spandau. L-au suit într-un camion și, de-acolo — fără să-și dea seama cine sînt cei care-l răpiseră și nici unde-l duc — s-a trezit zburînd deasupra oceanului. Ca pe un copil deșteptat din somn l-au dezbrăcat de uniforma militară și au umplut un costum civil cu stîrvul lui de trup, l-au condus pînă la portiera avionului de noapte, i-au înmînat o adresă și i s-a spus că este achitat și că va porni spre „țara libertății".

S-a văzut în mijlocul unui mare oraș, fără să cunoască pe nimeni. Oamenii erau bărbieriți și grăbiți. Alergau ca furnicile de colo-colo, sub un cer

înnorat. Ce-i aici? Unde se află? Nu cumva e mort și Dumnezeu l-a prefăcut — așa cum și era obligat de altfel — în înger? În sfîrșit, slavă domnului că l-a luat așa de simplu și în pripă și l-a adus în paradis. Nu-și amintea prea bine nici cum i-au petrecut streangul pe după grumaz, nici cum a înghițit pastila în celulă, așteptînd să se ivească dimineața cea de pe urmă. Iar acum visa? Ihî! Păi dacă-i așa, atunci nu trebuia să se trezească. Ar fi foarte crunt, inuman. Ce bine ar fi să nu se mai trezească, să arunce un pod între somn și moarte, fără să intervină zorile și execuția. Oricum, binele ăsta e orînduit de Pronia cerească, nu de mîna oamenilor.

Peste cîteva clipe, un polițai îl atinse pe umăr și Keltner constată că nu visa. Îi arătă hîrtiuța.

— A! îl căutați pe mister Ray? Veniți cu mine!

Keltner îl urmă. Curînd se opriră în fața unui bloc înalt cît un munte. Polițaiul îi arătă patru din cele cinci degete ale sale și-i dădu a înțelege că trebuie să urce pînă la etajul IV și să sune la apartamentul 17.

Un bărbat purtînd ochelari cu ramă de aur ședea în fața unui birou impozant. Pufăia dintr-un trabuc de foi și, cu mîna în care ținea trabucul, îl pofti să ia loc.

— Bună ziua, domnule Brown... — îi spuse zîmbind cu toată gura. Ce mai faceți?

Keltner încercă să protesteze.

— Nu!... nu! îl opri bărbatul cu trabucul. Nu eu greșesc cu dumneavoastră. De azi încolo și pentru un timp nedeterminat veți fi domnul Brown. Stimatul domn John Brown. Nu vă neliniștiți, nimeni n-o să vă dea de urmă. Cei pe care în țara asta îi cheamă Brown sînt mai mulți decît automobilele. Vă veți instala într-un apartament comod, avînd la dispoziția dumneavoastră un servitor înalt și negru ca abanosul. Negru și fioros ca un taifun. Va fi garda personală și bucătarul dumneavoastră.

Dacă într-o zi va uita să pregătească masa, va avea grijă să se satureu cu primul suspect ce l-ar vedea dînd tîrcoale casei dumneavoastră. Nu vă neliniștiți! Aici, negrii nu sînt chiar atît de fideli, nicăieri negrii nu sînt fideli. Dar fiți fără grijă, că îl am la mînă. Dacă va comite cea mai mică trădare, îl denunț că a încercat să-mi siluiască fata, chiar dacă n-am copii. Înțelegeți ce înseamnă asta? A doua zi dimineață va fi găsit spînzurat de un copac. Nu sîntem cruzi, dar e singura modalitate pentru ca, pe de o parte, să-i împuținăm, iar pe de alta să-i obligăm a ne rămîne credincioși. Doriți o țigară de foi, domnule Brown?

— Nu fumez!

— Intr-adevăr, nici eu nu le pot suferi. De ce fumez? Dragul meu, pentru că sînt scumpe! Dacă omul și-ar petrece viața cu lucruri ieftine, atunci ar trebui să-și creeze încă una sau două vieți. Și asta e cu neputință, domnule Brown. Din nefericire e o imposibilitate! La ce bun să ne petrecem viața ca niște pîrliți? Atunci de ce mai sîntem bogați? Unii se numesc „Kroisos"... e un cuvînt grecesc, înseamnă „businessman". Chiar asta și sîntem și nu văd de ce n-am fi. Un adevărat bogătaș doar două lucruri are de făcut pe lume: întîi, să devină din ce în ce mai bogat, și al doilea, să trăiască pe picior cît mai mare. Dacă cîștigi într-una și nu cheltuiești, e ca și cum ai rîsni vînt. Și în prima și în a doua situație ești s ă r a c. Și știți, domnule Brown, ce înseamnă o ființă săracă? O viță constrînsă a fi de prisos pentru ea însăși și folositoare doar pentru ceilalți. Vorbesc cam încîlcit? Se poate. N-am avut timp să fac studii, fiindcă am vrut să trăiesc! Am să vă trimit acasă un cole-girl... Ce-i asta? Fete de închiriat. Eu nu vreau să mă folosesc de ele, pentru că sînt prea ieftine. La Hollywood sînt unele care costă cît un vapor. Le închiriezi prin căsătorie pentru cîtva timp și-apoi, „good by"! Îți muți gîndul la alta.

Keltner își pierdu răbdarea. Ar fi vrut ca discuția să atingă alte teme.

— Evrei sînt pe-aici? întrebă fostul mareșal.

— Cît poftești. Uite, pot să vă spun că și eu sînt evreu.

Keltner se făcu alb ca hîrtia.

— Ah, lucrurile astea n-au aici nici o importanță! Dacă te naturalizezi american, nu mai ești nimic altceva decît american și atît!

— Iar negrii?

— Ei, ăștia sînt niște bube rele. O boală afurisită. Vor cu orice preț să ne spurce sîngele. Dar asta, domnule Brown, nu-i îngăduit. Nu-i așa? Ați vrea ca soția dumneavoatsră să vă nască un pui de cîine negru?

Keltner deveni maliții os:

— Dar... dumneavoastră... nu vă duceți la negrese?

— Ba da... Dar asta e cu totul altceva. N-are importanță ce însămînțezi, ci ce răsare. Totul e ca pielea albă să nu se înnegrească, cea neagră n-are decît să se albească. Își îndesă trabucul într-un degetar și-l lăsă să se stingă. Nu mă pot plînge de viață... — spuse, vîrîndu-și mîinile sub vestă. Războiul a adus o ploaie strașnică. Pînă să se epuizeze recolta, o să plouă iarăși.

Căută cu picioarele o masă, apoi, culcîndu-și dubla-i bărbie în guler, se întinse alene, mai muscă cîteva vorbe, le sorbi pe nas și adormi.

Au trecut zece ani din acea zi de necrezut, de cînd mareșalul Keltner, răpit din ghearele morții, se afla viu și nevătămat peste ocean. Dar viața lui se scurgea fără nici o variație. Incetul cu încetul, fericirea se evaporă. La început s-a gîndit să se înroleze în Ku-Klux-Klan — o asociație de apărători ai rasei. Dar ei voiau să-l facă doar un simplu organ executiv, cînd el era născut să fie șef.

Și-apoi treburile lor aveau în ele ceva demn de rîs, ceea ce lui îi provoca silă de cînd era copil. Ucideau purtînd cagule, ca să nu-i recunoască poliția, cînd poliția însăși era conducătoarea lor. De altfel, nici domnul Ray nu fu de acord. Nu voia să-l compromită.

— Nu, domnule Brown... — îi spuse, dîndu-și jos picioarele de pe o mobilă din apropiere. După cum știți, vă sînt doică... E rolul ce mi s-a încredințat, căci nu-s singurul care mă interesez de dumneavoastră. Mai sînt aici oameni care stau de veghe pentru patria dumneavoastră, cărora le e dragă patria dumneavoastră... și se străduiesc pentru refacerea patriei dumneavoastră. Asta e tot! Noi am riscat mult pentru salvarea dumneavoastră, domnule Brown. Cei care v-au scăpat de spînzurătoare...

— ...germanii din America? întrebă Keltner.

— Cînd e vorba de salvgardarea libertății, domnule Brown, toți oamenii liberi devin nemți. Așadar, cei care au grija dumneavoastră aici și care vă stimează nu se gîndesc să vă predestineze unor fleacuri. Un dușman detestabil își ridică capul pretutindeni, domnule Brown.

Keltner înălță capul ca un cal îndemnat să o pornească.

— Vorbim aceeași limbă — continuă Ray — și vi-l voi spune care este. Nu-i vorba de negri. Negrii sînt buni pentru vremurile pașnice. Este o altă sămînță ordinară, dar va veni ziua cînd va trebui să ne răfuim cu ea o dată pentru totdeauna, ca să scăpăm de grija ei și noi, și dumneavoastră, și întreaga lume. Nu e nevoie să mă întrebați despre cine vorbesc: sînt *prietenii păcii.*

Keltner mișcă din cap cu demnitate soldățească. Mister Ray continuă:

— De zece ani se străduiesc să ne strice planurile de război. Praful de pușcă, firește, nu prinde muce-

gai, domnule Brown, dar noi da! Totuși, e prea tîrziu pentru ei. Războiul a și început. Toți acești șnapani vor fi loviți oriunde îi vom întîlni. Feriți-vă, domnule Brown, sînt foarte șireți. Lucrează încet. Într-o zi stai de vorbă cu un astfel de cîine, și a doua zi te trezești cu inima putrezită. Au fel de fel de sisteme și nu știi de unde să-i apuci mai întîi și mai întîi. Desfășoară o activitate murdară și prin cărți. Un astfel de pui de năpîrcă a scris niște cărți care sînt curată otravă. Dar e un laș! O canalie și un laș! De n-ar fi așa, ar semna cu numele întreg, nu numai cu prenumele: Aristofan... Dacă e bărbat, bastardul, să semneze cu numele întreg, și atunci ne socotim noi cu el. Dar fie... Toate astea, domnule Brown, o să le discut cu dumneavoastră la timpul lor. Deocamdată vă întreb doar un singur lucru: domnule Brown — se ridică, își vîrî o mînă în buzunarul pantalonilor, cealaltă sub vestă și se opri în fața interlocutorului său, cu picioarele răscrăcărate. Volanele dublei sale guși i se revărsaseră peste gulerul alb ca niște rufe întinse pe gard — domnule Brown... — îi spuse solemn — simțiți o ură... o ură profundă?

— Împotriva cui? întrebă Keltner.

— N-are importanță! Împotriva celor ce vă vor fi indicați! Simțiți ură?...

— Nu știu — răspunse rece Keltner. N-am cunoscut sentimentul urii.

Americanul se supără. Se apropie de el și-l măsură de sus pînă jos dezaprobator. Nu-i plăcea nevinovăția lui. Se duse la bar și își stropi gura cu o băutură scumpă. Apoi trase din trabuc și suflă fumul drept în ochii domnului Brown.

— Și nu-i nimeni care să aibă obiecții asupra acestui lucru? îl întrebă ca și cum l-ar fi înjurat.

— Sper că nu.

— Hm! Poate că nu m-aș opune să fiu de acord, domnule Brown, dar cred că sub pămînt zac cîteva

milioane de rămășițe omenești, care, firește, nu cred că sînt victimele... umanitarismului dumneavoastră... Nu cumva mai sînteți, pe deasupra, și umanitarist?

— Din punctul meu de vedere, da!

— Am priceput. Ați ajutat omenirea să-și înnobileze speța. Domnule Brown — spuse americanul, schimbîndu-și tactica — aș dori ca noi doi să ne înțelegem mai clar. V-am întrebat dacă simțiți ură și mi-ați răspuns *nu*. Atunci ce v-a determinat să faceți ceea ce ați făcut?

— Datoria!

Americanul scoase mîna din buzunar și își duse palmele la gură. Apoi își lăsă brațul în jos, plescăi din limbă și izbucni:

— *All right*[1]*!* Va să zică aveți simțul datoriei, domnule Brown? Un simțămînt destul de adînc, nu?

— Da.

— Atunci păstrați-l! Vom avea nevoie de el. Chiar foarte curînd, domnule Brown. Patria dumneavoastră vrea să se regăsească pe sine. Și e cu neputință să aibă alt mijloc de a se regăsi, domnule Brown, decît prin soldații ei. Tineretul german e nerăbdător, vrea să se vadă iarăși în uniformă militară. Nu-i lipsește decît organizatorul. Dumneavoastră sînteți acest organizator *mareșale von Keltner!* Sînteți omul providențial al Germaniei noi, pentru ca Germania să se regăsească pe ea însăși. Și de data asta nu numai să se regăsească, dar și să nu mai piară niciodată. Sînteți ceea ce îi trebuie. Acoperit de onoruri, plin de experiență, viteaz și, mai ales, omul datoriei. Ei, *auf wiedershen*[2], domnule Br... pardon, mareșale Keltner. Intr-un ceas bun! Totul e gata pentru reintoarcerea dumneavoastră în Germania!

---

[1] Strașnic, admirabil, perfect (în limba engleză în text). (n. t.).
[2] La revedere! (în limba germană în text). (n. t.).

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL XV

Un alt om începu să urce scara spre portiera avionului. Purta haine boțite, neperiate, și își tîra picioarele de parcă ar fi fost niște cozi. Nu părea să fie nici bucuros și nici grăbit. Controlorul îi bifă numele pe listă: Philip Stocker.

Nu îl condusese nimeni. Venise singur, cu mîinile goale, fără bagaje, de parcă s-ar fi dus pînă la un debit din apropiere să-și cumpere țigări. Era de ajuns să-i arunci o privire, ca să-ți dai seama că ceea ce îi lipsea acelui călător nu era geamantanul, ci altceva, ceva necunoscut, lăsat pe un tărîm necunoscut, undeva aiurea. Nu era vorba de bagaj, îi lipsea chiar puterea de a trăi. Părea că-i lipsește pînă și inteligența unui animal cît de cît evoluat. Urcă scara ca un somnambul, pipăind cu mîna în gol, dînd să se sprijine. O ființă tragică, fără pic de orientare. Controlorul se uită nedumerit la el și își scărpină freza cu pixul. O stewardesă blondă îl conduse pe călător ca pe un copil pînă la locul lui. Acesta se așeză, închise ochii și rămase nemișcat. N-avea nici douăzeci și cinci de ani. Părul îi era castaniu și ochii cenușii, umbriți. În buzunare — nimic. Toată averea: doar fotografia unei femei în vîrstă, o bătrînică cu părul de zăpadă care te implora cu ochii ei blînzi.

Cu o nepăsare profesională, stewardesa îl instală pe locul lui și se îndepărtă. Nu era treaba ei să cugete asupra sentimentelor unuia sau altuia dintre

pasagerii avionului. Dar de astă dată stewardesa nu putu rămîne complet indiferentă. Tînărul acesta era atît de distrus, atîta pustietate se căsca în jurul lui, încît, chiar de-ai fi fost de piatră, tot te-ai fi întrebat ce se petrece cu el. Şi oare încotro se duce un om atît de desperat?

Cine o fi tînărul ăsta?

Acum nu mai era nimeni şi nimic. Dar cu cîţiva ani în urmă era Philip Stocker, un flăcău bine pieptănat, totdeauna bine dispus şi liniştit, dintr-un cartier din San Francisco. Locuia împreună cu mama sa într-o căsuţă veselă ce inspira iubire. Lui Phil îi plăceau dulciurile, baloanele de zahăr ce pluteau ca nişte păsări enorme şi sticlele colorate — mai ales cele albastre. Asta, de cînd tatăl său îi adusese într-o astfel de sticlă un sirop colorat ce mirosea a trandafiri. Tatăl nu stătea mult pe-acasă. Cutreiera lumea pe un vapor care nici măcar de trei ori pe an nu ancora în portul lor. Purta un costum negru cu nasturi galbeni şi mirosea totdeauna a naftalină. Mirosul acesta i se întipărise în suflet, legat de amintirea tatii şi, ori de cîte ori îşi aducea aminte, lăcrima. Îşi amintea cum toţi copiii îl invidiau din pricina tatălui său, un om zvelt, cu vorba blîndă, cu părul negru, ondulat. Se înecase în timpul războiului, în mijlocul oceanului, şi nimeni n-a mai ştiut nimic despre el. Într-o zi, vaporul pe bordul căruia se afla s-a întîlnit în larg cu un submarin, care le-a trimis, fără să-i prevină, o torpilă. Se găseau în larg. Şi toţi spuneau că apele acolo sînt atît de adînci, încît poate nici azi, cînd vorbim despre întîmplarea asta, tatăl său nu va fi atins fundul.

Un astfel de tată nu întîlneai nici în poveşti. Aduna ca o furnică cîte ciudăţenii găsea prin lume şi i le aducea fiului său.

Serile, băiatul şedea în salonaş, sub lumina albastră a abajurului, şi-l asculta nesăţios pe tăticul

lui. Lumea devenea mai frumoasă înfățișată de el.

— Există o țară, Phil, unde oamenii nu sînt acoperiți nici măcar de-o foiță de țigară.

— De ce? întreba băiatul.

— De prea multă căldură, dar și din pricina sărăciei.

— Din ce vine sărăcia, tăticule? Cine o face?

— Cei care adună bogății. Cine strînge pentru sine, aduce sărăcie celorlalți.

Copilul stătea cu cei mari pînă la miezul nopții și ochii i se înroșeau ca ai unui chefliu. Tatăl îi povestea adesea și despre o țară unde lăsa cîte puțin din inima lui de fiecare dată cînd se ducea pe-acolo. Nu pentru că ar fi fost o țară prea bogată, dar, uite, era atît de plăcută, surîzătoare, cu o căldură blîndă, cu vinuri gălbui și cu flori. Avea un nume mai altfel: E l a d a se numea. Locuitorii ei — spunea tata — erau dintre cei mai vechi ai lumii. Cum coborai de pe vas, te și întîlneai cu ruinele clădirilor lor. Totul era alb-alb, pînă și cea mai mică pietricică.

— Și cu ce se ocupau oamenii din țara asta? întreba băiatul.

Aici, tatăl se scărpina după ureche. Nu era prea ușor de spus.

— Am auzit, Phil — zicea el — dar nu sînt foarte sigur, am auzit că de mult de tot oamenii ăștia au fost cu toții învățători. Dar care dintre ei mai trăiește ca s-o adeverească? Odată, cînd m-am dus ceva mai departe, am zărit pe un deal niște fete împietrite. Oare cu ce greșiseră fetițele acelea de le lăsaseră acolo despuiate?... Asta nu știu.

— Ai mai văzut și-n alte țări fete ca astea?

— Nu. Nicăieri!

Mai era o altă țară, puțin mai spre miazănoapte, căreia îi zicea Italia și ai cărei locuitori, dacă li s-ar fi interzis să cînte, ar fi murit asfixiați. Așa ceva e de neînchipuit.

— Păi, cum? Ei n-au grai?

— Nu. Graiul lor e cîntecul. De-asta pot să jur. Într-altă țară, dacă ceri să bei apă, oamenii se îngrijorează și trimit după doctor.

Tatăl nu se sătura povestind ca un copil. Povestea tot ce vedea. Nu-i plăcea să cerceteze lucrurile prea adînc. Tot ce vedea, istorisea copilului cu simplitate. Odată i-a spus o poveste atît de zguduitoare, că băiețașul n-a putut dormi toată noaptea.

— Cîndva — a început tăticul — ne-am rătăcit pe mare.

— Da' ce, pe mare sînt drumuri?

— Firește că sînt. Dar cîrmacii au scrîntit-o. Toată ziulica au băut și noaptea au rătăcit drumul. Ce s-or fi gîndit ei? Dacă sîntem pe ocean, locul e larg, vaporul poate să meargă pe unde îi place lui. Unde o să se ducă? O să se ciocnească de vreun zid? Aș! Cînd ai să te faci mare, să te duci să vezi, dragul tatii! Dimineața s-au trezit în față cu un inel. În toată lumea cît e de largă n-ai să întîlnești o insulă ca aceea. De jur împrejur oceanul și, în mijlocul ei, iar apă. Gagau se numește insula asta. Să ții minte. Chiar de-ar fi fost făurită într-o turnătorie de argint, n-ar fi putut fi atît de frumoasă. Gagau... Ține minte!

— Și trăiesc oameni acolo?

— Ba bine că nu! Dar și ei sînt la fel de ciudați ca și insula lor. Închipuie-ți: se uită la insula aia a lor, o văd cît e de stranie și nu se miră de loc. Pe nimeni nu interesează ce-i cu restul lumii. Totuși printre băștinași am găsit și unul care nu le semăna de fel. Fuma, trăgînd dintr-o pipă de lut în care ardea o plantă tare. Nici n-a catadicsit să întoarcă capul spre noi. Ședea la umbra copacilor și privea cum dansau ceva mai încolo niște fete împodobite cu ghirlande de flori.

— Ești american? l-am întrebat.

— Da. Te deranjează cumva?

— Nu. De loc.

— Atunci umblă sănătos!

Și-a scos pipa din gură, a răscolit jeraticul cu un bețișor și și-a pus-o iarăși între dinți.

— Nu cumva te interesează să afli... cînd plecăm? îl întreb.

— Nu, mulțumesc. Cînd plecați, ai zis? Cînd vă place... Ce-mi pasă mie?

— Ziceam așa... poate c-ai vrea să te luăm cu noi!

— Greșești, prietene!

— Nu cumva ți-e dor de țara ta?

— Am spus: greșești! Doresc să nu mai văd pe nimeni. Acum știi ce am pe inimă. Și-apoi, mi-e lehamite și mi-e lene să-mi fie dor. Ei, acum ești mulțumit! Bizari mai sînteți voi ăștia din lumea ailaltă. Eu stau aci și nu supăr pe nimeni. Voi de ce nu mă lăsați în pace? Toți îmi cîntați aceeași melodie: „Nu vrei să-ți vezi patria?" Nu, mulțumesc! Dacă vrea să mă vadă ea pe mine, n-are decît să poftească. Eu n-am nici un chef... Auzi colo... patria... Ca să mănînc o bucată de pîine, trebuia să mă spetesc muncind. Iaca, aici stau și pîinea îmi pică singură în gură. Mulțumesc! Salută-i din partea mea și spune-le că mă simt mai bine departe de ei!

— Nu-ți iubești țara?

— Hodoronc-tronc! O trîntișă!

— N-ai dreptate. Patria își iubește toți fiii ei.

— Atunci de ce-i lasă flămînzi... Uite ce-i... sau mai bine... Într-o zi mă aflam pe o corabie care s-a ciocnit de ceva. Toți am crezut că ne-am lovit de niște stînci. Dar vasul nostru ajunsese în paradis. Vezi fetițele astea care dansează? Nu fac altceva toată ziulica. Mănîncă, beau și dansează... și apoi se culcă. Iar dumneata îmi spui să vin

acolo, ca să-mi fie frig. Thank you [1]. Aici mi-e cald, de parcă aș purta mereu pe mine o blană. Știi dumneata ce nopți sînt aici? Dormi în aer liber și, oricînd vrei, stai la taifas cu vreo steluță de pe cer.

— Iar dacă mori, cine o să te îngroape? Te vor sfîșia ulii.

— Și ce-i cu asta? Parcă viermii sînt mai dihai? De altfel am să cam întîrzii cu muritul. Mănînc cît pot, dorm cît vreau, am toți dinții în gură și măruntaiele funcționează fain. Spune patriei să-și vadă de halul în care a ajuns ea, și pe mine să nu mă mai bată la cap!

Aici glasul tatii deveni mai grav. Oftă adînc:

— Și totuși... acel om, Phil, nu era dintre cei mai răi americani. Dacă ai frunzări viața lui, n-ai găsi nici măcar o jumătate de om căruia să-i fi făcut vreun rău. Ce bine ar fi să fim toți ca el! Omul acela nu s-a dus ca un cuceritor, fluturînd un steag de luptă. S-a dus să mănînce. Am văzut mai tîrziu vase cu drapele la marile catarge ducîndu-se să calce în picioare populația acelei insule.... Nu — spuse tata sfîrșindu-și povestirea — omul acela nu era dintre cei mai răi americani. Știu eu ce spun!

Sumedenie de povești aducea tata din călătoriile lui. Vorbea și despre anumite porturi blocate de ghețuri, care, vrînd-nevrînd, te țineau prizonier luni și luni de zile în orașele lor, în mijlocul unor oameni blonzi, cu ochi albaștri și care miroseau a pește. Dar cea mai frumoasă țară care neîncetat revenea din povestirile tatii, cea care ea însăși era un basm, era o țară aproape de soare și se chema „Țara dimineților liniștite". Nu te mai săturai auzindu-l vorbind despre ea. Oamenii erau mărunței,

---

1 Mulțumesc! (în limba engleză în text). (n. t.).

cu ochii lunguieți, cu glas subțire și purtări blajine. Acești oameni mici de stat își mănîncă orezul cum mănîncă copiii dulciurile. Felul lor de a mînca este o adevărată joacă: folosesc niște bețișoare care se tot mișcă de la farfurie la gură ca ciocurile unor păsărele. Pe călătorii care le vizitează țara îi privesc ca pe vecinii lor și nu se miră că au pielea de altă culoare. Sînt multe lucruri care le plac. Dar slăbiciunea lor cea mai mare e muzica. Pînă și în cele mai îndepărtate sate există un obicei: plugarii și văcarii, cînd se opresc din muncă, la prînz, întîi dansează și apoi se așază la masă, să-și mănînce orezul gol. Pun suflet și cînd își clădesc casele lor mărunte, modeste, dar zidite ca și cum ar fi niște mici temple. Iar literele lor sînt adevărate ornamente. Vrea cineva să-ți spună două vorbe ce-i pornesc din inimă, nu ți le *spune,* ci se așază jos, ia pana și-ți pictează o întreagă grădină înflorită. Iar tu te uiți la ea și te gîndești că asta înseamnă adevărata dragoste... și te rușinezi de sărăcia ta din suflet.

Phil l-a întrebat dacă și-a făcut pe-acolo vreun prieten.

— Da — a răspuns tatăl. Acei pe care i-am cunoscut acolo îmi sînt prieteni. Dar pot să-ți spun că îmi sînt prieteni și cei pe care nu i-am cunoscut. Acolo oamenii îți sînt prieteni, chiar înainte de a te împrieteni cu ei.

Dar tata avea printre ei și un prieten. Pak Niol îl chema.

— Să nu te ostenești să-l cauți cîndva. N-ai să-l găsești. Cei mai mulți poartă același nume. Sau Pak, sau Kim.

— Da' cum se poate una ca asta?

— Ei, uite că se poate!

— Păcat!

— N-ai de ce să te mîhnești!

— Ba da, căci aș vrea, dacă ajung vreodată pe-acolo, să-l găsesc pe acest frate al tău.

— Nu-i nimic. O să găsești un altul, și totuna e.

Tata putea vorbi săptămîni în șir despre acea țară și despre prietenii lui de acolo, fără să ostenească. A aruncat de mai multe ori ancora în porturile acelei țări. Vaporul acosta la chei și încărca orez. Își aducea aminte cum hamalii din port, după ce isprăveau munca, scormoneau în praf sau în noroi, căutînd boabe de orez ca să-și hrănească copiii cu ele. Cu toate că patria lor era și cea a orezului, ei duceau lipsă de orez. Încărcau corăbii întregi pentru alții, dar copiii lor se culcau flămînzi.

— Odată am văzut ceva și mai și! Orezul se înalță cît un munte pe chei, nava fumega, dar nimeni nu încărca nici măcar un bob. Pînă la urmă, nava a ridicat ancora și a plecat. Atunci proprietarii orezului l-au stropit cu gaz și i-au dat foc. Și dacă se apropia vreun flămînd să scoată din foc un bob, îl împușcau. Cîte și mai cîte nu mi-au văzut ochi! Foametea secera în fiece ani familii întregi. Cui să-i fie milă? Șefii sînt sătui. Cine spunea „m o r" mai primea și o lovitură de picior, ca să-și de-a duhul mai repede.

In seara aceea, tot povestind despre Coreea, tata a stat pînă tîrziu. Era mai trist ca oricînd. Oamenii aceia flămînzeau cumplit, dar nu asta era tot ce putea fi mai rău. Ei erau sclavi — iată lucrul cel mai îngrozitor. Țara lor se afla aproape de soare, dar ei nu aveau lumină.

Seara cînd tata le-a vorbit cu atîta durere despre acea țară de basm a fost cea din urmă seară a lui. A doua zi a plecat spre Europa, cu un cargobot încărcat cu tunuri.

Și nu s-a mai întors.

La San Francisco s-a aflat tîrziu că războiul luase sfîrșit. De altfel, acest lucru nici nu-i prea preocupa pe locuitorii orașului. Sirenele nu urlau, avioanele nu zburau pe deasupra. Doar casele care pierduseră vreun bărbat plîngeau. Dar nimeni nu le-a auzit, căci jazurile cîntau tare și fetele împrăștiau de pe balcoane serpentine și confeti.

Cînd a sosit vestea despre moartea tatii, Phil nu împlinise încă optsprezece ani, dar a trebuit să se arate bărbat în toată firea, ca să o consoleze pe maică-sa. In casa lor nu era alt bărbat. A mîngîiat-o pe mama, s-a dus la plimbare, chipurile, fără să-i pese de ceva, iar seara s-a aruncat pe pat și a plîns cu lacrimi amare. Nimeni n-a avut vreodată un tată ca al lui. Și cel mai rău lucru era că nu știa de fel pe cine trebuie să pedepsească pentru moartea părintelui său. Unii i-au spus că trebuie să fie mîndru, dar pe aceștia i-a urît. Un ofițer îmbrăcat în haine civile, care strîmba din gură cînd vorbea, l-a bătut pe spate și i-a zis:

— Phil, ai răbdare... Curînd îți vei lua sîngele înapoi!

El n-a înțeles cum vine asta. Și-a pierdut tatăl, ce-i trebuie sîngele lui? Dacă ar putea să-și regăsească părintele, de ce să nu-l ia pe el, nicidecum numai sîngele lui? Ce lucruri ciudate mai trăncănea și ofițerul ăla! Avea o privire sticloasă care nu-i plăcu de loc lui Phil.

La școală, bineînțeles, nu s-a mai dus. Trebuia să muncească, să întrețină familia. Mama îmbătrîni dintr-o dată. De la o zi la alta părul îi încărunțea

tot mai mult. Dragostea ei pentru băiat devenise acum un fel de nebunie. Nu-i mai rămăsese nimeni pe lume. Departe de Phil, nici nu mînca, nici nu dormea. Cu toate bătrîneţele ei, se ducea pînă la uzină, să-l aştepte le ieşire. Nu mai avea în viaţă decît dragostea pentru feciorul ei.

Şi băiatul creştea. Se făcea înalt. Glasul său, la început răguşit, a oscilat între cel bărbătesc şi cel de fată, dar pînă la urmă s-a oprit la cel dintîi. Flăcăul avea părul castaniu, un chip plăcut şi o gropiţă în bărbie. Dar seara, cînd ieşea de la lucru, gropiţa îi era mînjită.

Într-una din seri a venit la ei acasă un domn gras, cu o batistă ce atîrna din buzunarul de la rever, şi le-a spus că domnul primar îngăduie ca cei care s-au înecat sau ale căror osemnite au rămas undeva, pe cîmpurile de luptă, şi nu s-au mai găsit să fie îngropaţi. Şi că el, personal, se consideră foarte fericit că a avut cinstea să transmită, în numele domnului primar, mulţumiri pentru vitejia răposatului Jacob Stocker şi să-i invite la înmormîntare. Doamna nu va obosi. Bisericuţa e foarte aproape. „Domnul primar ar fi dorit să ia parte şi el la sfînta slujbă, dar, vedeţi, sînt foarte multe înmormîntări, căci pe fiecare stradă a murit cîte cineva... aşa că domnul primar nu poate să se împartă în mai multe... Deci, bună seara şi veşnică să-i fie pomenirea lui Jacob Stocker, iar mîine, duceţi-vă la biserică. Să trăiţi!"

Mama răspunse înciudată că nimeni n-are dreptul să se amestece în doliul ei. Ştia ea cum şi unde să se ducă să-şi plîngă mortul... şi n-aveau dreptul cei care i-l trimiseseră la fundul oceanului să vrea să-i îngroape iarăşi. O singură moarte e prea de ajuns!

— Bine, dar răpostatul Jacob...

— Oh, lui Jack nu-i mai pasă de fericirea domnului primar.

Musafirul își încheie haina și și-o trase zdravăn de poale.

— Respectele mele, doamnă Stocker! zise, mușcîndu-și buza de jos. Eu nu știu decît un singur lucru: că nu-i bine să spună vecinii: „Ia te uită, Jacob Stocker s-a dus pe lumea cealaltă și nici unul dintr-ai lui nu vine să-l conducă!" Respectele mele!

Plecă strivind parcă sub tălpi viermi. Phil simți pentru acest cioclu un sentiment de imensă scîrbă. Dar îi rămase înfipt în minte ultima frază a acelui dricar. Nu. Lupul de mare Jacob Stocker n-a lăsat în urma lui o soție și un băiat fără inimă. Dacă cei din cartier voiau să-i cinstească memoria, n-aveau decît. Dar primarii și alți viteji de paradă n-aveau ce căuta la comemorare.

Duminică, Phil și mama lui s-au îmbrăcat în haine de sărbătoare și s-au dus la biserică. Toți s-au dat la o parte, ca să treacă văduva și fiul defunctului. Preotul n-a lungit-o prea mult cu psalmii lui. A spus ce-a avut de spus și-apoi s-a adresat unui grup de namile ce purtau cu toții panglici de doliu, invitîndu-i să vorbească. Atunci, tot cioclul ăla grosolan care îi vizitase făcu vreo cîțiva pași înainte, își scoase o batistă enormă și își suflă nasul de vreo cinci-șase ori. Phil îl recunoscu. Totul din atitudinea acelui individ dovedea că îi vine foarte greu să ducă la bun sfîrșit ceea ce avea de făcut. În cele din urmă își smuci cureaua, care îi lunecase sub burtă, și-o potrivi pe pîntece și începu să înșire fornăit următoarele cuvinte:

— Prin urmare... răposatule mort..., uite... sîntem cu toții aici. Iar tu, Jack Stocker, ai făcut tot ceea ce ți-a stat în putință. O.K.! Patria n-are nimic împotriva ta. Așa că... fie-ți memoria veșnică!... Asta voiam să-ți spun. Acum, fiul tău, Philip Stocker, îți va urma exemplul, așa cum toți copiii noștri vor fi exemplari. Căci sîntem o patrie care trebuie să aibă grijă de libertate. Căci, vreau să spun, nici mă-

car un ceaț nu merită viața fără libertate. De aceea, toți copiii vor face ca tine, la fel și fiul tău Philip te va urma.

Mama îl strînse lîngă ea pe Phil; îi venea să țipe. La un moment dat a vrut chiar să se năpustească asupra omului aceluia și să-l sfîșie. Dar el a continuat imperturbabil:

— ...Așadar, uite, răposatule mort... asta voiam să spun și deci... Ura!

Fața vorbitorului era scăldată în sudoare. Mama și Phil s-au aplecat deasupra sicriului, înăuntrul căruia se afla o sticlă cu apă de mare; apoi au plecat acasă, simțind în inimă un fior rece. Aveau impresia că au îngăduit să se săvîrșească o nelegiuire față de cel dispărut. Ca și cum l-ar fi expus gol privirilor străine. S-au închis amîndoi în casă timp de vreo douăzeci de ore. Au ferecat ușile și ferestrele și au înfundat soneria de la intrare. Nu voiau vizite și consolări. Să-și vadă fiecare de treburile lui. Mama a spus: „Nu, nu vreau să vină nimeni, nimeni!" Phil s-a uitat blînd în ochii ei:

— Nimeni? Chiar nimeni?

Mama l-a privit oarecum mirată.

— Nu... n i m e n i — a repetat ca, hotărîtă.

Dar deodată își aminti că în clipa despărțirii, acolo, în fața sicriului gol, zărise o fată slăbuță... Îi veni în minte chipul ei înlăcrimat.

— Phil! zise bătrîna, ridicîndu-se de pe divan.

—Da, mamă!

— Familia Rogers a avut și ea pe cineva mort pe front, sau greșesc?

— După cîte știu, nu!

— Atunci greșesc eu.

— Știam că ei n-au avut pe nimeni care...

— Așa-i. Am greșit!

— Dar de ce întrebi, mamă?

— Mi s-a părut c-am văzut-o pe mica lor Sally. Așa o cheamă?

— De unde să știu?

— Da... mi s-a părut c-am văzut-o pe fata cea mai mică plîngînd... Dar uite c-am greșit.

Phil se uita la ea și se înroși.

— Nu, mamă, n-ai greșit. Era Sally Rogers care suferea foarte mult văzîndu-te acolo, lîngă un sicriu gol.

— Asta e... — zise trist mama. Nici n-am avut timp să mă bucur că ai crescut mare și, poftim, vine o Sally oarecare să mi te ia!

Phil o îmbrățișă și o mîngîie drăgăstos:

— Nimeni nu poate să mă ia de lîngă tine, mamă! Cît despre Sally... nici ea nu vrea, pentru că te iubește prea mult.

— Prea mult?! Ce mincinoși sînteți amîndoi! Ia să nu fi fost eu mama lui Phil Stocker, să vedem atunci cît de mult m-ar fi iubit fetița asta!

Dar mica vecină, mica Sally, nu s-a mai arătat în zilele următoare, așa că discuția n-a avut alt rezultat decît că mama a aflat că o altă ființă pîndea să-i răpească fiul. Ca marea și ca bătăliile în război.

Anii zburau, iar Phil creștea, devenind bărbat în toată puterea cuvîntului. Creștea an de an și hainele nu-l mai încăpeau. De trei ori pe zi Sally lua hotărîrea să se arunce în brațele lui și tot de atîtea ori amîna! L-a făcut icoană în inima ei — atît îl iubea. Și cu oricine îl asemăna, mai bun ca el nu se afla altul în lumea întreagă. Dar nu și-au spus un cuvînt. Nici n-au îndrăznit să-și propună unul altuia o plimbare, fie să facă măcar doi pași împreună. Singurele vorbe pe care le-au schimbat între ei au fost doar:

— Hello, Sally!

— Hello, Phil!

Știau însă că, datorită acestei economii la vorbă, ajunseseră să se iubească nebunește. Știau, bineînțeles, că un „hello" sec nu înseamnă nimic. Dar ei reușiseră să-și spună totul, și-acum nu le mai ră-

mînea decît să se căsătorească. Mai era și Sally din fire puțin — ce puțin! — că era tare rușinoasă! Dar iată piedica cea mai serioasă: datoria către patrie, cum îi spuneau cei vîrstnici. În toamnă, Phil urma să fie încorporat. El se aștepta la asta. Chiar în aceeași seară, omul gras cu batista atîrnîndu-i din buzunarul de la rever își făcu iar apariția. Scutură de pe gulerul jiletcii praful imaginar și din nou rosti un discurs: cum că „patria își pune toate nădejdile în el", că „orice-ai face, un Stocker este întotdeauna un Stocker!". Tușì sec, își vîrî în gură un chewing-gum, îi spuse lui Phil că e foarte norocos și-l bătu iar pe umăr. Dacă stai să te gîndești: de ce, mă rog, era așa de norocos? Taci! Știe ăla care a vorbit ce-a zis! Și îi făcu iar cu ochiul. Nu era de loc imposibil ca, în chiar anul acela, hai să zicem peste un an, să i se prezinte ocazia lui Philip Stocker de a-și lua înapoi sîngele tăticului său. Fața tipului ăstuia exprima numai lucruri subînțelese, strîmbîndu-se hidos. Ce voia să spună? I-o mai repetase cîndva un altul, cu mulți ani în urmă, în ziua cînd li se anunțase pierderea tatălui: „Liniștește-te, Phil, curînd îți vei lua înapoi sîngele răposatului". La fel vorbește și ăsta acum. Atunci mama s-a uitat atît de urît la cioclul acela, că individul și-a și luat osînza și s-a cărăbănit.

— Mamă — vorbi Phil, simțind cum îi clocotește sîngele. Nu știu de ce, dar n-aș vrea să-l mai văd niciodată pe tipul ăsta. Mai ales de acum înainte, cînd voi avea la mine un pistol. Găsește-l și spune-i-o într-un fel. Dacă mă mai bate la cap cu sîngele tatii, de l-oi avea pe el în față, s-ar putea să greșesc și să-i vărs lui sîngele. Asta voiam să-ți spun!

Și ieși să respire în aer liber.

Sally s-a mirat cînd l-a văzut îmbrăcat în haine de sărbătoare într-o zi de lucru. Tocmai se întorsese

de la niște cumpărături și îl zări de departe — îl putea deosebi totdeauna de la mare distanță, chiar dacă el se afla printre alți o mie de oameni. Cînd au fost aproape unul de celălalt, au încetinit pasul. Azi, pentru prima dată, ar fi vrut să-și spună ceva mai mult decît un „hello". Dar ce? Oh, știau amîndoi... dar cum să înceapă? Aici e aici.

— Hello, Phil!

— Hello, Sally!

Ei bine! Asta o știau! Mai departe!

Dar acest „mai departe" era și mai greu de rostit decît un discurs. Phil se căznea, de parcă ar fi vrut să ridice un munte. Pînă la urmă, după multă osteneală, găsi încă ceva:

— Ce mai faci?

— Bine...

Și-apoi? Încă puțin, și și-ar fi văzut fiecare de drumul său. Bine că Sally a salvat situația:

— Cum de ești așa de fercheș astăzi?

Phil a rîs ca un viteluș de lapte:

— Pentru că plec... De-aia...

— A... așa... — zise Sally, sfioasă și totodată plină de ciudă. Atunci... drum bun!...

— Mulțumesc!

Și Phil dădu prostește să plece. Deodată însă se întoarse de parcă și-ar fi adus aminte de ceva:

— Sally, știi... aia... îndată ce mă întorc...

— Nici nu știu unde pleci!

— La armată! Deci... despre aia... îndată ce mă întorc...

— Care aia?

— Nimic... nimic!

Sally învîrtea pe degete niște cîrlige de rufe. Apoi despachetă niște broderii:

— Pînă atunci o să le termin... O, sigur! Pînă atunci or să fie gata!

— Ce vrei să spui? întrebă buimăcit soldatul.

— Nimic... nimic...

Și s-au despărțit. De ciudă, lui Phil îi venea să-și muște reverul hainei. Poftim, om care pretinde să fie logodnicul lui Sally Rogers! El, care nu e în stare să lege nici măcar două vorbe. „În asemenea hal am ajuns? Ei bine, nu!" Phil făcu stînga-mprejur și alergă după ea. O găsi pe fată plîngînd.

— Stai! îi zise, apucînd-o strîns de mînă. Ai înțeles b i n e ce voiam să-ți spun?

Fata își mîngîie mîna, care o durea de strînsoarea lui.

— Despre nuntă voiam să-ți vorbesc. Ai priceput?

— Adevărat?... Asta era?

— Da.

Soldatul făcu brusc stînga-mprejur așa cum nu făcuse niciodată în viața lui. Atunci îl apucă ea de mînă.

— Ușurel, Phil... — rosti fata grav. Chiar dacă nu mi-o spuneai acum, eu tot nu mă gîndeam să mă încurc cu altcineva, poți pleca liniștit.

Asta era Sally Rogers. Un înger care în atîția ani de zile nu a scos o vorbă... poate tocmai pentru a nu înceta să fie mereu un înger.

CAPITOLUL XVII

Și acum, înainte de a-și da bine seama că era logodnicul drăgălașei Sally Rogers, înainte de a avea vreme să vadă că a crescut, uite-l înarmat pentru a ucide, iată-l zburînd, laolaltă cu alți treizeci de tineri deasupra Mării Japoniei. Urma să fie parașutat împreună cu

ceilalți în spatele frontului „i n a m i c". Își aminti de omul acela odios care îi făcuse cu ochiul: „Anul ăsta, Philip, cel mai tîrziu anul viitor, vei avea prilejul să-ți iei înapoi sîngele tatălui tău"! „Țara dimineților liniștite" — i s-a spus — nu e de loc locuită de oameni liniștiți; i s-a mai spus că pămîntul este străbătut de niște linii, că fiecare linie își are numărul ei și că o astfel de linie, cea care se cheamă „Paralela 38", taie „Diminețile liniștite" în două... Și că cei ce locuiesc sub linia asta trăiesc în libertate, civilizat, iar cei ce se găsesc deasupra liniei sînt toți niște ucigași, niște lepre afurisite.

Trei ore a durat discursul rostit în fața lor, înainte de a-i sui în avion. Pămîntul, sub călcîiele ofițerului care le vorbise, se bătătorise de parcă acesta ar fi dansat step. Le-a spus că patria era în primejdie acolo, departe, la mii și mii de mile. Ce i-a venit patriei să se ducă atît de departe și să se expună la primejdii? Iată un mister în care numai ofițerii erau inițiați. Vorbitorul le-a mai explicat că oamenii de acolo trebuiau uciși, că nu meritau altceva decît o moarte rapidă, și asta cît mai repede. „Pînă și pe Dumnezeu l-au izgonit din sufletul lor" — a rostit ofițerul, foarte supărat, dar lui Phil nu i-a făcut nici o impresie. La urma urmei, de ce să-l impresioneze? Era vorba de Dumnezeul oamenilor de acolo, puteai face cu el ce voiau. El nici nu-l cunoștea măcar. La ce bun să se ducă să-l apere? Adică, pentru că un om aflat la o distanță de mii și mii de mile s-a certat cu Dumnezeul lui, trebuie să pornești tu, de-aici, și să te duci să-i ceri socoteala? Asta e prea de tot!

La un moment dat, ofițerul s-a întors spre Phil:

— A sunat ceasul, Stocker, să iei înapoi sîngele tatălui dumitale!

Ciudat sînge mai e și ăsta al tatălui!... Ce căuta așa departe și de ce a părăsit America și s-a

dus să se vîre în pielea unui necunoscut om galben? Toate acestea erau pesemne niște filozofii prea complicate pentru mintea lui.

Și iată că, înainte de a fi terminat ofițerul discursul, s-a trezit vîrît în pîntecul avionului și zburînd spre „Țara dimineților liniștite". În timpul călătoriei, lui Phil îi veniră în minte povestirile tatii: cheiurile din port și orezul incendiat, copilașii flămînzi, prietenul Pak Niol. Închipuie-ți că soarta ar fi putut să facă în așa fel, încît prietenul acela să moară de glonțul lui! Dar aceste perspective nu-l preocupară prea mult pe Phil. Cu mult înainte de a-și fi cărat rănița în spinare, înainte chiar de a fi încercat să-l atîțe prin logosurile lor ofițerii, și cu mult înainte de a se fi urcat în acest avion, el luase hotărîrea: nu va trage nici măcar într-un pom, într-o pasăre sau o frunză din acea țară. Și mai ales nu va trage într-un om, chiar dacă toți ofițerii la un loc i-ar spune că omul acela îi este dușman.

„Dar cum de-au ajuns să-ți fie dușmani niște oameni pe care niciodată nu i-ai cunoscut și nici nu ți-au făcut vreun rău? Ba ți se mai spune că ei aduc prejudicii civilizației... Nu, n-am nici un chef să ciuruiesc trupuri necunoscute cu mitraliera mea, pentru singurul motiv că ei sînt din nord. Doar și noi sîntem din nord, așa ni se spune! Americani din nord. Atunci?"

În avion stăteau toți cu bărbia sprijinită în pumni. Fuseseră botezați cu o denumire înfiorătoare: „Plutonul morții". Statul-major i-a ales — așa li s-a spus — ca să se sacrifice din motive strategice.

Avionul s-a clătinat ore întregi ca un leagăn suspendat de nori. Phil respira anevoie... mai erau și curelele parașutei care-i strîngeau pieptul. Prin urmare, iată cum viața i se sfîrșea fără voia lui, și se sfîrșea în modul cel mai stupid. Ingrămădiți în pîntecul avionului, toți tăceau.

Cînd avionul ajunse deasupra peninsulei, „Ţara diminenţilor liniştite“ deveni ţara vuietului continuu. Se lăsase noaptea. Luminile avionului n-au fost aprinse. Nava sfîrteca norii prin bezne. Şi-atunci, spaima l-a cuprins pe Phil împreună cu noaptea vicleană şi întunecată. Nu se auzea nimic în afară de elicele ce se învîrteau vuind fioros. Nimeni nu se mişca. Toţi stăteau ţepeni de parcă îşi aşteptau ultima lor clipă. Aşadar, este osîndit să moară în chip atît de stupid! să se reteze firul vieţii, o viaţă plină de tinereţe, dar care este aruncată în noroi ca o excrescenţă inutilă!

Toţi copiii plăsmuiesc poveşti şi toţi doresc să se regăsească odată şi odată în ţinuturile basmelor din copilărie, dar nici unul nu s-ar gîndi vreodată să se ducă acolo înarmat. Iată de ce Phil îşi simţea inima sîngerînd.

Avionul îşi încetini viteza şi începu să se rotească deasupra unui punct. Stăteau cu toţii înşiraţi lîngă uşă, gata pentru a se arunca în gol la semnal. Primul era Phil. Ofiţerul ridică o mînă în mănuşă albă şi zise:

— G a t a!

Jos se căsca hăul imens. Desigur că undeva se sfîrşea cerul, dar întunericul dăinuia. O scînteie licări în beznă, singuratică, tremurînd, gata să se stingă. Noaptea totul e negru, chiar şi cele mai cunoscute lucruri. Un vînt compact trecu pe lîngă uşă. Phil simţi că i se face părul măciucă.

— Aruncă-te! strigă ofiţerul.

Putea să parieze că nu l-a auzit. Un gînd îi fulgeră prin minte: „Dacă ar spune nu?“ Pistolul ofiţerului atîrna pe şold ca un cîine rău ce se preface doar că doarme. N-a mai avut timp să chibzuiască. Se prăbuşea în gol. Ar fi putut să pună rămăşag că nu l-a împins nimeni, dar el se şi legăna suspendat în abis. Capul îl durea ca al unei păsări lovite în zbor. Pentru prima dată se afla în

situația asta, fără să simtă nimic sub picioare, și fără să aibă de ce se prinde cu mîinile. Inima i se zbătea ca un cal nărăvaș și îi mușca pieptul, vrînd să sară afară. Deodată, avionul trecu vuind pe deasupra lui și el avu impresia că s-a prăbușit cerul. Auzul nu-i funcționa bine. Cînd avionul trecu pentru a doua oară, lui Phil i se păru că-i străpunge țeasta. Departe, foarte departe, dincolo parcă de globul pămîntesc, urcau zgomote surde ce se stingeau numaidecît. Războiul sau moartea vuiau astfel? La un moment dat i se păru că a auzit un rîs străbătînd noaptea, un rîs ce aducea a lătrat... ceva asemănător cu urletul unui om ce și-a pierdut mințile de spaimă. Vru să-și astupe urechile, dar nu le găsi. Deasupra capului parașuta șuiera ca pînza unei corăbii naufragiate. Doar în coșmare oamenii suferă atît de cumplit și zboară.

Și se găsea în „Țara dimineților liniștite". Dar unde era dimineața? Și unde liniștea? Aici era țara Amurgului tulburat. Miezul nopții într-un ținut fără zi. Vîntul sufla negru, lipsit de viață.

Un abis deasupra altui abis. Frînghiile, așa cum le ținea cu putere, îi rupeau pielea de pe mîini. Iar jos nu era pămînt. De altfel, nici „jos" nu exista. Și nici „sus". Parașuta îi ascundea stelele — dacă ele existau... Și tot ceea ce-l mîna spre moarte era mai cumplit decît moartea însăși. Parașuta începu să se clatine. Tot așa și trupul lui Phil se zgîlțîia ca un copac dezrădăcinat. Phil ar fi dorit să iasă soarele, ca să vadă țeava puștii ochindu-l. De vreme ce nu se putea altfel, cel puțin să moară la lumina zilei. Se zice că oamenii, cu puțin înainte de a muri, orice vîrstă ar avea ei, devin deodată bătrîni. Moartea — se zice — te maturizează și apoi te ia. Pentru a se maturiza, omului îi trebuie uneori o sută de ani, alteori însă îi sînt de ajuns și trei minute. Phil, dimpotrivă, simți că devenise un băiețaș care vrea să zburde într-o vale cu fluturi,

dar care este silit să se joace la miezul nopții cu stafii. Răbufni un zgomot înfundat... Phil își dădu seama că propriul său trup l-a iscat. Se pomeni căzut în genunchi. Începu să se tîrască. Un ghimpe îi zgîrie piciorul și... deodată se prăvăli pe spate într-o groapă. Va să zică a murit...

. . . . . .

Parașuta se zbătu ca o aripă și căzu peste el în groapă, acoperindu-l.

— Măicuță... ce călduță e plapuma... Nu credeam c-ai să vii și pe lumea cealaltă, ca să mă învelești!

CAPITOLUL XVIII

Ziua pe care păsările o trezesc din somn; lumina ce se cațără pe munți ca să ajungă pînă la noi; zorile cărora luna le deschide calea, ca apoi ea să dispară... Toate acestea au sosit azi de-a-ndăratelea.

Phil sta nemișcat în groapa în care căzuse și aștepta să fie ucis. Deodată, o tobă își înălță sunetul plin de spaimă în văzduhul matinal. Și brusc, orice vietate cît de neînsemnată, orice insectă a nopții, toate se prăbușiră într-o moarte profundă. Toba amuți curînd. Dar reîncepu însoțită de o altă tobă. Acum duruiau amîndouă pe-ntrecute. Vîntulețul gonea din cînd în cînd zgomotul, care apoi revenea mai puternic, mai fioros. Deodată tobele tăcură. Phil respiră adînc. O tăcere rea se strecură între cele două darabane și le despărți așa cum

sînt despărțiți doi cîini ce se mîrîie. Mai trecură cîteva clipe de desăvîrșită liniște. Pe neașteptate se năpustiră deodată cinci, zece, o sută de tobe... Întregul cîmp adormit se umplu de sunetul tobelor ce năvăleau de pretutindeni ca lupii. Unde erau oare ceilalți tovarăși ai lui și ce făceau? Să fi murit și ei? A, nu și-a închipuit niciodată că moartea e atît de cumplită. Că atîtea lucruri la un loc, atîtea zgomote, atîta spaimă, atît vuiet și atîta tăcere însemnau de fapt moartea.

Tobele tulburau continuu noaptea cu vacarmul lor. Răpăiau, răpăiau ca picăturile unei ploi de fier, zvîrleau cu pietre și sfîșiau liniștea acestei țări, „Țara dimineților liniștite".

Nu încetau o clipă nici ca să răsufle, nici ca să-și asculte zgomotele. Aici, puștile erau acum inutile. Cu astfel de arme, pe oricare soldat, chiar și pe cel mai viteaz, l-ar fi găsit dimineața descompus, paralizat. Spre prînz, în trupul lui Phil nu mai trăia nici un nerv. Și cînd într-un tîrziu cineva trase parașuta care îl acoperea, dezvelindu-l, el nu putu să-și miște nici măcar o pleoapă. Trei oameni scunzi, cu ochii ca migdala, îl priveau în tăcere. Unul se aplecă și îi luă arma ce dormea lîngă el. Phil nu se împotrivi. Apoi omulețul îi făcu semn să se ridice. Dar lui Phil îi fu cu neputință. Atunci nou-sosiții își însoțiră gesturile cu silabe care pentru el n-aveau nici un înțeles. Văzînd că nu pricepe nimic, doi dintre omuleți îl ridicară de jos. Unul îi aruncă o privire tare copilăroasă... Și-abia atunci, pentru prima oară Phil descoperise că se făcuse ziuă, că nu mai era noapte și că... nu era mort.

Înaintau spre nord, strecurîndu-se printre tufișuri. Phil aruncă o privire spre astrul ceresc și descoperi că era mai mare decît cel american. Va să zică poveștile tatii nu mințeau. Lui Phil nu-i mai era teamă. Îi făcea plăcere să meargă alături de acei soldați scunzi, care-l conduceau ca și cum l-ar fi

scos la plimbare. Mai încolo întîlniră un trunchi de copac doborît. Se așezară tustrei să se bucure oleacă de soare. Unul scoase niște țigări ieftine, mînjite de noroi, și oferi tuturor. Le scosese dintr-un pachet sărăcăcios care avea pictat pe el o cutie ciudată, cu următoarea inscripție: „Kung-San-San". Phil trase un fum... Erau foarte aromate. Cel care îi zîmbise prima dată îi zîmbi din nou, punîndu-i mîna pe umăr.

— Ești Pak Niol? îl întrebă Phil, luîndu-și inima în dinți.

— Ha!... ha!... făcu soldatul, entuziasmat.

Uite deci că tata nu greșise. Pak Niol, vechiul lui prieten, era acolo, cu ochii pe jumătate închiși, și îl cinstea cu țigări.

—-Vreți și dintr-ale mele? întrebă Phil și scoase pachetul.

Nu-l refuzară. Își puseră după ureche cîte un „Chesterfield" și-l fumară pe drum. Pentru ei, țigara asta avea un gust ciudat și-i dădură să înțeleagă rîzînd scurt și chicotind. Bizară limbă! N-avea decît silabe care nu se rînduiau în cuvinte. O oră mai tîrziu intrau în tabăra Piok Ton. Pak Niol îl prezentă comandantului, căruia începu să-i povestească ceva. Discutară vreo zece minute... Și cu toate că vorbeau doar în silabe, s-au înțeles perfect. Apoi comandantul i se adresă lui Phil:

— Ai venit în țara noastră — îi spuse în englezește — și te-ai aruncat în spatele frontului nostru, lîngă I Gion Bu. De ce ai venit? Ce intenții aveai?

— Mi s-a spus să-mi iau înapoi sîngele tatălui meu. Dar ce caută sîngele lui aici? Pe el l-au scufundat în mijlocul oceanului. Nici pînă în ziua de azi n-am priceput ce caută aici sîngele tatii.

Ofițerul se jucă puțin cu creionul, apoi se uită îngîndurat la prizonier.

— Toți — începu el — toți avem puțin din sîngele tatălui dumitale. Și tatăl dumitale are puțin din sîngele nostru. Sîngele tuturor e una, numai mințile unora sînt mai altfel. Da — continuă — am ceva din sîngele tatălui dumitale, dar ca să-l iei înapoi, trebuie să-mi iei și sufletul. Primești?

— Nu! răspunse Phil, fără să șovăie.

— Deci nu îmi ești dușman.

— Nu, nu-ți sînt. Așa-i. Nici n-am venit aici din propria-mi dorință. Asta e și mai adevărat. Țara asta este „Țara dimineților liniștite". Ce ne-a făcut ea nouă?

— Uite că o spui singur! Ce v-a făcut? Și totuși ați venit s-o călcați în picioare.

— Ofițerul meu, poate.. eu, nu... — răspunse Phil. Tatăl meu, care s-a înecat în ocean, îmi spunea că țara voastră este pașnică și plină de prieteni de-ai lui... Așa că ce rost ar avea să vreau eu să-i fac vreun rău?

— Așa-i. Crima noastră e că ne mîncam orezul muncit de noi. Trebuie să facem rău altora? Ai voștri, la voi acolo, spun că sîntem ucigași. Am omorît noi pe cineva? Dacă sîntem criminali, după cum susțin ei, să ne arate pe cine am ucis! Și să spună de ce pornesc de la capătul celălalt al lumii, ca să ne pîrjolească satele și orașele? Eu știu de ce sîntem ucigași: pentru că nu-i lăsăm să ne omoare în voie. Iată ce fel de ucigași sîntem! N-avem nimic cu dumneata, soldat, dar nu te vom înapoia, căci vei fi trimis iar ca să ne omori. Du-te cu sergentul nostru! Vei găsi și pe alții dintr-ai voștri. Orezul nostru e puțin. Luptăm. Puțini sînt și cartofii, și „mu"-ul. Dar n-o să muriți de foame. Vi s-a pus la dispoziție și un aparat de radio, ca să ascultați cîntecele patriei voastre. Orice ai spune, patria e dragă fiecăruia... Uite, de pildă țara asta, a noastră, dacă n-am iubi-o atît de mult și n-am apăra-o, ai voștri nu ne-ar spune că sîntem „cri-

minali". Du-te acum, soldat, cu sergentul nostru! Dacă ai nevoie de ceva, vino și spune-mi fără sfială. Sper ca năpasta asta să nu țină prea mult, depinde de ai voștri. Cu cît sfîrșim mai repede războiul, cu atît e mai bine pentru toți. Mergi sănătos!

Pak Niol, cu rîsul său gros și liniștit, îi făcu semn să-l urmeze. Sergentul mai schimbă cu ofițerul lui cîteva cuvinte, apoi îl luă pe Phil cu lucrurile ce le avea și o porniră spre cantonament.

Niște namile de oameni stăteau culcați la soare și fumau. Se loveau unul pe altul cu piciorul, însoțind „drăgălășeniile" cu înjurături și tachinări. Cum sosi noul venit, tăbărîră cu toții pe el ca mușteleie. Ba să le spună despre una, ba despre alta... Dacă mai e președinte ăla care seamănă a papagal cu ochelari, dacă Marilyn e tot tip-top și de cîte ori s-a măritat, dacă mai e iarnă acolo și cînd, în sfîrșit, se va isprăvi cu acest „rahat" zis război. Phil le relată ceea ce știa. Despre președinte, că plecase la pescuit și că ceva s-a schimbat în America de cînd lipseau ei. Ușile caselor se împodobesc cu stele. Nu toate, firește, dar destule. De ce? Ei, uite așa a hotărît guvernatorul: să se picteze cîte o stea pe ușa casei fiecărui soldat mort.

— Măi băieți, nu cumva ne-am preschimbat cu toții în stele? zise un roșcovan.

— Eu prefer să mă fac lună — interveni unul mărunțel, cu ochi ca de miere.

— Nu vreau să devenim stele! strigă enervat altul, care stătea mai la o parte. Să se sfîrșească odată acest război cîinos și să ne întoarcem acasă la noi! Asta-i dorința mea... Mă cheamă Dick Auer — spuse, adresîndu-se lui Phil și întinzîndu-i mîna.

— Cum o duceți?

— Aicea e strașnic — răspunse unul gras, care rămase lungit. Dacă n-am avea găinați, ar fi superb. Ia o țigară! Mă numesc Sam... și-atît.

— Ce înseamnă „găinați"? întrebă Phil.

— E vorba de ouăle ce le nasc găinile noastre de fier.

— Păi cum? Vă bombardează și pe voi? întrebă Phil.

— Își lasă ouăle la întîmplare. Chiar alaltăieri au ciopîrțit vreo zece băieți. Bombele sînt niște animale ce nu-și cunosc stăpînii.

— Nu se prea sinchisesc pe cine omoară — spuse înfuriat Dick Auer. Unde văd un acoperiș, declanșează. Vezi că bombe au cu toptanul! Singura grijă a pilotului e să se întoarcă la bază descărcat. Ai o țigară?

Phil își împărți toate țigările. Fumau lacom, închizînd ochii.

— Țigări din patrie... — spuse Sam. Bun tutun, piperat — și-l lăsa să iasă firicele-firicele din nas.

Se așezară jos. Fumau urmărind dîrele șerpuitoare și albăstrii ce dănțuiau în razele soarelui.

— Și cum v-ați aranjat aici? întrebă Phil.

— Groaznic — răspunse iarăși Sam. Mi-ai reținut numele Sam... și-atît. Restul e de prisos și mă și plictisește.

— Șomaj — adăugă cel mic.

— Încetul cu încetul prinzi mucegai ca pîinea veche — vorbi unul spălăcit.

— Și cu hrana?

— Orez... — răspunse același. Încă puțin, și devenim cu toții pilaf!

— Nu c-ar avea ei prea mult... — interveni Dick.

— Nici nu mi-a trecut prin gînd să-i învinuiesc de-asta.

— Lor le e mai foame decît nouă.

— Îți repet: nu le fac nici o vină pentru asta.

Dick duse țigara la nas: îi savura parfumul.

— Îți place? întrebă Phil.

— Extrafain! Iarna trecută, înainte de a fi prins, compania mea a făcut prizonieri pe cîțiva dintr-ai lor. Mai bine să nu-ți spun cum ne-am purtat.

— Aș vrea să aflu.

— Ai văzut viței legați? Așa i-am legat pe toți de gît. Erau cu noi și niște vlăjgani din Texas, niște cowboy, cărora le-a venit ideea să se joace cu ei de-a *rodeo*... Mai bine să nu-mi aduc aminte! Vrei să-ți mai spun și altele? Acolo, spre Fuzan, e Koje. Poate ai auzit de el?

— Nu, ce este?

— Îi spun lagăr... treaba lor... Dar, după mine, e un butoi cu oameni aruncați claie peste grămadă.

— Și-i hrănesc prost, nu?

— Asta n-ar fi nimic. Într-o zi au fost chemați să se lepede de ideea lor.

— Știu... — zise Sam din culcușul său. Au ei un șef cu barbă bogată și cu un fluture negru la gît. Îl cheamă Marx. O fi vreun bancher cu mulți bani. Am auzit ceva despre „Capitalul" lui.

Nu-i răspunse nimeni. Phil se scărpină în bărbie.

— Te mănîncă barba? îl întrebă Sam. Nu există o lamă mai bună decît lama „Pal". Preferați cu toții marca „Pal"!

Dick se enervă:

— Iar a început să facă reclama întreprinderii lui! Nu mai ești agent comercial, amice! Trezește-te!

— Sînt un bun agent comercial care nu-și uită niciodată întreprinderea. Să vă spun una: într-o zi, un agent cumsecade al societății Darty and Sfogue — frînghii, catran, grăsimi — a căzut într-un rîu, bineînțeles din greșeală. Numaidecît trecătorii i-au aruncat o frînghie. Dar prietenul nostru și-a amintit de meseria lui și le-a zvîrlit-o înapoi: „Luați-o de aici! Ce-mi aruncați ața asta?" „Da' ce vrei, omule, să facem? Te înec!" „Aruncați-mi o frînghie a societății „Darty and Sfogue", e unică pe glob!"

Dick se enervă de-a binelea:

— Cară-te cu pălăvrăgelile tale și lasă-ne să ne continuăm discuția! Unde am rămas, prietene? Cum spui că-ți zice?

— Philip Stocker.

— Așa. Așadar, unde am rămas, Stocker?

— La Koje, unde ai noștri voiau să le schimbe cu de-a sila ideile.

— Da, ei aveau ideile lor. Ce le pasă celorlalți?

— Așa zic și eu.

— Numai că ai noștri nu ziceau tot așa. Le-au dat termen ca să și le schimbe. Termenul a trecut. Dar mai bine s-o lăsăm încurcată!

— Nu, spune-mi ce s-a întîmplat?

— A intrat în funcțiune mitraliera. Am văzut primele mii... Apoi alții au ridicat mîinile în sus.

— Și ce le-au făcut?

— I-au pus să semneze. Dar cu ce fel de cerneală nu întrebi?

— Cu ce fel?

— Cu nici o cerneală. I-au pus să semneze cu sîngele lor.

Phil simți cum i se ridică părul măciucă:

— Și-atunci ce or să facă ăștia cu noi? Poți să-mi spui și asta?

— Nimic. Or să ne dea o gamelă cu orez. Uite că vine șeful popotar să-ți ia datele: nume, prenume și așa mai departe.

— Și în ce limbă se înțelege cu voi?

— În nici una. Știe cîteva cuvinte englezești stîlcite. Restul îl completează cu gesturi.

— Și în ce limbă scrie?

— Nu scrie. Pictează. Ne-a făcut pe toți niște floricele. Uite-l că a și sosit! Good morning[1], sergent!

— Kutmoni... — răspunse omul, dezvelindu-și prietenește dinții.

Phil se uită în ochii lui, urmărindu-i zîmbetul. Apoi îi spuse numele. Șeful popotar își așeză catastiful pe genunchi, mușcă pana, o muie într-o cerneală densă și începu să picteze cu luare-aminte...

---

[1] Bună dimineața (în limba engleză în text). (n. t.)

(Oh, tata avea dreptate... în toate a avut dreptate!) Cînd isprăvi, împături hîrtia și-l cinsti pe Phil cu un zîmbet.

— Ești Pak Niol? îl întrebă Phil neliniștit.

— *Yes... yes... yes...* Pak Niol... *friend*[1]!

Phil era copleșit de emoție că, după atîția și-atîția ani, se întîlnise cu prietenul tatălui său.

CAPITOLUL XIX

Vremea era necruțătoare în iarna aceea de prizonierat. Dinspre munți venea lapoviță și cîmpiile erau înghețate. Înghețau și băștinașii, și cei ce nu erau de prin partea locului. Un popor de oameni mici, cu ochii migdalați. Și asupra acestui popor, cotropitorii se năpustiseră cu mic cu mare. Au fost cărați aici nenumărați tineri. Mulți dintre ei luptau pentru o cauză de neînțeles. Tineret dezrădăcinat silnic din țarina lui. Pui de țărani pentru care geografia se isprăvea la hotarul satului. Neamuri felurite, limbi amestecate, cîntece și bocete. Și nimeni nu le-a putut explica acestora: de ce? Li se spunea că motivul e *sacru și măreț*, iar ei vedeau că e meschin și odios. În prizonierat, unii izbutiră să mai afle cîte ceva. Aici aveau mai mult timp liber. Phil se maturiză cu zece ani... în numai trei luni, cîte trecuseră de cînd fusese adus în lagăr. În fiece zi, alt Pak Niol îl încălzea cu zîmbetul lui și îi alunga din inimă spaima pri-

[1] Prieten (în limba engleză în text). (n. r.).

cinuită de războiul acesta. Lumea unde se găsea i se arăta nedesluşită şi tulbure, ca şi cum ar fi fost mînjită cu creionul. Doar o singură imagine vie îi apărea: mama şi Sally stînd în pragul casei. La radio se spunea că războiul trebuie să ia sfîrşit. Tot aşa spunea şi Pak Niol şi amîndoi doreau cu ardoare acest lucru. Doar avioanele aveau neîncetat de făcut obiecţii. Ele îşi asumaseră sarcina să sfîrşească războiul aşa cum înţelegeau ele.

Intr-o zi veni un om blînd, cu o cruce roşie pe braţ, şi le împărţi multe speranţe. Le mai spuse că pot scrie cîte o carte poştală cu cîteva cuvinte pentru ai lor. Se retraseră cu toţii, îşi muiară creioanele în gură şi începură să scrie. Se culcă şi Phil pe burtă şi scrise această misivă:

„Dragele mele, mamă şi Sally,

Trăiesc şi mă simt foarte bine. Doar iarna e cam aspră. Aici oamenii sînt buni şi prietenoşi. Rău au făcut cei ce ne-au spus că sînt nişte barbari. Am scăpat dintr-o mare primejdie, dar acum sînt bine şi să nu fiţi neliniştite. Sînt sigur că în curînd mă voi întoarce lîngă voi. Dar mai aşteptaţi. Cînd se va sfîrşi acest război sinistru, voi fi lîngă voi. Vă strîng la pieptul meu, dragele mele, mamă şi Sally, şi rămîn al vostru pentru totdeauna, Phil."

Cînd, după mult timp, Phil s-a întors acasă, a găsit această carte poştală schimbată astfel: „Dragele mele, mamă şi Sally, trăiesc şi mă simt tare prost. Aici oamenii sînt cu toţii nişte barbari. Am scăpat de o mare primejdie, dar nu sînt sigur că mă voi întoarce lîngă voi. Dar veţi mai aştepta puţin, să învingem bineînţeles, ca apoi să mă văd lîngă voi amîndouă. Vă strîng la pieptul meu, dragele mele, mamă şi Sally, şi rămîn al vostru pentru totdeauna, Phil".

După cîteva zile, cantonamentul se mută. Dinspre sud tancurile înaintau strivind orice întîlneau în cale. In trei luni de zile au schimbat de

patru ori cantonamentul. Pînă la urmă, urcară înălțimea Ja Lu și se instalară pe Ciun Gan Zin.

Războiul înainta mereu spre nord. Se cățăra pe munți, sărea peste fluvii și făcea casele una cu pămîntul. Radioul striga pe limba lui și în toate limbile că nu cei din astă țară sînt vinovați dacă luptă; că, dacă doresc ceva din suflet, apoi doresc să fie lăsați în pace în țara lor. Că nu au nimic împotriva nimănui, dar că nici nu sînt dispuși să lase să li se taie capul după placul cui ar voi așa ceva. Plugarul din țara asta vrea binele plugarului din oricare altă țară, dar că nu se va lăsa cu nici un preț înjugat în locul boilor. Că războiul ar putea lua sfîrșit chiar mîine dimineață, dacă cei ce l-au început ar voi acest lucru. Cei de-aci sînt oricînd gata să-i pună capăt. Băștinașii trimiteau asemenea mesaje, dar li se răspundea cu bombe. Agresorii nu voiau pace. Voiau război și nimic altceva. Aveau mormane întregi de bombe; de le vor lăsa neîntrebuințate, se vor învechi, moda lor va trece. Deci trebuiau să continue războiul.

La fiecare nouă mișcare a lagărului, Phil urma convoiul, muncit de gînduri negre. Avioanele nord-americane îi hărțuiau în tot timpul deplasărilor. De ce oare avioanele astea voiau să-i omoare? Desigur, fiindcă acum îi socoteau dușmani ai civilizației. Și dacă au ajuns dușmani ai civilizației, cum de-au aflat ele numaidecît și au și apărut cu bombele lor? Războiul se încurca în mintea lui Phil din ce în ce mai mult. În fiece zi aceste gînduri reveneau mai sumbre, mai nebuloase.

Phil nu înțelegea de ce trebuie neapărat să ai *dușmani*. Dar chiar dacă nu s-ar putea altfel, chiar dacă era obligatoriu ca omul să aibă dușmani, de ce să se ducă să-i caute atît de departe? În cartierul lui erau niște indivizi pe care puteai pe drept cuvînt să-i dușmănești. Orașul lui mișuna de tipi neobrăzați care se fîțîiau de colo pînă colo, mișcîndu-se ca niște animale bine hrănite, împroșcînd

la tot pasul înjurături și făcînd șicane tuturor celor ce nu erau de teapa lor. Poftim, dușmani la un pas de tine! De ce să te îmbarci pe un vapor, să străbați oceanul și să vii pînă aici ca să spinteci oameni pe care nici nu-i cunoști?

Într-o zi, avioanele mitraliară patru dintre prizonierii ce ședeau la soare în marginea lagărului. Băieții își puseseră chipiurile pe ochi și se gîndeau la drăguțele lor. Se tachinaseră între ei pînă cînd îi furase somnul. Trei avioane zburînd jos îi secerară. La înmormîntare veni și un ofițer. Le spuse că zi și noapte se străduiesc să stăvilească măcelul, dar că americanii nu vor să înțeleagă acest lucru pe nici o limbă. Cu asta își încheie scurta lui cuvîntare. Îi mai îndemnă să aibă răbdare, deoarece la Kesong se aude ceva în legătură cu un armistițiu. Așa îi mai consolă puțin de pierderea tovarășilor lor.

Ceea ce le spusese ofițerul n-a fost minciună. Într-o bună zi sunară trompetele. Cerul se curăță de păsările morții. Tunurile își plecară gurile în pămînt, privindu-l posomorîte. Trupul lunguieț al țării zăcea acoperit de răni. Trebuiau brațe tinere și vînjoase ca s-o lecuiască, s-o refacă precum fusese. Dar multe, foarte multe brațe zăceau sub pămînt oseminte, iar cele rămase erau trudite și ciunte. Totul trebuia luat de la început. Lagărele se goliră. Se goli și Koje. Oamenii se uitau la soare uimiți, ca și cînd ar fi fost scoși deodată la lumină din infern.

Coloanele de prizonieri ajunseră la Fuzan, ca de-acolo să se îmbarce pentru America. Phil găsi cu cale să trimită o telegramă mamei și gingașei Sally: „Vin plin de dragoste". Oamenii stăteau pe chei furnicar. Era un continuu du-te-vino și o zăpăceală nemaipomenită. Dar pe Phil îl impresionă ceva cu totul neobișnuit, ceva simțit de el, și de tovarășii lui. Din ziua cînd veniseră să-i ia de la Kejong, ei descoperiseră, chiar din prima clipă, că de fapt nu erau liberi. Niște matahale zdravene, cu pistoale

mari și elocvente, îi ținea din scurt. De la început s-au purtat cu ei foarte ciudat. Le-au luat săpunul, pieptenul, aparatul de bărbierit. Apoi au fost dezbrăcați de hainele purtate în prizonierat și siliți să îmbrace niște efecte murdare și zdrențăroase. Apoi i-au închis într-un vagon și așa, închiși, au călătorit ore întregi. După o bucată de vreme, i-au dat jos și i-au fotografiat în piața unui orășel. Ofițerul a ordonat ca nimeni să nu zîmbească: altfel vor strica clișeul de pomană. Soldații erau cu toții indignați. Dick Auer n-a rezistat pînă la urmă. În clipa cînd prin fața lui trecu un sergent-major, îl trase de mînecă.

— Ia ascultă! Nu te supăra, poți să-mi spui și mie ce înseamnă porcăria asta de comedie? Ți-aș fi recunoscător!

— Ce comedie? întrebă neștiutor sergentul.

— Nu face pe mironosița! Te dezbracă de haine calde și te-mbracă în saci. Te lasă să te năpădească barba, te motolește bine de tot, și-apoi te pune în fața aparatului și-ți spune: „Nu zîmbi!", „Holbează-te!". De ce, amice? Cum vine asta?

— Pentru că vor să te fotografieze așa cum arătai cînd erai prizonier. De-aia!

— In prizonierat?! De ce nu mă lasă atunci să fiu așa cum eram, și nu să mă travestească? Ce va să zică măsluirea asta?

Sergentul-major se propti în fața lui și-l amenință:

— Ia ascultă! Ține-ți gura că ți-o boțesc, 'nțeles?

— Pardon... pardon... ce-ai spus? Ia mai zi o dată!

Dar sergentul-major nu mai auzi. Un popă foarte trist, coborî dintr-o limuzină cenușie.

— Drepți! strigă majurul.

Popa înaintă ținînd în mîini o cărticică, pe care o deschise cînd ajunse în fața soldaților. Își puse ochelarii — niște ochelari cu rama aurie — și citi

după pofta inimii. La urmă de tot înșiră un pomelnic de nume. Prizonierii ascultau tăcuți apelul tovarășilor ce pieriseră secerați de bombele americane. La sfîrșit, popa mai îndrugă niște cuvinte de mîngîiere, apoi se retrase spășit, ținîndu-și mîinile încrucișate pe piept. Îi luă locul un ofițer. Era stacojiu de mînie și își revărsă toată furia împotriva „călăilor galbeni".

Scuipă, holbă ochii și se căzni să-și facă vocea cît mai vibrantă:

— Stau în fața trupurilor martirizate ale lui Malcolm Jeshop, Andrews Hasckett, John Dailly... Călăii, după ce i-au schingiuit cu fierul roșu, i-au ținut cu rănile sîngerînde la soare, iar după ce martirii au sucombat, s-au năpustit asupra cadavrelor și i-au chinuit, morți fiind... Ce se petrece acolo?...

Un zgomot surd se stîrni în rîndul prizonierilor.

— Ce se petrece acolo? întrebă mai înfuriat ofițerul.

— Nu-i adevărat... — răsună glasul lui Dick Auer.

— Cine a vorbit? urlă ofițerul, turbat.

Dick păși înainte.

— Îmi place adevărul — zise el. Lucrurile s-au petrecut altfel. Realitatea este că avioanele noastre i-au tocat pe băieții noștri.

— Arestați-l! urlă ofițerul. E un contaminat!

Cîțiva din cei cu pistoale îi înșfăcară și-l urcară într-o mașină ce semăna a coșciug. Mașina porni numaidecît.

— Nimeni nu poate ști mai multe decît un ofițer — își vîrî botul și sergentul-major.

— Am avut ochi să văd... — rosti liniștit Phil. Ceea ce am văzut e cu totul altfel. Dick Auer are toată dreptatea!

— Bagă-ți mințile-n cap, mă, să nu te trimitem la săpuneală! urlă fioros sergentul-major.

— Tuturor ne trebuie o săpuneală bună, ca să scăpăm de murdăriile cu care ne-ați împroșcat de cînd ne-ați eliberat... — adăugă Phil.

— Ți-e creierul murdar... Ai nevoie desigur de o spălătură. Mai zi ceva! Hai!

— Spun ce văd!

— Învață-te să spui ce trebuie!

— Ce trebuie e minciună!

— Să spui ce-i drept!

— Adevărul!

— Fi-ți-ar limba a dracului, ticălosule! Va să zică și tu ești ateu! Al naibii să fiu de nu te trimit la spălat! Și-am să te spăl, pui de năpîrcă ce-mi ești, și-o să beau whisky cu banii de pe spălat!

Majurul se depărtă. Ofițerul veni din nou în fața lor.

— Acuși că v-ați liniștit, ascultați ce mai am de spus. Or să vină niște ziariști, reporteri și așa mai departe. Or să înceapă să vă descoasă și or să facă tot ce-au să poată ca să spuneți minciuni. Băgați de seamă!

— Dau ceva pentru asta? întrebă Sam.

— Nimic.

— Atunci de ce să-mi mai răcesc gura de pomană! Asta-i părerea mea.

— Deci — continuă ofițerul — dacă e adevărat că vă hrănea cu rădăcini, de ce s-o ascundeți?

— Nu cu rădăcini, ci cu orez... — îl întrerupse Phil.

— Ei! — strigă sergentul — nu poți să știi tu mai bine decît un ofițer.

— Ochii mei știu mai bine decît toți ofițerii — răspunse liniștit Phil.

Mașina care-l luase pe Dick se întoarse. Un plutonier sări din ea și veni în fața ofițerului.

— Nu știu ce-a pățit de varsă-ntr-una... — spuse, arătîndu-l pe Dick.

— Ce-ai zis?

— Flăcăul pe care mi l-ați predat adineauri. A pățit ceva și-și varsă maţele.

— Aduceți-l aici! ordonă ofițerul.

— Acum nu mai varsă. A mierlit-o! O fi mîncat ceva... — zise plutonierul, întorcîndu-se la mașină.

Se așternu o tăcere grea. Ofițerul tuși. Tuși și sergentul-major și veni iar lîngă soldați.

— Văd că acum sînteți cu toții de părere că domnul ofițer a spus adevărul. Nu?

— Prima-ntîia! sublinie Sam.

CAPITOLUL XX

Vasul militar de transport „General McKree" înainta liniștit ca un bou. Pe celălalt țărm al oceanului se înălțau, luminate orbitor, casele, așteptîndu-l. Era și vaporul ca un mic oraș cu subsoluri, balcoane, închisori. Soldații moțăiau pe covertă, cuprinși de acea toropeală molatecă proprie călătoriilor lungi. Călătoria asta nu semăna cu una de întoarcere. Aducea mai mult cu un transfer de deținuți. Matahalele acelea înarmate din poliția militară urmăreau cu ochi vigilenți orice mișcare a soldaților. Te duceai să bei apă? Își vîra nasul în paharul tău. Te sprijineai de balustradă? Veneau și dumnealor să se agațe acolo ca o rufă umflată de vînt. Iar vasul plutea lunecînd lin. Phil era încercuit de aproape. Se dovedise cel mai primejdios. Încăpățînarea lui în a-i sprijini pe galbeni îl indicase ca pe un ateu autentic. Un antiamerican dintre cei mai turbați. De aceea se și transmisese de la centru să fie adus legat. Aveau mult de furcă cu el. Și-i pregăteau o serie întreagă de lecții pentru „reeducare națională". În cele din urmă, chiar și o spălătură a creierului ceva

de pomină. Metoda asta a dat, în toate cazurile, rezultate. Originea ei se pierdea sub întunecoasele arcade ale evului mediu și a fost desăvîrșită de Klan. Omul — ca un complex mecanic ce se află — trebuie să poată fi desfăcut și apoi reconstituit. Poți izola toate accesoriile, le poți curăța, scoate și înlocui. Creierul este un disc ce înregistrează ce vrea. Așadar, caută ca el să înregistreze ceea ce vrei tu. Dacă nu reușești, îl spargi. În America au început să se ivească în mod periculos opiniile. Un fruct viermănos. Dă naștere la cetățeni onești, adică dăunători, care subminează „disciplina", preschimbă ansamblul și dizolvă „patria". Opiniile sînt tot atîtea „crime", și prea multe crime pot arunca desigur corabia pe stînci. Ideile ce se ivesc devin căpușe. Lasă-mă să te conduc eu. Posed mijloacele de a te curăța de ele. Dacă văcarul gîndește, de ce-ar mai fi nevoie să gîndească și vacile? Pe emisfera noastră îndepărtată, rațiunea e pe sponci, și de-o împărțim, n-ajunge la nimeni. E puțină ca aurul, de aceea trebuie s-o aibă cei ce posedă aur!

„General McKree" înaintează atît de încet, încît putem face în liniște puțină geografie umană. De altfel o vom face într-un mod foarte american. Telegrafic. Terminăm repede. Ceea ce numim istorie se compune din mai multe mici istorii personale. Și-aici, fiecare arbore genealogic are la rădăcină puțin sînge, sînge de victimă sau sînge de călău. Lîngă scheletul fiecărui strămoș se odihnește și cîte un cuțit însîngerat. Strămoșul îndepărtat fie că a omorît pe cineva pe bătrînul continent și a venit pe cel nou ca să scape de pedeapsă, fie că, băștinaș fiind, a venit altul să-l omoare.

Toți bunicii au fost vînători sau vînat — oribilă moștenire ce urmărește generațiile ca un năvod plin de coșmaruri. Dar au mai venit și alții, visători, plini de idealuri. Bătrînul continent era bîntuit de foamete. Sus, în satele cățărate deasupra prăpastiilor, ciobanii auzeau o poveste stranie: De-

parte, dincolo de marea cea mare, adăsta o lume nouă, plină de fericire. Își aruncau bîtele și alergau să se îmbarce pe vapor. Străvechii locuitori, din Lumea Nouă, atîți cîți au scăpat de cuțitul primilor cuceritori s-au aciuat prin peșteri ori s-au urcat în munți și au rămas acolo pe unde nu mai călcase picior de om. În țara asta greu se pot ține teferi oamenii de omenie și visătorii. Cei care au îndrăznit totuși să fie oameni au plătit cu viața, ca Abraham Lincoln. Aici cercurile conducătoare sînt aprige persecutoare ale spiritului. Pentru aceste cercuri, cei asediați de probleme, cei ce se pleacă serile deasupra unei cărți, cei care întreabă: de ce? sînt bandiți. Ei sînt cei mai periculoși. De aceea aici, unde totul s-a mecanizat — de la pantofi pînă la creier — s-a înființat și „spălătoria națională pentru creieri".

Desigur, dacă frunzărești catastifele serviciului de inovații te vei poticni de numele unui geniu scrîntit. La o răspîntie întunecoasă s-a întîlnit pesemne sifilisul cu alcoolismul și împreună au zămislit pe acest născocitor de pricini.

Ce transporta vasul „General McKree"? O încărcătură de creieri nespălați, care, în fine, într-o bună zi a acostat la „purgatoriul național". Cîțiva dădeau tîrcoale vasului și întrebau cu jumătate de glas. Totuși nimeni n-avea curajul să întrebe cu glas tare.

Vaporul intră în port ca să acosteze. Păsări se roteau în jurul catargului. Vaporul ăsta avea o biografie foarte ingrată: cărase soldățel din porturi și-i descărcase în Coreea, apoi luase de acolo oseminte și le lăsase prin diferite porturi. O biografie ingrată. Acum fusese angajat să transporte la spălătorie pe acești soldați. Era pentru prima oară că încărcase oamenii vii și-i aducea tot vii. Vasul acostă.

Aici, domnule, e America, țara libertății! Poți aduce cu tine holeră, sifilis, corupție... Poți fi contrabandist, escroc, codoș... oricum ai fi, ești liber să treci. Adu păduchi, adu rîie, adu toate nelegiuirile

lumii... *welcome*[1] ! Aici e ţara unde se poate aduce orice. Numai *i d e i* să nu aduci. Pui de cătea, ţie-ţi vorbesc cu surîsul ăsta dulce... Pot să nu-ţi cotrobăiesc valiza, portofelul sau buzunarele, dar scăfîrlia ta netoată am să ţi-o scotocesc, pui de şarpe, am să ţi-o deschid şi am să cotrobăiesc prin ea. Destul am de furcă cu ăştia de-aici.

Vaporul începu să descarce.

CAPITOLUL XXI

Phil mînca din ochi mulţimea de pe cheiuri. Oriunde zărea o rochie neagră sau păr cărunt, într-acolo îşi ţintea privirile. Dar mama nu se arăta de nicăieri. Batistele urau bun venit altora. Salutau pe alţii care îşi aplecau trupurile peste balustrada vasului de călători ce acostase lîngă al lui. Mii de panglici de hîrtie colorată legau acel vas cu uscatul. Peste puţin, vasul de călători se dezlipi de uscat, rupînd şi cel din urmă fir. Lumea a mai fluturat cîtva timp batistele, apoi s-a rărit. Atunci apăru o maşină mare, mohorîtă, şi se opri la scara lui „McKree". Era limpede ce căuta acolo. Chipul lui Dick Auer, soldatul cu firea neînduplecată, le trecu pe dinaintea ochilor. Deodată Phil simţi pe cineva lîngă el. Aşa cum stăteau agăţaţi de bara punţii şi aşteptau să debarce, se auzi un glas adresîndu-se mulţimii ce se foia nepăsătoare pe chei :

— Ei... voi !... oameni buni ! Americani ! Am să vă spun ce s-a petrecut acolo, în Coreea. Dar mai bine să nu vă spun, căci n-am să pot !

---

[1] Bine-ai venit ! (în limba engleză în text). (n. t.)

Toți ridicară privirile spre vas, căutîndu-l din ochi pe cel care vorbea. Phil înlemni. Oratorul acela improvizat era unul din cei mai buni băieți ai companiei sale. Ce l-a apucat?

— Ei, Mac! îi strigă unul de pe chei, ținînd un microfon în mîini. Îți cumpăr cuvintele cu un dolar fiecare! Ține-le în gură pînă urc la tine!

— Am să le vărs, să le audă toată America! Nu-s pentru mutra ta...

— De la mine o să le afle întreaga Americă, prin radio... Deci, ține-ți gura!

— N-o să le afle de la unul care nu știe ce-i praful de pușcă! O să le afle de la un soldat ca mine!

— Eu sînt America! Stai că vin!

Mulțimea începu să-și bată joc de el:

— Încet, să nu-ți pierzi stelele de pe tine!

— Ia-ți labele să treacă America!... zise unul cu pălărie verde.

Phil îl apucă pe soldat de braț:

— Dacă ți s-a făcut sufletul apă chioară, varsă-l la canal! Ce urli așa?

— Să urle! a sărit Sam de alături. Cu toții o să urlăm!... Dacă ați ști ce-au făcut șacalii galbeni tovarășilor noștri, nimeni n-ar mai putea să rîdă!

— Și pe tine te plătesc! strigă cel cu microfonul.

— Multe am de spus... — strigă un al treilea.

Phil simțea că amețește. Unde a pierit sîngele cald ce colora obrajii acestor băieți? Cum de li s-au albit în așa hal buzele? Mașina închisă de lîngă scară vorbea singură. Bine că răul s-a oprit acolo. Peste puțin, un ofițer îl arătă pe Phil:

— Asta e cel care îi asmute și pe ceilalți. Izolați-l imediat! Aduceți-l jos!

Îl ridicară. La ușa dubei, ofițerul îi arătă lui Phil pe cei ce strigaseră:

— Îi vezi? Asta e și drumul tău. Mergi pe el?

— Nu...

Ofițerul schiță un gest de deznădejde:

— De prisos orice. Duceți-l la spălat!

Cei doi gealați de la poliția militară îl înșfăcară și-l aruncară în mașina aia ca un coșciug. Mașina porni în goană, dar Phil nu-și dădea seama. Străzile, oamenii, vocile, toate erau negre ca de catran. Doar chipul mamei încercă să lumineze o clipă, dar se stinse ca lumînarea suflată de furtună. La început, Phil crezu că va începe să verse, apoi că își va da duhul. Insă nu se întîmplă nimic din toate astea. După un timp, mașina se opri, iar el mai trăia. Ușa se deschise și fu scos afară. Era amețit îl durea capul de parcă i l-ar fi strîns cineva într-un clește. Se afla într-o curte cu ziduri înalte. O ușă se dădu de perete și i se spuse:

— Mergi înainte!...

Doi tipi morocănoși îl împinseră înăuntru. Se clătină.

— Mă doare... — îngăimă el.

— Nu-i nimic... o să-ți treacă după spălat — și hohotiră ca și cum ar fi înjurat. Ajunseră într-un coridor: Aici!

O ușă de culoare mohorîtă se deschise singură în fața lui, de parcă l-ar fi recunoscut.

— Ia-o pe-aici!... auzi glasul răgușit al unui individ nevăzut.

Ușa se închise în urma lui. Se afla într-o încăpere unde un perete era tot din oglinzi.

— Ești Philip Stocker? întrebă același glas.

— Mă doare groaznic capul — zise Philip, și îi venea mereu amețeală.

— In capul tău mai sînt și alte multe lucruri necurate — se auzi glasul acela. De-aia te-am adus aci, ca să ți-l curățăm. Dacă ochii nu știu să vadă, Stocker, atunci cel mai bine e să ți-i scoatem. Aici vocea deveni mai puternică, umplînd încăperea cu un vuiet înfiorător: Philip Stocker, cel ce neagă adevărul își renegă patria!

— N-am renegat nimic! strigă Phil în gol. Am spus ce-am văzut.

— Soldații cei buni spun ceea ce *trebuie*.

— Și cei răi ce fac?

— America n-are soldați răi. Răi sînt numai cei ce-i cîntă în strună lui Lenin.

— Nu cunosc acest nume... — răspunse nevinovat Phil.

— Fie... N-am chef să-mi bat capul cu tine. Vreau să-mi spui cum i-au căsăpit galbenii pe soldații noștri...

— E minciună! Toate astea-s minciuni! strigă Phil.

— Uite în ce hal te-a adus veninul, Stocker! Te întreb pentru ultima dată: pînă cînd o să te încăpățînezi să spui minciuni?

— Am să spun mereu și mereu adevărul.

O lovitură de pumn căzu cu mare zgomot pe o masă nevăzută. Luminile se stinseră deodată.

— Philip Stocker... — urlă glasul în întuneric. Tu ai fost acela care ai asistat la masacru. Povestește! N-ai să ieși de aici, dacă nu spui adevărul!

Phil deschise ochii mari, ca să zărească ceva. Părul i se lipea pe frunte și era rece ca niște șerpi subțiri.

— Ai să mărturisești toate crimele la care ai asistat! Ai să povestești despre canibalii galbeni. Toate o să le spui cu gura ta. Altfel, pregătește-te să părăsești lumea asta!

Lui Phil i se uscaseră buzele, dar nu mai avea putere să și le umezească. Deodată luminile se aprinseră. Acum văzu în oglindă un ins pe care cu greu îl recunoscu. Ai fi zis că tot sîngele i se albise în vine.

— Nimeni nu poate rezista puterii adevărului, Stocker — rosti din nou vocea. Și-acum, că te-ai liniștit și ai regăsit lumina, povestește-ne crimele lor!

— N-am văzut nici una... articulă cu sufletul la gură Phil.

— Așa? Atunci nu se poate altfel. Îți vom goli craniul.

Deodată Phil se văzu răsturnat cu capul în jos. Omul rîse sec, apoi îl auzi sculîndu-se:

— Mă întorc peste o săptămînă... Pînă atunci craniul tău va fi golit și o să-ți punem un alt creier... *american*. Good bye!

. . . . . .

Phil rămase singur, cu picioarele în aer. Vru să se miște, dar îi fu teamă să nu-și spargă capul. Își simțea măruntaiele în gură. I se părea că sudoarea se adunase într-un rîuleț, acolo unde capul său atingea dușumeaua. La un moment dat își adună puterile și urlă sălbatic în încăperea goală:

— Mamă!... Unde ești? Trezește-mă!

De undeva, din străfunduri, răsunară sec hohote de rîs.

— Trezește-mă!... mai strigă el, sfîșietor.

Rîsetele se auziră mai îndepărtate.

Lumina rămase nemișcată, ca moartă. Nu-și amintea să fi văzut vreodată lumină mai albă. Încăperea aceasta s-o fi aflînd în vreun cimitir. Să fii îngropat cu capul în jos!... Nu era nici un ceasornic care să înregistreze trecerea timpului. Și nici el nu putea să socotească. Creierul i se urcase în picioare. „Mă întorc peste o săptămînă" — spusese glasul acela îngrozitor. Doar atîta își mai amintește. Apoi uită și asta, uită tot. Nu-și mai dă seama dacă vreo parte a trupului său mai poate gîndi. Simte că s-a golit. Iar ceea ce se cheamă minte s-o fi vărsat pe dușumea o dată cu sudoarea lui.

. . . . . .

Pesemne că a început să-și revină, de vreme ce a descoperit că trupul lui se află în poziție normală. Capul este la locul lui.

— Uite, Phil, ai devenit o ființă vie — zise vocea aceea, auzindu-se ca prin ceață. Acuma, dacă tu vrei, redevii om. Depinde de tine. Capul ți s-a spălat de murdării. Acum e curat... curat de tot... și gata să fie umplut cu minte sănătoasă... Ce-ți amintești, Phil?

In zadar se străduí Phil să-și aducă aminte de ceva. Cu neputință. Îndărătul lui se căsca hăul absolut. Tabla memoriei era ștearsă.

O ușă se deschise în spatele său. Cineva îl apucă de braț. Îi spuse ceva la ureche și chiar îl trase mîngîietor. Mirosea a tutun. Străbătură curtea împreună și intrară într-o încăpere luminoasă cu telefoane și flori. Un om obosit, cu ochelari, stătea la birou, foarte preocupat.

— E Stocker... — spuse cel care îl condusese.

— A, Stocker! zise omul de la birou, fără să se uite la el. Avem aici relatarea dumitale, pe care ne-ai făcut-o ieri. Îi întinse o hîrtie bătută la mașină: Caută s-o înveți pe de rost... Încearcă, băiatul meu, căci Comisia n-o primește scrisă. Mai ai timp încă. Într-un ceas bun, Stocker!

„Primul lucru a fost să-mi golească rănița și să-mi mănînce săpunul..."

Așa își începu a doua zi dimineață relatarea prizonieratului soldatul Phil Stocker, în fața Comisiei. Avea întipărită pe obraz o expresie de sinceritate, o expresie de copil care povestește crezînd în basmele spuse de tăticu.

„...ne-au luat bocancii și ne-au poruncit să ne punem în picioare niște saci mici din pai. La prînz ne-au hrănit cu omizi și orez, iar seara unul dintr-ai noștri a dispărut, pentru că nu voia să accepte că nu există Dumnezeu..."

După-masă repetă toate acestea în fața unui pluton de subofițeri, iar seara fu prezentat ziariștilor.

Phil Stocker își revenise. Fără nici o teamă, putea fi redat societății.

A doua zi, doamna Stocker, deschizînd ușa, s-a găsit în fața unui necunoscut... un chip plîns fără lacrimi, bucuros fără zîmbet... un mort umblînd, în care ea și-a recunoscut fiul și s-a prăbușit, pierzîndu-și cunoștința.

De departe, Phil nu avea un aspect înspăimîntător. Arăta ca un tînăr extatic, o păsărică îmbătată de miresmele văratice ale vieții. Dar în realitate era o corabie nouă, fără cîrmă, ale cărei odgoane s-au rupt într-o noapte, și corabia se zbătea în voia valurilor pe ocean. Nu mai avea trecut, și nici un obiect din cele pe care le atingea nu-i spunea nimic. Memoria îi fusese smulsă și aruncată. Viața începea din clipa cînd ochii lui de ieri au reîntîlnit-o. Se străduia să-i fie dragă acea femeie căruntă care purta, din întîmplare, același nume cu al lui, care îl numea copilul ei și insista — nu știe de ce — să-i spună „mamă". E foarte greu să intri în viață la o atare vîrstă! Cel mai ciudat era că doamna aceasta — doamna Stocker — părea că-l cunoaște cu mult înainte de a o cunoaște el pe dînsa și avea obiceiul să-i arate fotografia unui copil pe care el nu-l văzuse niciodată — indiferent dacă dedesubt scria „Bunei mele mame, Phil Stocker". Putea și altcineva să aibă dreptul la o mamă și să se numească Phil Stocker. O domnișoară — domnișoara Sally, vecina — se uita la el deznădăjduită. Phil nu putea pricepe ce-i cereau aceste priviri. Ba mai băgă de seamă că toți ochii îl priveau întristați. De ce? Nu cumva din pricina lui acești ochi se umpleau de mîhnire?

Doamna Stocker se învîrtea tremurînd în jurul lui, ca o pasăre zgribulită în jurul unui foc. Toată ființa mamei era numai grijă. Dar privirile lui nu se opreau niciodată asupra ei. Treceau mai departe fără vrerea lui.

Seara, mama și cu Sally discutau în curte, cu glas scăzut, căutînd să regăsească acele purtări și

cuvinte care să-l readucă pe Phil lîngă ele, să-l facă să-şi regăsească sufletul de altădată, să le înţeleagă iar vorbirea.

Trecu aşa un timp îndelungat. Nu-şi puteau închipui că pe lume există o nenorocire mai mare. Cu pumnii strînşi, ameninţau spre o direcţie necunoscută, neştiind pe cine să blesteme. Phil rămăsese pentru totdeauna acolo unde fusese trimis să moară. De acolo îşi adusese doar trupul, ceva asemănător cu o poză a lui. Viaţa armonioasă ce se scurgea veselă în casa lor dispăruse, lăsînd în locul ei o tăcere posacă. Acum, tăcerea se instala seara pe scaunele din salon, acolo unde odinioară tăifăsuiau vecinii. Străinii nu le mai călcau pragul. Le venea greu să-l întîlnească pe tînărul acela care-şi pierduse memoria şi să n-aibă cu cine schimba o vorbă, ca să omoare timpul. Phil se uita la ei fără curiozitate, dar şi fără încredere. Îi era greu să asculte toate acele poveşti despre un trecut necunoscut, despre persoane şi evenimente pe care nu le văzuse şi nu le trăise. Într-o zi un automobil se opri în faţa casei. Un om cu faţa rotundă şi nebărbierită scoase capul pe fereastra maşinii şi întrebă dacă soldatul Philip Stocker locuieşte acolo.

— Nu mai e soldat... — spuse mama.

— Ba acum e mai mult ca oricînd soldat — vorbi omul acela nebărbierit şi căută un loc ca să scuipe.

— Oricum... acum e numai şi numai al meu.

— Doamnă Stocker, dacă doriţi să vă fie bine, nu v-aş sfătui să vă puneţi rău cu patria. În ţara asta, patria e mai presus de orice şi nu v-aş sfătui să vă despărţiţi interesele de ale sale. Avem nevoie de soldatul Stocker şi cu asta basta! Ei, flăcăule! îi strigă lui Phil, care apăruse în prag ca un miel.

Phil îl privi impasibil. Omul îl chemă la el:

— Pst! Voinicule... vino, am puţină treabă cu tine. Am un loc moale aici. Aşa! Bravo! Uite,

asta înseamnă un flăcău binevoitor! Cum să nu progreseze patria? Așa. Gata? Pornim!

Mama scoase un strigăt, dar mașina o învălui într-un nor de praf și dispăru.

Lui Phil nu-i păsa de nimic. Nu știa, dar nici nu-l interesa unde îl duce. Mintea cea nouă era admirabilă, un mecanism primitiv, bun doar să se supună orbește. Mașina intră pe bulevardele largi, lunecă în umbra caselor mari și frînă la scara unei intrări monumentale ale cărei uși aveau rame din fier forjat.

— Hai, Stocker — îi spuse însoțitorul. Ca un băiat bun ce ești, să mergem acum la domnul președinte, care te așteaptă.

Phil coborî din mașină și păși ascultător pragul ușii înalte. Intrară într-un coridor, deschiseră o ușă din capătul lui și se pomeniră în fața unui bărbat masiv, care își admira pantofii.

— Totul e gata — zise însoțitorul.

— O. K.! Un moment, să dau de știre!

Ieși și se întoarse într-o clipită. Apoi întinse mîna și-l mîngîie pe Phil, arătîndu-și într-un zîmbet două șiruri de dinți fioroși de aur.

— Vino....

Plecînd, însoțitorul îl gîdilă pe Stocker pe spinare:

— Să fii cuminte, Stocker, da?... Hai noroc!

Lecția era scurtă. Toți cei care lucrau cu Phil doreau să nu-l obosească. Îi dădură să învețe pe de rost o poveste simplă, bătută la mașină: „Am văzut cu ochii mei și am auzit cu urechile mele pe (un nume) exercitînd presiuni asupra (diferite nume), căutînd să-i inițieze în ateism și să-i atragă în acțiuni îndreptate împotriva securității patriei. Declar că același lucru au încercat și cu mine..."

Lecția nu avea variante. Comisia de cercetări avea încredere oarbă în depozițiile martorului Philip Stocker. Astfel Phil, fiul eroului Jack Stocker,

care se odihnea pe fundul oceanului, deveni martorul de încredere al comisiilor de cercetare ce urmăreau crimele politice. Și așa, zi cu zi, se înfunda tot mai adînc în pieire. O astfel de nepăsare doar fiarele bicisnice pot dovedi. Bineînțeles că niciodată Phil n-a cerut să afle ce au devenit toți acei oameni pe care el îi arătase cu degetul ca fiind t r ă d ă t o r i. Viața, liniștea, fericirea fiecăruia atîrnau de mîna lui, nevinovată și fără putere, pe care alții i-o dirijau. Așa cum ajunseseră lucrurile, doar moartea putea să-i mai scape pe toți nevinovații și pe el — mai nevinovat decît ei.

De fiecare dată, Phil se întorcea acasă cu buzunarele mai grele și nu-i păsa că doamna Stocker aflase de îndeletnicirile fiului iubit; de asemenea nu se sinchisea nici de faptul că dragostea ei nemărginită se transformase în groază. Și într-o zi, buzele mamei — albe de scîrbă — au rosit ceea ce niciodată n-au fost în stare să rostească buzele unei mame: „Mai bine nu te-ai mai fi întors din război!" Sally plecă înspăimîntată din cartier și se instală în casa unei mătuși, tocmai în celălalt capăt al orașului. Un nor amenințător plutea deasupra căsuței Stocker. Și într-o seară se întîmplă ceea ce era de așteptat. Mama se strădui din răsputeri să trezească în el tandrețea, chemă în ajutor toate amintirile ce-i legaseră pe ei doi — mamă și fiu — chemă în ajutor și pe tata care dormea somnul de veci pe fundul sumbru al oceanului, și-i vorbi astfel copilului ei:

— Phil... copilul meu iubit... copilașule... îngenunchez... uite... stau în genunchi... Fie-ți milă de părul alb al mamei tale... Cum te-ai îndepărtat atît de mult de sînul meu? Strînge-mi mîna și nu-i mai da drumul. Ce să spun tatălui tău, acum, cînd mă duc pe lumea cealaltă?... Căci plec, Phil... Nu mai pot trăi în lumea asta, nu mai pot să fiu mama unui ucigaș... Phil, copilul meu dulce, și tata va veni de-acolo de unde e ca să te oprească... Cum

poți să-ți bați joc de inima mamei tale? Phil!... Phil!...

Se prăbușise pe dușumea și îi uda picioarele cu lacrimi, și-l chema cu cele mai dulci și drăgăstoase dezmierdări... Nimic. Băiatul o privea fără să priceapă nimic și tăcea — o tăcere nevinovată și neomenească. Apoi ieși pe verandă și începu să se spele pe dinți. Departe, orașul rumega într-un vuiet surd zgomotele adunate peste zi.

. . . . . .

Dimineața, cînd Phil vru să treacă prin salon, se izbi de ceva negru atîrnînd de candelabru. Se grăbi să deschidă fereastra și, la lumina soarelui ce răsărea deasupra caselor, văzu ochii mamei privindu-l sticloși și plini de groază, ieșiți din orbite. La început el nu-și dădu seama cine era. Dar ceea ce văzuse îl umplu de spaimă și o strigă pe maică-sa. Nu primi nici un răspuns. Alergă la bucătărie, unde în fiecare dimineață îi pregătea cafeaua. Apoi fugi în camera ei. Patul era desfăcut. În cele din urmă se întoarse în salon și se opri încă o dată în fața trupului spînzurat...

Acolo l-a apucat prînzul... Mintea lui necoaptă se maturiza încetul cu încetul. Puțin cîte puțin, tînărul ieșea din abisul în care trăise atîta timp scufundat... Ochii mari și sticloși ai moartei deschiseseră în conștiința lui o crăpătură, și pe acolo intrase o rază de lumină. Și deodată în ochii aceștia văzu toți ochii acelora care din cauza lui își pierduseră fericirea, și ochii aceia întrebau: „Phil Stocker, de ce ai făcut asta?"

In primele ceasuri ale după-amiezii, niște răcnete cumplite răscoliră liniștea străzii. Dădură fuga cu toții spre căsuța unde un tînăr își rupea hainele de pe el.

A doua zi după ce se sfîrși totul, el rămase cu părul vîlvoi, mut, pe pămîntul ce-o acoperise pe

mama sa... Apoi o porni pe străzi necunoscute. Nu mai voia să se întoarcă acasă. Pretutindeni era frig. Nu găsea un ungher unde să-și încălzească sufletul chinuit. Pe lumea asta nu-l mai iubea nimeni, toți îi erau străini. Își aminti de ochii blîndei Sally, atît de speriați și de străini în ultima vreme. Nu, n-avea unde să se ducă. Și-atunci îi veniră în minte ochii tatii... ochii lui blînzi și liniștiți. Dar unde să-i găsească? Aici toate privirile erau dușmănoase. Cum să facă să se întîlnească cu tata? Oceanul e imens și întunecat... Totuși era mai prietenos, căci în adîncurile lui îl adăpostea pe tata. Tata doarme în ocean. Iar el trebuie să plece, să plece de aici, cît mai curînd... Străzile să nu-l mai vadă... să piară din ochii speriați ai oamenilor. La nevoie să se scufunde, să se mistuie... Dar undeva departe, departe... Și mai ales, departe de el însuși; departe de nemilosul, tînărul călău al atîtor nevinovați.... Departe, ca să-l regăsească pe Phil, pe micul Phil cel bun, cel care încăleca pe genunchii tatii... care își iubea mama... care o iubea pe Sally Rogers... care iubea adevărul... Dar ca să-l regăsească pe acel Phil, trebuia să-l ucidă pe-ăsta de acum, trebuia să-l alunge din lumea asta, ca să nu i se mai afle urma. Trebuia să găsească undeva pe cineva care să accepte să-l nimicească o dată pentru totdeauna. Lucrul acesta doar oceanul putea să-l facă.

Undeva, prin apropiere, - se auzea vuietul unui aerodrom. Se va urca într-un avion și-n mijlocul oceanului se va arunca pe el însuși ca pe o rufă netrebnică, infectă... Ca pe o piatră blestemată de care se poticnesc oamenii.

CARTEA A PATRA

CAPITOLUL XXIII

Un bărbat cu un steguleț la subsuoară îl atinse cu cotul pe controlor. Spre avion se îndrepta o făptură cu un farmec exotic, copleșită de un plictis inexplicabil.

— *Beauty*[1]! murmură buzele celor doi.

Nu era o stea de prima mărime din Hollywood, nici vreuna din acele sirene ale cartierului care-i fac pe lucrătorii de la garaje să bată înciudați cu ciocanul în tabla nevinovată. Era o fată din sud, dulce ca vinul de pe coastele Mediteranei, dar — curios — părînd nespus de obosită și de loc mîndră de frumusețea ei, care o lăsa aproape indiferentă.

— Cum e trecută pe foaia de călători? întrebă cel cu stegulețul.

— Gaetana... Gaetana Ribaldi.

— Ea e! Nu poate fi decît italiancă. Dar dacă are ochi albaștri, îi dau una la cap...

— De ce?

— Nu pot suferi italiencele cu ochi albaștri.

— Tacă-ți gura acu'! *Buon giorno, signorina, Prego!*[2]

— *Grazie*[3]! spuse fata, cu un glas mat.

---

[1] Frumusețe! (în limba engleză în text). (n. t.).

[2] Bună ziua, domnișoară! Vă rog! (în limba italiană în text). (n. t.).

[3] Mulțumesc! (în limba italiană în text). (n. r.).

Nu, nu era o frumusețe care să te dea gata din prima clipă. Era una din acele femei pe care le lași să treacă, și apoi, deodată, alergi după ele cu pălăria în mînă.

— Nu, n-are ochi albaștri... — spuse încurcat starterul, scărpinîndu-se la ceafă cu coada stegulețului.

— O privește!

— Dar e pentru prima dată că i-aș fi iertat-o!

— Cîtă bunătate!

— Ia zi... era cam bosumflată, nu?... Sau mi s-a părut.

— Nouraș italian... peste puțin îl împrăștie soarele!

— Nimeni nu poate ști ce au femeile pe suflet, fie ea și italiancă!

— O frige ceva la inimioară! Ia uite-o cum se cuibărește! Nu seamănă cu o păsărică gonită de ploaie?

— Nimeni nu poate ști ce are altul pe inimă, chiar dacă nu are inimă — conchise filozofic starterul și se depărtă.

Fata își sprijini capul de spătarul fotoliului și închise ochii. Ai fi zis că vrea să anticipeze călătoria sau poate să refacă în gînd o alta, care nu-i izbutise. Genele aruncau pe obrajii ei umbre ca de ace. Avea picioare mici ce stăteau în pantofi ca niște păsărele în cuibul lor. Pielea ei de culoarea fînului amestecat cu miere era mată... Și o gură... o dantelă vișinie... coaptă; și într-adevăr, de ce să fie atît de coaptă gura asta tînără? Afară era primăvară... Firește, aerodromul n-are copaci, dar primăvara se făcea totuși simțită.... Striga de pretutindeni, alerga ca un fluviu neliniștit, zvîcnind ca sîngele. O vedeai în locurile femeilor, mergînd pe stradă ca notele pe portativ; în purtările necugetate ale tinerilor, în pudoarea vinovată a fetelor. Da, primăvara era prezentă, dar Gaetana nu. Îi întorsese spatele.

„Gaetana! Gaetana!" — așa o strigau toți p e a t u n c i... Bunicul avea o pipă din lemn de cireș sălbatic și fumul era înmiresmat ca și numele ei cînd i-l rostea: G a e t a n a. Mama o vedea împlinindu-se repede la trup și o privea cercetînd-o cu neliniște. Gaetana și surioara ei mai mică se învîrteau în jurul mamei.

Dincolo de casă se întindeau pînă la țărmul mării ogoarele. Cireșele rîdeau ascunse în frunziș... Gaetana culegea cîte una și o mînca, dar trecătorilor li se părea că fata își mușcă buzele. Era o ciută fragedă, cînd sprintenă, cînd furată de visări, și în ochii ei ardeau focul și batjocura. Dar uneori pe chipul ei treceau umbre neașteptate, ca în timp de vară nori grăbiți peste un cîmp de maci. Dar numai uneori. Chipul acela era prea neted, ca de el să se agațe norii.

Într-o duminică veni la ei, din oraș, un unchi însurat cu o grecoaică — Euterpe o chema — și vru s-o ia pe Gaetana cu ei la cinematograf. Fata auzise de cinema. Îi vorbise Claretta Punta, care se măritase foarte tînără; pe Claretta și-o adusese de la oraș Sindico Cancea, un pescar cu păr cîrlionțat și vîlvoi, care într-atîta îi furase fetei mințile cu cîntecele și complimentele lui, încît aceasta își lăsase bărbatul și casa și venise după el. Era Claretta Punta doar cîntec și dragoste. Ea spusese tuturor ce-i aia cinema: o poveste pe care, în loc să ți-o istorisească cineva, o vezi cu ochii tăi. Mama se împotrivi. Și-a dat seama — zicea ea — despre ce era vorba. O mașină care sucește mintea fetelor. Atît și nimic altceva. Așa că stăm acasă. Unchiul n-a insistat. Seara însă a adus vorba de Gaetana.

— Ce-o să faci cu ea? a întrebat-o pe soră-sa. Trupul i-a apucat pe un drum și n-ai să știi încotro și unde se va opri.

— Ce-o să fac? a repetat ea. Tot ce a fost de învățat a învățat.

Unchiul prinse a rîde.

— Ce-a putut învăța aici, în sat?

— Ehei, cîte nu se găsesc și pe la noi!

— Dar e însetată de mai mult. Am vorbit cu ea de dimineață. Ei, da, bineînțeles, să-nveți carte de-acu' încolo, costă parale.

— Păi vezi și tu...

— Da, așa-i. Dar eu am găsit cum. Euterpe, oricum ai suci-o, a rămas fără copii...

— A, nu! strigă mama. Oprește-te, nu merge mai departe! N-o rup eu de viața mea!

— Stai, femeie, că n-am isprăvit!

— Ce altceva vrei? Sînt văduvă și săracă, dar casa nu mi-o împrăștii!

— Vezi că n-ai răbdare? Totdeauna ai fost așa. Am spus eu una ca asta?

— Păi ce alta? Ia zi!

— Vara va fi mereu acasă.

— Și ce vrei să faci? Hai zi!

— Am s-o trimit la școală, iaca la ce m-am gîndit. Să aibă și biata Euterpe un suflet la care să se gîndească.

Mama începu să plîngă... A bocit singură toată noaptea și dimineața s-a îndoplecat. Gaetana, cînd i-au spus, a amețit, ca și cum s-ar fi uitat în jos din clopotnița de la San Rocco... pe urmă s-a pus pe plîns.

— Bine... — zise cu viclenie unchiul. Nu vreau să te îmbolnăvești, eu am spus: dacă vrei, dacă nu, *va bene* [1]!

Atunci, Gaetana începu să plîngă din nou mai cu foc, încît mama citi în plînsul ăsta că — pe limba ei — și fata vrea.

Unchiul rîse, și după el toți ceilalți. Tratativele se încheiară în mijlocul veseliei generale, iar ziua aceea istorică s-a sărbătorit cu o găinușă sacrifi-

[1] Bine! (în limba italiană în text). (n. t.).

cată în acest scop. Bunicul a trimis să se aducă vin din pivniță, nectar stors din strugurii zîmbitori ai sudului și păstrat pentru zile mari ca asta. Făgădui să-i zică și un cîntec. Doar casa o să aibă un om cu mai multă carte! Bunicul scoase un suspin atît de adînc, că îl auziră trei generații în urmă. Apoi își curăță grijuliu pipa, o mîngîie și o puse să doarmă în punga ei ca un copilaș în leagăn. După asta începu să cînte. Cuvintele erau cam știrbe, din pricina dinților lipsă, dar notele ieșeau rotunde și dulci. Cu toate că de obicei spunea: *„Non posso cantare"* [1], bătrînul era un cîntăreț de prima clasă. Toți îl aplaudară. A fost o seară de neuitat.

— Bunica? Ei, ia cînta mai frumos — zise bunicul la sfîrșit. Și tăcu. Mai apoi își aduse aminte și a dăugă: Numai Gaetana cîntă tot așa de frumos. Și tăcu iar. Hai, *Primavera mia* [2], cîntă-ne ceva!

Cînd îi spunea așa, fata nu putea refuza. Își potrivi părul.

Avea un glas atît de cristalin... Poate de aceea nici nu voia să cînte, să nu-l spargă cumva.

Dimineața alergă peste tot locul, se vîrî cu picioarele desculțe în apa pîrîiașului, își rupse niței rochia, mușcă din fructe cu nesaț și la prînz veni de se aruncă în brațele mamei. Și plînse... Și plînse... Apoi își șterse lacrimile cu poalele rochiei și plecă împreună cu unchiul. Nu trecu luna, și într-o zi veni postașul cu geanta lui și ceru un pepene verde. Mama luă unul din cei iernatici, postașul își scoase briceagul și mîncă tot pepenele. Cînd isprăvi de răzuit și cojile, închise briceagul, și-l puse tacticos în buzunar, se șterse la gură și, pentru prima oară, ridică ochii spre gospodină:

---

[1] Nu pot cînta (în limba italiană în text). (n. t.).

[2] Primăvara mea (în limba italiană în text). (n. t.).

— Ei, *donna* [1] Isabella. M-ai ospătat cu un pepene strașnic... de aceea și eu trebuie să-ți dăruiesc ceva... Da, da, au și alții pepeni verzi, dar eu o spun peste tot: „Nu vă făliți! Pepeni ca ai doamnei Isabella nu găsești nicăieri". Da, pepeni sînt și prin alte părți. Asta nu se poate tăgădui... De cîteva ori mai mari decît bolta bisericii San Rocco, dar ca pepenii signorei Ribaldi, ce să mai vorbim! Sînt cupe pline cu miere. De-aia — își îndesă mîna în tașca lui și cotrobăi prin ea — poftim un dar pentru matale, primește scrisoarea asta! Vine de la cea mai a naibii fetiță pe care am văzut-o vreodată. Da, e de la fiica matale. Am aflat că acu' stă la grecoaică, frumoasă, tare frumoasă femeie... Și-acum te las... *a rivederci donna Isabella* [2]!

Mama puse plicul în poală și-l mîngîie. Cine oare să-i citească scrisoarea? O chemă pe Claretta Punta. Ce-i drept, avea un ochi umflat de pumnul drăguțului ei bărbățel. Dar celălalt ajungea ca să poată citi.

„Mamă... mămica mea dulce, așa începea scrisoarea, dar Claretta n-a putut citi mai departe. Cuvintele i-au fost acoperite de hohotele de plîns ale mămichii. Claretta se enervă:

— E, *donna Isabella, basta* [3]! Ce-i cu dumneata? Ai răbdare s-o citesc toată, de nu, o împăturesc și, poftim, ia-ți-o înapoi, du-te acasă cu ea și n-ai decît să plîngi cît poftești!

Mama își șterse ochii:

— Bine... o să mă stăpînesc.

— Stăpînește-te... altfel nu pot să citesc. O iau de la capăt: „Mamă — Claretta îi aruncă o privire severă — mămica mea dulce... și bunicuțule, și dul-

---

[1] Doamnă (în limba italiană în text). (n. r.).

[2] La revedere, doamnă Isabella! (în limba italiană în text). (n. t.).

[3] De ajuns (în limba italiană în text). (n. t.).

cii, dulcii mei micuți"...*Donna Isabella, basta per favore* [1]! Ți-o arunc și plec!

— Iartă-mă... nu mă pot stăpîni... dar am să-ncerc!

— Merg mai departe: „Mamă, nu mă certa c-am întîrziat să vă scriu. Voiam să adun cît mai multe, ca să umplu toată coala".

— I-auzi!

— „...Întîi și-ntîi, mătușa e curat aur și nimic altceva. Învăț și limba ei... care seamănă cu a noastră, doar că are niște codițe. Lîngă poartă, la noi e o zarzavagioaică, donna Cecilia, îmi dă să mușc din merele ei, ca să-mi amintesc de satul nostru, iar cînd vreau să plătesc, ridică mîna amenințîndu-mă. Am fost și la cinema... Să mă ierte Claretta, dar nu-i chiar așa cum spunea ea. Întîi, că se vorbește englezește și franțuzește. Foarte frumos e și la teatru, ca să nu mai spun despre muzică. Ah, mămico, de-ai vedea la ce școală mă duc! Unchiul mi-a cumpărat și cărți, și șorț pentru școală, și tot ce-mi trebuie. Avem și o învățătoare cu ochelari care seamănă cu o lampă. Nu prea ne avem bine, dar o să mă străduiesc să ne avem. Știi că am crescut? Așa mi se pare. Aștept să vină vara, ca să mă vedeți și voi. Doamne, cînd o să vină oare vara? Vă sărut pe toți pe amîndoi obrajii. Bunicul poate să doarmă acum fără nici o strîngere de inimă. Vă sărută, Gaetana".

Abia isprăvi Claretta de citit, că mama îi și smulse scrisoarea și fugi în casă pentru a plînge în voie. Bunicul o certă.

— Nu mi-e rușine... — îi spuse ea bunicului. N-are de ce să-mi fie rușine... Plîng și nu-mi pasă de nimic... E leită bunică-sa!

Bătrînul își îndopă atît de tare pipa, că se chinui al dracului s-o aprindă.

---

[1] Doamnă Isabella, ajunge, te rog (în limba italiană în text). (n. t.).

— Cît despre cinema — zise Claretta, cam atinsă în amorul ei propriu — nu știe ce vorbește. Dar o iert...

— Da, nu ne-ai spus ce-ai la ochi? o întrebă bunicul.

— *Amore*[1]*!* strigă Claretta, dispărînd pe după pomii din livadă.

Veni și bărbatul ei, spumegînd ca un corsar. Se vînzolea ca un taur întărîtat.

— Ce i-ai făcut? îl luă la zor mama.

— *Amore* — răspunse frumosul. Oriunde și oricînd dau de ea, o curăț ca pe o coajă.

— De ce? întrebă mama.

— Din dragoste! zise frumosul. O iubesc... Nu știu unde am s-ajung... Nu-i pe lume alta ca ea, atîta știu.

— De unde știi?

— Am umblat pe jos trei săptămîni, fără să închid ochii... de la Foggia pînă la Castelmare, din Napoli... Alta ca ea nu-i.

— Păi atunci de ce-o învinețești în halul ăsta?

— Nu mai îmi dau seama ce fac... și să știți că vorbește și franțuzeasca... Cît despre asta pot să spun că e spirt. Îmi tai capul dacă nu știe mai mult de-o sută de cuvinte pe franțuzește. Asta-i! Uite, dă-mi o carte și ia-mi și izmenele de pe mine! Cîți ani o fi avînd Gaetana?

— Cincisprezece... De ce?

— Trebuia să mai aștept!

Mama îi turnă în cap o găleată cu apă rece. El o porni spre casă, de unde, peste puțin timp, răsunară țipetele Clarettei: ai fi zis că o sugrumă cineva. *Amore...*

În sat ziua se isprăvea devreme. Oameni, păsări, vite se pregăteau de culcare. Doar pisicile hoinăreau prin curți și pe acoperișuri, lihnite după dra-

[1] Dragoste (în limba italiană în text). (n. t.).

goste. Toți oamenii erau binevoitori ca o singură familie. Cu ușile și sufletele deschise. Războiul abia se sfîrșise. Broboadele încă mai erau negre. Și jurau cu toții să nu mai pună mîna pe uneltele morții. Tuturor le plăcea adierea de seară învăluind satul... strugurii... vinul și sărutul. Se luptau toți cu bilele la joacă, și cu valurile la scăldătoare. Lupta asta era de ajuns. Cei ce vor măcel să-și rînduiască socotelile între ei. Din satul lor, doar unul s-a făcut jandarm, dar pe ăla nici o fată nu-l voia de bărbat. De aceea și-a adunat frumușel fireturile și tricornul și s-a dus în alt sat să-și găsească soață. Iată unde s-a născut Gaetana Ribaldi, cea care cîțiva ani mai tîrziu avea să umple paginile ziarelor cu chipul și cu interviurile ei. În vara următoare zbură fata ca o rîndunică să-i vadă pe ai săi. Bunicul abia mai zărea cu ochii, dar pricepu că agurida devenise boabă dulce de strugure. Vocea ei căpătase nuanțe dulci. „Și-a găsit rostul" — zicea bunicul.

— Țin-te bine... ține-te bine pe drumul tău, Primavera... și dacă nu te-or chema la Milano, să mă ia dracu' pe mine. *Prima contralto di Scala*[1]. Ah!...

Acum Gaetana purta niște pantofiori delicați, frumoși. Dar dintr-o clipă într-alta risca să cadă în vreun șanț... Dorea să meargă desculță prin apa pîrîiașelor, să alerge pe nisipul fierbinte de pe țărmul mării. Mama se uita la ea și își mușca mîinile: „Sau lumea, sau moartea — repeta într-una. Sau lumea mi-o va răpi, sau moartea. Dacă duhul sfînt n-o va lumina din vreme, e pierdută, nu scapă! Sau lumea, sau moartea... Uite cine mi-o va răpi!"

Îi împărtăși bunicului îngrijorarea ei. Bătrînul rămase dus pe gînduri, cugetînd adînc, apoi trase de două-trei ori din pipă și începu:

— Alfonso Pasquale il Vecchio, un moșneag care avea o barbă mai mare decît el... va să zică moșul

---

[1] Prima contraltă de la Scala (în limba italiană în text). (n. t.).

ăsta, Alfonso Pasquale, într-o noapte, cînd nu putea închide ochii... tiii! sînt ani de-atunci, ai umple o corabie cu ei!... Ei bine, ăst Alfonso Pasquale, într-o noapte cînd somnul nu se lipea de el, a stat cu mine la taifas și uite ce mi-a spus...

— Of-of-of! Ce ți-a spus Alfonso Pasquale? Nu mă sîcîi atît!

— ...sînt, spunea el, niște fete dezgropate din pămînturile vechi. Ceva, să zicem, ca fetele antice... tot pămîntul Italiei e plin de fete de-astea!

— Ei, și?

— Pe unele din fetele astea le-au răpit niște Feți-Frumoși, loviți de damblaua dragostei... și flăcăii le-au udat cu lacrimi atît de fierbinți... că pînă la urmă le-au înviat. Și de-atunci fetele astea umblă prin lume și înnebunesc și astăzi lumea cu frumusețea lor. Nimeni nu le-a văzut de unde vin. Răsar așa, pe neasteptate, dintr-o familie oarecare...

— Te-ai ramolit... — spuse mama. Oare ce vrei să zici cu povestea ta? Mi-aduc bine aminte că m-am măritat cu fii-tu și-am făcut-o pe ea. Vrei să-ți spun și ziua? Mai zi ceva!

— Nimic... nimic — mormăi bunicul și se dedică pe de-a-ntregul pufăitului din lulea. N-am vrut să spun nimic! Du-te si te culcă!

CAPITOLUL XXIV

Ani senini. Gaetana umplea casa de muzică. Cînta la toate ferestrele și pe toate balcoanele. De la o fereastră la alta ca o păsărică din ram în ram. Topi înghețul cartierului.

Un cerșetor bătrîn se opri într-o zi sub fereastra ei și-i întinse pălăria. Ea, în loc de bănuți, îi dărui un zîmbet.

— *Grazie!* spuse el, punîndu-și pălăria pe cap, și plecă fericit.

Cine era fata care-i alina astfel pe oameni și nu le deosebea vîrstele? O copilă dintr-un sătuc — o turmă mică de căsuțe risipite pe țărmul mării. Ochii ei nevinovați aruncau fulgere, fără să apuci a-ți da seama; ochi care priveau lumea, plini deopotrivă de clocot, de ironie și de lumină. Seara se trîntea pe pat, fugărind cu ochii ei mari soarele ce asfințea. Oamenii începură să-i zică *signorina*[1]. Se prefăcea că se supără, ca să-și ascundă bucuria sălbatică ce-i alerga prin tot trupul ca o pară de *foc. S i g n o r i n a...* nici nu-și închipuise că timpul ei a sosit așa devreme. Deci acum n-avea decît să aștepte și ce va urma... Dar ce anume? Ce v a u r m a? Colegele ei de școală o și simțiseră, căci mereau vorbeau pe-ascuns, își scriau bilețele și fugeau mai repede, după terminarea orelor, ca să-și șoptească c e v a în vreun ungher întunecos. Gaetana rîdea. *A m o r e...* nici nu-i păsa.

Toți cei care le înconjurau pe fetele astea aveau fața plină de coșuri și spuneau niște dulcegării de-o apuca sila. Ea făcu tot posibilul ca să nu-i placă nici unul. Un singur lucru voia: să o aplaude cînd cînta și să spun: *„Che bella voce*[2]*!"*; de asemenea, să aibă cele mai bune note.

Într-o zi, profesoara de literatură — aceea pe care Gaetana o numise „signorina Lampa" — voi să stea de vorbă între patru ochi cu mătușa ei, dar numai între patru ochi. Întîlnirea avu loc într-o joi seară. Sunase cineva și în prag apăru o femeie cu părul atît de blond, că părea aproape alb. Era destul de

[1] Domnișoară (în limba italiană în text). (n. r.).
[2] Ce voce frumoasă! (în limba italiană în text). (n. t.).

tînără, dar fără tinerețe. Gaetana avusese grijă să se ascundă într-un loc de unde să vadă și să audă totul.

Musafira cam întîrzia să spună pentru ce venise. Ocolea, chestiunea, ca și cum i-ar fi fost teamă. În cele din urmă se hotărî. Își șterse ochelarii și-i puse iar și se apropie cît putu mai mult de mătușa Euterpe.

A vorbit o oră încheiată. Subiectul era foarte delicat. Concluzia a fost că Gaetana trebuie să întrerupă școala. Desigur, este un lucru crud, dar trebuie.

— E un copil, signora, pricepeți. Vorbesc despre profesorul Cesare Cesaro. Este un copil și înainte are tot viitorul deschis. Înțelegeți! N-avem voie să-l lăsăm să-și distrugă viitorul. Dar aici nu-i vorba numai despre asta... Își pierde cumpătul... Uite, alaltăieri, în loc să treacă notele elevelor în catalog, le-a scris în cartea „Ode" a lui Virgiliu. Nu vă mai spun că a devenit atît de distrat, încît uită pînă și de recreație. Deci, dacă signora este sensibilă cu privire la cariera unui educator tînăr și strălucit...

— Ai spus că nepoata mea trebuie să-și întrerupă studiile, nu?

— Poate continua la o altă școală.

— Și de ce să nu fie transferat excelența sa domnul Cesaro la altă școală?

— Signora...

— Vă întreb: de ce?

— Dar, signora...

— Dar poate că vreți să vi-l țineți lîngă dumneavoastră, nu? Asta vreți să spuneți, nu? Ei, dacă-i așa, și eu vreau să o am lîngă mine pe nepoată-mea. *A rivederci, signorina... Lampa!*

Niciodată Gaetana n-o văzuse pe mătușa ei atît de supărată. Profesorul Cesaro, va să zică... Dar ce l-a apucat? O să înnebunească, zicea Lampa. Dar parcă viteii înnebunesc vreodată? Gaetana încercă să-și reamintească purtarea profesorului îndrăgos-

tit. Acesta avea un păr roșcat închis și mereu și-l potrivea, fîstîcit, cu degetele. Nu cumva asta e dragostea? N-ar vrea să pățească vreodată așa ceva. Mai bine să se îmbolnăvească de gripă sau de malarie!... Dar așa ceva, nu. Va să zică domnul Cesaro!... Poftim! Se mira cum de poate locui dragostea într-o casă atît de spălăcită... Dar cum de s-a întîmplat asta? Auzise ea că dragostea pune ochii pe fete... Gaetanei îi ziceau domnișoară. Nu încape îndoială. Crescuse... Începuse să-și dea și ea seama. Lumea i se părea mică. Ceva crescuse în ea și de aceea lumea se micșorase... Ochilor ei le era foame de-o altă lume. Și bietul Cesaro se topea de-a binelea.

La ultima defilare, Gaetana era portdrapel. Nici un ziar n-a omis să scrie despre „tînăra zveltă din fruntea coloanei" — cam așa începeau toate. Și uite că i-au pus și fotografia. Signore Cesaro s-a îmbolnăvit. Lucrul acesta s-a aflat pretutindeni. Se îmbolnăvise de dragoste pentru frumoasa purtătoare a drapelului. La sfîrșitul paradei aceleia istorice, toate elevele s-au adunat într-un loc mai ferit și prinseră să ciripească întocmai ca păsărelele. Toate se grăbeau să-i ofere o înghețată. Ea le mulțumea cu privirea dusă: „Grazie", în timp ce din ochi căuta *ceva* și nu știa *ce*. La prînz, cînd se întorcea spre casă, îi ieși în drum. Rămase uimită. Signore Cesaro ținea în mînă o biată batistă și nu știa ce să facă cu ea.

— Ce doriți? îl întrebă fata, ca să-l scoată din încurcătură.

El își șterse buzele.

— Signorina Ribaldi... — zise el și se opri. Îi pierise glasul.

— Ce doriți? îl încurajă iar Gaetana. Vă ascult, domnule profesor.

— Mulțumesc, signorina Ribaldi... Știți, signorina Ribaldi... Pisa...

— Știu, domnule profesor. Pisa e un oraș situat în sudul Italiei, într-o vale roditoare. Pisa e renumită pentru turnul ei înclinat și pentru universitatea ei.

— Întocmai, signorina. Are o universitate renumită.

— Și ce sînt eu de vină, domnule profesor?

— O, dumneavoastră, signorina? Cum puteți avea dumneavoastră vreo vină? Dumneavoastră sînteți un înger.

— Și asta ce legătură poate avea cu universitatea?

— Exact... asta nu poate avea nici o legătura cu universitatea.

— Atunci de ce le amestecați?

— Oh, totul e încîlcit, signorina! Totul e încurcat... încurcat...

— Sînt de aceeași părere cu dumneavoastră... și vă spun bună ziua, domnule profesor.

— Signorina!

— Da.

— Știți ce voiam să vă spun... Adică... un profesor... voiam să spun că un profesor universitar e, fără îndoială, superior unui profesor din învățămîntul mediu.

— Da, așa și trebuie să fie... Dar de ce să ne facem sînge rău din cauza asta?

— Dar eu sînt foarte trist, signorina... foarte trist, nespus de trist, signorina Ribaldi.

— Ce să facem, domnule Cesaro... Fiecare le știe pe-ale lui! Uite, și eu sînt mîhnită.

— Și dumneavoastră?!... Și dumneavoastră, signorina? Oh, signorina!

— Bineînțeles, domnule profesor! Mătușa a gătit acasă dovlecei umpluți *á la grec* și, după cum știți, domnule profesor, dovleceii gătiți *á la grec* nu se mănîncă reci. Sînteți de aceeași părere, nu-i așa, domnule profesor?

— Cum aș putea să nu fiu de aceeași părere cu dumneavoastră, domnișoară, cu dumneavoastră...

— Da, domnule profesor, dar vedeți că eu sînt condamnată să mănînc mîncarea rece...

— Oh, dacă aș putea să fac ceva...

— Puteți, domnule profesor. Puteți...

— Pot? Pot să fac ceva pentru dumneavoastră? Spuneți-mi, ce anume?

— Puteți, domnule Cesaro, să mă lăsați să mă duc acasă!

Alături se găsea o colonadă. Din fericire, aceste rezemătoare fuseseră inventate acum cîteva secole... altfel domnul Cesaro, profesorul, avînd în față tot viitorul, profesorul universitar din Pisa, Cesare Cesaro, s-ar fi prefăcut în mii de bucățele.

Aceasta fu prima întîlnire dintre Gaetana și Eros [1]. Impresia lăsată fu atît de urîtă, încît fata luă hotărîrea să evite orice întîlnire cu el. O lună mai tîrziu absolvi școala. Obținuse numai „foarte bine".

— Fata asta s-a născut ca să fie mereu în frunte — spuse plin de emoție unchiul.

Și în acest timp, mama îi cerea în fiecare zi să vină s-o vadă. Fetei nu-i prea venea la îndemînă. „Sătucul este cît un cimitir de mic" — își zicea. Unde să se ducă? Aici, pînă și orașul ăsta i se părea mic... Ah, dacă ar fi la Roma... O prietenă a ei îi spusese că nici Roma nu e chiar atît de mare, și-atunci a apucat-o deznădejdea. Unde să se ducă? Și cum? Ziarele, care îi publicaseră cîndva fotografia, au uitat-o. Nu mai aveau timp. Acum publicau în fiecare zi pozele unei vedete care, oricum, era bine făcută, dar nu chiar cine știe ce. Avea și un nume lung ca o garnitură de tren. Lo-lo-bri-gi-da... Gaetana s-a dus la cinema s-o vadă. S-a înfuriat. Unica grijă a celor ce-au făcut filmul era să-i arate mereu și mereu rotunjimile.

---

[1] Eros — zeul amorului la grecii antici. (n. r.).

Mama îi scria scrisoare după scrisoare. Bunicul se afla pe patul de moarte. Cum? Fata asta nu mai are suflet? Atît de nemiloasă, și noi să n-o știm?...

Nu, nu era nemiloasă. S-a dus la poștă. *„Vin!"*

— Bine, dar cum îmi voi petrece timpul? o întrebă deznădăjduită pe mătușă-sa.

Mătușa se gîndi puțin și se duse să ia cheia de la bibliotecă. Era plină de literatura epocii sale: Verga, Deledda, Leopardi, Foscolo... și mai departe Balzac, Lamartine, Hugo, Turgheniev, Dostoievski, Gorki, Tolstoi! Îi umplu un geamantan mare.

— Uite cum ai să-ți petreci timpul!

— Ce să fac cu toate astea? întrebă Gaetana, încruntată. Eu vreau să plec. Să fiu mai presus de fițele astea care dau din coadă!

— Atunci, cultivă-te!

— Școala am absolvit-o!

— Școala da, dar carte de-acum încolo înveți!

De jos se auzi claxonul unchiului. Se sărutară îmbrățișîndu-se strîns. Peste puțin timp părul ei flutura din mașină, ca niște drapele neastîmpărate. Într-un tîrziu începu să cînte. Trecătorii se opreau înmărmuriți.

— *Dio mio* [1]!... exclamă un țăran ce mergea pe lîngă vita lui. Fata asta are în gîtlej un aparat de radio.

Și așa ajunseră în sat. Mama o îmbrățișă, ca și cum ar fi fost adusă ucisă. Bunicul se agăță de părul ei și nu-și putea recăpăta respirația, ca să-i ureze bun sosit. Sora cea mică țopăia într-un picior de parcă ar fi sărit coarda.

— Nu, n-am să mai plec de aci! îi spuse mai-că-si, udînd și a două batistă de lacrimi.

— Nu! mai spuse și seara, cînd mama o învelea cu cerșafuri ce miroseau a curățenie și a duioșie.

---

[1] Dumnezeule! (în limba italiană în text). (n. r.).

— Nu! Niciodată! a mai spus dimineața, aruncînd cît colo pantofii ei de orășancă și bălăcindu-se cu picioarele goale prin pîrîiașe.

Seara, bunicul a cîntat iarăși. Nu mai avea nici un dinte în gură, dar nu s-a dat bătut. Primavera lui era lîngă el și îi dădea puteri. Seara, în pat, nepoata i-a gîdilat tălpile, iar a doua zi bunicul a declarat că de ani de zile n-a mai dormit atît de bine.

Într-o zi cu burniță îi veni în minte să deschidă geamantanul cu cărți. Luă la nimereală o carte. Citi titlul: „GRAZIELLA" de Alphonse LAMARTINE. Autorul era francez, dar fata din carte, după nume, era italiancă. Frunzări volumul. Și deodată înlemni. Undeva își văzu numele. Închise ochii, apoi citi încă o dată, ca nu cumva să fi greșit. Nu, nu era nici o greșeală. În carte sta scris negru pe alb: Gaetana. Se duse în bucătărie, bău apă, apoi așeză pe pervazul ferestrei o perniță și se puse pe citit.

Seara îl întrebă pe bunic dacă nu cumva a cunoscut pe unul Alphonse, un domn care a scris o carte întreagă despre una Graziella, nepoata unui pescar bătrîn.

— Cine? întrebă bunicul. Ce tot îndrugi tu acolo? Ce, credeai că te-am așteptat pe tine, ca să-mi spui cine-i Simion Alfonso Pasquale.

— Nu-l cheamă Pasquale, bunicule, ci Lamartine.

— Nu te grăbi! Toți oamenii mari au mai multe nume. Am cunoscut pe unul care cunoștea toată înțelepciunea lumii — *antica e nuova*[1]. Pune-i în față toate catastifele tale, el ți le va descurca pe toate. Signor Alberto Attilio Cavaliere di Porto Laguna.

— Și...

— Cum „și"? Ți-am spus...

— Dar eu îți vorbesc despre signor Alfonso Lamartino.

---

[1] Veche și nouă (în limba italiană în text). (n. r.).

— În ordine! E cel pe care l-am cunoscut. Alfonso Pasquale Lamartino il Vecchio.

— Deci?

— Într-o noapte, Primavera mia, acest signor Alfonso... tiii, sînt ani de atunci, mai mulți decît firele de păr din capul meu. Și într-o noapte, cum îți spuneam, nu se lipea somnul de el și atunci s-a așezat lîngă mine și mi-a spus: „Sînt în lume niște copile din marmură, și niște flăcăi frămîntați de dragoste au plîns lacrimi atît de fierbinți peste marmura lor, încît aceste copile au înviat", iar acum, Primavera mia, găsesc că lumea e prea mică... Ele încolțesc într-o familie, dar nu le încape lumea... Uite, așa era și fata asta a ta, signorina Graziella.

— Eh... — făcu mama — te-ai ramolit și nu mai știi ce vorbești.

— Bine, Isabella, nu mai știu. Liniștește-te acum! E vremea să ne culcăm. Noapte bună! *Buona notte*, Primavera! Mîine am să-ți spun ce-a mai urmat cu fata asta a ta, Graziella... Frumoasă fată!... Ai să vezi mai departe ce s-a întîmplat cu ea. Noapte bună!

CAPITOLUL XXV

În primăvara următoare, ceea ce dospea în pieptul ei era atît de năvalnic, încît credea că va irumpe în mii de bucăți. N-o mai satisfăceau nici grădinile, nici marea, nici cărțile. Bunicul murise la începutul iernii. Nu mai avea pe nimeni care să-i spună Primavera și să-i vorbească despre acele copile care fuseseră trezite

la viață și nu le mai încăpea lumea. Îi scrise unchiului două scrisori, una după alta. Acesta o invită la el, trimițîndu-i și bani de drum. Astfel, într-o dimineață, înainte de a începe căldurile, își luă rămas bun de la sătucul ei. Pînă în ultima clipă le spuse să-i păstreze lucrurile, să nu-i desfacă divanul... Mama răspundea mecanic „da... da", cu toate că nu credea în nimic. Îi ură drum bun, fără nici o lacrimă. Era încredințată că n-o s-o mai vadă în căsuța lor. Biata femeie rămase acolo, lîngă gard, cu ochii uscați, pînă ce Gaetana dispăru. Apoi ridică fetița pe care o ținea în poală și o trînti de pămînt.

— Dacă ești și tu o copilă de marmură, atunci mai bine fă-te bucățele decît să te pierzi pe drumuri. Fetița începu să plîngă sfîșietor. Mama o luă în brațe și, strîngînd-o cu desperare la piept, începu să plîngă: Nu... tu n-ai să pleci... Pe tine n-am să te las să pleci!

Gaetana era departe. În zare, în umbrele amurgului, se desena vag orașul. Coborî și merse puțin pe jos cu geamantanul în mînă. Trecătorii se uitau la ea tulburați, căzînd apoi într-o adîncă melancolie.

— Da, satul nu ți se mai potrivește — spuse unchiul la masă. Și orașul e prea mic pentru tine și să mă ia dracu' dacă găsesc ceva care să-ți fie pe potrivă!

— Nu-i băga gărgăuni în cap! se răsti mătușa. Ea tot o să facă ce vrea, dar de ce pentru asta să vorbești urît despre orașul nostru?

— Am zis eu așa ceva?... Spune și tu, Primavera!

Gaetana îi îmbrățișă pe amîndoi. Și petrecură seara în deplină armonie și bucurie.

Dimineața se duse cu unchiul prin magazine. La întoarcere aduse niște reviste. După-masă plecă la cinematograf. Întrucît mai era puțin pînă să se termine filmul, s-a dus în fumoar să aștepte.

— Cum o cheamă pe vedeta filmului? întrebă un domn pe un altul de lîngă el, îmbrăcat într-un costum negru.

— E o italiancă, dar care mai degrabă pare grecoaică și are un nume franțuzesc: Yvonne Chamson.

— Și e frumoasă?

— Nici de cinci parale. Dar ca femeie face cît toate celelalte la un loc.

— Am priceput. Ești îndrăgostit de ea. Și cum joacă?

— Nu joacă, de ce să joace? Umblă ca o femeie, vorbește ca o femeie, oftează ca o femeie... E de ajuns!

Gaetana n-a auzit mai departe. Zgomotul pe care-l făcea publicul ieșind din sală a acoperit restul. Fata s-a ridicat de pe canapea. Cum ieșea din fumoar, aruncă o privire în spate. Cei doi domni se uitau după ea plini de admirație. Peste puțin începu programul. Intîi reclamele. Dar deodată reclamele încetară și începu să ruleze un anunț ciudat, care glăsuia astfel:

„Atențiune! Atențiune! Către toate fetele frumoase din lume. Atențiune! Institutul internațional de cinematografie, în colaborare cu fabrica de costume de baie CATALINA, invită toate fetele frumoase din lume la un concurs internațional de frumusețe. Reginele frumuseții vor participa la parada Punții de Aur de la Long Beech, unde va fi aleasă regina lumii. Prima învingătoare va fi proclamată „Miss Univers" și va fi angajată pe loc ca protagonistă de către cea mai mare societate de filme, iar celelalte vor semna contracte de colaborare cu cele mai mari studiouri internaționale. Glorie! Strălucire! Bogăție! Pentru informații suplimentare telefonați la 93-3-666. Atențiune! Atențiune! Repetăm!"

Gaetana n-a mai stat la film. A ieșit. Numărul de telefon 93-3-666! Regina frumuseții! Glorie! Tri-

umfuri !... Mergea pe bulevardul larg. „Glorie !... Triumfuri !..." Intră într-un bar să ia ceva. Toți întoarseră capul, rămînînd cu paharul în mînă.

— Limonada dumneavoastră, signorina ! spuse chelnerul (dar cînd se uită, constată că în mînă nu ținea nimic).

Ieși ca fugărită, lăsînd limonada neatinsă. Sigur, se schimbase mult de la ultima ei călătorie. Și atunci se uitau bărbații după ea, dar nu chiar așa. De la bar se duse de-a dreptul la o cabină telefonică. Numărul 93-3-666. De la celălalt capăt al firului se auzi o voce modestă și blîndă, ca și cum ar fi vorbit o educatoare. Cum... desigur... signorina poate veni chiar acum.

Din cabină sări într-un taxi. Totul se petrecu ca într-o stare de somnambulism.

Intîi au fotografiat-o în picioare. Apoi numai bust. Pe urmă doamna a rugat-o cu mare discreție, aproape roșind, să treacă alături, ca să-i probeze un costum de baie „Catalina". Aparatul a găsit-o și acolo și i-a mai făcut o poză. Peste puțin a ieșit de parcă ar fi fost scoasă dintr-o cabină de gazare.

— Treceți într-una din zilele următoare, să vedeți probele — îi spuse doamna, conducînd-o pînă la scară.

Ieși în stradă ca și cum ar fi coborît din ceruri. Toate se petrecuseră cu o iuțeală de parcă s-ar fi întîmplat în vis.

Acasă își luă capul în mîini, încercînd să priceapă, să creadă... Apoi se ghemui pe divan. La masă uită să mănînce : aveau orez cu pui „à la milanez", mîncarea ei preferată. Nici măcar o dată n-a dus furculița la gură. Mătușa se sperie.

— Primavera... ce-i cu tine ? Nu cumva ești bolnavă ?

— Oh, nu...

— De ce nu mănînci ?

— Mă simt foarte bine.

— Atunci de ce nu mănînci ? Eşti oare bucuroasă de ceva ?

— Nu ştiu... Mi-e bine !

Mătuşa n-a mai insistat. Se obişnuise cu ciudăţeniile ei. Învăţase să-i respecte tăcerile şi să nu stăruiască a-i ghici gîndurile.

După trei zile, Gaetana se prezentă la birourile concursului. Doamna se bucură nespus de mult văzînd-o.

— Vă aştept din prima zi ! Domnul director mi-a comunicat să vă introduc la dumnealui îndată ce veţi sosi. O clipă !

Nici nu trecu o clipă, şi Gaetana se găsea în faţa directorului, care se ridică în picioare la intrarea ei şi îi prezentă un domn gras şi păros, ai cărui ochi se plimbau foarte indecent pe tot trupul ei.

— Trebuie să vă consideraţi fericită încă de pe acum, domnişoară — îi spuse directorul. Aţi atras atenţia domnului Altago, care este ochiul cel mai experimentat în ceea ce priveşte problemele frumuseţii.

— Îi mulţumesc domnului Altago... — spuse Gaetana.

— Eu vă mulţumesc, signorina... — rosti domnul cel gras. Şi vă mulţumesc de asemenea ochii mei, cărora le-aţi oferit o astfel de încîntare.

— Gloria vă surîde, signorina Ribaldi — adăugă directorul. Da, vă surîde prin cele ce v-a spus prin viu grai gura domnului Altago.

Gaetana privi această gură a fericirii sale. Era un adevărat bot de cîine, din care picura o lascivitate bestială. Un fior o străbătu din creştet pînă-n tălpi.

— Aşadar, signorina, asta a fost tot — mai zise directorul. Instalarea dumneavoastră pe tronul frumoasei „Miss Univers" s-a decis. Coroana se află

în mîna domnului Altago. Orașul nostru v-a preferat. Acum vă așteaptă Roma... Și pe urmă... drum bun, cu culorile Italiei spre Long Beech! Nu vă miraţi atît! Signor Altago este de părere, și nu am nici un motiv să nu mă alătur și eu, că niciodată în istoria concursurilor internaționale de frumusețe nu s-a prezentat o asemenea stea. Aveți telefon? Să-l notăm. Pregătiți-vă, pînă una alta, pentru călătorie. Felicitările noastre cele mai călduroase!

Gaetana coborî în stradă. La primul colț se opri să-și șteargă mîna. O simțea încă lipicioasă de grăsimea mîinii lui signor Altago. Nu era fericită. O urmărea o idee fixă. Că ceva în toată povestea asta nu era prea curat. Cînd se gîndi mai bine, îi veni în minte că, în timp ce o fotografiau alaltăieri, de undeva o pîndea invizibil ochiul deșănțat al lui Altago. O mică fisură se deschidea în fericirea ei, o fisură care era gata să devină genună. Dar închise ochii să nu mai vadă. Spre dimineață începu să șoväie, dar sună telefonul. Era prea tîrziu. O anunțau să se pregătească. Mîine, cu primul avion, va pleca la Roma. Mătușa începu să tremure. Unchiul strigă *ura!* Ziarele care sosiră cu poșta de seară erau pline de fotografiile ei. Roata norocului se învîrtea prea repede și n-o mai lăsa să gîndească.

Cinci zile mai tîrziu, într-o mare de lumini aurii, i se punea coroana. Noaptea tîrziu, după mirajul nebun, signor Altago o sui într-o mașină și, în loc s-o ducă la hotelul ei, o conduse într-o casă depărtată și izolată. Acolo Gaetana fu nevoită toată noaptea să dea o luptă supraomenească, cu dinții, cu ungiile, cu orice, ca să se salveze de bestia odioasă ce o sufoca cu îmbrățișările ei.

Trei zile mai tîrziu trebuia să plece spre Long Beech... Dar ziarele erau pline cu pozele unei alte candidate care reușise „fără loc". „Anumite piedici tehnice — scriau ziarele — au zădărnicit plecarea reginei. Dar și cea de-a doua regină era tot atît de

frumoasă, dacă nu și mai frumoasă, după cum susțineau unii, iar după părerea comisiei, cea de a doua cîștigătoare a concursului reprezenta mai temeinic tipul frumuseții mediteraneene, atît din punct de vedere al plasticității și liniei generale, cît și în ce privește nuanța epidermei și a părului... Astfel, cea de-a doua candidată fu considerată mai potrivită pentru a reprezenta Italia la concursul frumuseții clasice.

Gaetana alergă înnebunită la birourile juriului, dar i-au închis ușa în nas. Se duse la redacția ziarelor. În zadar.

— Presa, domnișoară — i s-a răspuns flegmatic — e făcută să redea sentimentele opiniei publice, și nu să le răstălmăcească. Bună ziua!

Ar fi vrut să plîngă în hohote. Era sigură că, dacă s-ar duce în America, și-ar cîștiga dreptatea. Avea în mîini toate documentele. Mai era timp. Concursul avea loc peste o lună. Dar cum să plece? Bani n-avea. Și chiar de-ar fi avut, aeroporturile erau închise pentru ea. Tot așa și porturile. Chibzui în fel și chip. Umbla pe străzi și mintea îi lucra febril. Odată s-a trezit în mahalalele Romei. Într-un colț, un bătrînel stătea într-o mașină veche, mînca semințe și scuipa cojile prin parbrizul deschis. Din cînd în cînd băga cîte o sămînță și printre gratiile unei colivii atîrnate de tavanul mașinii, unde un scatiu supărat își povestea chinurile vieții sale.

— Hai, fetițo, vino să te duc unde poftești și nu-mi da nici un ban. Înseamnă că mă paște ghinionul dacă m-apucă prînzul fără să învîrtesc niței roțile astea! Dacă vrei, mă mulțumesc și cu un pumn de semințe. Un pumn de semințe și o smochină pentru „Giuliana", care s-a scîrbit și ea de viața asta.

Gaetana se sprijini de mașină. Niște indivizi suspecți îi dădeau tîrcoale. Se rugă de bătrîn cu ochii ei mari. Dacă ar putea s-o ducă la Civita Vecchia!

Bătrînul se scărpină îndelung la ceafă:

— Mă cheamă Peppo!

— Așadar, *zio* [1] Peppo?

— Nu scoate o vorbă! Urcă-te în căruța mea și restul îmi spui pe drum! Bătrînul coborî să învîrtească manivela. Mașina se zgudui, gata să-și iasă din încheieturi. Nu-ți fie teamă — îi zise el fetei. Și dinții se mișcă în gură, și tot nu se sfărîmă. Gata!

Indivizii se apropiară.

— Unde o duci pe signorina? întrebară ei, prefăcîndu-se indiferenți.

— Ne ducem să ne cununăm — răspunse bătrînul și porni cu viteză.

Peppo făcu niște manevre viclene prin străzi întortocheate și intră apoi în șoseaua largă Roma-Civita Vecchia. Gaetana îi povesti totul... Într-o jumătate de oră se împrieteniseră.

— Ce zici despre toate astea, *zio* Peppo? îl întrebă Gaetana după ce sfîrși.

— Lasă-mă acum... că am semințe în gură!...

Ochii îi scăpărau din pricina gîndurilor vertiginoase ce i se rostogoleau în cap. Într-un tîrziu, scuipă cojile și înjură.

— Cum ai spus că-ți zicea bunicul?

— Primavera.

— Atunci, Primavera, lasă totul în seama unchiului Peppo. Vezi colo în port ceva ce scoate fum de parcă ar arde? Ei bine, află că nu-i vreun incendiu. E un vapor bătrîn ca și mine, care fumează încălzindu-și oasele. Aseară am fost acolo și am băut cu vechiul meu prieten Silvio Silvero, îl știi?

— Nu, de unde să-l știu?

— Păcat! Dar nu-i nimic. Ai să-l cunoști. E un bătrîn lup de mare cu suflet mai curat ca argintul.

---

[1] Unchi (în limba italiană în text). (n. r.).

— Da, dar cum poate moșul acela să mă ajute pe mine?

— O să-ți facă un cuibușor la catarg și o să te ducă în America. Ssst! Acum astupă-ți gura... Să nu afle pălăria mea, că sîntem pierduți!

— Da... dar... o să vrea? întrebă Gaetana, fără speranță.

— Ian ascultă aici! Nu mi-am făcut eu, Peppo, renume, ca să-ți permit ție, un purice de om, să-mi înjuri prietenul!

— Iartă-mă, *zio* Peppo...

— „Iartă-mă, *zio Peppo*"! dar vorbulița ai zvîrlit-o. Tare aș vrea să fiu acolo, în America... și de nu te-or accepta ca cea mai *„bellissima signorina del mondo* [1], să-mi zici mie cuțu. Ah, Primavera... întreabă-mă pe mine, pe Peppo Cortanci din Bologna, să-ți spună el ce este frumusețea. Toți din Bologna și jumătate din Milano și mulți din Napoli își mai amintesc de logodnica mea, de frumoasa Ferronia Mescatti. Au trecut patruzeci de ani și ei așteaptă mereu să vadă una mai frumoasă ca ea... Și nu se-arată de nicăieri.

— Dar dacă cei mai mulți au murit, *zio* Peppo!

— Chiar dacă au murit, ei tot își aduc aminte... Doar atîta îți spun: să vină la mine, să le spun ce-i aia adevărata frumusețe... De-aia îți și pun coroana pe cap... eu, același Giuseppe Cortanci, născut la Bologna, cunoscut sub diminutivul de „Peppo". Ai zis ceva?

— Nu, da'...

— Ce mai e?

— O să am timp?

— Cînd trebuie să fii acolo?

— La sfîrșitul lunii!

---

[1] Cea mai frumoasă domnișoară din lume (în limba italiană în text). (n. t.).

— S-a făcut. Nu zic... vaporul e cam bătrîior, dar or să-l hrănească mai mult și-o să ajungă la vreme. Te-ai liniștit acum?

— M-am liniștit!

— Lasă-mă să mai sparg cîteva semințe, că mi-e gura goală și vreau să scuip.

CAPITOLUL XXVI

Vînturile șuieră ca niște șerpi și fac să se zbată catargele lui „Cavalcado". Mașinile lucrează cu o încăpățînare bătrînească. Vasul se cutremură din toate încheieturile de parcă ar avea friguri... Atît de tare se zgîlțîie, încît șeful de echipaj, mergînd de colo-colo pe coverță, pare că bate step. E un grec tînăr, de vreo treizeci de ani, potrivit de statură, purtînd un costum de culoare închisă, cu gulerul ridicat pînă la bărbie. Fredonează distrat un cîntec din patria lui, ca să ajute timpului să treacă mai iute. Din cînd în cînd se oprește și, aplecat peste balustrada punții, privește marea cu multă prietenie, ca pe o carte citită și răscitită. E zgîrcit la vorbă și o cută i se sapă pe frunte. Prezența lui inspiră respect. Așa tăcut cum e, marinarii îl iubesc pe șeful lor de echipaj. Patria lui se află în Mediterana, un ținut plin de soare, dar și de cruci de lemn. Străbătînd puntea de la un capăt la altul, el își amintește de patrie, ca emigrantul de mama sa, ca îndrăgostitul de iubită.

Azi, ziua a fost caldă, înăbușitoare, cu pîclă joasă. Așa că, odată soarele dispărut dincolo de munți,

toată lumea iese din ascunzătoare, să respire un pic de aer răcoros. Șeful de echipaj schimbă cu toți un „bună seara" prietenos.

— *Buona sera,* căpitan Miltos!

— *Buona sera! Buona sera...*

Și se îndreptă spre pilotina prorei, unde auzi ceva scîrțiind. Puse urechea și ascultă... Se liniști. Se duse apoi și se așeză pe un colac de odgon, ca să-și fumeze liniștit pipa. Acolo îl găsi noaptea... iar pipa-i se lumina și se stingea ca un far în largul mării.

Peste puțin, răcoarea dispăru, din nou zăpușeala învălui vasul, de ai fi zis că coverta a fost spălată cu apă clocotită. Semnele astea prevesteau ploaie. Ploaia de primăvară pe care o așteaptă totdeauna cei de pe uscat sau de pe mare. Desigur că e mai frumoasă pe uscat, dar și pe mare își are farmecul ei. Clopotul a sunat. Miltos își stinge pipa și coboară în sala de mese. Pînă să fie servit, schimbă cîteva vorbe cu marinarii. Marea cu misterele ei tainice îi apropie pe oameni. Doar moș Silvio, de cîteva zile, stă dus pe gînduri și nu scoate o vorbă. Îl apasă ceva, ceva greu, de nesuportat, dar nu spune nimănui nimic. Grijă amestecată cu mîhnire și căință. Mănîncă fără poftă, uitînd uneori chiar să înghită.

— Vine ploaia, moș Silvio? îl întreabă un marinar.

— Vine.

Atunci un lungan cu flanela cîrpită se repede:

— Vine!... Vine!... de unde știi? Ai contract cu Dumnezeu?

— Norii sînt jos... — zice Silvio.

— Și la seș coboară norii, dar nu plouă întotdeauna.

— Nu spun că plouă totdeauna, ci azi!

Vlăjganul cu flanela cîrpită se scarpină, ca să cîștige timp.

— Bătrînul Cavalcado fuge cu opt mile la oră... Deci cum să nu ocolească norul? Ei, ce zici, îl ocolește?

— O să-l ocolească...

— Păi atunci de ce spui că „vine"? Îndrugi palavre!

— N-o să vină nici dracu'!

— Atunci închide pliscu'!

Un alt matelot nu se mulțumește cu atît:

— Bine, voi v-ați înțeles că nu plouă și v-ați liniștit... Pe mine nu m-ați lămurit cu asta. Căpitan Miltos, ia zi-ne, ce-o să fie?

Șeful de echipaj luă o felie de pîine.

— Barometrul e sus — spuse el. Cine e curios, să dea o fugă și să se uite la el. Vremea la mare e smintită. Uneori norul stă pe loc și-l depășești... Alteori îți vine din față și iar îl depășești... adică trece peste tine... Dar sînt și cazuri cînd vine după tine. Și-atunci nu scapi de el, orice-ai face.

— Te moaie, zi-o pe șleau! Va să zică lucrurile stau așa cum vă spuneam eu! se amestecă marinarul cu flanela cîrpită.

— Spunea-i pe dracu' — îi aruncă celălalt matelot.

— Lăsați vorba! interveni Miltos.

Tăcură toți. Peste puțin isprăvirăcina. Primul se ridică Miltos.

— Cine e în cartul de la douăsprezece la patru? întrebă el, plecîndu-se la ușă și dînd să iasă.

— Eu... — răspunse moș Silvio.

— Să te culci!

Bătrînul se tulbură.

— Mi-e capul greu și aș vrea să mă bată puțin vîntul — continuă Miltos. Du-te și te culcă. Îți completezi cartul mîine. Te-ai supărat, tăticule?

Bătrînelul mestecă niște vorbe rele și se cuibări în ungherul lui.

— Am cerut chiar eu — zise — fiindcă nu pot dormi... Da'... *va bene*... fie și-așa... Atunci *buona notte!*

Vru să mai adauge ceva, să-l roage, fără desigur să-i explice *de ce*, dar se stăpîni. Acest grec, co-

pilului lui, avea uneori niște idei fixe, și el, Silvio, nu voia să-l contrazică. Știa și ofurile lui ascunse, căci doar se pricepea la de-alde astea. Așa că... *Buona notte!* Atît.

Se ghemui pe marginea băncii; n-avea poftă nici măcar să-și aprindă o țigară. Era vechi în meserie moș Silvio. Cea mai veche stafie a vasului. Îi spuneau *docher* ca o consolare, dar el rămăsese toată viața doar un simplu marinar de covertă.

Șeful de echipaj se duse la culcare, lăsînd vorbă să fie trezit la douăsprezece. Peste puțin și ceilalți căscau zdravăn, întinzîndu-și brațele; plecară cu toții la culcare. Doar moș Silvio rămase singur, cugetînd și zvîrlindu-și cu înghițituri mici mîhnirea.

La douăsprezece, marinarul de cart veni și-l trezi pe șeful de echipaj.

— Ce-i? întrebă Miltos, sărind în sus.

— Cartul — zise celălalt. Fix douăsprezece!

— Du-te la hamacul tău! Îmi pun mantaua și urc.

— O să plouă — adăugă marinarul. A și început. Dinspre est!

— Bine!

Alesese această oră de singurătate, ca să rămînă numai el cu noaptea. Trecuse mult timp de cînd nu primise nici o scrisoare de la mama. Poate că murise și nu voiau să-i spună. Ziarele cumpărate în port vorbeau iarăși de război. Dracu să-i ia de vîrcolaci! Nici n-a dispărut încă mirosul ultimului război, și se pregătește altul! Cîți dintr-ai lui nu au pierit în blestematul ăla de război! Tata, o soră umflată de avitaminoză în timpul foametei, un frate căzut în războiul împotriva Italiei fasciste și altul pe cel al Rezistenței naționale... Colacul odgonului pe care se culcase îi intrase în spate. Se sculă în capul oaselor. Simți pe obraz prima picătură de ploaie. Nu se dezmetici bine, și porniră altele. Coborî de pe colac și își îmbrăcă mantaua. Ploaia

se înteţise şi răpăia ca apucată. Duruia pe chipiul lui de muşama ca pe o tobă şi îi biciuia cizmele ca o cravaşă. Puţin mai tîrziu începu să sufle şi vîntul. Parîmele behăiau ca oile părăsite în furtună. Deodată, în toiul vijeliei, i se păru că aude un behăit ce nu semăna cu al vîntului. Ce să fie? Îşi scoase gluga şi ciuli urechile. Behăitul venea de la arborele catarg al prorei. Se apropie de el, îl cuprinse cu braţele şi îşi lipi urechea de lemn. Atunci pricepu. Se întîmplă adesea. Pe mările îndepărtate sînt unele păsări care caută adăpost în coşul catargului pînă trece furtuna. Dar se întîmplă uneori ca aripile să li se încurce în frînghii, şi atunci plîng ca oile, noaptea întreagă. Desigur că aşa ceva se întîmplase şi acum. Îşi aduse aminte că în golful Biscaia o pasăre ca asta îl lovise peste faţă şi puţin a lipsit să nu rămînă orb. Dar, oricum, era o fiinţă vie şi trebuia să se suie şi s-o elibereze. Pentru el era o joacă să se urce pe catarg. Prinse deci cu amîndouă mîinile scara de frînghie şi în două minute se şi afla sus. Ce-i drept, găsi el acolo o pasăre, dar pentru prima oară îi fu dat să vadă asemenea soi. Ghemuit în coş, descoperi un pui de marinar plouat care îşi ascundea faţa şi tremura ca frunza.

— Ei, tu, *fanciullo*[1]*!* strigă Miltos. Cum de-ai ajuns aici?

Plînsul din coş deveni mai puternic.

— Ieşi iute afară şi spune-mi ce cauţi aici? Altfel te-arunc la rechini!

— Nu caut nimic... — spuse miorlăit puiul.

— Nimic? Dacă se află aici sus o mutră ca a ta, amice, pesemne că umblă după ceva!

— Nu... — fu răspunsul şi glasul tremura. Nici ca să fur, nici pentru altceva nu sînt aici... şi nu vreau răul nimănui.

— Atunci poate vrei răul tău?

---

[1] Copile! (în limba italiană în text). (n. r.).

— Da... Asta-i!

Miltos nu știu ce să mai răspundă.

— Ești un pui de hoț ciudat... și ți-e frig, *povero*[1]... Taci! Ține, acoperă-te cu asta — și își scoase mantaua.

Dar marinărașul nu se arătă mulțumit.

— Ce-i? se supără Miltos. Nu-ți place așa?

— Ba da... dar acum te plouă pe dumneata, căpitane.

— Da?! Văd că ai și suflet milos. Te pomenești că ți-e și foame, nu?

— Da... și mi-e și sete...

— ...și frig. Șeful de echipaj tăcu o clipă apoi urmă: Ia spune-mi, cine te-a ascuns aci?

— Omoară-mă, dar nu-l pîrăsc!

— Așa? Bine. Atunci am să te las aici să mori.

— Fie! Nu-i nimic — răspunse tînărul. Nu pot să-ți spun!

— Nu? Atunci am să te scap de aici vrînd-nevrînd. Scoală-te!

— Nu! Nu!

— Ți-e teamă să nu cazi?

— Nu.

— Cum de nu ți-e frică?

— Văd că ești un căpitan voinic.

— Atunci de ce nu vrei?

— Nu vreau... Mi-e teamă de... sînt mai mulți marinari și-or să mă vadă.

Miltos era nedumerit.

— Bine — spuse el în cele din urmă. Am să caut să nu te vadă... Vino!

— Nu... — făcu iarăși marinărașul, nehotărît.

— Da' de ce?

— Nu vreau... nu vreau să mă vezi nici dumneata, căpitane... — răspunse cu jumătate de glas.

---

[1] Sărmane! (în limba italiană în text). (n. t.).

— Nici eu?! Dracu' să mă ia dacă nu ești vreo stafie de marinar! Să nu te văd?!... Dar cum naiba să te salvez?!

— Să nu mă salvezi!

— Asta-i bună! Așa zici tu? Ei, nu, împielițatule. Aici ești pe vapor și eu comand. Vrei, nu vrei, am să te salvez!

— Nu! Nu vreau!

Șeful de echipaj rămase o clipă uimit (ce copil ciudat!). Pînă la urmă lăsă la o parte orice șovăială și îl luă de subsuori. Marinărașul începu să dea din picioare.

— Ia ascultă! strigă Miltos. N-ai să mă înveți tu, o gîză, care-i datoria unui marinar. Sus! și îi arse două la fund. Răutăciosule! Am să fac ce cred eu de cuviință și nu mă tem nici de tunurile din Gibraltar! Tot mai dai din picioare? Ei, uite, ține încă vreo cîteva, ca să te potolești!

Îl înveli în manta și-l aruncă peste umăr.

— Nu, căpitane! miorlăi el ca o pisică. Mai bine omoară-mă... mai bine... Nu jos... *Per favore!*...

— Ține-ți gura! Am să te omor cu mîncare și băutură.

— Atunci ascunde-mă... Doar asta îți cer... Dacă nu mă omori, ascunde-mă... doar atît!

— Știu eu ce-ți trebuie... încă vreo cîteva la fund! Așteaptă tu, să ne vedem noi pe covertă, să-mi eliberez mîna!

Coborî zvelt pe covertă și se grăbi să se ducă în cabina lui. Intră și aruncă pachetul pe pat. Închise pe dinăuntru cu cheia, aprinse lumina și-i ceru să iasă din înveliș.

— Hai, ieși din carapace... Împielițatule!

Sub manta nu mișca nimic.

— Ai să ieși cu binele sau...

Nici o mișcare.

— Ei, atunci, uite...

Trase impermeabilul cu forța. Dar numaidecît își duse mîinile la ochi, retrăgîndu-se spre ușă.

— Signorina... — spuse el roșind și vrînd să deschidă ușa.

— Nu!... Nu!... îl rugă ea, cu niște priviri care îl năuciră.

— Da... dar nu se poate să... rămîn cu dumneavoastră... — îngăimă Miltos, dînd să-și astîmpere un cîrlionț.

— Prea bine... Atunci, predați-mă!

— Nu... Asta n-o fac... Am să caut să vă adăpostesc cît se poate mai bine.

— Atunci de ce plecați?

— Dar... mi se pare că așa trebuie... — rosti el, cu glas șovăitor.

— Nu cumva, căpitane, acolo, sus, ați făcut adineauri... ceea ce trebuie? spuse ea cu parapon, mîngîindu-și partea care încă o mai durea.

— Signorina... nu-mi puteam închipui... — se bîlbîi el. Cum să-mi treacă prin minte că...

— Fie, eu nu vă port pică... Uite, mi-a și trecut.

— Da, dar tremurați toată. Sînteți udă leoarcă și vă e foame. Fac rost numaidecît de tot ce trebuie. Aveți cu ce vă schimba? Unde v-ați pus hainele uscate?

— Nu mai sînt uscate.

— Le vom usca. Unde sînt?

— Acolo sus... în cer...

— Mă duc îndată să vi le-aduc.

Își luă pelerina de cauciuc și plecă, încuind ușa după el.

Gaetana lăsă să-i scape un oftat adînc. Apoi îmbrățișă cu privirea cabina caldă și primitoare. O rînduială ca de față domnea pretutindeni. Într-un vas, cîteva flori își dădeau sufletul. Se apropie de un scrin mic. În rame de culoare închisă văzu fotografiile unor băieți. La mijloc, poza unei femei în vîrstă și lîngă ea o alta, a unei fete foarte frumoase. Apoi, într-un colț, descoperi fotografia căpitanului. Era el, doar că-i lipsea cuta dintre sprîncene pe care

i-o observase adineauri. Toți din poze zîmbeau cu zîmbetul lui.

Se auzi cheia răsucindu-se grăbit. Intră el cu valiza și vru să plece numaidecît.

— Căpitane — îi spuse ea, cu ochi blînzi — cine sînteți ?... Ce sînteți ?

— Nimic... un grec.

— Grecia !

— Da, știți ?

— Cum să nu, foarte bine !... *Bella antica Grecia*[1] !

— Nu antică.

— Oh, nu se poate altfel... A n t i c ă. Cunosc. Temistocle, Atena, Euterpe, Ippolito... Vă cheamă Ippolito ?

— Nu. Miltiade.

— Miltiade ? Cunosc. *Amiraglio* [2] ?

— Nu, deocamdată șef de echipaj.

— Nu-i nimic. Ba chiar e mai bine. Dacă ați fi fost amiral, v-ar fi furat somnul în cabină și nu l-ați fi auzit pe sărmanul marinar. Unde plecați ?

— Schimbați-vă hainele și făceți-mi un semn cu lumina... Poftiți, beți acest *chianti*. Cum veți fi gata, vă aduc de mîncare.

— Signor Miltiade...

— Poftim ?...

— Sînteți totdeauna, cu toată lumea, atît de bun ?... Totdeauna ?...

— Nu știu...

— Să vă spun eu : da, totdeauna. Acolo sus ați găsit o haimana de băiețaș și, cu toate că aveți o mînă grea... oh ! ați fost foarte, foarte bun !

— Vă mulțumesc că nu mai sînteți supărată pe mine — răspunse roșind Miltos. Acum trebuie să plec, să mă îngrijesc de mîncare.

---

[1] Frumoasa Grecie antică ! (în limba italiană în text). (n. t.).

[2] Amiral (în limba italiană în text). (n. t.)

Gaetana respiră și mai adînc și cercetă iarăși odăița. Era plină de fericire. Doar fata aceea, din poză, într-adevăr foarte frumoasă, îi stîrnea o mică tristețe de neînțeles. Nu insistă să afle pricina. De altfel, acest lucru era atît de nedeslușit, încît reuși repede să-l alunge din gîndul ei. Miltos se întoarse cu o bucată mare de cașcaval și o franzelă. O găsi pe Gaetana îmbrăcată în haine femeiești, pieptănîndu-și părul bogat și frumos. Ea se întoarse zîmbitoare... și-l făcu să rămînă cu gura căscată: niciodată nu mai întîlnise o asemenea frumusețe.

— Oh! Ce multă mîncare! ciripi ea cînd văzu franzela și cașcavalul. Vru să mănînce, dar constată că-i pierise pofta de mîncare. Rămase absentă. La un moment dat ridică privirea asupra lui: Căpitane, cine-i acolo?

— Unde?

— Fata din fotografie.

— E sora mea.

— Soră? O, ce frumoasă e! Și este „Miss Grecia"?

— Nu... — răspunse aspru Miltos. Familia mea nu participă la astfel de mascarade. Sora mea e o fată serioasă.

Gaetana se întristă. Toată bucuria ei se mistui și rămase nemișcată, cercetînd distrată peretele cabinei. Ce voia el să spună oare: „o fată serioasă"?... Adică ce? Ea, Gaetana, era o fată pierdută, una din alea?

— Dar mîncați! De ce nu mîncați?... întrebă Miltos.

Se uită iar la el... la mîini, la gesturi, la ochii lui sinceri. Nu. Nu trebuia să se amărască. Ce-a zis, a zis așa, fără intenție. Poate, dacă o va cunoaște mai bine, o să-și schimbe părerea. Era sigură de asta.

— Mănînc... — îi răspunse și se năpusti asupra mîncării. Înfulecă repede și înghiți și două pahare dintr-un vin preparat din rășină. Hmmmm!... făcea după fiecare înghițitură.

— E bun caşcavalul?

— Minunat.

— Dar vinul? Vă place?

— Minunat și el! Numai că... pare-se că dulapul unde țineți vinurile are un miros.

— Ce miros?

— Miroase a sacîz. Ce caută sacîzul în dulap? Cîntați la vioară?

— Nu!

— Nu-i nimic. Dar trebuie să dispară din dulap sacîzul, fiindcă vinul a prins miros.

Miltos rîse:

— Am înțeles... Nu-i mirosul dulapului. Sacîzul este chiar în sticlă. Așa pregătim noi, în patria mea, vinul. Din struguri la care adăugăm rășină de pin.

— O, iertați-mă!... Așa îl bea și bunicul dumneavoastră care era amiral? *Va bene.* O să mă obișnuiesc și eu. Dar acum, căpitane... capul mi-e doldora de sacîz, iar cămăruța asta e plină de mai mulți căpitani și mi-e rușine... Ai-ai! Nu știu ce să fac cu capul ăsta al meu, că-mi cade... Uite, acum nu mai văd nici un căpitan... Unde ești, căpitane? Cum de lași un marinăraș poznaș să se urce în cer?... Nu mai vreau sacîz... din pricina lui toată lumea se învîrtește... iar eu vreau să stau locului și să dorm... că mi-e somn. Cît mi-e de somn! Adio, Grecia!... Ah, *buona notte, capitano!*

Pleoapele ei cu gene mari și arcuite s-au închis. Îngerul cerului se îmbătase. Și somnul l-a furat. Miltos a ridicat-o cu băgare de seamă, ca și cum ar fi fost făcută din floricele mărunte, și a culcat-o pe pat. Apoi a ieșit afară în capul gol.

Acolo, la picioarele catargului, l-a găsit pe un bătrînel, ținîndu-și capul în mîini. Părea că plînge. Miltos l-a apucat de bărbie:

— Du-te și te odihnește, padre Silvio! Du-te și dormi liniștit. Marinărașul tău e la adăpost!

CAPITOLUL XXVII

Bătrînul „Cavalcade" duduia de parcă ar fi tușit. În cabina șefului de echipaj, Gaetana dormea visînd încîlcite visuri. Se urca pe punți de aur îmbrăcată în mantale de ploaie... Bea gaz... Se întîlnea cu greci antici purtînd coifuri — un somn cu visuri anapoda.

Spre prînz, Miltos apăru în ușă aducînd cafea și apă de la gheață. Se jucase un timp cu cheia în broască, ca să-i dea răgaz fetei să se îmbrace. Ea veni lîngă ușă și șopti: „Intrați". O găsi asudată și cu respirația întretăiată; era ca o păsărică pe care cineva o uitase în colivie, la soare. Miltos se înduioșă și de aceea zise:

— Acum... totul o să treacă.

Ingenunche dinaintea unui dulăpior scund și scoase un ventilator. Îl puse pe scrin și vîrî ștecărul în priză. Un vîntuleț proaspăt umplu cabina. Fata închise ochii, suspinînd ușor, și își despleti părul să i se joace în el vîntulețul... În acele clipe era atît de frumoasă, atît de frumoasă, încît șeful de echipaj își simți inima-i de marinar cuprinsă de un fel de leșin, ca un rău de mare. Oricît de străină îi era fata aceea, oricît de străină i-ar rămîne pînă la

sfîrșitul vieții, el va fi totdeauna profund recunoscător vieții care i-a dăruit lumina și i-a adus-o în chip atît de neașteptat în calea lui.

Scoase un pahar și-l umplu cu apă rece. Ea atinse paharul, apoi îl apucă, ținîndu-l cu toată mîna. Îl privi în ochi pe Miltos:

— Căpitane, nu mai pot îndura atîta bunătate... Nu mai pot... *Per favore... Basta!*

— De ce?

— Nu mai pot... De ce?... De ce vă purtați așa... eu... eu nu pot îndura... De ce?

El rămase fără să scoată un cuvînt și o privea. Cuta de pe frunte i se adîncise și mai mult.

— Vreau să vă vorbesc, așa cum mă pricep — spus fata roșind. Bătrînica aceasta care se uită la noi din rama ei m-a dăruit cu o mare bucurie. Bucuria de a-mi împărtăși bucuria. La început făceam asta din datorie, acum din nevoie... Poate n-am izbutit să fac să mă înțelegeți.

— Oh, ba da! Ați izbutit... Prin urmare — spuse el, ducînd un deget pînă la vîrful năsucului ei — vă bucurați...

— Da! Dar vă voi spune adevărul pînă la capăt. Niciodată n-am simțit o bucurie mai mare... ăsta-i adevărul și nu pot să nu vi-l împărtășesc. Căpitane... rosti ea, aproape îndurerată — sînteți foarte bun... atît de bun... Și aveți acolo o cută adîncă. De ce?

— Hm! Altădată ea m-a ajutat să-mi țin lacrimile, acuma, ca să-mi stăpînesc supărarea.

— Sînteți supărat pe mine... tare supărat?

Miltos rîse:

— Nu!

— Atunci, pe cine?

Miltos întîrzie cu răspunsul. Oftă:

— Nu știu... Poate pe mine însumi!

Ea plecă într-o parte capul și îl privi așa cum privesc păsările:

— Pe dumneavoastră?... Dar de ce?... Pentru ce?...

— Cine știe... Poate... poate pentru că nu sînt destul de sever cu mine.

— Oh! Și ce-ați face, căpitane, dacă ați fi d e s t u l de sever?

— În clipa asta aș fi departe... afară din cabina asta. Și ar trebui s-o fac fără zăbavă... Și-am s-o fac... *A rivederci,* signorina! Nu. Nu vreau să știu nimic despre dumneavoastră.

Se îndreptă spre ușă, galben ca ceara.

Ea se repezi cu mîinile întinse, ca să-l rețină:

— Și-o faceți de-adevărat, căpitane? Fără milă?

— Trebuie, signorina!

— Trebuie... dar așa și este?

Se întoarse închizînd repede ușa:

— Nu! Nu-i adevărat că nu vreau să aflu. Înainte de a vă răspunde la ceea ce mă întrebați, înainte de a pleca sau de a rămîne, vreau să aflu cine sînteți și unde vă duceți, și de ce călătoriți așa. Toate astea vreau să le știu. Și chiar acum.

Ea păli, dar nu deveni mai puțin frumoasă.

— Și dacă aflați totul... și veți constata că nu merită să fi făcut ceea ce ați făcut pentru mine, veți continua, căpitane, să procedați la fel?

— Da. Mereu!

— Mulțumesc. Mai voiam să întreb ceva, dar nu îndrăznesc. Voiam să vă întreb dacă vă sînt cît de cît simpatică?

Miltos se uită drept în ochii ei căprui și luminoși de sinceri:

— Da! Mult!

— Și sînteți sigur că mă veți simpatiza și după cele ce vă voi spune?

— Da! Totdeauna!

— Și mă veți stima, cît de puțin, și *după?*

— Cred că da! Adică nu cred, sînt sigur că da.

— Ah, ce om mare sînteți, căpitane!

— Nu există oameni mari sau mici, signorina. Există doar oameni întregi și jumătăți de oameni.

— Atunci dumneavoastră sînteți un om integru. Integru!

Ochii ei străluceau de admirație.

Miltos păli. Se apropie de ea, se aplecă asupră-i și, cu ochi severi, aproape întunecoși, o întrebă deodată:

— Signorina, știți ce urmări pot avea cele ce vor fi spuse de o femeie ca dumneavoastră unui bărbat ca mine?

— Da.

— Și vi le asumați?

— Da.

— Atunci să vorbim!

Gaetana își apropie obrajii de ventilator. Ardea toată. Spuse cu ochii plecați:

— E voie să întreb mai întîi ceva?

— Întrebați!

Rămase cu privirile în jos, glasul îi tremura și era toată îmbujorată:

— Știți ce e iubirea, căpitane?

— Da.

— Și...

— Continuați... de ce v-ați oprit?

— Și dragostea, căpitane... știți ce înseamnă d r a g o s t e a?

— Nu... Dumneavoastră?

— Nu, nici eu!

Rămase cu capul aproape de ventilator. El o privea ca într-o necrezută visare. Nu îndrăzni să spună nimic. Era toată o primăvară... și nu știa ce înseamnă dragostea. Ea, care era dragostea în persoană... care, dacă n-ar fi existat înaintea ei dragostea, de acum înainte trebuia să existe. Și ea nu știa ce-i dragostea?

— Mi-e sete — rosti fata, cu buzele uscate. Paharul cu apă de la gheață era lîngă ea, dar mîna nu

se întinse să-l apuce. Murmură stins: Mi-e sete...

Ce? Voia să fie servită? Atît de răsfățată era, încît nu bea decît dacă îi apropiai paharul de buze? Miltos întinse mîna și luă paharul.

— Ce este? îl întrebă. A! Apă! și părea că vede pentru prima oară apă. Apă?

— Ați spus că vă e sete!

— Am spus? Atunci probabil că mi-e sete! Mulțumesc, căpitane! Luă paharul și bău de parcă ar fi fost tare însetată. Cînd puse paharul pe măsuță, nu avea de loc aerul că-și potolise setea.

— Mai doriți?

— N... nu! Nu mi-e sete!

Și totuși nu-și potolise setea. Se depărtă de ventilator și se așeză pe divan, cu genunchii strînși și sprijinindu-și palmele pe ei.

— Aș fi dorit să nu mă fi găsit dumneavoastră pe catarg — îi spuse întristată. Aș fi vrut să rămîn acolo sus, în cer.

— Ați fi murit!

— Cine moare nu se duce în ceruri?

— De ce întrebați?

— Căci dacă se duce, ar fi fost mai bine să rămîn acolo. De acolo cerul era mai aproape!

— Regretați că m-ați lăsat să vă dau jos?

— Da... pentru că atunci nu erați trist.

— De unde știți că sînt acum?

— Nu sînteți?

— Nu. Dar ce importanță au toate astea? Dacă vă amintiți bine, am rămas aici numai fiindcă voiam să aflu ceva. Să revenim la subiectul nostru. Spuneți-mi cine sînteți și unde mergeți!

Gaetana se uită la omul hotărît de lîngă ea. Deodată văzu cum îi apare acea cută între sprîncene.

— N-am să vă spun! Mă veți alunga?

Miltos sări în picioare:

— Cum v-a trecut prin gînd așa ceva? Doamne ferește! Nu! De altfel, nimic nu se schimbă. Veți rămîne cu secretul dumneavoastră, iar eu cu

buna impresie pe care mi-ați făcut-o. Totul e în ordine.

Miltos ieși. Pe covertă îl întîlni pe moș Silvio, care scuipa cu deznădejde în mare.

— Sănătatea marinarului tău merge strașnic. Numai tu trebuie să mănînci ceva mai mult. Parcă ești un țîr. Hai, scoală-te să mergem la cambuză, să luăm o gustare și să-i ardem ceva păhărele.

— *O, non voglio... non voglio* [1] ! refuză bătrînul ca un copil încăpățînat.

Șeful de echipaj îl trase cu sila. Băură pînă ce simțiră amîndoi că pot sta bine pe picioare. Atunci porniră spre un ungher de la prora, unde nici păsările nu-i puteau zări. Bătrînul se purta ca un elev pedepsit.

— Așa ! Și-acum spune-mi totul !

Bătrînul se întunecă și mai avan.

— Nu te zoresc. Încet-încet. Zi : a cui e fata asta ?

— Fată ? !

— Da, fată, nu face pe vițelu' ! Știu tot !

— Dacă știi tot, ce vrei de la unul care nu știe nimic ? se tîngui bătrînelul.

— Nimic ? Ascultă, padre Silvio... Te iubesc ca pe tata. Nu-i așa ?

— Așa-i... Mai bine mă omora vinciul !

— Și niciodată nu ți-am făcut inimă rea. Este ?

— Este... Mai bine mă haleau rechinii...

— Atunci de ce-mi ascunzi adevărul ?

Bătrînul își mîngîie urechea :

— Ai o țigară ? Acum ascultă ! Am un prieten.. și n-am nimic altceva pe lume... nici nevastă, nici un adăpost, nici groapă în vreun cimitir, ca să zic așa. Atunci ce vrei : să-mi pierd prietenul ? Să-l tratez ca pe o zdreanță ? Se face ? Zi !

— Cine a spus așa ceva ? Firește că nu !

— Vine deci prietenul ăsta și-ți spune : „Am o căprioară mică, de pe care unii au vrut să tragă

[1] Nu vreau, nu vreau (în limba italiană în text). (n. t.).

blăniţa fir cu fir. Să mi-o duci cu barca ta în America. Fă-i un cuib pe catarg, pune-i acolo ceva de-ale gurii şi debarc-o în America. Da' ai grijă, să nu te miroasă păsările cerului, nici şobolanii din cală, nici spuma valului! Îmi dai cuvîntul tău?" „Ia-l!" îi spun. *Va bene*... Acu' este aici la mine un grec, pe care-l port în inimă, fiu şi unic sprijin... şi fiul acesta vine şi-mi zice: „Silvio, te iubesc ca pe tata, ba încă şi mai mult". Bine, asta aşa-i. „Ei, hai, spune-mi adevărul!" Acum răspunde-mi tu: ce să fac? Ce să-ţi spun?

— Nimic. Doar să-mi spui ce i-au făcut acestei Primavera de umblă hai-hui pe mare?

— Dezamăgire. Asta-i. Au amăgit-o. Ai văzut, desigur, ce frumoasă e! Ce zici? Eşti de aceeaşi părere?

Miltos oftă:

— Sînt...

— Se duce într-o zi şi le spune: „Am aflat cutare şi cutare... cea mai frumoasă cîştigă coroana. E adevărat?" „Adevărat", îi răspund. „Ei, eu o merit, aşa că daţi-mi-o!" Au văzut-o şi ei. Şi i-a ameţit. „Halal să-ţi fie, au spus. Ia-o! Numai că, spre seară, vino că vrem să ne jucăm oleacă de-a dragostea cu tine." Întinde atunci şi ea mînuţele... ai băgat de seamă ce frumoase sînt?

— Oh, isprăveşte odată!

— Am şi isprăvit. Îşi întinde mînuţele şi le arde două palme. „A, asta-mi eşti? Ei, te-ai şters pe bot de coroană! Cît despre America pe care ţi-am făgăduit-o, puneţi pofta-n cui! Te-ai ras de ea!" Şi-au trimis-o pe alta în locul ei, care, după cum înţelegi, a fost mai blîndă. Şi-aşa i s-au închis toate uşile în nas. I-au barat şi drumurile, şi porturile şi gările... Şi pe unde să se strecoare păsărica insultată, ca să ajungă în America, să-şi dobîndească coroana? De unde bani? Acu' te-ntreb pe tine, fiule: ce trebuia să facă moş Silvio? Ei? Nu-mi răspunzi?

— Și e bine ce face căprioara ta? O fată cuminte își lasă casa și umblă ca o haimana?

— Eh, ai dreptate, Miltos, băiatul meu, dar cinematograful... gata, le-a și luat mințile fetelor noastre, le-a smintit de tot! Cît despre Primavera, cum îi spui, ce să zic? Vezi, nimeni nu s-a găsit să-i arate drumul pe care-l iau flăcăii, și a apucat pe drumul pe care-l iau fetele.

— Acum îți bați joc de mine, bătrîne?

— Eu, căpitane? Nu! Eu am ajutat o nebunie.

— Că bine zici! E curată nebunie ce-a făcut!

— Dacă vrei, poți spune: o nebunie necurată, dar fata nu s-a murdărit. Poți spune smintită, dar altceva mai greu nu merită să-i spui... E păcat... Și părerea mea, căpitane, e că s-a isprăvit cu tine. Ai încheiat socotelile. Ești mai bătrîn decît hodorogul ăsta de vapor. Te-ai uitat bine în ochii fetei? Te-a privit și ea? Și n-a văzut cuta ce-o ai pe frunte?

— Da, a văzut-o.

— Și n-a lecuit-o? Ei, atunci gata, căpitane, ești mai bătrîior decît cele mai vechi coloane de marmură din patria noastră!

Miltos plecă de la proră ca un învins. Capul îi era greu și inima zbuciumată. Simțea că vrea să fie mereu lîngă ea, să vadă iarăși ochii aceia care îl umpleau de deznădejde. Dar sub ce pretext să se ducă? Își aminti că în dulăpiorul lui are o sticlă de mavrodafin [1]. Se duse la cambuză, ceru fructe și-apoi, șovăind, ajunse în fața cabinei. Dar nici nu avu timp să-și ia cheia și dinăuntru răsună glasul ei, chemîndu-l plin de nerăbdare.

— Nu trebuia să vorbiți, înainte de a vă asigura că sînt eu! îi spuse Miltos, îngrijorat, închizînd repede ușa.

— Eram sigură. Vă cunosc mersul. Zilnic vă ascult pașii venind... plecînd, plecînd... venind. Uite,

[1] Băutură tare, specific grecească. (n. t.).

ăsta e pasul căpitanului, îmi zic. Aveam un măgăruș, Angelino îl chema. Putea să te recunoască după mers de la o poștă. Tot așa și eu. Vă cunosc pasul, ha-ha-ha... semăn cu Angelino. Nu semăn?

— După nume, da!

— Dar pe mine mă cheamă Gaetana... — strigă ea și rămase ca împietrită.

Se uitară unul la altul în tăcere.

— Și totuși mi-ați spus că nu-mi veți destăinui nimic — zise Miltos.

— Dar atîta pot să spun: doar numele. N-aveam de gînd să-l ascund.

— Atunci de ce nu l-ați spus?

— Fiindcă... e un nume urît, de aceea. Nu-i așa?

— Nu!...

— Nu? Ah, ce bine! Deci vă place? Atunci spuneți-mi pe nume. Vreau să-mi spuneți în fiecare zi... Gaetana... Gaetana... Da' n-am să vă destăinuiesc nimic altceva. Să nu mă mai întrebați nimic, pentru că nici nu-mi trece prin gînd să vă spun mai mult!

— Nu, n-am să vă întreb.

Scoase din dulăpior sticla cu mavrodafin și o farfurie. Goli punga de fructe și o pofti să se servească.

— Ah, căpitane, ce om mare sînteți!... dar deveni numaidecît serioasă. De-asta nu vreau să vă spun nimic — continuă cu glas schimbat. Nu vreau să vă spun nimic!

— Bine, signorina, nici eu nu vreau să aflu, și de aceea n-am să vă întreb nimic, niciodată!

— Adevărat? Niciodată?... Și dacă eu aș vrea să vorbesc?

— Nu v-aș lăsa!

Se uită o clipă la el, îngîndurată.

— Aveți dreptate — îi spuse mîhnită. Ce sînt eu? Cum adică, să opriți pe oricine și să-l întrebați cine e și unde se duce?

— Nu!

— Nu ?

— Nu ! Nu întreb pentru că știu ce înseamnă respectul. Fiecare își are secretele lui. Unii urîte, alții copilăroase. Este neomenos să vrei să forțezi ușa unui suflet care vrea să rămînă închisă !

— Căpitane...

— Poftim !

— Nimic... nimic...

— Vorbiți...

—Bine, dar spuneți-mi, căpitane, numai lucrurile urîte se țin ascunse ?

— Nu... și unele frumoase.

— Ale mele cum credeți că sînt ?

— Frumoase !

— A... așa !

— Ce-ați pățit ?

— Nimic... Nimic... Nu-mi turnați vin... nici fructe... nu vreau... Nu mi-e foame... și nici sete !

— Dar ce-aveți ?

— Nimic... Sînt puțin obosită.

Se trînti pe divan si închise ochii. Era iarăși palidă.

Miltos ieși în vîrful picioarelor.

CAPITOLUL XXVIII

Vaporul plutea în mijlocul oceanului. „Cavalcado" gîfîia, gata să-și dea sufletul. Întregul echipaj se tîra molesit, somnolent. Fata se ofilea stînd închisă în cabină. Lui Miltos îi era milă de ea, dar ce putea face ? Se străduia în fel și chip să-i ușureze monotonia închi-

sorii. Îi aducea cărți, băuturi răcoritoare. Dar nu era de ajuns. Într-o seară găsi o soluție. Trimise cartul de la douăsprezece la patru dimineața la culcare și rămase el în locu-i. În aceste ceasuri, o dată cu întreg echipajul, sforăia și vaporul. Doar jos, în pîntecele vasului, vegheau mașiniștii, însă ei nu se urcă niciodată pe coverță. Luna strălucea la prora. Jumătate din punte, de la coș spre pupa, zăcea în întuneric. Acolo, colacul odgonului forma un puț destul de adînc, ca Primavera să poată intra în golul acela și să se bucure de răcoarea nopții. Cînd i-a spus-o, fata fu gata să-i sară de gît. Se îmbrăcă iarăși ca un marinăraș și se învoi s-o ia în brațe, ca s-o urce pe lada unde se găsea colacul. Acolo, Primavera se culcă sub cer și oftă din adîncul inimii. Miltos îi șopti:

— Cu puțin înainte de ora patru vin să te iau! și se pregăti să coboare.

Ea însă întinse mîna și i-o prinse pe-a lui, cum stătea agățat de colac.

— Îți mulțumesc — îi zise, copleșită de-o tulburare ciudată.

Miltos coborî și își deschise palma ca să i-o răcorească vîntul, căci îi ardea. Începu să se plimbe în lung și-n lat. Pentru prima dată, marea îi apărea atît de mărinimoasă. Pentru prima dată, spațiul nu-l sufoca. Acum, pînă și hodorogul de vapor i se părea vast cît o planetă. După tragediile lăsate în urmă, acestea erau primele zile cînd respira în voie. De acum înainte, orice încercare va veni îl va găsi odihnit. Totuși mama tăcea mereu. Și pe mormintele fraților, iarba încă nu crescuse. Aprindea țigară de la țigară. Nu voia să se ducă în cabină după lulea, căci îi era teamă să se găsească singur cu veșmintele ei... cu parfumul ei.

— Căpitane...

Un glăscior abia șoptit îl chema de pe colacul odgonului. Se cățără pînă acolo.

— Ce este? întrebă îngrijorat.

Acum luna o lumina toată. Îi venea să-l strige: „Fie-ţi milă de mine!"

— Ei, ce este?

— Căpitane... tremur!

— Să vă acopăr cu...

— Nu... nu din pricina asta.

— Dar ce?

— Uite... tremur pentru că marea e atît de nesfîrşită şi eu sînt singură, pentru că pe ocean pluteşte un vapor singuratic, iar pe vapor stă un marinăraş mic-mic şi singuratic. Oare asta simt toţi marinarii, căpitane, cînd sînt singuri?

— Uneori, da.

— Şi ce fac atunci?

Miltos îşi frămînta mîinile în buzunare.

— Se obişnuiesc. Dacă sînt adevăraţi marinari, se obişnuiesc.

— Da, dar dacă sînt ca mine, marinari neadevăraţi şi nu se pot obişnui, atunci ce fac?

— Atunci roagă pe un marinar mai vechi să le ţină de urît pînă ajung la primul port.

— Şi asemenea marinari se găsesc pe toate vapoarele? Se găsesc?

— Oricum... se găsesc.

— Şi sînt şi pe bordul acestui vas?

Miltos o întrerupse:

— Primavera, te rog, opreşte-te! Lumina lunii nu era prea puternică, dar o văzu pălind. Dar ce aveţi? o întrebă.

— De unde ştiţi numele ăsta? rosti ea, cu glas schimbat.

— L-am născocit eu însumi... — răspunse pe un ton firesc. Am vrut să vă găsesc nu nume potrivit şi mi-a venit în gînd ăsta. Nu vă place?

— Aşezaţi-vă lîngă mine... este loc. Nu mi-e teamă de dumneavoastră. Sînteţi mulţumit?

— Pentru ce? Pentru că nu vă e frică de mine? Bineînţeles... Dar de ce nu vă e teamă?

— Pentru că sînteți un *greco antico* ce stă pe Acoropole cu spada în mînă și nu lasă pe Pericle să răpească fetele.

— Splendid! rîse cu poftă Miltos. Și ce vă închipuiți că a fost Pericle?

— *Corsaro greco*, nu-i așa?

Miltos se ghemui pe colac... Căuta să-și înăbușe rîsul, ca să nu fie auzit. Peste puțin se ridică și cuprinse cu amîndouă mîinile capul fetei.

— Primavera — îi spuse — Primavera este cel mai dulce copil din lumea asta și pe care nici nu îndrăznesc să-l ating.

— De ce, Miltos?

— Fiindcă mi-e teamă, Primavera. Mi-e teamă să nu dispară și să nu apară în locul lui o femeie..

Gaetana rămase îngîndurată. Apoi vru să întindă mîna, să-i atingă și ea tîmplele, dar nu îndrăzni. În schimb îndrăzni să vorbească.

— Iar tu, Miltos — îi spuse cu un glas melodios — tu ești cel mai dulce, cel mai bărbat, cel mai integru bărbat din lumea asta. Și nici eu nu pot, Miltos, să te-ating.

— De ce, Primavera?

— Ca să nu te pierd, Miltos. Ca să nu încetezi a fi ceea ce ești... ceea ce nimeni altul nu poate fi și... — ochii ei erau plini de lacrimi.

Căută prin întuneric ca un cățeluș ce n-a făcut încă ochi și găsi genunchiul lui. Îl atinse o clipă, cu ochii închiși. Căută cu mîinile vestonul lui, se cuibări acolo și adormi.

Miltos rămase vreo două ceasuri nemișcat... nemișcat, ca să nu-i tulbure somnul îngeresc. O vedea respirînd, vedea cum vîntulețul i se joacă în păr și nu se mai sătura privind-o. Dormea scoțînd strigăte de alintare, știindu-se ocrotită și răsfățată.

Arătătoarele fosforescente ale ceasului îi vestiră că e aproape ora patru. Trebuia să facă un rond de recunoaștere și să se întoarcă pentru a o duce

în cabină. Îi părea rău să-i strice somnul fericit, dar nu se putea altfel. Încercă deci să se miște. Ea se trezi și îi cuprinse genunchiul.

— Nu... — îl rugă.

— Se apropie zorile, Primavera... te vor vedea...

— Să mă vadă... de ce să strici această frumoasă fericire... să mă vadă... acum nu-mi mai pasă... nici atîtica nu-mi pasă! Nu ți-am spus? Nu mă mai duc în America, asta-i acum America mea!

— Gaetana!

— Gaetana ai zis? Bine... atunci mă scol. De ce ești atît de supărat? Uite că m-am trezit!

Se cățără pe odgon și atinse puntea cu picioarele. Se strecurară amîndoi cu băgare de seamă pînă la cabină.

— Mă întorc curînd!... îi șopti el. Vezi să dormi!

O încuie înăuntru și se duse să-l trezească pe marinarul de cart. Apoi se întoarse la colac. Încă mai păstra căldura trupului ei. Căută cu obrazul locul unde își amintea că-i stătea răsfirat părul și adormi; așa îl găsi acolo soarele.

La cabină se duse abia către prînz, cu mîncare și cu o farfurie plină cu gheață. Nu știa însă cum să se poarte față de ea. Să fie tandru? Nepăsător? Să fie doar politicos, indiferent? În cele din urmă vîrî cheia în broască, făcînd pasul hotărîtor, cu ochii închiși. Cum îl va îndemna inima.

O găsi îmbrăcată ca de oraș. Chipul ei dovedea tulburare, dar și fermitate.

— Nu mi-e foame, Miltos... Vreau să vorbim.

— Ce să ne spunem?

— Am să vorbesc eu...

— Vorbește!

— Nu: „Vorbește"... nu așa: „Vorbește". Nu, nu! Dacă-i așa, atunci nu mai spun nimic.

Se uită țintă la ea. Nu mai era un copil. Era o femeie în toată puterea cuvîntului și foarte hotărîtă

— Miltiade... — glasul ei era rugător și totodată îl dojenea. Ceea ce ți-am spus colo sus, pe colac, nu a fost glumă, nu dormeam. Da... toată noaptea am fost puțin ametită, dar nu de somn.

— Ce este, Primavera? Vorbește fără teamă!

— Fără teamă? Dar nici nu mi-e teamă, nu! E pentru prima dată că o spun și o simt. Nu! Nu mi-e frică. Uite că am repetat-o! Cum să mă tem de tine, care m-ai învățat să nu-mi fie frică de nimic? Dar ceea ce ți-am spus aseară, colo pe odgon, era adevărat. Nu vreau să plec de pe vapor. Iar America lor, nici nu vreau s-o văd.

— Păi de ce te-ai îmbarcat?

— Pe-atunci era altfel. Acum m-am schimbat... Ah, Miltos, dacă ai ști de ce mă duceam în America, nu mi-ai mai spune Primavera!

— Știu.

— Doamne sfinte!... Cînd ți-am spus-o? Cum ai aflat?

— N-are importanță. Dar știu.

— Și te mai poți uita la mine, fără să te cuprindă scîrba?

— Primavera! Cum s-ar putea așa ceva față de o fată care a fost insultată și care vrea să se răzbune prin frumusețea ei? Știu prea bine că tu nici n-ai căzut, nici nu vei cădea vreodată atît de jos.

— Ești singurul om care a înțeles acest lucru. Numai tu poți să crezi! Dar spune-mi, Miltos, toate fetele care participă la concursuri de-astea, ca să fie alese „stele", toate sînt niște stricate?

— În patria mea, Primavera, este o poveste. Vrei să ți-o spun?

— Vreau.

— Cîndva, cetatea noastră, antica Atena, a fost învinsă și batjocorită de un rege aspru și bogat care își avea regatul pe-o insulă mare, colo, în mijlocul Mediteranei.

— Știu, insula Creta.

— Chiar așa, Primavera. Regele acela cerea să-i fie trimis în fiecare an un dar de carne vie: șapte din cele mai frumoase fete, cele mai frumoase dintre toate.

— Pricep... niște „miss Atena"!

— Fie. Anii au trecut, Primavera, vremurile s-au schimbat. Regele acela bogat a murit. Acum domnește un alt rege: capitalul american, care nu ține umilită la picioarele sale doar Atena, ci și Londra, și Roma, și Parisul... Și în fiecare an orașele astea aleg cele mai frumoase fete și i le trimit: carne vie. Iar el ne trimite în schimb soia și praf de pușcă... Dar poate nu sînt destul de limpede și mai rău le-am încurcat!

— O, nu! Am înțeles. Comerț de fete... nu?

— Îți mulțumesc, Primavera, că ai priceput. Și-acum sînt sigur că nu te vei duce, tot așa cum sînt sigur că nici celelalte fete nu s-ar duce dacă și-ar da seama.

— Bine, dar eu luasem această hotărîre înainte de a-mi fi spus tu toate astea, Miltos!

— Da, e adevărat.

— Și nu mă întrebi de ce?

— Te întreb: de ce?

— Mi-e greu, dar am să mă străduiesc să-ți spun. Uite, pe acest vapor gîndurile mi s-au schimbat, visurile mele sînt altele. Nu mai vreau să mă răzbun... și nici nu mai vreau să fiu frumoasă... Eu, dacă voiam să fiu frumoasă, era pentru că...

— Pentru că?... Pentru că?... Hai, Primavera, spune!

— Pentru că mă temeam să nu cumva să vină *ceva* pe care îl așteptam și, negăsindu-mă frumoasă, să plece... Asta era!

— Iar acum, Primavera — spuse Miltos, plin de îngrijorare — acum nu-ți mai pasă? Nu cumva *a venit* sau... nu-l mai aștepți?

— Nu știu dacă a venit, dar eu nu-l mai aștept.

— Și dacă... dacă ar fi venit, l-ai fi recunoscut?
— Nu știu... nu... poate că nu...
— Dar atunci cum ți-ai fi dat seama că a sosit?
— Mă zăpăcești, Miltos! Uite, poate de-asta...
— Care *asta?*
— Ești nemilos... uite, pentru că nu mai aștept. De ce m-ai încurcat așa? Nu ești un bun profesor, iar eu sînt un zero... un nimic. Nu, n-am să mai mănînc și nici n-am să mai beau... Sînt tare nefericită!... Atît de nefericită! Iar tu... tu nu pricepi nimic... Acum nu mai am nimic... am renunțat la America și bine am făcut. Dar acum nu mai am nimic. Patrie nu am... vreun țel, nici atît... Acum nu mai am nici *ceva,* iar tu rîzi... și eu îmi dau seama că sînt tare nefericită... Și n-am măcar *ceva*... Și totul s-a dus... Și dumneavoastră rîdeți!

— Gaetana, ce-i cu tine? Ai devenit iarăși marinăraș?

— Nu! Nu sînt marinăraș. Sînt Gaetana Ribaldi... femeie și foarte bolnavă.

Îngrijorat, Miltos îi luă pulsul. Într-adevăr avea temperatură și ochii îi erau roșii. La fel și vorbele ei... vorbe de delir. Puse mîna pe fruntea ei. Ardea. Și mai descoperi ceva: că duhnea a băutură. Deschise dulăpiorul. Sticla cu coniac era goală pe jumătate.

— Ai băut? o întrebă. Gaetana, de ce-ai făcut asta?

Atunci, așa cum sta ea lîngă el, se prinse de umerii lui și căută să-și vîre capul în veston, ca să se ascundă.

— *Pietà*[1]*!* spuse. Voiam doar să-mi fac curaj. Fiindcă mi-era tare rușine... și am băut... și am stricat totul... iar capul mă doare îngrozitor...

— Primavera, copila mea, de ce? Nu! Taci! Am să te fac îndată bine. Culcă-te aici! Așa.

---

[1] Îndurare (în limba italiană în text). (n. t.).

Dădu drumul la ventilator, luă un prosop curat, înfășură în el o bucată de gheață și i-l puse pe frunte. Îi dădu două tablete de aspirină și-apoi, așa cum era culcată ca un înger îmbătat, îi zîmbi cu zîmbetul lui cel mai tandru, cel mai duios.

— Asta e... — începu ea, cu ochii plini de bucurie.

— Ce anume, Primavera? Fără să vrea, mîna îi lunecă de pe pernă pe părul ei.

— Se spunea... se spunea... eu nu pricepeam, nimic nu pricepeam...

— Ce anume, Primavera? întrebă rar, aplecîndu-se aproape de ochii ei.

Il privi și închise pleoapele și mai fericită:

— Nimic nu pricepeam... acum a v e n i t!

— Ce anume, dulcea mea Primavera? și buzele îi atinseră tremurînd părul. Ce anume? Spune-mi...

— Dragostea... — șopti cu un glas venind de departe și îi căută buzele, să vadă dacă nu cumva erau prea departe.

Dar nu erau.

CAPITOLUL XXIX

Bătrînul „Cavalcado" fumega nepăsător lîngă un doc din portul San Francisco. Orașul cu casele pînă la ceruri era tocmai nimerit ca cineva care venea pentru prima dată acolo să se rătăcească. Dar Gaetanei nu i s-a părut greu să ajungă la locul unde-i spusese Miltos să-l aștepte. Mai greu a fost să părăsească vasul fără ca nimeni să nu observe... A trebuit o întreagă

stratagemă. Padre Silvio s-a comportat în chestiunea asta ca un adevărat tată. Și, în sfîrșit, în zori de zi, călătorul prețios a pus piciorul pe uscat. Așa că, la ora convenită, îl aștepta pe Miltos. Nici o teamă să se rătăcească. Miltos îi făcuse pe hîrtie un adevărat plan. Desenase piața, punctul de întîlnire, tot. Ea era singură, zîmbitoare și fericită. Fericită așa cum nu ținea minte să fi fost vreodată și cum nici nu credea să mai fie. Sprijinită de o colonadă, zîmbea celui pe care și-l imagina venind spre ea. Zîmbea amintindu-și de ultima lor convorbire.

— Ne vom duce în patria ta și am să-i iubesc pe toți ai tăi: pe mama ta, pe sora, pe unchiul tău amiralul.

— Primavera, nu era unchiul meu și nici amiral. De altfel, nici nu mai trăiește.

— Păcat!

— Și nici nu ne putem duce atît de repede la Atena, căci căpitanului tău i se vor pune cătușe și va fi închis...

— Miltos, atunci nu ne ducem!

— Da, Primavera. Deocamdată nu putem.

— Bine. Atunci mergem la mama mea, în Italia. Totuna e, nu?

— Totuna!

— Mergem acolo!

— Așa vom face.

— Și vom avea și mamă, și casă, și patrie... Nu-i bine?

— Foarte bine!

Aici Primavera se încruntă.

— Da, Miltos, eu sînt catolică. Ce facem cu popa dacă nu ne cunună?

— Am să-i smulg barba fir cu fir!

— N-are.

— Atunci am să-i smulg părul!

— N-are.

— Nici păr? Da' unde l-ați găsit așa, ca o gulie?

— Nu știu.

— Al nostru are păr și barbă ca o pădure.

— De ce nu se bărbierește?

— Nu-i voie.

— *Poverino*[1]! Ce l-o fi mîncînd!

Își amintea toată discuția lor copilărească, stînd sub clar de lună, ghemuiți în colacul lor, în serile care urmară. Își aducea aminte de cele ce-i povestise el despre patria lui...

Da, dar uite că e patru. El îi spusese: cînd orologiul va bate ora patru, mîinile ei vor fi într-ale lui. Dar nu-i nimic. N-o să-l certe acum pentru un minut întîrziere... Poate că ceasul ei merge înainte.

Gîndurile îi revin la dialogul lor.

— Primavera, ce-ai simțit cînd m-ai văzut pentru prima oară?

— O durere mare, mare la... poponeață!

— Eu, ceva moale, moale de parc-aș fi bătut un fulg.

Dar ora patru trecuse și Miltos nu se zărea. Fie. Chiar dacă întîrzie puțin... Căpitanii întîrzie, dar totuși vin!

— Primavera... vrei să-ți cînt ceva?

— Cîntă-mi!

— Pri-ma-ve-ra... asta-i tot! Numai că nu sînt *tenore*.

— Nu-i nimic. În schimb ești un *tesoro*[1]...

A trecut atîta timp de cînd îl așteaptă! Luminile orașului s-au aprins. Nu se mai poate uita la ceas. Ochii îi sînt scăldați în lacrimi. Desigur că e foarte tîrziu... foarte tîrziu. I se pare că stă acolo de un secol... Fără îndoială că o generație a dispărut și alta i-a luat locul. Iar ea nu va mai cunoaște pe nimeni.

---

[1] Sărăcuțul! (în limba italiană în text). (n. r.).

[1] Comoară, tezaur (în limba italiană în text). (n. t.).

Un polițai care o observa de cîteva ceasuri, se apropie de ea și o prinse de bărbie. Fata stătea acolo de cînd intrase el în post. Ce așteaptă? Cei care stau prea mult pe loc nu-s pe placul poliției. De aceea un polițai conștiincios trebuie să știe: ce caută? Dar ea nu cunoaște limba și se străduiește să se înțeleagă cu el prin gesturi. Însă această limbă nu prea este la modă în America.

— *Non hai capito*[1]*?* spunea ea.

Și el răspundea la fel. Ea repetă fraza în grecește. Dar el în limba asta nu știa nici măcar cum se tușește. Atunci polițaiul începu să oprească trecătorii.

— *Parla italiano*[2]*?*

— *No!* îi răspundeau.

— *Si*[3]*!* spuse cineva într-un tîrziu.

Se căzniră tustrei a se face înțeleși pînă ce, după o jumătate de oră, descoperiră că nici unul nu știa nici o limbă străină. Țipa fiecare pe limba lui, pînă ce s-a adunat lumea. Cel care spusese „*si*" s-a dovedit a fi francez. S-au enervat într-atîta, încît făceau o larmă de parcă ar fi fost o sută de oameni. Își dădură seama că trebuie să înceteze, dar nu știau cum să sfîrșească. Fiecare spunea ce-avea de spus pe limba lui și lucrurile se încurcau și mai rău.

În cele din urmă obosiră. Întîi polițaiul, apoi femeia. Francezul, constatînd că înjură degeaba, plecă. Cînd zarva se potoli, unul din cei adunați acolo întrebă într-o italienească perfectă ce s-a întîmplat. Cum îl auzi, polițaiul fu lovit de o criză de nervi. Știa italienește, măgarul, și i-a lăsat să se certe atît! Italianul mărturisi cinstit că zarva era atît de mare, încît nu-și putea auzi nici propriul lui glas. Acum, cînd larma s-a potolit, hai să discute!

---

[1] N-ai înțeles? (în limba italiană în text). (n. r.).

[2] Vorbiți italienește? (în limba italiană în text). (n. r.).

[3] Da! (în limba italiană în text). (n. r.).

— Nu... nu era logic ca signorina să aştepte pe stradă un marinar. Pe marinari nu trebuie să-i aştepţi niciodată, pentru că nu vin. In clipa asta, marinarul signorinei spune desigur „piccina, piccina“ [1] alteia, la celălalt capăt al oraşului, iar sufletul lui e liniştit ca marea în port.

Primavera nici nu voi să audă aşa ceva în legătură cu căpitanul ei şi plecă tare supărată. Se va duce la vapor. Desigur că Miltos o fi avut vreo treabă neprevăzută care l-a împiedicat să vină la întîlnire. Cum să spună el „piccina, piccina“ altei femei necunoscute ? El ? Ei, da, acum era ora zece şi treaba — oricît ar fi fost ea de urgentă — cu siguranţă că s-a isprăvit. Dar asta se va lămuri îndată ce se vor întîlni.

Astfel, cu inima clocotind de nădejde, sosi la locul unde ancorase „Cavalcado“. Dar „Cavalcado“ nu mai era. Un fum somnoros, în larg, arăta că hodorogul — de care ea legase atîtea speranţe — părăsise apele portului San Francisco.

I se păru atunci că aude în ea o prăbuşire, o prăbuşire care continuă pînă la miezul nopţii, cînd cineva o scoase dintr-un bar ca pe o cîrpă. Simţea o ură atît de adîncă, atît de nemiloasă pentru toate aceste bestii în pantaloni, încît ridică paharul plin şi-l aruncă în capul unuia. Trei bărbaţi se luptară cu ea ca s-o imobilizeze. Unul scund, cu ochelari, care nu luase parte la bătălie, găsi pe duşumea poşeta ei. O deschise, îşi vîrî nasul şi deodată începu să strige ca apucat... Arăta tăieturile din ziare cu fotografiile ei şi scotea nişte ţipete nearticulate. Mulţimea se adună numaidecît, se telefonă ziariştilor, sosiră cei de la televiziune... Strada se umplu de maşini, oraşul vui pînă dimineaţa.

„*Miss ITALIA Regina Frumuseţii mediteraneene* — incognito într-un bar şi boxînd cu un manager de box...“.

---

[1] Mititico, mititico (în limba italiană în text). (n. t.).

Zburară impresari cu avioane speciale, operatori, agenți de publicitate, un manager de box, reprezentantul unei societăți de asigurare a mîinilor și picioarelor. Îi ridicau fusta, căutau să-i măsoare perimetrul pieptului; unii au încercat s-o sărute, ca să-i constate fierbințeala buzelor. Ea, care în tot acest timp căuta din ochi vreo sticlă sau vreun ciomag, se aruncă asupra unui individ care îngenunchease ca să-i fotografieze coapsele, înșfăcă aparatul fotografic al acestuia și se porni să lovească în dreapta și în stînga, plină de furie, cu toată indignarea și scîrba din ea, pînă ce rămase singură pe cîmpul de bătălie, ca o mică leoaică ce a scăpat de urmăritori. Apoi căzu deznădăjduită pe podea și începu să plîngă sfîșietor, să-și muște mîinile, pînă ce sosi o mașină de urgență a celei mai apropiate clinici de neurologie, care o luă de-acolo.

A doua zi ziarele scriau: „Miss Africa..." iar de la Long Beech soseau într-una telegrame, întrebînd dacă se putea trimite un avion după acea regină a frumuseții. Atunci un om gras, cu dinți de aur, se sui grăbit în avionul ce pleca de la Roma. Și Long Beech încetă să-și mai caute regina. Dar ziarele nu se liniștiră. Uitară deocamdată de strîmtorile Formosei, care își pregăteau atît de încet și de metodic eventuala lor ciocnire, și își începură campania lor... Scriau și descriau politica de forță pe care o ducea reprezentanta Italiei... Iar clinica se văzu nevoită să facă din sanitarii ei funcționari de poștă. Signorina primea zilnic vagoane întregi de scrisori. Toate pline cu aluzii scîrboase. Fiecare dorea să fie ultimul s o l i c i t a n t și oferea tot ce viața i-a dăruit: mașini, plantații, bănci, brațe, fabrici, proteze de aur. Nici unul din miile astea de pretendenți nu a găsit altceva decît să-i facă propuneri grosolane. Orice scrisoare ar fi citit Gaetana, toate sunau cam așa: „Iubită mis... sînt tocmai ceea ce-i trebuie unei domnișoare ca dumneata. Voinic, înalt, cu carne

fragedă, bună să muști din ea. Căci, trebuie să știi, sînt nebun după fete ca dumneata. Am o sală mare unde poți da din picioare și necheza ca iapa la iesle. Spune-mi dacă putem să ne aranjăm noi doi și eu sînt O.K. întru toate. Îți strîng tare mijlocelul și aștept. Al dumitale..."

Altul îi scria că o să-i cumpere în fiecare zi cîte un serviciu complet de sticlă ca să i-l zvîrle în cap. Altul, că și-ar umple în fiecare dimineață buzunarele cu dolari și ar plimba-o prin florării, ca să spargă toate glastrele etc., etc.

Ziariștii mișunau ca mușteie prin fața clinicii. Întrebuințau toate trucurile posibile și imposibile spre a reuși să ajungă la patul ei și să-i smulgă două vorbe. Pînă cînd într-o zi, o bătrînă italiancă îmbrăcată în negru sosi la clinică și, plîngînd, se rugă s-o lase să-și vadă fiica. Portarul îi dădu drumul. Ba o și ajută să urce scările. Bătrîna îi mulțumi, copleșindu-l cu cele mai scumpe urări italienești. Cum ajunse lîngă pat, bătrîna dădu la o parte buchetele de flori și de sub ele apăru un microfon, pe care aproape că îl băgă în gura Gaetanei.

— Signorina — îi zise — îmi pierd postul. Cariera mea depinde de un singur cuvînt al dumneavoastră. Radiodifuziunea noastră îl așteaptă. Vorbiți! Măcar un cuvînt monosilabic, signorina! Aveți milă!

Gaetana, iritată la culme, apucă microfonul și îi dădu cu el în cap. Cînd să o coboare pe bătrînă pe scară, descoperiră că așa-zisa mamă nu era decît un vlăjgan bine hrănit. Cînd mulțimea îl văzu, izbucni într-un hohot de rîs de nedescris. În fața clinicii parcă se organizase un miting permanent. Cei adunați acolo înălțau baloane pînă la fereastra ei, cîntau din muzicuțe, băteau step și fluierau ca apucații. La un moment dat sosi o mașină cu pompieri, dar în loc să împroaște apă, ca să împrăștie

mulțimea, înălțară scara, pe care un frumușel cu mustăcioară se urcă pînă la fereastra ei; ajuns acolo, își scoase casca și o salută. Atunci fata luă bucata de gheață pe care o avea la îndemînă și i-o trînti în cap. De jos răsunară urale de se cutremurară geamurile.

— Jungla! strigă Gaetana. Lupilor!

— Nu-i ajută la nimic. Atunci se plînse medicilor.

— Ce să vă fac? spuse directorul clinicii. Nervii vă sînt zdruncinați...

— Va să zică, aici la voi, peste tot e o junglă? Nu se găsește un singur om care să mă salveze? Se apropie de fereastră, o deschise și repetă fraza spre cei de jos: Ei, voi de-acolo, ascultați! Nu se găsește nici unul printre voi, un om, un bărbat, să mă salveze?

— Eu!... Eu!... Eu!... strigară toți deodată.

— Atunci, salvați-mă... vă implor!

— Cum? În ce fel?

— Plecați de-aici!

Fluierăturile și urletele ajunseră la paroxism. Fata își înfipse mîinile în păr, gata să și-l smulgă... Dar mîinile îi căzură moi, ca paralizate. Medicii dădură fuga. Leșinase.

In stradă, gălăgia îndrăcită nu mai contenea. Unii se cățăraseră pe acoperișurile mașinilor și acolo băteau step. Claxoanele marcau ritmul. Perdele grele acoperiră ferestrele clinicii.

In clipa aceea, la Long Beech trecea pe puntea frumuseții *The New Beauty* [1]... și departe, pe ocean, vaporul ce adăpostise unica fericire a Gaetanei despica liniștit valurile.

---

[1] Noua frumusețe (în limba engleză în text). (n. t.).

Cînd Gaetana părăsi clinica, nimeni nu se mai da la o parte din calea ei. Nimeni nu se mai uita uluit la frumusețea ei. Era și ea un simplu trecător, palid, istovit, împovărat de oboseală și de scîrbă. Să plece! Era singurul lucru care o preocupa. Să capete cît mai curînd un bilet și să plece oriunde — nu-i mai păsa unde — numai să plece de-aici, să dea uitării zilele tragice petrecute în clinică, acel miros de menajerie care o urmărea la tot pasul. Să plece departe de străzile astea zgomotoase. Voia să ajungă la ea acasă. Să sărute dușumeaua pe care pășea odinioară atît de sigur, chiar dacă era desculță. Totul pe lume, în afară de casa ei, îi provoca ură. Într-o zi luă în mînă o carte, ca să-i țină de urît. O frunzări, încercă să stea de vorbă cu ea, neavînd pe nimeni cu care să se întrețină. Dar o aruncă scîrbită. Un bărbat vorbea în paginile ei despre dragoste, un bărbat cu o cută între sprîncene. Despre dragoste!... Minciună! Minciună! E un *ladrone* [1] fără onoare, fără inimă, fără nimic, absolut nimic. O va înnebuni pe fata aceea din carte, îi va fura inima, somnul, încrederea și apoi o va trimite să-l aștepte sprijinită de-o colonadă din San Francisco, iar el nu se va duce la întîlnire, ca cel mai josnic bandit... Va cutreiera prin casele rău famate ale portului, ca să șoptească tuturor pipițelor „piccina... piccina", apoi se va îmbarca pe hodorogul ăla de vapor, pe puntea căruia se află un odgon făcut colac, și o va porni, cu sufletul plin de viermi, la amiralul lui — care bine a făcut că a murit — și se va urca pe

[1] Tîlhar (în limba italiană în text). (n. t.).

Acropole, să spună tuturor infamele cuvinte: „Poftiți!... poftiți! Luați fete, sînt ieftine!". Ptiu!

Cît a stat în clinică, inima i s-a chircit și, în cele din urmă, i s-a închis de-a binelea. Chiar dacă s-ar redeschide cîndva și ar crește mare... mare... așa ca să poată încăpea în ea toți, chiar și Cesare Cesaro... chiar și Altago — da, chiar și ăsta — pentru, *el* nu va mai fi niciodată loc acolo. Cel care a trădat ceasurile sfinte petrecute sub lumina blîndă a lunii, cel care a trădat povestirile depănate pe colacul odgonului, cel care a ucis nevinovăția ei de copilă, jertfind-o ca pe un miel neprihănit, ei bine, omul acesta nu mai avea loc în lumea asta, și nici în altă lume să nu și-l afle. Și nimeni niciodată n-ar trebui să-i dea o fărîmă de soare, ca să se încălzească. Putea fi crud — toți au acest drept; putea fi — și chiar era — lup, dar de ce să se prefacă a fi înger? Iată crima lui cea mai mare.

De la clinică plecă să-și găsească un hotel ieftin, unde să-și petreacă noaptea.

— Cît costă? îl întrebă pe hotelier...

— Noaptea, păpușico? Noaptea... o singură noapte... — insinuă acesta, făcîndu-i cu ochiul lui urduros.

Simți că-i clocotește sîngele în vine. Strînse tare mînerul geamantanului și ieși fugind, ca să nu-i arunce cu ceva în cap.

Se urcă într-un autobuz, vrînd să iasă din oraș, să respire. Mașina trecea printr-o suburbie. De o parte și de alta a drumului se înșirau căsuțe curate. La un moment dat, Gaetana observă pe o doamnă care o privea cu simpatie, aproape cu o expresie maternă. Din trăsături și, în general, din întreaga ei atitudine, fata trase concluzia că era o compatrioată. Doamna nu întîrzie să intre în vorbă cu ea, și chiar pe un ton foarte intim.

— Ceasul dumneavoastră, signorina, e foarte frumos. Atît de frumos, încît... n-ar fi bine să-l purtați.

Gaetana rămase surprinsă.

— De ce ? o întrebă miratâ.

— Pentru că e foarte scump. Și lucrurile prețioase atrag repede privirea. Dar nu toate privirile sînt oneste, signorina.

— Îl am de la bunicul meu.

— *Si... si...* se vede... e într-adevăr un lucru frumos.

Autobuzul luneca lin spre bariera orașului. Cucoana devenea tot mai tandră, cu vorba din ce în ce mai dulce. Gaetana simți — poate pentru prima oară după atîta vreme — un sentiment de oarecare siguranță. Începu și ea să-i vorbească. Pînă să ajungă la capătul traseului, se împrieteniseră. Fata îi povesti totul. Doamna udă batista de lacrimi, o strînse tare lîngă ea și îi spuse că n-o va mai lăsa să plece, ci o va înfia. Locuia singură într-o vilă la țară, fără bărbat și copii, doar cu o tînără și credincioasă slujnică.

Alese pentru Gaetana odaia cea mai luminoasă care dădea într-o verandă, un adevărat columbar, și o lăsă să-și înjghebeze acolo lumea ei... scăldată în lumină, în singurătate și în bunătate.

Servitoarea îi aducea fructe, cafea, reviste ilustrate, îi vorbea despre sufletul de aur al stăpînei sale, despre dărnicia ei și... și... și nu mai sfîrșea lăudînd-o.

Ochii Gaetanei începură iar să strălucească, obrajii să i se îmbujoreze. Această insulă plină de căldură, în mijlocul oceanului de urîțenie, o ajută încetul cu încetul, să înece durerea părăsirii, o durere atît de groaznică, încît îi mai venea uneori să strige de furie.

După-amiezile se plimbau prin grădină sau beau cafeaua împreună, instalate în fotoliile de pai. Doamna îi relata evenimentele zilei, povestind cu haz și pe un ton agreabil ; îi vorbea despre diferite persoane, prieteni și prietene ale ei, pe care — cînd

Gaetana se va restabili — le va invita la un *party*[1] organizat în onoarea ei, și atunci va avea prilejul să le cunoască. Toți acești oameni erau unul și unul, cu o bună situație materială, bine crescuți... o să vadă și ea. „Ei spun că abia așteaptă să te însănătoșești și să sune la ușa noastră". In fiecare zi doamna primește telefoane: „Tot nu s-a întremat zîna?"

— Nu vreau să-mi spună așa — protestă Gaetana, mîhnită.

— Nu-i după cum vrei tu, micuța mea. Eu le-am spus că nu-ți place, dar ei au înnebunit și mai mult. Sînt cu toții oameni onorabili. Lumea își scoate pălăria în fața fiecăruia dintre ei și își face semnul crucii, pentru că sînt atît de cumsecade. Nu ca marinarii... Ih! marinarii sînt niște animale foarte josrice. *Marinaro italiano.* Cunosc. N-are suflet nici de doi bani.

— Era grec!

— Uh! Ăia n-au nici măcar un dram! Și n-au nici Dumnezeu. E bine să le legi un pietroi de gît și să-i arunci în apă! Marinari greci!... îi cunosc eu. Pe toți o să-i piardă bunul Dumnezeu, și curînd de tot, căci s-au pus să se măsoare cu el! Ah, *carissima*[2], de ce-ai plecat urechea la vorbele lui? Ei vorbesc... vorbesc... vorbesc... și numai minciuni spun... Dar tu, *poverina,* de unde să știi toate astea așa mielușică cum ești?

Pe zi ce trecea, răsfățurile se înmulțeau. Gaetana era ținută în puf. Rîsul doamnei se îndulcea tot mai mult, ca smochina pe smochin spre sfîrșitul verii.

— Mă înnebunesc cu telefonul... — spunea ea. Ce să fac? „Zîna, le răspund eu, e obosită... tare obosită. Mai așteptați". Iar ei a doua zi: *„Buon*

[1] Petrecere (în limba engleză în text). (n. t.).
[2] Scumpo! (în limba italiană în text). (n. r.).

giorno[1]... Cînd o vedem?" „Așteptați, le zic, s-o întreb". Așa că am venit: cînd se va face bine fata mea?

Gaetanei îi era silă, nu voia să vadă pe nimeni. Dar, pentru o singură dată — o singură dată — și doar pentru că signora era atît de bună, va căuta să-și înfrîngă repulsia și să accepte. Cucoana, de bucurie, umplu iarăși o batistă de lacrimi.

Astfel că seara, cu storurile trase, începu *party*-ul. Într-adevăr, domnii erau cu toții foarte fini. La fel și doamnele, toate bine îmbrăcate și foarte la locul lor. Masa era atît de încărcată, încît nu găseai un locșor unde să-ți pui paharul. Lîngă Gaetana ședea un domn foarte galant, cu o cravată de un albastru deschis, care rîdea de orice fleac. O servea cu icre negre, rîdea, îi curăța fructe, îi turna șampanie. Rîdea mereu, murea de rîs. La un moment dat și-a scos cravata, a împăturit-o foarte atent și a aruncat-o. Numaidecît, doamna de vizavi a descoperit că îi e foarte cald și și-a scos rochia.

— De ce face asta? întrebă Gaetana, revoltată. Este permis într-o casă onorabilă?

— Într-o casă onorabilă, nu... — îi răspunse cavalerul ei, hohotind de rîs. Aici însă nu-i o casă onorabilă.

— Nu este?

— Nu. E ceva și mai bun... E sex-club.

— Ce-i asta? întrebă Gaetana, uluită.

— Am zis: e ceva mult mai bun decît o casă onorabilă. *Full liberty*[2]. Faci ce vrei, cum vrei, cu cine vrei...

— Ce anume?

— Orice-ți place! Ha-ha-ha! *Full liberty!*

Gaetana fu cuprinsă dintr-o dată de oroare: avea impresia că trăiește un coșmar. Curînd, toți acei oa-

---

[1] Bună ziua (în limba italiană în text). (n. r.).

[2] Deplină libertate (în limba engleză în text). (n. r.).

meni la locul lor și cumsecade se dezmățară. Doamnele se comportau de parcă ar fi fost în baie la ele acasă. Gaetana o căută pe gazdă, prietena ei bună și tandră. Dispăruse. Atunci își dădu seama de realitate: căzuse în vizuina unor fiare. Căsuța aceea singuratică și îndepărtată tocmai de aceea era atît de singuratică și îndepărtată. Iar gazda cu purtări de înger era o codoașă ordinară.

Cu intuiția ei de femeie, Gaetana ghici totul. Trebuia să se salveze cu orice preț, folosindu-se, la nevoie, de cele mai periculoase șiretlicuri. Așa că începu să se prefacă a ceda atacurilor cavalerului ei. Pe de altă parte, într-ascuns, vărsa pe jos tot ce-i dădea el ca s-o îmbete. Într-un tîrziu, cu o expresie voluptoasă — care îl dădu gata — îi declară că este tipul de bărbat care îi place, dar că... îi este rușine de ceilalți. Dacă voia și el, cămăruța ei era aproape. Ar dori să petreacă asemenea clipe într-un loc unde să se simtă bine. Era atît de frumoasă și totodată atît de nevinovată și convingătoare cînd îl ruga, încît cavalerul capitulă. Se strecurară pe furiș din încăpere. Gentlemanul se cherchelise de-a binelea. Cum urcau scara spre cuibul ei, Gaetana își aminti că, pe pervazul ferestrei, uitase un ciocănel cu care în dimineața aceea bătuse o pînză, ca să se apere de soare. Intră în odaie înarmată cu această unealtă. Trecu de partea cealaltă a mesei și îi spuse răspicat și plină de hotărîre cavalerului ei:

— Stai pe loc! Dacă stărui să fac ceea ce ai de gînd, trebuie să alegi una din două: ori mă omori, ori, de mă lași în viață, te omor eu pe tine. Să nu-ți închipui că, de vei ajunge să săvîrșești ceea ce ți-ai pus în gînd, nu te voi găsi în lumea asta largă, căci, să știi, domnule, pentru o italiancă hotărîtă să se răzbune, pămîntul e mic. Alege!

— Împielițato, ce vrei să faci? urlă fantele, scos din pepeni. Am plătit cîți peri am în cap scroafei aleia, ca să te am.

— M-au vîndut? Frumos! Numai că am și eu ceva de spus în afacerea asta.

— Lasă imediat ciocanul din mînă, tîrfă.

— N-am să-l las decît după ce te voi pocni cu el în cap.

— Îți mai dau ceva pe deasupra... Spune... cît vrei? Îți umplu un geamantan... numai lasă jos ciocanul, că mi se învîrtește capul... Hai!... dă-i încoace!

— Nu te mișca!

— Cățea afurisită! Lasă-l imediat, că te fac sandviș!

— Se poate, dar mi-e că te fac eu mai repede!

— Mi s-au dus bănișorii! Bănișorii mei! Începu să se jelească domnișorul.

Pielea îi lucea de o sudoare grasă. Un miros greu îmbîcsea odaia. Încercă din nou să se îndrepte spre ea.

Gaetana deschise fereastra:

— Dacă te apropii, strig!

— Ha-ha-ha! și trupul individului se cutremura de rîs. N-o să te-audă nici liliecii. Un „sex-club" nu stă în buricul orașului. Strigă! Hai! Urlă cît te ține gura! O să-ți iasă și sufletul, dar tot degeaba, că n-o să te-audă nimeni. Așa că... fii fată înțelegătoare!

— Stai pe loc!

— Tîrfă! Cățea ce ești! Nu mă mai amenința cu ciocanul ăla! Hai, fii cuminte!

— Întîi îți pisez scăfîrlia și-apoi văd eu ce fac...

— S-a sfîrșit cu mine... mi s-au dus bănișorii... și fără să te am... — începu din nou să se văicărească fantele. Da' nu se poate să nu te am... Ah! pui de tîrfă... Simt că mi se topesc rărunchii, mă ții așa... stau și mă perpelesc... și nu pot să te am... Uită-te la ea! Și mai ține în mînă și afurisitul ăla de ciocan... iar eu mă topesc după ea!

Începu să-și muște mîinile, să plîngă și să înjure în chipul cel mai ordinar.

Primele licăriri ale răsăritului se iviră peste o baltă scîrboasă de vomitări și lacrimi ce se revărsaseră pe toată masa. Fantele dezarmat, gemea și sforăia ca un bivol înjunghiat.

Gaetana își luă în pripă geamantanul și ieși în stradă, ca o căprioară fugărită. Alerga cu părul despletit, hotărîtă să nu se oprească decît atunci cînd se va afla departe, departe de tot și pentru totdeauna.

La prima răspîntie zări un polițist.

— Duceți-vă repede — îi spuse ea — la casa aceea, unde colo, aia care se vede printre arbori...

— Ei, și ce-i acolo?

— Se petrec niște lucruri îngrozitoare! Fugiți!

Polițaiul o privi acuzator:

— Cară-te... Hai întinde-o și nu-ți mai băga nasul în case străine!

Mai departe întîlni autobuzul. De aci totul se petrecu cu iuțeală amețitoare. Își numără banii. Poate îi ajungeau pentru o călătorie cu vaporul. Dar vapoarele merg încet... și voia să plece repede... să fugă cît mai departe.

Atunci, cu lacrimi în ochi, se hotărî să se despartă de cesulețul drag primit de la bunicul. Îl vîndu și alergă la agenția de transporturi aeriene.

Un bilet pentru primul avion spre Europa.

Plăti, strînse cu emoție în mînă biletul și alergă la taxi. Era frîntă de oboseală, gata să cadă. Îngrijorarea, boala, noaptea albă silnică o îmbătrîniseră. Ceva însă începu să se lumineze imperceptibil în ființa ei, cînd zări uriașa pasăre transoceanică ce-o va lua peste puțin și o va duce pentru totdeauna de aici.

CARTEA A CINCEA

CAPITOLUL XXXI

Piloții ieșiră din clubul aeroportului, ducîndu-și cu ei parașutele. Sirena de pe turela postului de comandă țipă ascuțit. Sosi un autobuz ticsit de copii. Două femei cu pantofi bărbătești, fără sîni și cu glasuri seci băteau din palme și arătau copiilor scara. Cînd cele două femei se apropiară, se văzu că una din ele era... popă.

Copiii urcară ciripind, ca și cum ar fi urcat treptele școlii. Controlorul îi numără. Erau douăzeci. Douăzeci de copilași în prima lor trezire la viață, îmbrăcați la fel, ca o turmă de miei cu lîna de aceeași culoare. Ocupară partea din urmă a avionului, cîte doi pe un loc.

Scara rulă pe roțile ei și plecă spre magazie. Semnalizatorii de pe cele două margini ale pistei agitau frenetic steguleţele. Portiera avionului se închise. Elicele se învîrteau tot mai repede. Al doilea semnal. Nava începu să meargă pe sol pînă ce ajunse pe pista de decolare. Aici se avîntă ca un bolid, ridicîndu-se treptat în văzduh. Călătorii priveau pe fereastră și vedeau cum orașul dispărea ca și cum s-ar fi scufundat. Avionul se înălță tot mai sus, pînă ce orașul, miriapodul acela imens, rămase departe, apoi pieri cu totul. Se vedeau acum grădini, movile de nisip și rîuri cu apă roșcată și tulbure. Apoi stînci enorme, masive, după care totul dispăru. Ploua. Și în anul acesta ploile de toamnă cădeau la vreme. Avionul, un Dakota, mugea de

parcă ar fi amenințat norii sumbri. Geamurile plîngeau într-una. Dar la Cleveland pămîntul era uscat. Scara fu adusă lîngă portiera avionului, care aterizase pentru a lua un pasager, un om mulțumit de sine și de viață, care rîdea tare, ca să arate că are dinți sănătoși.

— Signor Altago... Signor Altago... — îi spuneau însoțitorii lui.

Signor Altago se îndreptă spre locul rămas liber de lîngă Gaetana, unde ea apucase să-și pună valiza. Așa că signor Altago fu nevoit să se îndrepte spre alt loc liber. Dar norocul Gaetanei nu va dura mult. Pe unul din aerodromurile viitoare, înainte ca avionul să-și ia zborul peste ocean, negreșit că un călător necunoscut va ocupa și ultimul loc.

Omul care se va așeza lîngă Gaetana, singurul loc liber, se și afla pe cel mai periferic aeroport de pe întinsul continent, la marginea celui mai încîlcit oraș al planetei. Acest ultim pasager ședea pe o bancă, între doi paznici, cu cătușele la mîini. Ședea și aștepta să sosească avionul, care avea să-l ia și să-l ducă de acolo, încheind astfel definitiv un capitol însemnat din viața lui. Acest instantaneu — el pe-o bancă, păzit și încătușat — s-a repetat de mai multe ori în cei treizeci de ani din viața lui.

. . . . . .

. . . . . .

Prima dată a fost în copilărie, cînd se jucau de-a s c l a v i i, la ultima lor bătălie cu pietre. În dreapta lui stătea Stavris Kurpas, cu gîtul înfășurat într-o batistă, iar în stînga, Kulas, un zvăpăiat și un bătăuș, „Pacostea lumii", cum îi zicea bunică-sa. Acest Kulas — nu se știe de ce — mai fusese poreclit și „mătușa".

— Ascultă, Miltos — îl tot sîcîia Kulas — dacă încerci să fugi, să știi că-ți pun piedică! Bagă de seamă!

— Bine, „mătușo"!

— Iți trebuie o chelfăneală! Bre, să nu-mi mai zici „mătușă"!

— Bine, „mătușo"!

— Iarăși? Să știi că te strîng de gît! Pricepi sau nu pricepi? Acum ești prizonier și fac cu tine ce vreau! Ajută-mă, Stavris, să-l strîng de gît!

— Ce spui, „mătușico"? Ca să-mi ceară pe urmă mă-sa să i-l plătesc de bun? Nu!

— Bine... n-am să-l sugrum, dar am să-i dau un bucheţel de pumni, de să-l învinețesc.

În zadar soldații lui Miltos dădeau iureș ca să-l elibereze. Straja lui Kulas rezista. Peste puțin mai făcură un prizonier, un băiat palid, cu ochi căprui, suferind de friguri. Îl chema Arghiris Gorgomatis.

Atunci porniră la asalt cei doi gemeni „Duo Asimia", cum li se spunea fraților lui Miltos. Oriunde se amestecau ei, ținîndu-se de mînă, în bătaie, la horă, în bătălia cu pietre, totdeauna ieșeau învingători. După atacul gemenilor, își luară curajul și niște vlăjgani, cărora trebuia să le arzi cu țigara rădăcina urechii ca să le treacă somnul. Atacul fu impetuos și Kulas, văzînd că nu le poate ține piept, de ciudă îi trînti lui Miltos un pumn în nas și o șterse cu armata lui cu tot.

Unul din vlăjgani, văzîndu-l pe Miltos cu fața plină de sînge, îi arse două palme:

— Na, mă prostule!... De ce nu i-ai pus piedică?

— Eu nu fac lucruri necinstite — spuse Miltos.

— Dar ce a făcut el e cinstit? Ai? De ce te lași batjocorit?

Gemenii își luară fratele de mînă și-l duseră la cișmea. Acolo îi spălară nasul, îl băgară cu capul în jgheabul cu apă rece și-apoi îl puseră să stea cu fața în sus. În clipa aceea sosi în goană sora lor, plîngînd amarnic.

— Pe tăticu... — nu era în stare să spună mai mult. Plîngea cu hohote și, arătînd spre casă, repeta într-una: Pe tăticu...

Miltos o luă de mînă și porniră în goană cu toții, să vadă ce s-a întîmplat. În fața casei lor staționa o mașină. Un jandarm ședea pe scara dubei și fuma.

— Ai cui sînteți voi, bre? îi întrebă pe copii.

Ei nu răspunseră. Jandarmul filozofă pentru sine:

— Nici nu-și vede de treabă și a mai turnat și-o droaie de copii! Sictir! și zvîrli cît colo mucul ce-l arsese degetele.

Copiii fură opriți în prag de către un civil.

— Unde vă duceți? li se adresă acesta batjocoritor.

— La tăticu!

— Ce nevoie aveți de un tată ca ăsta?

— De ce? întrebă Miltos. Ce-a făcut tata? A omorît? A furat?

— Mai bine ar fi furat!

— Tata nu fură! ripostară într-un glas gemenii.

Din casă se auzea plînsul mamei și al surorii lor mai mari.

— De ce plîngi acum, cocoană? răsună un glas aspru. Trebuia să-l împiedici cît mai era timp.

— Da' ce rău a făcut, ca să-l împiedic?

— A vrut să răstoarne regimul...

— Nici nu știu ce-i aia.

Atunci se auzi glasul tatii:

— Liniștește-te, Asimia... nu-i nimic! Fii femeie înțelegătoare! Bieții oameni, își fac și ei datoria! Ce vrei? Fiecare în lumea asta își are rostul lui: unii însămînțează, alții bagă zîzănii!

— Lasă băşcălia! Măsoară-ți cuvintele, bă! Auzi? amenință iar glasul cel aspru. Haide, pregătește-ți bocceaua că ne-apucă prînzu' aici! Nu ne mai ține cu vorbăria!

— Unde îl duceți? întrebă mama, plîngînd.

— Lasă-mă să intru! îi ceru Miltos celui care stătea la ușă, dar acesta îl izbi și-i făcu vînt cît colo.

— Ce cauți înăuntru?
— Vreau să-l sărut pe tata.
— Spune-mi că vrei să-l scuipi și-atunci te las!
Sugîndu-și degetul fript, jandarmul de pe scara mașinii se amestecă și el:
— Lasă-i, mă, pe bastarzii ăștia... Poate că dacă-i vede ta-su, îi vine mintea la cap.
— Ăștia, mă? Nu le vine! Îi știu eu... Abia acu' afli de ei? Da' nu-s ei de vină. Ministru' de la Atena, că nu dă ordin să-i trecem pe toți prin baionetă!
Tata se ivi în ușă. Era cam palid, dar mergea cu pas sigur. Mama plîngea pe umărul lui, despletită. Un jandarm cu trei galoane și un altul în civil îl împingeau. Atunci Miltos văzu că avea cătușe la mîini.
Dar atît a văzut, și de atunci chipul tatii i-a rămas adînc întipărit în minte. El știa ce fel de om e tata, știa mai bine decît toți psihologii și polițiștii la un loc. Dacă tatăl lui era mare sau mic, bogat sau sărac, de-asta nu-și putea da seama. Dar numai el putea ști dacă tata era bun sau rău. O ură adîncă împotriva tuturor celor ce pun în cătușe mîini părintești prinse rădăcini în sufletul lui de copil. Neliniștite, cîteva vinișoare i s-au zbătut la grumaz. Frățiorii și surorile plîngeau. El nu era un copil cu inimă de piatră. Adesea plîngea și pentru nimica toată. Chiar înainte de a se ivi tata în prag, era sigur că va izbucni în plîns. Dar acum, văzînd atîta cruzime, simți deodată că a crescut, că îi e rușine să plîngă, rușine să plîngă mai ales în fața ălora. Astfel, cînd tata l-a căutat din prag, i-a întîlnit ochii uscați. O clipă chipul tatii se lumină de mîndrie.
Înainte de a-l vîrî în dubă, ceru să i se îngăduie a-și lua rămas bun de la familie.
— Nu-i nevoie — spuse civilul. Voi ați strivit în picioare familia, bă! Ați distrus-o și ați împrăștiat-o, asta ați făcut! Așa că ce-mi cînți acu' de familie?

— Ce-am făcut noi din familie? Dacă nu-ți bă-gau în cap asemenea lucruri — îi răspunse tata — pentru ce-ai fi putut constata chiar în clipa asta, ți-ai fi scos pălăria. Dar te-a orbit fanatismul.

Pentru prima oară, Miltos îl auzi pe tatăl său vorbind în cuvinte atît de frumoase. Și asta îl făcu să se simtă și mai mîndru.

Aia nu pricepură nimic. Vorbi și cel care păzea ușa ca să nu intre copiii. Miltos băgă de seamă că „civilii" erau mai răi decît cei în uniformă.

— Odată ce-ați dizolvat familia, ce mai ne faci filozofie și-nărugi cai verzi pe pereți!

— Ai mai văzut și alte familii tot atît de „dizol-vate"? îl întrebă tata, mereu calm.

— Hai, mucles, mînă măgaru', vorbă multă, să-răcia omului! N-ai nici un chef să-ți săruți copiii, asta o știu. O faci dă sanchi... Las' că vă știm noi. Hai, șterge-o!

Tatăl îi îmbrățișă pe-ai lui într-o privire nespus de dulce, de neuitat, și se opri la Miltos:

— Îți mulțumesc, fiule, că-ți iei rămas bun de la mine bărbățește. Acum plec liniștit. Știu că tu vei rămîne în locul meu. Iubiți-vă între voi... și n-o amărîți pe măicuța voastră!

Jandarmii îl împrînciră în mașină. Cel care își arsese degetul cu țigara era ciudat de nervos. În jura, frămînta pămîntul cu bocancii, iar cînd ma-șina porni, își întoarse capul de la familia arestatului. Miltos mai observă că buzele lui, așa cum ocărau degetul fript, erau foarte livide.

Zgomotul motorului acoperi plînsetele celor rămași în prag, iar praful stîrnit de roți învălui mii-nile încătușate ale tatălui scoase prin ferestruie într-un ultim salut de rămas bun.

Miltos nu se clinti din mijlocul uliței, pînă ce mașina nu se mistui în depărtare. Se întoarse apoi la ai săi și le spuse să meargă și să se spele pe obraz. Dacă ar fi fost nițel mai mare și ar fi știut să fumeze, s-ar fi dus să tragă o țigară. Dar era

încă un puștan rușinos și adeseori stătea deoparte, ca o fată.

Băiatul nu se va mai duce la școală. Va rămîne cu șase clase elementare. Nu se putea altfel. Acum era capul familiei.

După despărțirea de tăticul lui drag, încălecă pe iapa lor și dădu o raită pe pămîntul ce-l aveau. Izbi cu călcîiul în țărînă, să vadă dacă-i moale, apoi se duse la grădina de zarzavat, unde totul era în ordine. Straturile, aliniate ca niște fetișcane, jgheabul curat și căldărușele de irigație cîntau ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Măgărușul, înșelat de căpăstrul care îi atîrna dinainte, crezînd că îl trage cineva, continua să se învîrtească și să scoată apa din șanț, ca și cînd stăpînul său îl mîna. Cazmalele stăteau rînduite, spălate bine... doar una într-un șănțuleț, sapa pe care o ținuse în mînă tatăl său cînd veniseră să-l ridice, era plină de pămînt reavăn. Miltos mîngîie coada uneltei. Mai păstra căldura palmelor lui. Acolo își dădu seama băietanul că nu mai poate... Căzu cu fața la pămînt, lîngă sapa tatii, și ochii săi udară cu lacrimi amare șănțulețul de curînd deschis.

Seara, în pat, se străduí să afle tîlcul celor petrecute. De ce oare îl arestaseră pe tata? Își aminti, zi cu zi, purtarea lui. Îl revăzu aievea, ținîndu-l de subsuori și învățîndu-l să meargă. Apoi primii ani de școală, venirea frățiorilor și a surorilor pe lume... Erau o familie ca din povești. Tata îi iubea pe toți, iubea totul: copiii, pămîntul, curățenia, adevărul. Deci învinuirea că dizolvă familia nu stătea în picioare. Și-atunci, cu mintea-i necoaptă încă, Miltos începu să caute: nu cumva erau, într-adevăr, pe lumea asta oameni care voiau să distrugă familia? S-o împrăștie? Să semene ura? Și tocmai de aceea arestau capul familiei, pe tata? Dar cine erau ei? Băiatul nu putea să ghicească. Își dădea seama însă că între aceștia și cei care ferecau în cătușe mîinile părinților este o strînsă legătură.

CAPITOLUL XXXII

Portul Pireu era și pe-atunci primul port al țării. Și pe-atunci era foarte murdar. Miltos sosi într-o dimineață pe cheiurile lui, cu o legăturică și un coșuleț în mîini. Căuta unul din vaporașele acelea ce făceau curse în golful Saronikos. Marea era negricioasă și cu pete mari de ulei scurs de la vapoare; mirosea urît, a baltă puturoasă. Fără îndoială că nici un pește nu putea trăi aici. Orice peștișor care s-ar fi rătăcit și ar fi intrat în acest smîrc ar fi murit îndată.

Și totuși un om, cu picioarele atîrnate pe chei, pescuia nepăsător. Undița îi era neagră. Miltos se gîndi că dacă ar prinde vreun pește, cu siguranță că ar fi negru. Un gură-cască se ducea mereu la pescar și-l bătea la cap cînd cu una, cînd cu alta. Pescarul, care — după cum se vedea — era cam scump la vorbă, mormăia printre dinți: „Belea de dimineață", și își vedea înainte de treabă.

— Se mănîncă peștii ăștia? întrebă „beleaua".

— Nu.

— Atunci de ce-i prinzi?

— Fiindcă sînt antici, de-aia. Nu vezi c-au prins rugină?

Deodată unul din vaporașele acostate în radă aruncă un podeț și începu să scoată fum. Lîngă hublourile lui scria cu litere de aur: „YDRA".

Un bărbat răgușit coborî pe chei și începu să-și laude vaporașul, bătîndu-și joc de celelalte:

— Se apropie ceasu'! „YDRA" v-așteaptă! Toată lumea cu „YDRA", domnilor! „HRYSO" a putrezit, sărmanul, iar „FTEZOTI" și-a pierdut elicele! Călătorie sigură numai cu „YDRA"! Merge ca o săgeată spre Eghina, Póros, Ydra, Ermióni, Leonidon, Spetses! Poftiți! Grăbiți-vă, domnilor! Ora plecării

se apropie ...Bună dimineața, domnule! Unde mergeți, vă rog?

— La Eghina, dar cu „HRYSO". De ce-l ponegrești? Cum adică, „Hryso" nu merge?

— Auzi vorbă! Ba bine că nu! Dacă îl remorcăm noii, cum să nu meargă!

— Sînteți în stare?

— Mai dă-ne cîteva de-alde astea!

Cel care făcuse reclamă „Ydrei" se opri în fața lui Miltos și începu să-l măsoare:

— Pentru Eghina?

Miltos încuviință din cap.

— Cu ce mortăciune te duci?

— Cu a dumneavoastră!

— Toate-s la fel.

— Dar „Ydra" e mai nou, nu-i așa?

— E hodorog și el, dar l-am vopsit. L-am dres cu pudră și cu ruj, să-l ducem pe prostănacul de mire. Se aplecă spre băiat: La taică-tu, cu primeneli, nu?

— Da.

Mai se învîrti încoace și-ncolo, apoi îi zise mîhnit:

— Ia ascultă, să nu cumva să cumperi bilet, că de nu, ai de-a face cu mine! Ai înțeles?

— Bine.

— Ții la taică-tu, nu?

— Țiu!

— Știi că e pușcăriaș și cu toate astea ție drag?

— Da.

— Ei bine, uite! Dați-mi astfel de copii și luați-mi o sută de boșorogi! Ne mai vedem pe vas... Treceți! Poftiți, domnilor! Cu „Ydra"! „Ftezoti" și-a pierdut elicele și nu se știe cînd și le va regăsi. Iar „Hryso" a îmbătrînit, sărmanul! Poftiți pe nava noastră cea zdravănă, pe „Ydra", de vreți s-ajungeți cu o oră mai devreme la treburile dumneavoastră!

Cel ce făcuse atîta reclamă mai sporovăi ce mai sporovăi pe chei, apoi pe coverta vasului. Pe la noua, vaporașul ridică ancora; omul nostru se duse într-un tîrziu să-l găsească pe Miltos.

— M-ai auzit înjurînd? îl întrebă. Tu să nu înjuri. Nu-i frumos. Pentru mine e prea tîrziu, nu mă mai pot dezbăra. Și de năravuri nu scapi cu spălatu', ci cu înecatu'. Ai înțeles? Pe cît îmi dau seama, ai înțeles, nu?

— Da.

— Hm!... Și zi, l-au închis pe taică-tău... E mult de atunci?

— Destul.

— Hm! Și cine o scoate acum la capăt cu casa?

— Frații mei și cu mine... Ajută și mama.

— Hm! Bravo! Avem vreo palmă de pămînt? Bravo! Marea... cum să-ți spun... e oftică. Oftică și nimic altceva. De cînd eram tînc, lupt cu ea... Algele s-au prins și de mine de mult ce stau lîngă ea... Blestemata!

— Părăsește-o! îndrăzni să-i spună copilul.

— Nu pot.

— Atunci de ce-o înjuri?

— O iubesc, lua-o-ar dracu'! Iartă-mă!

— Ei, atunci n-o mai înjura!

— Păi nu pot... Vrei o țigară?

— Nu, nu fumez.

— Bine faci... Să nu pui niciodată tutun în gură! Te pipernicești... Ascultă-mă pe mine!

— Atunci de ce nu te lași de fumat?

— Nu pot.

Vaporașul ieșise din port și naviga de-a lungul micii peninsule Piraiki. Pestrițe, căsuțele coborau pînă pe țărm. Frumoasă ca o cadră, de pictată ce era, „YDRA" plutea pe apele albastre uitînd de bătrînețe. Azi, marea se arăta în toată splendoarea ei. Marea aceasta, cea mai încîntătoare mare din lume! Matelotul uitase de copilul de lîngă el și o privea

cu adorație chinuită, parcă ar fi căutat să afle cu ce-l vrăjise de o iubea atît.

— Privește-o — îi spuse copilului — iată, a s t a e. De treizeci de ani, în fiecare zi îmi zic: „Sarandis, ascultă-mă bine! Asta să-ți fie ultima călătorie!" Da' de unde! De fiecare dată îmi calc cuvîntul. Uite cît sînt de nemernic! Ție ți-e dragă marea?

— Da — răspunse copilul.

— Ține-mă, doamne! Vai de păcatele mele!

— Păi de ce?

— Bine, dar cînd ai avut timp, măi copilule? Nici n-ai avut cînd s-o cunoști!

— Nu știu. Azi am văzut-o pentru prima oară și mi-am dat seama că n-o mai pot părăsi.

— Vai! Vai!

— Vreau să muncesc pentru ea!

— Lasă-mă c-amețesc! Ai să te încurci cu ea și-ai să spui pe urmă că eu ți-am fost pețitorul! De-aia o și fac pe nisnaiul. Du-te la altcineva! Eu o întind.

Matelotul se depărtă mîhnit. Avu chiar grijă să nici nu se mai arate pînă cînd Miltos ajunse la destinație. Se ascunsese.

Portul din Eghina e mai mic decît o scoică. Căsuțele sînt toate albe și înșiruite prietenos în jurul apei. Sus sînt livezile cu smochini, puțurile de irigație, vița de vie și vreo căsuță colorată printre ele. Insula seamănă cu o corabie veche așezată pe fundul mării, cu templul Afaia cocoțat pe culme, ca un catarg. Și aici barcagiii sînt slabi, uscățivi, cu ochii negri, la fel ca în toate insulele grecești. De pe punțca vaporașului, o femeie în vîrstă îi arătase lui Miltos închisoarea. Era mare, rotundă ca o arie, cu ziduri înalte jur-împrejur și cu ferestrui.

— Nu-i scot niciodată afară? întrebă.

— Afară?! Nu, copilule! Niciodată!

— Și nu se înăbușă acolo?

— Sînt unii care se sufocă.

Bărcile mici veniră la vas și transportară pasagerii pe uscat. Miltos își petrecu noaptea într-un hotel ordinar. Era zi de vorbitor. Dimineața, pînă să se facă ora de vorbitor, băiatul intră într-o cafenea, să ia un suc. Ceru și o dulceață.

Și iată că sosi ceasul mult așteptat. Sună un clopoțel și porțile de fier ale închisorii scîrțîiră.

Tata apăru în curtea lunguiață. Se vedea că pierduse obișnuința de a merge. Albise... Dar zîmbea ca odinioară, ca în ziua cînd l-a dus pe el pentru prima oară la școală, ținîndu-l de umăr. Străbătură curtea și se așezară pe un parmaclîc. Inima copilului se strînse cînd se văzu încercuit de zidurile acelea groase. Dar mai era ceva ce-i tăia răsuflarea și-l făcea să-și simtă limba legată. Tata pricepu și căută să-i abată gîndurile:

— Hai, ia spune-mi, ce face mama?

— Bine — răspunse anevoie copilul.

— Surorile tale? Gemenii?

— Bine — răspunse și mai greu Miltos.

Tata înțelese că numai era nimic de făcut: se aplecă spre băiețel și-i șopti:

— Hai, copilașul meu! Acum nu ne vede nimeni. Plîngi în voie!

Băiatul își puse pumnii la ochi și plînse amarnic. Astfel se ușură și peste puțin putură să stea de vorbă. Și cîte nu și-au spus! La un moment dat, Miltos îi mărturisi ultima lui pasiune: marea, și îi ceru părerea. Tata stătu o clipă și se gîndi. Într-adevăr, cum să nu te miri?! Din neamul lui nimeni nu fusese marinar. De asemenea, după cîte știa, nici dinspre partea nevestii. De unde și pînă unde copilul ăsta să se îndrăgostească de mare?

— Băiatul meu, noi care sîntem aici ne-am pierdut libertatea pentru libertatea celorlalți. Cum aș putea să te împiedic? E ciudat că ai ales marea. Dar fiecare își alege ceva. Nu-i bine să nu-l lași pe

om să-și aleagă singur și să aleagă alții pentru el. Atunci pornește cu jumătate de suflet și, orice ar face, va fi un lucru neisprăvit. Știu că și cînd vei fi departe, vei avea grijă de casă. Și-apoi au crescut și gemenii... Peste cîțiva ani ies și eu... Da, da, de ce nu? Du-te, băiatule! Du-te pe drumul ales de inima ta. E un drum aspru. Dar și acolo, și pretutindeni, sînt sigur că o să faci tot ce-ți va sta în putință, ca cei ce suferă să poată respira nițel mai ușor. Un singur lucru mă roade: că nu mi-a fost dat să te țin mai mult la învățătură. Nu m-au lăsat. Dar sînt sigur că vei studia singur mai departe.

— Citesc în fiecare seară — spuse Miltos. Nu-s lecții de școală, dar și astea sînt cărți.

Un clopoțel sună. Paznicul făcu semn copilului să se scoale. Mîinile tatii se agățară de copil cu dragoste.

...Îndărătul gratiilor, colo în fund, ca un vis palid, stă tata, făcînd semn cu mîna lui atît de slăbită. Porțile grele și mari s-au închis.

— Felicitările noastre! i-au spus tatălui tovarășii de celulă.

El se duse pînă la culcușul său și desfăcu legăturica și coșul. Săpunul Asimiei — cu mireasmă pe care nu o avea nici un alt săpun — îi izbi nările. Curățenie, albăstreală, iubire... Sărmana mea... amărîta mea... Deschise coșul și împărți totul. Nici un prinț n-a fost vreodată atît de darnic... Și nici un supus n-a gustat așa cum au gustat în seara aceea cei patruzeci de „dușmani" ai patriei. (Ce idee fixă aveau încă de pe-atunci bogătașii și jandarmii să-și zică PATRIE!)

Miltos, cu inima înnourată, luă drumul spre port. Ținea în mînă cîteva lucruri din acelea pe care le meșteresc deținuții, ca să-i ajute timpului neputincios să se miște. Atmosfera închisorii trezi în inima băiatului un simțămînt adînc și sfîșietor, care îl va însoți toată viața. Chipul uscat al tatii va fi prezent

în toate tablourile înfățișînd eroi și martiri. Nu-l va mai vedea niciodată. Nu se va mai încălzi la pieptul lui în iernile geroase. Dar calda aducere aminte îi va fi un reazem mai tîrziu, cînd vor izbucni marile tragedii, cînd oamenii vor îngheța, își vor da sufletul sau vor înnebuni prizonieri pe drumurile Europei. În bezna adîncă a Ocupației, el, Miltos, va deschide ochii ca să vadă luminița zîmbetului părintesc, zîmbet care îl va îndruma mereu pe calea cea bună.

Pe tata nu l-a mai văzut. În anul în care ispășii nedreapta pedeapsă se abătu peste lume ciuma aceea a cărei suflare se simțea încă dinainte: *Fascismul*, vestitorul războiului, iar apoi războiul însuși, care a însîngerat toate fluviile și toate mările lumii. Dar am luat-o înainte.

Miltos e pe chei și așteaptă vaporașul, care de data asta se îndreaptă spre port venind din altă direcție. „YDRA" a avut timp să mai facă o cursă acostînd la alt țărm. Cum vaporașul întîrzia, Miltos se duse la cafeneaua aceea mică să bea un suc, căci îi era sete. Îndată ce îl văzu, cafegiul se plesni cu palma peste frunte și zise ușurat:

— Vino, bre, ochișorii mei! Ia spune-mi nu ai băut tu aici ieri-alaltăieri, nu-mi amintesc prea bine, un suc și-ai luat și o dulceață?

— Da... — spuse Miltos, cuprins de grijă.

—Of!... M-am liniștit! Norocu' mi te-a trimis! Mă apăsa conștiința, măi puișorule. Ei, acu' bine că te-am găsit și m-am potolit!

— Da' ce-i? Nu înțeleg...

— Restul, mă mînzule!... Erai atît de zăpăcit ieri, că ai uitat să-ți iei restul de la hîrtia de douăzeci de drahme. Iar eu, prostul, n-am alergat după tine să ți-l dau, ci am stat aici ca un lemn și te-am așteptat... Dar, mă rog, bine că s-a reparat greșeala!

— Nu, acum greșești — spuse băiatul. Restul l-am luat.

— Ia nu vorbi așa, că mă superi! Sînt bătrîn, dar încă nu m-am ramolit de tot. Era o hîrtie de douăzeci. Mai este în sertarul meu.

— Da, ți-am dat douăzeci — zise Miltos — dar restul mi l-ai dat.

— Iarăși? Ia tacă-ți gura! Nu ți-e rușine de vîrsta mea? Ai vrea să se poarte cineva așa cu bunică-tu? Ai vrea să-i spună că s-a prostit de tot, de nu mai știe ce face? Nu! Ei, atunci de ce te porți așa cu mine? Nu ai nici un dram de milă pentru cei bătrîni?

— Am... dar nu pot minți că n-am luat restul și să te păgubesc de douăzeci de drahme.

Atunci bătrînul schimbă cîntecul.

— Ei, și dacă vreau eu să mă păgubesc? Atunci ce-ai avea de zis?

— Nu pot primi!

— Ia te uită! Și sufăr și de inimă! De ce te porți așa? Ai vrea să i se facă una ca asta tatălui tău, care este închis pe nedrept?

— Asta așa-i, dar de unde ai aflat că-i pe nedrept?

— De unde? Păi părintele care a crescut un astfel de copil nu este trimis pe drept la pușcărie. Așa? Acum, haide! Ia-ți restul și fă-mi hatîrul să-mi spui numele tatii, ca să-i trimit ceva răcoritor pînă ai să mai vii tu... și-atunci mi le plătești pe toate o dată... Căci îmi dau seama că vii de departe. Da? Sau greșesc și-acum?

— Nu... ai dreptate — spuse Miltos, emoționat.

— Așadar... îți mulțumesc, fiule. Ai scris numele tatii? Văd că literele le știi face. Hai, du-te acum, că mă caută bunică-mea! Și-apoi, uite că ți-a sosit și vaporul.

„Ydra" intră în port, șuierînd din toate băierile inimii lui bătrîne. Il apucase noaptea și își aprinsese felinarele ca un bătrîn care își pune ochelarii.

Pe bord, Miltos se izbi de prietenul său.

— A, ai venit? îi spuse acesta. Te așteptam. Haidem! Îl luă de mînă și își făcu loc prin mulțime, ca să poată trece. Vino cu mine, să te aranjez undeva la căldură, căci noaptea e umezeală. Uite, vezi băncuța de lîngă coș? Așază-te acolo cum poți mai bine și, cum scap și eu de treabă, vin!

Peste puțin, Miltos îl auzi înjurîndu-i pe barcagii. Înjura atît de tare, încît glasul lui răzbătea pînă la țărm. Apoi marinarul se apropie agale, ca un viteluș, și se așeză lîngă copil. Își aprinse o țigară și se sprijini de parapet, ca s-o fumeze în voie, privind cu drag luna. Așa trecu vreo oră. „Ydra" înainta de parcă ar fi suferit de astmă.

— S-a isprăvit și cu „Ydraki" al nostru... și-a trăit traiul — vorbi marinarul, pe un ton filozofic. Toate călătoriile ce le mai face sînt peste puterile lui. Tăcu ca să-și sufle nasul în mare. Apoi zise, chipurile așa, la nimereală: Așa te vreau! Ți-ai schimbat părerea, nu? Auzi colo, să vrea să se-ncurce cu marea!

— Greșești — rosti Miltos, hotărît.

— Am auzit bine?

— Am zis: greșești! Nu mi-am schimbat de loc gîndul! Și dacă vrei să știi, am vorbit și cu tata. Și el zice la fel ca mine.

Se lăsă o liniște care dură pînă la Pireu. Marinarul nu mai scoase un cuvînt. Dar la Pireu, cînd Miltos se pregătea să coboare, el îi luă mîna și-i spuse grav:

— Ascultă... nu cumva te-ai răzgîndit?

— Nu! Nici nu mă mai răzgîndesc!

— Bine. Atunci du-te acasă, ia-ți catrafusele și vino înapoi.

— De ce? întrebă Miltos, mirat.

— Ți-am găsit de lucru pe un cargobot. Te îmbarci într-o lună. Hai acum! Du-te și să fie într-un ceas bun! Caută-mă aici, pe „Ydraki".

Prima zi cînd se văzu în largul mării, crezu că a fost zvîrlit dintr-o praștie de pe vîrful unui munte, în prăpastie. I-au trebuit cîteva luni pînă să-și vină în fire. Și-a lăsat pămîntul reavăn și pașnic și a intrat în vîrtejul oceanelor. I-a părut rău? Nu.

Vaporul era un marfar gigantic din cele ale căror jumătăți de elice se învîrtesc deasupra apei ca zbaturile unei roți de moară de apă. Cargobotul transporta lemne, paie, cărbuni și fier... Le plimba vreo două luni pe mări îndepărtate și apoi venea să le descarce în porturi mai mici.

Miltos începu să lucreze mai întîi le despenza [1]. Spăla cești și pahare și ducea băuturi și cafele sus pe punte. Apoi îl găsim mus, pe urmă marinar pe covertă și, cu puțin înainte de izbucnirea războiului, ajunsese să mînuiască vinciul pe un tanc de petrol.

Despre război află într-o seară, pe calea undelor herțiene, în timp ce fuma sub aparatul de radio al vasului. Crainicul anunță: „Ata pirateres", și după aceea răsună imnul național „Te recunosc după tăișul spadei"...

Miltos n-a stat prea mult pe gînduri. Fără să mai aștepte plata salariilor, debarcă la prima escală și se îmbarcă pe primul vas de linie pentru Pireu. Cum a pus piciorul pe uscat, a și luat primul autobuz ce ducea spre satul lui... I-a îmbrățișat pe ai săi, i-a sărutat și a dat fuga drept la cercul de recrutare. Peste cîteva zile, fără nici o pregătire militară, a pornit spre front. Singurul lucru pe care l-a aflat acasă a fost că tata ceruse, din închisoarea unde se afla, să fie trimis să lupte în primele linii, dar dic-

[1] Despenza — bufetul vasului. (n. a.).

tatura lui Metaxas nu i-a îngăduit. E adevărat că la auzul acestei veşti entuziasmul lui Miltos scăzu la jumătate. Nu era de ajuns că nu-l eliberau, deşi nedreapta pedeapsă şi-o ispăşise de mult, ci îl mai şi umileau acum! Dar fie! Miltos nu-şi pierdu curajul. În fond ştia că un popor cînd luptă împotriva propriei tiranii nu luptă, fireşte, ca s-o schimbe cu alta. Popoarele se pot răscula doar pentru pîine, doar pentru libertate, dar nu depun armele dacă nu-şi asigură şi una, şi alta.

Miltos merge spre front. Îşi iubeşte această patrie plină de bolovani, pîrîiaşele, rîpile, focurile de noapte în jurul cărora se încălzesc ciobanii, obrajii supţi ai celor care, de patruzeci, cincizeci, şaizeci de ani nu s-au sculat niciodată sătui de la masă. Îi sînt dragi cîntecele ce răsună în vîlcele cînd ca o chemare duioasă de iubire, cînd ca un străvechi şi profund bocet... Iubeşte spinarea osoasă, slăbănoagă a poporului ăstuia ce nu s-a plecat niciodată. Miltos simte că merge avînd aceeaşi spinare, bătătorită acum de raniţă şi de marşuri.

În sfîrşit, într-o dimineaţă, biciuiţi de lapoviţă, înghemţaţi, nedormiţi, flămînzi, au ajuns pe front şi, fără să răsufle măcar o clipă, au şi intrat în luptă. Acolo sus, iarna era în toi. Bătălia a durat „pînă la căderea nopţii" — cum glăsuia raportul comandantului de companie.

Noaptea trecu în linişte, dar cum să dormi? Un ţinut sălbatic, prăpăstios şi plin de bolovani, fără nici un ungher ferit de gloanţe, unde să-ţi odihneşti oasele. Mortierele anulară şi acest din urmă privilegiu al combatantului. Aici, în orice clipă şi în orice punct te-ai fi aflat, erai descoperit, la cheremul mortierelor şi al ploii. Şi iarna se arăta nemiloasă, iar rezervele de oameni şi proviziile celor împotriva cărora luptau erau inepuizabile. Şi totuşi ostaşii greci, flămînzi şi înghemţaţi, luptau vesel de parcă ar fi ţesut la război. Într-o zi, Miltos primi o carte

poștală. Cînd văzu scrisul, rămase surprins. Cartea poștală era de la frații lui gemeni... Luptau și ei undeva pe front, ca voluntari. Sărmană mamă, ce-ai să te faci dacă noi vom cădea? De la tata nu mai primea nici o știre. Cenzura oprea scrisorile. Cenzură aici, pe front, cenzură și în închisoare. Nu lăsau să treacă nici o coală albă de hîrtie. Apărau patria de patrioți. Dar și cenzorii se făleau că participă la război. Să-ți bagi mîinile murdare în scrisorile înlăcrămate ale mamei, e și ăsta un serviciu adus patriei! Și să încălzești un fotoliu, îndrugînd gogoși la radio, și să-ți versi măruntaiele din tine, urlînd „ura!", este și ăsta un serviciu adus patriei.

Într-o zi, cei de-acasă primiră o scrisorică cu chenar negru. Negru era și conținutul ei. Ministerul îi anunța: familia lor se acoperise de glorie. Unul dintre gemeni căzuse, iar celălalt fusese rănit la coapsă. Pe tata l-au înfundat și mai adînc în pușcărie. În acea noapte Miltos rămase treaz. Cerul încuviința și el că totul e negru.

Iarna uitase să mai coboare din munți, nici nu se gîndea să plece. Se tîra ca o gigantică reptilă peste noroiul înghețat. Și într-o zi se anunță că războiul a luat sfîrșit. Cum s-a sfîrșit, cine l-a sfîrșit? Ei, luptătorii, nu-și aminteau să fi fost învinși. Li s-a spus că frontul s-a prăbușit. Dar unde erau ei atunci cînd frontul s-a prăbușit de nici nu și-au dat seama?

Oricum, ordinul suna limpede. Trebuia să se întoarcă la vetrele lor. Și geamănul? Unde să se ducă? La care vatră? Întoarcerea acasă... un nesfîrșit alai de înmormîntare. Mergeau prin rîpi și șanțuri, căci drumurile erau mitraliate de avioane.

Miltos sosi la Atena într-o dimineață mohorîtă. Marele oraș era mut, cu străzile pustii, de parcă ar fi trecut o haită de fiare sălbatice. Abia luase sfîrșit parada învingătorilor. Tînărul străbătu Atena, cu ochii plecați în pămînt. Îi era milă s-o vadă bat-

jocorită. Se urcă într-una din căruțele ce străbăteau drumurile de țară din districtele mărginașe ale Aticei și merse o bucată de vreme, pe urmă își continuă drumul pe jos... Mai departe se înghesui într-un caic cu pînze și-apoi iarăși pe jos, pînă ce, într-un amurg, deschise ușa casei și se găsi în brațele îndoliate ale mamei. Numaidecît niște mîini de fetiță i se agățară de tunică, iar după aceea o cîrjă se auzi rostogolindu-se pe trepte și se ivi fratele, pe care avu timp să-l prindă în brațe înainte de a se fi lovit de lespezi. Puțin mai tîrziu sosi de pe ogor și cel din urmă copil, un băiat necopt încă.

Toată seara au plîns și s-au îmbrățișat... Stăteau muți, fără grai. Doar tîrziu Miltos îndrăzni să întrebe:

— Și tata?

Nimeni nu-i răspunse.

— Am aflat — vorbi într-un tîrziu mama — am aflat că i-au ridicat din închisoare, dar nimeni nu știe unde i-au dus. Unii zic că au fost predați italienilor, care i-ar fi închis în lagăr pe insula Corfu. Alții zic că i-au luat nemții și i-au omorît. Nimeni nu știe ceva sigur. Sigur este că nu au fost eliberați... cu toate că și asta s-a spus.

— Și n-ați cercetat mai departe? Nu cumva ăsta e adevărul?

— Nimeni nu s-a întors. S-a auzit că închisorile și-au deschis porțile, dar pentru alții. Dintre politici, n-a ieșit nimeni.

Miltos își mușcă buzele, ca să nu-i scape o înjurătură, căci abia se mai stăpînea.

— Fascismul le face pe toate...

— Toate, în afară de cele bune!

Nu s-au culcat. În noaptea aceea somnul n-a păsit pragul casei lor. Dar nici nu i-au simțit lipsa. Ba discutînd, ba tăcînd sau plîngînd pe furiș, așa i-au găsit zorile. Abia atunci ochii lui Miltos s-au închis. Și nu s-au mai deschis decît a doua seară.

Fascismul împînzi țara. Se efectua schimbul prietenesc între buni asociați de mai-nainte înțeleși. Peste o noapte, încă altă noapte. Iar departe necheza războiul, vuind nesătul, deschizînd mereu morminte noi, scufundînd corăbii, omorînd pruncii, ucigîndu-i încă o dată pe cei morți.

Curînd însă, prin această beznă, unele mîini începură să se prindă una de alta, nevăzute, și șoapte să alerge grăbite de la o ureche la alta. O speranță încolți în inimi, prinse să strălucească în priviri. Miltos se numără printre cei dintîi care ridicară capul. Primul soldat al Speranței în tot ținutul în care se afla și satul lui. Se cățăra noaptea pe crestele din preajma satelor și de-acolo, cu tovarășii săi, prin pîlniile megafoanelor aruncau peste oameni sămînța speranței.

„Nu sîntem puțini, nici mici. Mărunți sînt barbarii și puțini sînt cei lași. Noi sîntem cei puternici, căci sîntem hotărîți."

Aceste glasuri se răspîndiră în toată țara. Fiecare sat avea soldatul lui. Așa, încetul cu încetul, se formă armata nevăzută. Și într-o zi, din rîndurile acestei armate porni prima împușcătură.

Între timp, casa lui Miltos fu cernită iar. Muri de avitaminoză una din surori. Peste puțin, undeva departe, la Kuryovo, tatăl, predat, împreună cu tovarășii săi, invadatorului, fu împușcat. În pieptul lui Miltos se zbătu ceva de neîmblînzit. N-a plîns. Ochii i s-au umplut de sînge. Numaidecît a trecut în fruntea unui „grup de sacrificiu". Ceilalți doi frați, plini de ură, au ridicat capul și l-au urmat.

Dar o pereche de ochi din sat urmăreau și însemnau totul. Ochii lui Kulas. Cum te schimbă anii! Cum de o fi luat acest băiat calea lui Iuda? Satul întreg se rușina cu el. Nu apucară nemții să intre bine în sat, și uite-l stînd cu ei la cafenea sub platan.

A doua zi Miltos îl luă deoparte.

— Nu scuip în urma ta cum face tot satul. Dacă am să te scuip vreodată, te scuip în față. Și nu te scuip doar... Așa că te sfătuiesc pentru ultima dată: rupe-o cu ăștia! Altfel te belesc ca pe un berbec, chiar sub platanul unde te cherchelești în cîrdășia lor.

— Să-mi fie cea din urmă împărtășanie, dacă mai pun în gură picătură de rachiu cu ei! spuse Kulas, tremurînd ca o javră.

— Te pocăiești? îl întrebă.

— Am greșit!

— Pînă și plozii din leagăn știu unde li-i locul.

— Le-am încurcat, Miltos. Acu' văd limpede. Dă-mi răgaz să-mi dovedesc căința.

— Despre asta o să hotărască alții. Eu îți spun un singur lucru: departe de ăia, departe! Și dezlipește-te oleacă și de blestematul ăla de joc de cărți. De dimineață pînă noaptea stai și joci cărți!

— Am să ard cărțile.

— Așa e bine! Hai să te văd!

— Ai să vezi!

— Bine.

Din ziua aceea cafeneaua nu l-a mai văzut. Trîndăvea bineînțeles și acum, fără să se apuce de vreo treabă. Avea un cal cenușiu și umbla zănatic.

Așa a trecut vreme și nu s-a mai auzit nimic despre el. Dar sufletul îi era vîndut. Se învîrtea precum corbii în jurul hoitului.

Într-o zi, la o răscruce de drumuri dintre trei sate sosiră două camioane ale Gestapoului, însoțite de un al treilea, plin cu ostatici, și se opriră sub copaci. Scopul lor îl puteai ghici lesne. Un pui de țăran, alergînd din rîpă în rîpă, intră în sat și dădu de știre tuturor.

— Colo, la fîntîna seacă sînt niște nemți cu niște țărani legați fedeleș și caută copaci. Nu știu ce vor să facă.

Era limpede ce urmăreau... Într-o clipă vestea ajunse la urechea luptătorilor o dată cu consemnul: întîlnire în locul cutare. Răscrucea nu era departe. În împrejurimi se înălțau dealuri împădurite, așa că oamenii se apropiară la o distanță de unde puteau trage fără a fi văzuți. Nemții tocmai legau ștreangurile de crengi. Focurile de armă se porniră din toate părțile deodată. Într-o jumătate de oră bătălia luă sfîrșit. Cauciucurile camioanelor primiră primele gloanțe. În felul acesta dușmanul n-avea cum să fugă. Asasinii căzură pînă la ultimul. Flăcăii îi dezlegară pe ostatici, luară cu ei tot armamentul și se înapoiară în sat. N-au avut nici un martor. Nimeni n-a văzut cine a măcelărit coloana. Dar, pentru orice eventualitate, își luară toate măsurile. Ascunseră armamentul într-o peșteră, afară din sat, și trimiseră pe unul de-ai lor pînă la sediul Gestapoului, să afle ce se pregătea acolo.

Deodată, oamenii băgară de seamă că Kulas dispăruse. Îl căutară pretutindeni. Pe la casele unde obisnuia să se ducă, la țarina lui, dar nicăieri nici o urmă. O bătrînă le spuse că l-a văzut pe la asfințit plecînd călare spre oraș.

CAPITOLUL XXXIV

Pe hartă s-a tras un cerc cu cerneală roșie în jurul satului. A fost comandată și inscripția care urma să fie pusă pe un zid mic ce avea să rămînă în picioare tocmai pentru a o purta: „AICI A FOST UN SAT GRECESC.

DAR ARMATA ELIBERATOARE A CELUI DE-AL III-lea REICH L-A ȘTERS DE PE FAȚA PĂMÎNTULUI IMPREUNĂ CU LOCUITORII LUI, PENTRU CĂ AU RĂSPLĂTIT MĂRINIMIA CU CRIMĂ".

Cine l-a desemnat pe Miltos, în clipa hotărîtoare, drept conducător? Nimeni. Nici el n-a țintit la asta, nici n-a cerut așa ceva. Dar îndată ce s-a aflat ce pregăteau nemții în oraș, cu toții și-au întors privirile spre Miltos. Și și-au dat seama că alegerea lor e bună. Miltos s-a urcat pe un zid, ca să fie auzit de toți.

— La noi — le spuse el — comanda o luau întotdeauna cei mai bătrîni, căci ei aveau pricepere și mintea ageră. Eu cred că nu am îndeajuns nici una, nici alta, de aceea, dacă lucrurile nu se precipitau astfel, aș fi rugat pe altcineva să ia conducerea. Dar împrejurările ne silesc, ne apasă tare. Nu mă îndoiesc că sînteți cu toții hotărîți să vă dați și viața. Așa voi face și eu. Dacă e cineva în stare să dea mai mult, să-mi ia locul.

— Nu! Ești bun! au strigat unii.

— Bun și cel ce ne trebuie! adăugară ceilalți.

— Atunci, ascultați-mă! Femeile și copiii să fie duși din sat chiar în astă-seară. Luați cu voi ce puteți și plecați repede cît mai departe. Doi băieți vor sta de strajă la punctul de observație, să urmărească orice mișcare pe șosea. Să aibă cu ei și un cal iute, ca să ne dea grabnic de veste cînd va apare dușmanul. Voi, ăștia tineri, duceți-vă la peșteră și luați armele ascunse acolo. Bătrînii și cei din alte sate pe care i-am scăpat de streang să vină cu mine, să aducem în piața satului toate butoaiele. Ce vreau să fac cu ele? Nu-i timp să vă explic acum... Va veni și vremea aceea... Moș Kurnazis! se adresă el unui bătrîn cu nasul roșu, care duhnea ca un butoi.

— Zi... Mil.. des!

— O să te dea gata blestematul...

— Beau... dar rău n-am făcut nimănui!
— Bei prea mult!
— Păi fiin'că este moartea, care...
— Și-ai s-o oprești cu băutura?
— Nu... dar am să mă opresc... să mă gîndesc la ea.
— Ascultă, moș Kurnazis, n-am timp de taifas. Vrei să ne fii de folos?
— Eu îs mereu de folos. Cine păgubește e de folos celorlalți.
— N-avem vreme să filozofăm. Te întreb fără ocoluri: ai băut azi?
— Mi-am făcut datoria.
— Vrem un bărbat a cărui inimă să poată spune da!
— L-ați și găsit. Inima mi-a spus de atîtea ori da pînă azi, încît a devenit o zdreanță. Spune și sînt gata!
— Uite, ne trebuie unul care să nu se teamă de primejdie.
— 'zent!
— Unul fără frică, unul care să nu dea înapoi.
— 'zent!
— Unul pe care nici cutremurul să nu-l urnească din loc.
— Stai! Asta nu se poate. Căci eu mă clatin și fără să fie cutremuri. Găsește-mi altceva!
— Moș Kurnazis, n-am timp de glume! Toți o să facem cîte ceva! Satul e în primejdie.
— Știu!
— Atunci de ce-ai băut?
— De-aia!
— Atunci n-am nevoie de dumneata! Eu caut unul cu suflet tare.
— Numai eu am! Toți ceilalți l-au înghițit o dată cu vinu'. Numai eu beau fără mizilic!
— Aș vrea să vorbești așa și în fața dușmanului.

— O să vorbesc! Eu vorbesc așa și în fața lui dumnezeu. Cum să mă sperii de dușman? Aștept orden!

Miltos se uită la el. Îl văzu legănîndu-se ca o corabie pe o mare zbuciumată. Dar ochiul bătrînului era hotărît. Privea țintă. De altfel îl cunoștea. Era cinstit. Bărbat. Chiar dacă trăgea la măsea.

— Vino cu mine, moș Kurnazis! îi spuse. Ți-am găsit ce trebuie să faci.

Calul care aduse știrea a doua zi de dimineață sufla mai să crape. Burta i se umfla și se dezumfla ca o armonică. Puteai fierbe un ou pe nările lui. Departe, la poalele orașului, aflară partizanii, un nor roșu fugea pe șosea. Era limpede: viața satului se socotea cu minutele. Dar acolo nu se mai afla nici o ființă. Doar un cocoș dezertor reușise să scape din mîinile stăpînei lui și se cocoțase pe un horn pentru a protesta împotriva răpirii tuturor orătăniilor. El a fost singurul reprezentant care a primit armata străină. Cînd coloana a ajuns la marginea satului, s-a oprit. Apoi s-a desfășurat în linii de cîte unul, a înconjurat satul și a început să-l *piaptene*. Punctul de concentrare — piața. Dar cînd coloana s-a adunat acolo, unicul trofeu a fost cocoșul. Maiorul îngheță în uniforma lui verzuie. Dădu ordin să se adune plutonul de incendiere și să aștepte ordine. Tocmai atunci își făcu apariția, de parcă ar fi ieșit din măruntaiele pămîntului, un om zîmbitor, ud leoarcă de vin. Își ridică mîna ca un băț și îi salută. Kulas, care se învîrtea ca un cîine la picioarele comandantului, îl recunoscu îndată, dar se prefăcu a nu-și aduce aminte de el.

— Cine ești tu?

— Eu sînt eu. Da' tu cine ești?

— Nu mă cunoști?

— Eu nu-mi cunosc picioarele, care sînt ale mele, și am să te cunosc pe tine, care ești străin? Ce vești din oraș? Toate-s bune?

— Află, bătrîne, că satul s-a smintit de-a binelea și am venit să-i băgăm mințile în cap.

— Uite o vorbă bună pe care chiar o așteptam. Să i le băgați, așa și trebuie. Te-ajut și eu.

— Tu de ce n-ai plecat?

— Nu mă duc nicăieri. Nu m-au lăsat să iau cu mine o picătură de vinișor. Ce-aș fi băut pe unde aș fi cutreierat? Aș fi murit de sete. Nu?

— Și cine a adus aici butoaiele?

— Eu!

— Și de ce?

— Am aflat că vreți să dați foc satului, și ce vină au ele? Rogu-te, spune-mi: au vreo vină? Casele, da. Ardeți-le! V-ajut și eu. Dar ele, sărmanele!... Ți-o spune moș Kurnazis, și ține minte: cine le-o arde se duce drept în iad! De-aia le-am rostogolit încet-încet și le-am adus aici în piață, ca să nu le-ajungă pîrjolul. N-am făcut bine?

Comandantul stătea ca pe jeratic. Nu încăpea îndoială: cineva dăduse de știre satului. Dar cine? Se uită de vreo două ori la Kulas pe cînd vorbea. Nu. Exclus. Renegatul era fidel. Comandantul, strîns în tunica lui, începu să umble de colo-colo furios. Voia să-l aibă în mîini pe informator. Acest gînd devenise o idee fixă: să-l aibă în fața lui și să-și desfășoare toată gama torturilor criminale. Se uită la bețivan. Era o consolare, cea din urmă, dar cît de săracă! Închipuiți-vi-l pe zeul mărilor luptîndu-se într-un havuz cu apă stătută. Ce decădere!

— *Komm!...* îi spuse. Vin-aci! Bei vin?

— Îmi fac datoria cum pot.

— Sînge bei?

— Nu... Pute a om. Nu *Nichts... Nichts, capetano!*

— Văzut sătenii?

— Văzut!

— Ce făceau?

— Gropi... departe, pe șosea, înspre munte. Săpau și îngropau niște pepenași de fier. Să crăp de sete dacă am priceput de ce făceau asta!

— Știi bine că n-a mai rămas nimeni în sat?

— Știu. Nimeni. Au plecat cu toții. Și-au luat și păduchii cu ei. Se duc să-și facă conac lîngă mare.

— Tu de ce-ai rămas? Nu te temi de noi?

— Afară de secetă, de nimic nu m-am temut vreodată.

Maiorul ridică cravașa:

— Da' de asta nu ți-e frică?

— Foooc! strigă bătrînul, căzînd cu fața la pămînt.

Cravașa nu avu timp să lovească. Înainte de a apuca să-l plesnească pe moșneag, ofițerul se prăbuși la pămînt, și, o dată cu el, mulți, mulți soldați. Asupra lor se abătuse o grindină de gloanțe, dar nimeni nu știa de unde vine. N-au apucat nici să vadă, nici să facă ceva. Cu automatele întinse înainte, căutau ca orbii ținta în gol. Pînă ce au căzut cu toții. Piața era verde-albăstruie de uniforme. Unii încercau să se ridice din morman, dar se prăvăleau din nou. Ici-colo mai mișcau niște cizme, dar îndată rămîneau încremenite. Doar vreo cincizeci dintre ei reușiră să scape cu motocicletele, însă împușcăturile ce se auziră la ieșirea din sat vesteau că le sosise și lor sfîrșitul. Din niște tufișuri aflate la marginea drumului se revărsă un foc atît de aprig, încît arseră pînă la unul.

Zece minute mai tîrziu se ridică și moș Kurnazis și încercă să cînte, dar glasul nu-i dădu ascultare. Atunci puse mîna pe o rangă de fier și începu să desfacă butoaiele de vin. Din fiecare sărea cîte un flăcău.

— Ieși! făcea moșneagul. N-am mai întîlnit vin așa de scîrbos. Gata, le-ați spurcat, sărăcuțele butoaie! Ieși și tu, să te bucuri de soare! Tu ești aici, Miltos? Hai, ieși afară și să nu-mi mai zici nimic.

O să trag la măsea pîn' s-o face cerul viță de vie. Ei, ce-ai de zis acuma, îndrăznețule? Poți să mi te împotrivești de ți-oi cere ceva?

Miltos puse mitraliera cu țeava în jos și îl întrebă:

— Ascultă, moș Kurnazis, n-am înțeles un singur lucru: ce voiai să spui cu „s-au dus spre mare" și că „îngropau niște pepeni de fier"?

— Hm... Voiam să-i încurc. Am făcut rău?

Din mormanul de leșuri se auzi un geamăt. Ieși unul, tîrîndu-se printre cadavre, și își sprijini pistolul de un mort. Moș Kurnazis îi dădu brînci lui Miltos. Un glonte trecu pe lîngă brațul tînărului, arzîndu-i mîneca. Zece automate se descărcară deodată în ucigaș. Era Kulas.

— Am înțeles — spuse Miltos. N-a făcut-o ca să scape, căci era cu neputință. A vrut să ne otrăvească bucuria victoriei.

— A dat ortu' popii — spuse moșul.

— Și-acuma, marș! ordonă Miltos. Luați-le armele și să plecăm!

— Încotro?

— Hm! Va trebui, zic eu, să urcăm sus la munte. N-o să treacă mult și o să se ivească altă coloană de nemți! Moș Kurnazis!

— 'zent!

— Vii cu binișorul sau te luăm pe sus?

— 'zent! Găsiți-mi mai întîi o pereche de picioare.

— N-ar fi mai bine două perechi?

— Mai bine.

— Atunci, încalecă pe un catîr! Repede!

. . . . . .

Cînd în octombrie anul viitor ocupația luă sfîrșit și țăranii se întoarseră la casele lor, familia lui Miltos se înapoie și mai împuținată decît plecase. În-

tr-o incursiune pierise și al doilea frate geamăn. Nu mai rămăseseră decît mezinul și Athena, o fată de o frumusețe rară, care, ea cea dintîi, primi armata ce cobora din munți, ca o soră geamănă a Libertății.

CAPITOLUL XXXV

Încă nu se așezase colbul stîrnit de manifestanți și nici îmbujorarea nu dispăruse de pe obrajii tineretului, cînd Miltos își dădu seama că era trădător, vinovat de: înaltă iubire față de patrie.

Steagul cu crucea încîrligată abia fusese dat jos și poporul descoperea că de fapt căzuse într-o a doua sclavie. Nopțile orașului erau din nou tulburate de împușcături. Satele erau iarăși încercuite. Străzile deveneau pustii înainte de-a apune soarele. Țara își schimbase ocupantul, dar și cel nou urmărea același lucru: să prigonească avangarda poporului. S-au evacuat școli și au fost transformate în închisori. „Vinovații" erau mulți la număr și guvernanții n-aveau unde să-i mai închidă.

Miltos înțelese că zilele de libertate îi sînt numărate. Mîine-poimîine îl vor lega și îl vor duce pe banca acuzaților, să dea socoteală de faptele săvîrșite. Faptele lui nu puteau fi iertate. Nu se înșelase. Nu trecură cinci luni de zile, că sosi mandatul de arestare. Era acuzat de uciderea „patriotului" grec Iannis Kulas, avînd complice la crimă pe fratele lui mai mic. Cei doi frați mirosiseră însă ce îi așteptă și se făcuseră nevăzuți. Ceilalți, ca să se răzbune totuși pe ei, dădură foc casei și staulului cu vite cu

tot. Aceste incendieri, ca și scoaterea din rădăcină a pomilor erau pe atunci cel mai la îndemînă și obișnuit mod de pedepsire. Mai tîrziu, cînd cruzimea a ajuns turbare, plăteau cu viața copiii și bătrînii Familia lui Miltos se împrăștie în cele patru vînturi. Fiecare apucă pe alt drum. Era singurul mijloc de a se salva. Mai tîrziu, se gîndeau ei, cînd vînzoleala asta cumplită se va potoli, se vor putea aduna iarăși laolaltă. Nu știau că ucigașii care omoară de dragul crimei nu se satură niciodată. Nu știau că cel ce scoate cuțitul din teacă pentru a ucide un nevinovat își pierde pentru totdeauna teaca.

Fratele cel mic își găsi salvarea amestecîndu-se în puhoaiele de oameni ce se deplasau dintr-un loc în altul. Miltos porni și el să-și regăsească vechii tovarăși de pe mare. În mulțimea pestriță a portului Pireu reuși să-și piardă urma.

Intr-o zi, ancoră pentru descărcare un cargobot italian, a cărui carapace de tinichea mirosea a rugină cale de o poștă. Un bălan cu galoane de căpitan de vas sta pe punte, mușcînd mușțiucul lulelei și privind forfota din port. Lui Miltos îi veni să strige. Omul acela cu chipiu era căpitan de rangul trei pe cargobotul pe care lucrase Miltos înainte de război. Era norvegian, fără ca totuși să-l cheme Nilsen, un vlăjgan de flăcău pentru care wsisky se înfățișa ca un uger cu cel mai dulce lapte. Miltos scoase iute cutia lui cu țigări și scrise pe dosul ei: „Am găsit o doică cu cel mai bun lăptișor din lume! Dă-te jos. Mil".

Îndată ce căpitanul citi răvașul, băgă luleaua în buzunar, coborî ca un urs înfuriat pe chei și căzu în brațele lui Mil.

— Unde-i doica, zi repede!
— La colțul celălalt!
— Are rezină bună?
— Cea mai grozavă!
— Haidem!

Căpitanul avea un nas de motan. Cînd văzu în ce tavernă l-a dus Miltos și în ce ungher s-au vîrît, îi spuse:

— Mil, intră de-a dreptul în subiect! Fără ocoluri. Ce se-ntîmplă? Vreo poznă scîrboasă?

— Mă știi să fiu din ăștia?

— Te cred mai bun decît pe unicul fiu al tatii, dar dacă îmi spui că nu se întîmplă nimic cu tine, despic vasul și-l dau să mi-l frigă pe grătar.

Miltos se apropie mai mult de el:

— Ascultă, căpitane... vezi ți-am și uitat numele!

— Spune-mi Nilsen! Ca să îndrepți și greșeala oficiului de stare civilă. Și-acum te ascult!

Miltos îi istorisi totul. Și în timp ce povestea, vedea cum roșia din farfurie, încetul cu încetul, îngălbenea.

— Anglo-americanii, va să zică...

— Da.

Nilsen rupse un trabuc de foi:

— Să mi se ardă buzele de sete, de n-oi face ceea ce trebuie. De azi intri în tagma albiei ăsteia bătrîne care se crede vapor.

— Hm!... cam greu, aș zice... — făcu Miltos, care cunoștea mai bine situația.

— Totul e greu pentru cine s-a învățat cu ce-i ușor. Dar trebuie să știi că toate companiile de navigație conțin multă murdărie în catastifele lor, iar eu am un nas al dracului de băgăcios. Jum'ate din el e cufundat în murdăria lor. Așa că, sau fac ce vreau, sau nasul meu strănută, și-atunci... Mă prefac că-s vițel. E e metodă bună, ca să trăiești liniștit. Am să fac pe vițelu' cît n-o fi nevoie să fac pe vulpea. Bunicul meu zicea: „Cea mai bună barcă e cea care ia apă". Și știi de ce? Căci știind asta, îți iei toate măsurile! Mă vezi? Ei, am cîștigat titlul de căpitan specialist în vase putrede. Nici unul nu s-a scufundat în mîinile mele. Le duc încet, și pe lîngă țărm, așa cum merg moșnegii, sprijinindu-se

de ziduri. Şi în felul ăsta nu-i calcă automobilele. Mil, te voi scăpa chiar de-ai fi însuşi taifunul din Caraibe! Te-aş salva chiar de-ai fi făcut cu vreo iapă sau o vacă, aşa cum se obişnuieşte la voi... Lasă, nu căta să te ascunzi. Toate le ştiu... Vrei să ţi le spun pe nume? Centaur, Minotaur şi o sumedenie de alte ruşini de-astea. Am citit cu ochii mei. Dar, drept să-ţi spun... bine le faceţi femeilor! Nu? Ei, iartă-mă! Hai noroc! Am uitat că eşti un băiat ruşinos... Noroc! pune mîna pe pahar! Aşa! Evrika!... Şi-acum hai să vedem cum o să pui piciorul pe vas, fără să te miroasă careva! Aici nu poţi conta pe nimeni.

— Ştiu,!

— Nu ştii nimic! Inainte de a ridica ancora, dumnealor îşi vîră nasul pînă şi-n coş. Dacă nu le-ar fi teamă că se ard, ar intra şi-n cazane. Aşa că nu ştii nimic!

— Atunci?

— Ascultă! Colo sus, ceva mai departe de Salonic, este un munte, îl ştii... Monte-Santo, Atosul. Un munte pe care cutreieră nişte bărbaţi în rochii şi cu păr lung.

— Păi dacă au rochii şi păr lung, ce fel de bărbaţi sînt? Sînt curat femei!

— Intîi că nu-s de loc curate. Apoi mai sînt şi bărbile... O pădure întreagă pe pieptul fiecăruia.

— Am priceput.

— Habar n-ai! Eu n-am ce căuta într-un loc unde nu-s nici femei, nici bărbaţi, ci nişte fiinţe care sînt şi una şi alta şi nu-s nimic. Aşteaptă puţin şi-ai să pricepi. Bunicu-meu spunea: „Grăbeşte-te cît eşti obosit, căci, odihnit fiind, ajungi şi fără să te grăbeşti". Ei, acolo deci, la Monte Santo, care în greceşte se numeşte altfel, dar puţin îmi pasă...

— Aghion Oros [1].

---

[1] Sfîntul Munte. (n. t.).

— Puțin îmi pasă, am zis. Ei, acolo este o fîșie de pămînt cu trei creste ce seamănă cu furculița pe care o ține în mînă acel străvechi și încurcă-lume zeu al vostru care poartă numele unei echipe de fotbal.

— Nu înțeleg o iotă.

— Stai s-o luăm de la cap, că acum nici eu nu mai înțeleg nimic.

— Vorbeai despre Monte Santo, căruia noi îi spunem Aghion Oros.

— Treaba voastră!

— Dar eu nu pricep ce cauți tu cu vaporul tău pe muntele ăsta!

— Pe munte? Nu caut nimic! Ce treabă aș avea eu acolo? Dar am treabă cu unu' care stă prin preajmă... Acolo-s niște sate: Stratonika, Gherakino și altele cu denumiri de-astea date dracului, în fine, un ținut puturos cu țărîna albă. De doi ani de zile car țărîna de-acolo și tot n-am priceput de ce le trebuie compatrioților mei... Ei, acolo am să te aștept în... Stai! În ce lună sîntem? În iulie? Bine. Foarte bine. Am o cursă în iulie și alta în septembrie. Te-aștept luna asta, că pînă în septembrie nu știu ce ne mai paște. Așadar, du-te acolo, ascunde-te în tufișuri și, cum vezi apropiindu-se un dovleac cu coș, ei, asta-i corabia mea! Stai frumușel pînă se întunecă și aprinde un foculeț. Cum îl zăresc, vin să te iau și... adieu, mein kleiner Garden-Offizier[1]... Hai acum să ne scuturăm puțin paharele, că au prins alge! Bunicu-meu spunea: „Uită-ți capul, dar niciodată nu-ți uita paharul. Căci capul ți se umple, cînd paharul se golește". Hai noroc!

— Pare-se că bunicul tău era un om cu cap!

— Cu cap, desigur. Numai că nu-mi aduc aminte să fi avut vreodată bunic!

---

[1] Adio, micul meu ofițer din gardă (în limba germană în text). (n. t.).

Pe vremea aceea, o călătorie de la Atena pînă în peninsula Calcidică era mai primejdioasă decît călătoria lui Tezeu. La fiecare trecătoare, la fiecare răscruce, în fiecare sat, oameni înarmați te dădeau jos din mașină, ca să te percheziționeze, își băgau nasul în hîrtiile tale, te măsurau din creștet pînă în tălpi și, dacă nu le plăceau tălpile tale, puteau să ți le taie. N-aveau de dat socoteală nimănui. Ba erau și decorați pentru exterminarea a încă unui dușman al civilizației. Tot așa, ba chiar mai rău, se întîmpla și pe mare. După fiece limbă de pămînt apărea cîte o vedetă de coastă și te controla: cine ești? Unde te duci? Buletinul de identitate și permisul de călătorie. Așa că, altă soluție în afară de mersul pe jos nu exista. Și nu oricum, ci mers pe jos noaptea și numai pe poteci prăpăstioase și prin rîpe. Pînă și acolo erau trimiși copoii. Așadar, pe jos. Numai că va trebui să mergi o lună întreagă, și pînă atunci vaporul va pleca. Deci Miltos se văzu silit să aleagă între o călătorie clandestină cu vreun camion sau una tot clandestină cu vreun caic. În ambele cazuri, n-avea prea multe șanse de scăpare. Totuși, marea îi era familiară, drept care se hotărî. Chiar de-a doua zi începu să colinde prin port, citind inscripția de la prora caicelor, ca să găsească unul avînd baza într-un port macedonean. În cele din urmă descoperi unul din Alexandrupolis [1], încărcat cu urcioare de Eghina [2], care urma să plece chiar în seara aceea. Ca să-l înduplece pe caicgiu să-l ia cu el, folosi tertipurile de prin toate porturile. Omul nu era neînțelegător, dar se temea.

— Comandantul portului — spunea într-una — o să m-amendeze. E interzis să luăm călători...

— Spui că sînt din echipaj.

---

[1] Port în Tracia, aproape de granița Turciei. (n. t.).

[2] Insulă în golful Saronikos, în apropiere de portul Pireu. (n. t.).

— Bine. Chiar am nevoie de unul, căci al meu m-a părăsit și sînt cu mîinile tăiate. Dar or să-ți ceară acte. Ale tale unde-s?

Miltos jucă atunci ultima carte. Dădu să plece, zicînd ca pentru sine, dar destul de tare ca să audă și celălalt:

— Biată Europă! Puțini caicgii mai ai, dar știu de frică!

— Ian ascultă aici! îl întrerupse omul, supărat. Mie să nu-mi spui că-s fricos! Pe vapoare, da, poate-or fi, dar pe caice nu. Nu ne-ajung ei pe noi nici cu-atîtica! Marea noastră are voinicii ei.

— Și unde-s, mă rog, că doar aud de Comandamentul portului și fac pe ei!

— Urcă-te în caic, că-ți arăt eu unde-s!...

Miltos îl privi o clipă:

— Bravo! Ai spălat rușinea navigației noastre, dar n-am să mă urc acum, ci mai tîrziu, la asfințit.

— Bine! Fă cum crezi!

Caicul mic, deși cam bătrîior, avea o linie zveltă și un motor ce te-asurzea cu zgomotul lui, dar mergea ca un ceasornic.

Porniră. Navigau pe lîngă țărm, astfel încît, dacă s-ar fi ivit vreo vedetă de coastă, Miltos să aibă timp să ajungă pe uscat. Așa trecură șapte zile. Într-a opta navigau în largul Karanburunului cel mare din golful Thermaikos[1]. Trecuse vreo oră după asfințit. Caicgiul nu era în apele lui. In ultimele zile se tot văicărea că a dat dovadă de slăbiciune luîndu-și pe cap o asemenea belea.

— Dacă ne prind, pe mine mă spînzură de catarg, iar pe tine ...ție n-au decît să-ți facă ce-o vrea. Nu te plîng. M-ai mințit la început. Nu mi-am dat

[1] Golf în nordul Greciei unde se află așezat orașul-port Salonic. (n. t.).

seama ce hram porți. Acuma știu. După cum vorbești, am priceput că ești din cei pentru care viața face mai puțin decît glonțul trimis să le-o curme. Nu te mai ascunde de mine! Eu ce mă fac? Dacă te prind, m-am ars.

Chiar atunci țîșni din golf lumina unui proiector. Caicgiul lăsă cîrma și se luă cu mîinile de păr. Miltos nu șovăi. Își scoase pantofii, îi zvîrli în mare și se aruncă și el, cufundîndu-se în apă. Un sfert de oră mai tîrziu, vedeta rapidă acostă caicul. Miltos reușise, înotînd pe sub apă, să se depărteze îndeajuns. Controlul nu dură mult. După cinci minute, vedeta întorcea prora spre Salonic. Dar caicul o luase la sănătoasa, speriat, fără să mai aștepte.

A doua zi, un pescar sărac, venind la țărm să-și arunce năvodul, văzu pe nisip un trup de om și alergă să dea de veste jandarmeriei. Miltos își reveni peste puțin, dar nu avea putere nici să se tîrască. Jandarmii sosiră aducînd o targă. Pescarul își dădu seama de răul pe care-l făcuse celui pe jumătate înecat. Dar era prea tîrziu.

CAPITOLUL XXXVI

Iată-l în sala asta cu mutre morocănoase, așteptîndu-și condamnarea la moarte. Ziarele au făcut mare zarvă. Își umpleau coloanele cu născociri zguduitoare despre activitatea lui sîngeroasă, despre instinctele lui crude și bestiale ș.a.m.d. „Ar fi avut un îndelung viitor de crime — scriau gazetele — dar Dumnezeul Greciei

l-a predat autorităţilor, în clipa în care se pregătea să fugă în străinătate, unde ar fi dus tratative pentru a da patria noastră pe mîna duşmanilor noştri seculari."

Miltos urmărea cu sînge rece defilarea martorilor „oculari" — indivizi care îi erau cu totul necunoscuţi. In cea de-a treia zi, se dădu sentinţa: de două zeci de ori, în unanimitate, condamnat la moarte. De acolo fu dus în celula osîndiţilor la moarte. Crima sa cea mai mare şi mai *concretă* — după cum reieşea din actul de acuzare — era uciderea „patriotului grec" Iannis Kulas, pe care, înainte de a-l omorî, l-a schingiuit, tăindu-i mîinile şi picioarele etc., etc.

De douăzeci de ori condamnat la moarte pentru un trădător recunoscut ca atare şi pe care se prea poate să nu-l fi ucis chiar glonţul lui. Douăzeci de gloanţe în pieptul său pentru un glonţ care nimerise ţinta adevărată.

— Cu toate astea — îi spuse preşedintele Curţii marţiale — dacă-ţi renegi faptele, vei avea clemenţa noastră şi-ţi vei salva viaţa.

— Aş vrea să mai trăiesc cîţiva ani — răspunse Miltos — pentru a mai săvîrşi fapte asemenea celor pe care îmi cereţi să le reneg.

— Acolo unde te duci n-o să ai astfel de ocazii.

— Acolo unde mă duc s-ar putea să mă întîlnesc cu o sută din cei ucişi de cel pe care eu l-am... l-am împuşcat, să zicem!

— Nu cumva vei întîlni pe-acolo şi acea parte din scumpa noastră patrie pe care ai vîndut-o duşmanilor ei?

— Dacă patria mea s-ar călători pe lumea cealaltă, desigur că aş recunoaşte-o. Aş recunoaşte-o după sîngele cu care au udat-o tatăl şi fraţii mei. Moartea nu mă înspăimîntă. Ştiu că, oricum voi muri, orice inscripţie îmi veţi pune pe cruce şi oricîte epitete veţi adăuga lîngă numele meu, eu mor

ca un patriot! Chiar dacă mă executați ca trădător, eu tot pentru patrie mor.

— Pentru astfel de scursori ale societății nu încape milă! — conchise președintele.

Peste puțin îl tîrîră în celula condamnaților la moarte.

Cel care se uită printre gratiile celulei ca să vadă pentru ultima oară lumina se grăbește să se bucure de ea mai mult ca de orice. Miltos își trăiește ultima după-amiază a vieții. Cineva, pe-afară, vinde covrigi lăudîndu-și marfa cu glas atît de plictisit, încît pe el îl revoltă. În fața ușii, paznicul fluieră o melodie vulgară, bătînd ritmul cu degetele în cartușieră. Prin urmare, moartea lui e un lucru atît de neînsemnat pentru ceilalți?

Ceea ce nu s-a săvîrșit încă e salva plutonului de execuție. O salvă pe care nici măcar n-apuci s-o auzi. Apoi picioarele se vor muia, dar nici de asta nu-ți mai dai seama...

De afară răzbătu rîsul limpede al unei fete. Apoi rîsul se auzi înăbușit. Desigur că fata și-l înăbușise la pieptul cavalerului ei. Atunci Miltos se gîndi că niciodată, nicăieri, nici o femeie nu și-a ascuns fața la pieptul lui. Și că nici o femeie, niciodată, nu s-a uitat cu dragoste în ochii lui. Descoperea acum, pentru prima oară, cît de dulce e rîsul unei fete. Un cînt melodios, pe care niciodată nu se oprise să-l asculte. Oare nu cumva viața e un rîs de fată sau un căpșor ce se culcă pe umărul tău? Miltos nu știe. A muncit, a urît, a luptat, iar acum moare. Poate că viața nu este decît atît. Dar se prea poate să nu fie numai atît, ci să-i lipsească un rîs de fată.

Poftim la ce se gîndește el în cea din urmă după-amiază a vieții! *Cea din urmă*... Abia acum se încredințe pe deplin de acest lucru. Și totul, și lumina ce trecea zglobie, jucîndu-se printre gratii,

și cîntecul vulgar al jandarmului, și ritmul bătut pe cartușieră, și glasul covrigarului, și rîsul zglobiu al fetei, toate le vedea pentru *ultima dată.*

Da, dar rîsul nu-l *vedea, îl auzea.* Atunci simți o aprigă dorință de a vedea pe fata care rîsese. Și deodată fu cuprins de o mîhnire adîncă: era prea tîrziu, fata dispăruse. Începu să se gîndească la altceva, la alte lucruri auzite, la alte muzici... la un imn — să zicem — revoluționar... Drace! Rușine! un luptător să moară atît de stupid, ca cel din urmă mujeratic din mahala... Sînt atîtea lucruri pentru un tînăr de treizeci de ani care se pregătește să părăsească lumea... atîtea imagini, atîtea visuri... Dar îi fu cu neputință să se gîndească la altceva. Era copleșit de tristețe, fiindcă nu văzuse acel rîs, n-o văzuse pe acea fată. Desigur, o făptură primăvăratică, plină de prospețime, așa trebuie să fi fost cea care trecuse prin pragul ultimului său amurg. Și de ce nu? În cele din urmă acceptă. Imaginea asta era **potrivită** pentru a fi cea din urmă. Dar acum strada era pustie și, cu toate că Miltos nu putea vedea afară, își dădea seama că încetul cu încetul începuse să se urîțească. Se străduí să se gîndească la altceva. Se străduí din răsputeri, dureros. Dar nu putu. Și îi fu necaz...

Deodată înlemni. Rîsul! Afară trecea din nou rîsul acela! Miltos se prinse cu putere de gratii și începu să se cațăre. Își zgîrie mîinile, dar izbuti. Cu capul vîrît între două gratii, privi afară desperat. Dar strada era pustie. Cu desăvîrșire pustie. Fata, grăbită, trecuse repede. Miltos se pregăti să sară jos... Și atunci își aminti de ceva: cu o clipă înainte, cînd se căznea să se cațăre, i se păruse că una din gratii e șubredă. Se uită la ea, apoi o mișcă din loc. Chiar așa era. În atîția ani de zile rugina mîncase pe ascuns fierul. Nu controlase nimeni. Cine să se gîndească la isprava ruginii sau la faptul că pervazul în care stăteau înfipte gratiile putre-

zise și el din pricina umezelii? In acest îndepărtat orășel de provincie, celulele nu fuseseră folosite ani de zile.

Miltos își dădu seama că e de ajuns o smucitură zdravănă, ca gratia să cedeze. Il cuprinse un sentiment nou: dorul de libertate. (Oh, fii binecuvîntat, ris de fată!) Incepu să chibzuiască cum să-și recapete libertatea. Gîndul îl muncea cu atîta patimă, încît îi tremurau mîinile. Da, va scoate gratia din locul ei. Dar dacă îl va auzi cineva de afară? Sau, chiar de nu l-ar auzi, dacă intră paznicul să numere gratiile și descoperă că nu-s toate patru? Nu, nu o va smulge acum. Va aștepta că coboare noaptea, cînd pe stradă nu va mai fi nimeni. Da, dar noaptea zgomotele se aud mai deslușit. Deodată celula se umplu de un zgomot salvator: trecea un car, scîrțiind îngrozitor, unul din acele care, înaintînd anevoie, trase de boi. Mai le întîlnești și azi pe cîmpiile Traciei și ale Macedoniei. Miltos nu pierdu o clipă. In două secunde își scoase pantofii și se cățără sus. Fierul cedă fără multă osteneală. Smucind de două ori, desprinse gratia, apoi încercă să se strecoare afară. Incăpea. Puse binișor fierul la loc și aștepță noaptea.

Gherakini e o trecătoare între munți pe care o străbate un decovil ce merge pînă la mare. Acolo, de trei-patru ori pe an vine un vapor uricios, își aruncă ancora în larg și așteaptă șlepurile cu încărcătură pentru el.

In dreapta și în stînga, pe povîrnișuri, se văd căsuțe albe cu un singur cat. Acolo stau cocoțați muncitorii cu familiile lor, cei care se strecoară în munți, ca să scoată acea țărînă albă, ciudată, pe care nimeni încă n-a aflat de ce o vor europenii. Satul are popă, jandarm și un vameș. Invățătorul lipsește. Pentru ca să mori strivit în galeriile carierei, nu-i nevoie să știi carte.

„Cavalcado" sosi în fața acestui ciudat sat alb într-o dimineață de iulie, navigînd prin ceață. Aruncă ancora și așteptă șlepurile. Vasul aștepta șlepurile, dar căpitanul lui aștepta să se lase noaptea, ca să zărească prin binoclu un foculeț. Dar foculețul de pe țărm, acolo spre rîpă, așa cum se înțeleseseră, nu se înălță. S-a luminat de ziuă, a venit noaptea, dar focul nu s-a zărit nici în celelalte seri.

De ciudă, căpitanul a rupt trei pipe. „Acest Mil — își spunea printre dinți — e un mare porc de grec." În zori de zi, vaporul ridică ancora... O săptămînă întreagă zăbovise în acele ape. Nu mai putea să întîrzie; ar fi stîrnit bănuieli. Încărcatul se isprăvise. Ce dracu' mai așteaptă javra asta de vas?

Drept care „Cavalcado" începu să pufăie și să scoată fum.

Avea de străbătut cale lungă pînă în Marea Baltică; ajuns acolo, trebuia să descarce, să se aprovizioneze cu cărbuni și-apoi să se întoarcă iarăși la Gherakini, pentru a încărca din nou acest stupid pămînt alb și din nou să-l transporte în Germania.

La întoarcere, căpitanul a fost într-o stare, că nu te puteai apropia de el. Fierbea de supărare, din care pricină fața lui roșie devenise vișinie. La Bremen, înainte de a porni spre Grecia, își cumpără două duzini de pipe, căci călătoria prevestea că va avea motiv să frîngă lulele. Fălcile-i neînduplecate puteau să macine și pietre de moară. Se mînia, dar fără ură, și era în stare să se arunce în smoală fierbinte pentru a scăpa un prieten aflat în primejdie. Niciodată nu iubise pe cineva așa cum îl iubise pe Miltos. Îi plăcea atitudinea lui cinstită, purtarea lui bărbătească, mintea-i sănătoasă și pasiunea lui de mediteranean pe care o punea în tot ce făcea. Pînă să ajungă a doua oară de la Bremen la Gherakini, vara se sfîrși de-a binelea și veni septembrie. Căpitanul nu mai trăgea nici o nădejde să vadă foculețul acela atunci cînd va arunca ancora. De aceea,

seara, după ce ancoră, nici nu se uită spre țărm.

Să fi fost ceasurile zece. Se duseseră cu toții la culcare... Dar deodată pe punte răsună cea mai grozavă înjurătură pe care căpitanul o proferase în viața lui, iar pipa îi căzu în apă. Peste puțin, o barcă împinsă de două vîsle mînioase gonea spre țărm, de unde se vedeau semnalele unui foculeț.

CAPITOLUL XXXVII

Războiul, bineînțeles, s-a isprăvit. Nu mai pier oamenii în bătălii, dar sînt uciși prin sentințele curților marțiale, iar acestui război guvernanții n-au de gînd să-i pună capăt.

De aceea, șeful de echipaj de pe „Cavalcado" de ani de zile străbate coverta vasului, cu o cută adîncă săpată pe frunte. Căpitanul îl înjură, încearcă să-l îmbie cu băutură, să-l distreze, dar zadarnic. Șeful de echipaj călătorește pe mări cu inima strînsă. S-au mai descoperit și alte „trădări" de-ale lui, l-au judecat de mai multe ori în lipsă și i-au trîntit și alte condamnări la moarte. Dar vaporul e ca un teritoriu neutru, și cu toate că urmăritorii lui scrîșnesc din dinți și-l caută turbați, Miltos este apărat de un echipaj devotat și frățesc.

— Am să-l trimit la fund pe hodorogul ăsta de vas, să-l înghită marea — spunea căpitanul — dar să-mi ia un om din mîinile mele n-are să reușească nici un ucigaș!

Era și un bătrînel, unul moș Silvio; Silvio Silvero își trîntea bereta pe punte și blestema soarta

care nu-i lăsase dinții în gură, ca să se sature de înjurături.

— Dacă tatăl își poate înlocui fiul, Miltos — îi zicea — mă duc eu. Mă duc, mă proțăpesc în fața puștilor, scuip zdravăn și le strig: „Haideți, vărsați-vă gloanțele în mine!"

— Tot n-au să se sature, *zio* Silvio! Tot pe mine mă vor căuta!

— Adevărat? Eh!... și înșiră ca pe niște mătănii un car de înjurături din cele mai autentice din țara sa. Numai că, vezi, aici n-au cum să pună mîna pe tine... ha-ha!... Corabia nu-i a lor, iar noi, italienii, n-o să le facem hatîrul. Avem legile noastre. Tu nu ești criminal. Lasă-i să-și muște limbile, nu te dăm, nu! Nu te lăsăm noi! Aicea sînt legi... Dacă ei le-au călcat în picioare pe-ale lor, noi ni le păstrăm. Asta o știu prea bine. Așa că, liniștește-te, căpitane!

Miltos reuși să primească vești de-acasă. Sora lui, Atena, îi trimisese o scrisoare udată cu lacrimi. Astfel află că și cel mai mic dintre frați a fost executat.

„După ce l-am pierdut și pe Asimaki al nostru — îi scria — mama a ajuns la capătul puterilor. Tot ce o mai ținea în viață era nădejdea în tine. Cînd a aflat și despre condamnarea ta, a căzut la pat și nu s-a mai putut scula. Cu toții te-am plîns. Ochii mamei încă nu s-au uscat de lacrimi. Ah, frățiorule, ce putere mi-a trebuit ca s-o țin în viață! În fiece zi mă punea să-i făgăduiesc că o voi îngropa acolo unde s-au făcut execuțiile. Îmi spune că pămîntul stropit cu sîngele vostru îi va ține tovărășie... Oh, Miltos, nu mai găsesc nici un colțișor uscat de hîrtie, ca să-ți pot spune tot ce am de spus, căci ea o udă într-una cu sărutările ei! Îți trimitem aceste fotografii. A lui Asimaki. Ultima fotografie a lui Asimaki. Alaltăieri am fost iar după pașapoarte. O să ne mai ducem, poate că se vor îndupleca și ne vor lăsa să mergem lîngă copilul nostru. „Renegați-l —

ne spun ei. Arătați că este trădător și vă dăm drumul." Cînd mama i-a auzit, s-a necăjit tare rău: „Sînt mame care au născut pui de cățea și țin la ei, iar eu să reneg un înger?" Atunci ei i-au răspuns să se pregătească să treacă în lumea cealaltă, fără să te mai vadă pe tine. Miltos, ce să facem? Cu strîngere de inimă așteptăm. Mama a devenit o umbră, dar așteaptă și ea. Trimite-ne o fotografie, ca să și-o pună pe inimă. Îți sărutăm cu dragoste ochii tăi dragi, mama și Atena".

În diferitele porturi, după zilele grele de pe mare, echipajul debarcă pe țărm. Se îmbată, se ceartă, injură, plînge și se întoarce pe bord cu sufletul și mai gol. Mirajul dulce ce se plămădește în largul oceanelor este tăvălit și ucis aici, în mocirla porturilor. Miltos n-a însoțit niciodată echipajul în aceste escapade. Prefera să rămînă pe vas, în cabina lui. Se gîndea, citea sau se lăsa furat de nostalgii. Căpitanul se întorcea mereu îmbujorat și cu fața răvășită, gata s-o ia de la căpăt cu înjurăturile sale atît de suculente.

La fel făcu și de astă dată.

— Ce ești tu? se năpusti el asupra lui Miltos. Pisoi de casă? Cîine de vapor? Mi-e silă de tine mai mult decît de uscat. Nu te uiți la mine? M-am întors mai ușurat.

— Și mai plin de noroi.

— Mulțumesc. Decît praful, prefer noroiul. Bunicul meu zicea: „Pierde-ți uneori cinstea. E singurul mijloc s-o mai găsești". Dar am uitat că n-am avut bunic. Fie!

Apoi se duse sus să se schimbe. Asta i-a fost cea din urmă rătăcire. Zece zile mai tîrziu, în largul mării, l-a prins vinciul și l-a strivit pe covertă. L-au adunat ca pe un ghem, l-au cusut într-o pînză și l-au aruncat în ocean. Trei zile în șir Miltos n-a pus nimic în gură și n-a închis ochii. După această

întîmplare, inima i s-a închis și mai mult. Acum nu-și mai afla locul nici pe uscat, nici pe mare. Patria, mama, sora — ele care i-ar fi putut aduce mîngîiere — erau departe, iar întîlnirea cu ele, un vis de neatins. Doar bătrînelul Silvio Silvero, prietenul său, care îl iubea ca un adevărat tată, îi mai ținea de urît.

— Nu vreau să te dojenesc — începea bătrînul — dar drept să-ți spun, n-am mai întîlnit un om atît de rece ca tine. Nu zic să te duci și să te tăvălești cu de-alde alea într-un port sau altul. Nu, ferească sfîntul! Dar du-te, omule, într-un parc, fură un zîmbet unei fete. Să-l porți cu tine pe mare. O să mai scapi și tu de strepezeala aceea ce-o simți mereu în gură. Taci?! Nu zici nimic?

— Nu știu cum să iau zîmbetul acela, moș Silvio!

— Cere-l cu privirea. Una din ele ți-l va dărui. Sînt destule pentru care un zîmbet nu costă nimic.

— Nu-s obișnuit să cerșesc.

— Cine ți-a spus să cerșești? Sînt unele care de la sine vor să ți-l ofere. Ce spui?

— Nu-mi convine, padre Silvio. Nu știu și nici nu vreau. E prea tîrziu.

— Adică te-apasă anii?

— Nu. Nu-s făcut pentru de-astea... nici nu-mi stă bine. Am atîtea griji! Poate că-i așa cum zici... că îți răcoresc oleacă inima, dar eu am alte gînduri. Și-apoi, mi-e rușine... Nu mă prinde... Lasă-mă!

Discuția aceasta avea loc în Italia. Vasul urma să ridice ancora în acea noapte pentru San Francisco. O călătorie fără de sfîrșit. Iar vaporul avea aceeași vîrstă ca și Arcaș lui Noe... și o înfățișare că te prăpădeai de rîs văzîndu-l. Catargul de la prora semăna cu un minaret din care doar muezinul lipsea. Îndată ce intra în porturile italienești, localnicii îi dădeau cîte o poreclă plină de haz. Dar „Cavalcado" nici nu se sinchisea. Își fuma lent cărbunele și, cum își isprăvea treburile, ridica ancora,

întocmai ca un moșneag care își ia bastonul, și șontîc-șontîc pornea în larg.

Tot astfel și în seara aceea, îndată ce sfîrși ultimele formalități, scoase fum pe coș și plecă cu două lumini mari aprinse la prora.

Ca de obicei, Miltos era cufundat în tăcerile lui. Trecuseră zile în șir de cînd lăsaseră în urmă Italia și pluteau pe îndepărtate și sălbatice mări. Tînărul umbla amărît pe covertă, schimbînd cartul. De mult nu mai primise vești de-acasă. Umbla de colo-colo, fără chef și trist. Nu presimțea nimic din cele ce aveau să se petreacă chiar în seara aceea. Și întîmplarea i-a zguduit inima și a sosit tocmai cînd el era mai fără vlagă. Un glăscior de pasăre aninată de catarg. Un marinăraș tremurînd în ploaie... Și-apoi un soare răsărind la miezul nopții pe spinarea unui vas bătrîn, care, cu o încetineală dezesperantă, despica valurile. Era atît de neașteptat ceea ce trăia de zece zile! Părea un basm înșelător, o dulce răscolire care a durat cît a durat și călătoria. Orașul San Francisco strălucea la prora, ca o superbă viziune. Acolo, în învălmășeala aceea strălucitoare, cu moș Silvio, tatăl, de față, va rosti jurămîntul ce va pecetlui fericirea lor.

Cu puțin înainte de a acosta, Miltos și moș Silvio o duseră cu mii de precauțiuni pe Gaetana la țărm; după-masă urmau să se întîlnească la locul stabilit mirele, mireasa și nașul... Într-adevăr, ce după-amiază frumoasă! Miltos își scoase pentru prima oară din ladă costumul albastru. Se chinui mult pînă să-și lege cravata, și de altfel nici nu putea pricepe de ce era nevoie să-i facă nod. Bătrînul își lustruia pantofii, scuipînd pe ei cu toată puterea ce i-o da fericirea. Îmbrăcă un costum din 1912 și se străduí să supună cărările din creștetul capului, ca să le reducă la una singură. Dar vezi că afurisitele nu-i dădeau ascultare.

— Singurul mijloc ca să le fac să stea cuminți este... — începu șiret bătrînul.

— Care ? întrebă Miltos.

— Uite... fie-mi cu iertare : ăsta-i ! Și scuipă de mai multe ori în palmă, netezindu-și apoi ciufuL Pe urmă luă solemn pieptenul și se pieptănă.

— *Eccomi, signore* [1] ! îi spuse lui Miltos. Mai-mai că-mi vine să-ți iau locul !

— Dacă te vrea Primavera...

— Întrebi dacă mă vrea ? Să știi că mi-s un bărbat din ăia după care fetele se înnebunesc. Dar mi-e milă de tine. Gata ? E trecut de trei jumătate și Primavera o să ne-aștepte. *Pronto !* [2]

— *Pronto !*

Porniră cu pași voioși, plini de bucurie, dar la scară se pomeniră nas în nas cu un cordon de polițai.

— Nici un șobolan de pe vas nu scoate botul afară, pînă nu facem perchiziție ! rosti șeful haitei. Legea lui Mc Carran !

Miltos simți nevoia să-l arunce în apă, dar bătrînul îl strînse de braț.

Șeful strigă din nou :

— N-o să facem excepție cu vaporul vostru. Toți cu actele în mînă !

Bătrînul Silvio se adresă lui Miltos :

— Nu te enerva. Mergem sus să vedem ce spune căpitanul.

Dar tînărul era nerăbdător. Se făcea tîrziu. Și dacă Primavera, neștiutoare cum era, se rătăcea în orașul acesta mare ?

Totuși bătrînul Silvio se dovedi mai cumpătat.

— Ei, voi ăia ! le spuse el polițiștilor. Așteptați o clipă să-l anunțăm pe căpitan !

— N-am s-aștept să-mi spună ce-am de făcut cea mai bătrînă corcitură din lume ! urlă șeful polițiștilor, care avea un nas cît un cartof.

Noului căpitan al vasului, un dulău somnoros, îi era lene și să tușească. Cînd i s-a adus la cunoștință

---

[1] Iată-mă-s, domnule ! (în limba italiană în text). (n. r.).

[2] Gata ! (în limba italiană în text). (n. r.).

laptul, și-a frecat capul de fotoliu, continuînd să doarmă.

— Ne calcă teritoriu'! i-a strigat bătrînul.

— Las' să-l calce! Cu ce-au să se-aleagă? Or să-și murdărească picioarele pe tinicheaua lui ruginită!

— Da, dar regulamentul!

— Să meargă regulamentu' și să-i împiedice! Mie mi-e somn. Miltos se aprinse de mînie:

— Dar mie nu mi-e somn și am să le dau o lecție să mă țină minte! Echipaj! Toată lumea la scară! Nimeni nu va pune piciorul pe această vechitură! Dacă ei au legi care îi lasă să calce în picioare vasele străine, avem și noi legi care ne cer să le apărăm!

Jos, pe chei, se auziră fluierături răsunînd din toate părțile. Hoarde întregi de polițiști atacară vaporul. Lupta era inegală. Lui Miltos i se puseră cătușe grele la mîini.

— Nici o corcitură nu va ridica steagul revoluției, în pragul Americii! țipă ăl cu nasul cît un cartof. Orice vas dușmănos care nu se supune controlului să ridice ancora și să plece! Doar n-o să aibă fiecare plută cîte un guvern în portul nostru! Pe haimanaua asta care-mi făcea pe șefu', să mi-l păziți bine!

— Da... dar guvernul lui... — îndrăzni timid unul cu două galoane.

— De unde e?

— E grec.

— Ha-ha-ha! Acum am înțeles. N-are nici un guvern al lui. Eu îi sînt guvernul. Grec! Hm! Îi cunoaștem noi! Ăștia sînt cei mai înrăiți din lume. Așa că, sus cu el! Tundeți-l! De rest ne ocupăm noi! Carantina!

Carantina putea să dureze o oră, dar și o viață. Pe cel care voia să se ducă să lupte pentru „idealurile lumii libere", vapoarele erau gata să-l transporte în Coreea oricînd dorea.

Miltos le răspunse cu dîrzenie:

— Știu cum creați voi lumea asta/ așa-zis liberă. Omorînd oamenii liberi. Văd, sînteți puternici, puteți ucide pe cine vreți. Dar am și eu o forță! Să nu ucid decît pe cine vreau!

Într-o zi, în lagăr, îl găsi o scrisoare: „Curaj, fiule — scria moș Silvio. Tatăl tău își rupe carnea ca să te scoată. Voiau să te trimită acolo, în Grecia, dar s-au ridicat sindicatele noastre. Acum sîntem stăpîni pe situație. Se apropie ziua eliberării tale. Ah! încetul cu încetul îmi pierd vederea și mi-e teamă că n-am să te recunosc cînd vei fi liber! De aceea mă grăbesc. Te sărută tatăl tău, Silvio Silvero, docher. Îmi amintesc mereu de Primavera. Copii fără noroc! Unde o fi acum păsărica singurică? Dacă dragostea ar fi fost pentru ei un lucru cîtuși de puțin demn de cinste, nu trebuiau să facă una ca asta. Sînt încredințat că încă te mai așteaptă la locul întîlnirii. Știu eu. Era din acele căprioare pe care nu le găsește lesne săgeata amorului, dar dacă le lovește, e fără de leac. Te sărut cu drag, același, tatăl tău Silvio Silvero, docher".

Într-o dimineață mohorîtă, cînd Miltos stătea în celulă sprijinit de perete, intră un paznic, și mai mohorît decît ziua de afară și-i spuse că e chemat la biroul comandantului.

Miltos stinse țigara înainte de a intra și băgă chiștocul în buzunar.

— Ia ascultă — îi spuse comandantul — America e țara libertății.

— Știu. O văd în fiecare zi printre gratii.

— ...libertatea? întrebă celălalt, fistîcit.

— Nu. Statuia. Libertatea a pierdut-o pînă și statuia. O caută cu făclia pe întinsul apelor.

— Totdeauna ateii au pălăvrăgit — adăugă comandantul, căutînd să-și înghită ciuda, căci nu gă-

sea cuvinte să-l înfrunte. De aceea nu mă interesează ideile tale!

— Nici pe mine libertatea voastră!

— Așa... uite ce-aveam să-ți spun: mutre ca ale tale n-au ce căuta în țara libertății.

— Dar au ce căuta în închisorile acestei țări a libertății.

— Mutre ca ale tale n-au ce căuta nici măcar în închisorile acestei țări.

— Asta mă onorează.

— Prin urmare, nici în închisorile acestei țări.

— Și unde, mă rog, au ce căuta?

— Departe. Afară de pe continent!

— Deci mă alungați? Vă mulțumesc că îmi redați... sclavia mea!

— Ajunge! Vorba! Uite ce înseamnă ateism! Ia-ți actele! La ora zece să fii gata! Te îmbarci pe primul avion care traversează oceanul.

La nouă și jumătate, două namile de paznici îi puseră cătușele și-l însoțiră la aeroport.

Peste puțin, deasupra norilor luci aripile avionului care aterizează cu toate locurile ocupate, afară de *unul* singur.

CAPITOLUL XXXVIII

Avionul „Dakota F3" coborî pe pistă mugind și rulă pe roți spre scara de coborîre. Steguleţele îi făcură semn pe limba lor să oprească. Piloții mirați, cu casca de piele pe cap, îndreptară aparatul și opriră acolo unde indicau steguleţele.

Prea multă grijă pentru nimica toată! Căci în afară de un om cu cătușe la mîini, nu era nici un alt pasager. Cînd scara se lipi de avion, cei doi paznici se ridicară de lîngă cel ce se afla legat între ei, îl urcară pe scară, îl duseră pînă la portieră, îi scoaseră cătușele și-apoi coborîră ca să asiste, pînă în ultima clipă, la decolare.

Miltos, frecîndu-și mîinile ca să și le dezmorțească, se îndreptă spre unicul loc liber. Se așeză și oftă adînc. Gaetana se tulbură cînd văzu că omul acela care fusese legat luase loc lîngă ea. Pentru o clipă îi veni să se scoale și să plece. Dar era prea tîrziu... Avionul începu să se clatine și-apoi să se cumpănească în gol. Unei bătrîne din prima bancă îi veni rău. Pleoapele i se făcură albastre și era gata să leșine.

— Eliza! șoptea bătrînelul, frecîndu-i mîinile. Eliza! repeta el într-una, tremurînd.

— Liniștește-te, bunul meu Nathan, nu-i nimic! O să-mi treacă. M-au speriat niței ifosele oamenilor ălora. Desigur că nu-i un criminal omul acela nenorocit pe care l-au adus!

Nathan se întoarse și se uită pe furiș la Miltos:

— Ai dreptate. Nu arată.

— I-au zis „ateu" — șopti Eliza. L-am auzit spunînd tare pe cel care i-a dezlegat mîinile.

— Probabil că e un străin. Pe-ai lor îi închid!

Cu nasul lui ca de lemn, popa văzu și el scena îmbarcării, apoi și-l suflă într-o batistă cenușie și se grăbi să și-l vîre într-o biblie de buzunar.

Keltner își roti capul în gulerul tunicii și ochii-i scăpărară ca ai unei fiare.

Copilașii încercară să-și aducă aminte unde-l mai văzuseră. Se gîndiră o clipă la biserică, dar înțeleseră numaidecît că au greșit. Omul nu avea barbă, era tuns și nu purta reverendă.

Altago hîrîi și se instală mai comod în fotoliu lui.

Numai Gaetana părea cu totul absentă. Doar la un moment dat, cînd avionul zbura printre nori, fără să-şi ridice ochii, privi mîinile celui ce se aşezase lîngă ea: erau galbene şi se odihneau pe nişte genunchi acoperiţi de o stofă destrămată. Îţi inspirau o tristeţe compătimitoare, aşa cum stăteau cu o nobleţe tragică, pe pantalonii aceia vechi. Fata nu încercă să se uite în ochii omului. Observă doar că zdrenţele de haine fuseseră dintr-o stofă bună şi că — lucru ciudat — pasagerul de lîngă ea nu se legăna de loc o dată cu legănările navei. Poate era aviator sau marinar? Deodată băgă de seamă că mîinile lui, aşa cum şi le ţinea pe genunchi, începură să tremure de o emoţie inexplicabilă şi un glas şoptit alături de ea:

— Gaetana...

Privi iarăşi mîinile... I se păru că ele au strigat-o.

— Primavera! auzi iar.

Îşi pierdu cumpătul. Avea impresia că avionul a lăsat-o singură în cer şi s-a dus. El era! Da, acum vedea limpede că mîinile acelea — deşi atît de slăbite — erau ale lui. Tot aşa şi mirosul vag al trupului. Dar — doamne! cum de-l găseşte acolo, aşa? De ce în cătuşe? În oraşul acela? Şi, mai ales, ce căuta în avion?

Atunci îşi dădu seama de un lucru şi îngheţă la gîndul ce-i fulgeră prin minte: era condamnată să moară fără să-l ierte. Oh... era sigură că acolo va ajunge: la cătuşe! Un mizerabil ca el acolo se va rostogoli. Fără doar şi poate că una din nenumăratele lui victime — vreuna părăsită ca şi ea — găsise în sfîrşit puterea să-l lovească, să-l pedepsească.

Cînd îi auzi glasul simţi o ameţeală. Dar cît ai clipi, tulburarea i se prefăcu în ură. Dacă pierduse pentru totdeauna nădejdea de a-şi găsi în viaţă bucuria, dacă pierduse nădejdea de a mai cunoaşte iubirea, de a mai iubi viaţa, de a se împăca iar cu oamenii, numai el era de vină. Nu. Totul s-a sfîrşit.

Nici un glas duios nu-i mai putea îmblînzi sufletul răzvrătit.

Numele ei răsună iar, rostit de același glas frînt, dar atît de cald, doamne!

— Primavera! Uită-te la mine!

Gaetana își lipi fruntea de geam și vru să-și astupe urechile, ca să n-o seducă pentru a doua oară vocea aceluiași răufăcător.

— Primavera, sînt recunoscător chinurilor pe care le-am îndurat, dacă la capătul lor te-am regăsit pe tine.

Fata se străduia din răsputeri să rămînă stană de piatră. Închise ochii și strînse din dinți.

Motoarele clocoteau într-o continuă fierbere. Cum nava trecea prin nori, vuietul se adîncea tot mai mult de parcă i s-ar fi pus un căluș. Jos, oceanul strălucea fosforescent cu mii de scîntei mărunte. Avionul cobora plutind la mică înălțime. Păsări speriate fugeau din calea lui ca frunzele scuturate ale unui uriaș copac. Omul era aici o firimitură, ca o jucărie în propriile lui mîini. Cei neobișnuiți cu călătoriile prin văzduh căzură într-o stare de toropeală. Copiii, ținîndu-se de curele, cugetau ca niște oameni mari. Perechea de bătrîni se legăna de parcă ar fi fost într-un hamac.

. . . . . .

Avionul se năpustește în spațiu ca un bolid. Ai zice că a scăpat de sub controlul omului și este condus de un destin sumbru și implacabil.

Popa pare să citească cu lăcomie, de-ai crede că acum a descoperit biblia. Citește pe nerăsuflate, ca și cum s-ar teme că, dacă s-ar opri măcar o clipă, primejdia l-ar și înhăța. Nasul de lemn ară neîncetat brazdele cărții ca un plug ascuțit. Nu s-a întors o singură dată să vadă ce fac copiii încredințați lui, dacă le e frică sau dacă vreunul din ei a pățit ceva.

Signor Altago citește atent ziarul, ținîndu-l bine-intenționat anapoda. Mareșalul celui de-al III-lea Reich sfredelește într-una cu privirea geamul. Tînărul Stocker rămîne neclintit, ca și cum de la început ar fi fost atîrnat de tavan. Și învățătoarea? Nu este acolo... Nu este nicăieri.

Numai glasul lui Miltos, profund și rugător, se aude ca o litanie din adîncimi:

— Gaetana... trebuie să mă asculți. Îți jur că nu am de gînd să încerc a te recîștiga. Văd că nu se mai poate, văd că ai plecat departe de mine, tare departe... Nu. Nu încerc să te readuc. Dar vreau să-ți ușurez sufletul de dezamăgire. Să-ți alung gîndul că eu am trădat inima ta. N-o fac pentru mine. Îți repet. Dar vreau să-ți schimb părerea ce ți-ai făcut-o despre oameni.

— Eu nu vreau! îi strigă fata și simți o durere și mai cumplită, ca și cum i-ar fi sîngerat o rană veche.

— Știu. Și eu aș proceda la fel. Dar locul tău, Gaetana, nu-i cel pe care îl crezi tu. Te-ar consola dacă ți-aș spune că situația mea e și mai tristă?

— Nu. Și nici nu cred nimic din ce-mi spui... nu aud nimic... nu vreau să-mi spui nimic... nu vreau să aflu nimic.

— Da, dar *trebuie!* Dacă te-aș lăsa acum în eroarea în care te afli, nu tu ai fi cea vinovată, nelăsîndu-mă să-ți vorbesc, ci eu, dacă nu insist să-ți vorbesc. De aceea mă vei asculta!

— Nu vreau să-mi liniștesc inima... nici să-mi schimb părerea despre oameni! Nu există oameni! Există doar un munte plin de șacali. Doar asta există!

— Greșești. Cunosc o ființă care nu seamănă deloc a șacal. E un înger. Și cum ne găsim în cer...

— Iar... iar... Aceleași dulci și josnice minciuni! Le spuneai pe mare.... le repeți și-acum! Poți să le repeți și pe pămînt, și chiar sub pămînt... *Basta!* Eu

n-am să mai cred nimic! *Basta!* Ajunge! Nu te-ai săturat ucigîndu-mă?

— Primavera!

Fata își ascunse fața în mîini. Mușca jacheta. Nu voia să plîngă.

Miltos înțelese că era prea tîrziu, că era imposibil. Ceasurile acelea de așteptare lîngă colonada din San Francisco nu i le va ierta niciodată. Simți o amărăcine ca de otravă pe buze. *Infrîngerea.* Era cea dintîi în viața lui și pe un teren de luptă unde nu era obișnuit să-și măsoare puterile. Și a iubit-o și mai mult, și mai adînc pe această ființă rănită, mîndră... Miltos își dădu seama că ceea ce pierduse era mult mai mult decît o iubire, decît o femeie. Pierduse pentru totdeauna puterea de a cuceri și de a convinge. Putința de a-l face pe om mai bun, de a-i arăta rătăcirea. În hodoroaga aceea de corabie fusese cu putință!... Oh, „Cavalcado", murdar și demn de disprețuit, ceea ce ai împletit și ai dus pe spinarea ta ruginită, străbătînd oceanele în acea călătorie de neuitat, s-a scufundat aici în văzduh. Primavera e moartă, a murit în ea însăși. Inima ei nu mai trăiește, doar lasă să treacă prin ea cîteva picături de sînge amărui. Nici moș Silvero n-ar mai putea face nimic... nici luna, dacă ar răsări, căci Primavera nu-i va mai îngădui să răsară pentru ea. Și-a zidit inima cu metereze grele. Și închide în ea o mîndrie, mare cît o credință. Dar o credință neînduplecată, care nu te lasă să îngenunchezi dinainte-i, pentru care iertarea e străină, rugăciunea de neîndurat!

Miltos călătorea singur. Gaetana rămăsese acolo, rezemată de colonada din San Francisco, așteptînd un matelot grec.

El va lua viața de la început. Nu chiar de la început, ci de la mijlocul drumului, de-acolo de unde... Va căuta să-i fie iarăși drag ce i-a fost înainte de a o cunoaște pe ea: mama, sora, datoria. Drumul

acesta va fi amarnic, știa prea bine, dar care drum n-a fost anevoios pentru el? Pînă și dragostea, care pentru toți ceilalți înseamnă plăcere, bucurie, îmbătare, pentru el a fost calvar, răstignire.

Stewardesa blondă veni să le ofere o bomboană. Miltos se uită mirat la mîna ce-i întindea bomboana. Nu pricepea despre ce e vorba și de ce stă cu mîna întinsă dinaintea lui. Pierzîndu-și răbdarea, fata îi vîrî bomboana în gură. Miltos simți că e cucută.

CAPITOLUL XXXIX

Avionul plutea, înaintînd cu vîslele lui nevăzute.

Vîntul scrîșnea cumplit printre dinți. Pămîntul nu se vedea. Doar o abureală lăptoasă. Sus, atmosfera cu aer rărit, unde păsările nu se încumetau să zboare; iar jos, nesfîrșit, inform, frămîntat doar dintr-o plasmă cenușie, oceanul... tăcut ca o continuare a golului. Acest itinerar ceresc nu avea opriri. Sus nu-i pămîntul cu țarini, cu ape. Nici nori nu sînt acum; de-ar fi fost, cel puțin mai varia vuietul mereu același. Deodată nava se înclină spre dreapta. Soarele pătrunse înăuntru ca și cînd ar fi vrut să recunoască pe fiecare. Se jucă în părul Gaetanei, se plimbă pe genunchii lui Miltos și trecu peste creștetele celor doi bătrîni, luminîndu-i ca lumînările într-un cimitir. Mîinile lui Nathan se plimbară o dată cu soarele prin părul Elizei, care zîmbea ca o copilă ce doarme și visează... Era cea din urmă călătorie pe glob. Încă o primejdie înainte de a trece pentru totdeauna în lumea unde nu există nici primejdii, nici bucurii, nici

răufăcători mici sau mari, ci doar o îngrozitoare desăvîrșire. Nu mai aveau ce face pe pămînt decît să-și aștepte sfîrșitul. Așteptau vremea tăcutei, discretei plecări. Nu mai puteau fi nimănui de folos. Ba nu! Imaginea celor două capete cărunte ale lor era o înțeleaptă lecție. Lecție de iubire pînă-n ultima clipă a vieții. Dacă Gaetana ar fi putut aprofunda această lecție simplă ar fi lăsat, desigur, un drumeag deschis iertării spre inima ei. Dar Gaetana era acum o ființă cu voința paralizată. Primejdiile n-o mai speriau, bucuriile nu se mai puteau apropia de ea.

Uneori, în cele mai cumplite desperări ale ei, visa cu ochii deschiși, și în visele ei îl vedea pe Miltos zdrobit, tîrîndu-și tragedia pe străzi, bolnav, naufragiat... iar ea, trecînd pe lîngă el și aruncîndu-i un rîs răzbunător și crunt. Dar acum cînd se afla lîngă ea, nici măcar să viseze nu mai era în stare. Și vai! descoperi că nici ură nu simțea pentru el. Iată lucrul cel mai tragic. Iubirea care se transformă în indiferență moare pentru totdeauna. Nici încăpățînare, nici grijă, nici măcar o urmă de milă. Definitiva ștergere din memorie.

Nu se mai întoarse să-i vadă mîinile. Le știa. Erau bolnave... pînă și ele trăiau ipocrizia lui. Și ele reprezentau, într-un mod pe deplin convingător, „tragedia" lui. Cît despre glas... de unde o fi împrumutat aceste tonuri sugrumate? Oricine putea să le cadă victimă, numai ea nu, niciodată.

Soarele coborî pe pantofii lui: erau amîndoi găuriți. Ea observă fără să vrea. Un deget se străduia, rușinat, să se ascundă. Nici de asta nu se sinchisi. Merita și mai puțin. Se uită la deget cu aceeași nepăsare cu care te uiți la un vierme. Omul de lîngă ea îi era necunoscut. Nu o interesa de unde vine, unde se duce. Nici nu va dori vreodată să afle.

In spatele lor, popa continua să soarbă cu lăcomie biblia, ca și cum asta ar fi fost munca lui de-o zi, pe care se grăbea s-o termine, ca să-și încaseze sa-

lariul. Nasul absorbea vorbele sfinte cu o sete inspirată. Așa cum stătea el, luminat pe jumătate de razele soarelui, semăna cu o cleampă de lemn ce primea lumina printr-o ferestruie. Nu se interesa de copii. Treaba lui era să facă pe mijlocitorul între ei și tatăl ceresc, după cum menirea institutoarei era să-i numere și să-i înghesuie în avion. De acum înainte dumnezeu trebuia să-i ia sub ocrotirea lui, lucru care se făcea prin intermediul popii (cum am mai spus), căci popa, de bună seamă, își asumase personal această răspundere. Doar că aici unde se aflau lucrurile se cam încurcaseră. Pe pămînt știa că dumnezeu e în cer și se liniștea. Dar acum, cînd se urcaseră și ei în cer și nu-l întîlniseră pe dumnezeu nicăieri, începură să intre la bănuieli că la mijloc e vreo înșelătorie. Cerul era atît de pustiu și de neprimitor, încît nu locuia în el nici măcar o vrăbiuță!... Atunci cum să se simtă la largul lui un dumnezeu învățat cu binele și avînd la dispoziție un personal atît de numeros? Institutoarea vedea că nasul vinovat al popii evită să o întîlnească. El era inventatorul lui dumnezeu. Iar acum, cînd se dovedise a fi un mincinos, făcea pe nisnaiul. Bine! Atunci să se țină tare, că dacă or coborî pe pămînt, o să-l pună să-și schimbe meseria. Ca agent de publicitate s-a dovedit incapabil. Ce bine face institutoarea că nu dă crezare bărbaților!... De altfel nici nu i-a putut suferi niciodată. Toți sînt vicleni și mincinoși. A făcut foarte bine că și-a păstrat pînă azi virtutea neatinsă. Și, în fond, era mulțumită că nu l-au găsit pe dumnezeu. Altfel ar fi fost obligată să se încreadă într-un mascul — indiferent dacă era sau nu dumnezeu.

Copiii văzură soarele luminîndu-i, și în felul acesta frica le mai pieri. Frica de popă și de învățătoare. Soarele era singurul care nu i-a certat și nu i-a pedepsit niciodată. Numai el i-a mîngîiat. Trupșorul lor a crescut în rufe prost cusute, sub privirea unuia

sau altuia, totdeauna un om ursuz, care ba purta haine popești, ba militare. Nimeni nu le-a spus ce se întîmplă cu ei sau unde sînt duși. Numai oile cutreieră așa. Copilul care n-a fost iubit e ca și cum nu s-ar fi născut. Crește fără să afle vreodată ce este fericirea. A venit pe lume, fără ca să-și poată dezvolta simțul gustativ. Acestea sînt roadele războiului. O specie nouă de copii, ca puii ieșiți din clocitoarea electrică. Bineînțeles că locul unde aveau să fie debarcați — Europa — nu era o seră miraculoasă pentru aceste plante artificiale, dar dispunea de un aer încălzit ceva mai bine de oameni. Și apoi, oricum, înainte ca războiul să-i fi dezrădăcinat, copiii aceștia acolo s-au născut. Soarele Europei și pămîntul ei îndulciseră primele fructe pe care le gustaseră.

Signor Altago, cu cîteva fotolii ceva mai încolo, e liniștit cum poate fi liniștit un taur. El a zburat de mai bine de cincizeci de ori deasupra oceanului. Știe că avionul va hurui, dar în cele din urmă tot va ateriza. Își amintește că avioane s-au prăbușit pînă acum în munți ori s-au ciocnit de zgîrie-nori. Dar nu-și amintește să fi citit vreodată de vreun avion căzut în ocean. Poate că s-o fi întîmplat și-asta. Dar el nu citise așa ceva. Osînza-i se odihnea fericită sub hainele albe. Totul în el tresălta de fericire. Mulțumescu-ți ție, doamne, că m-ai făcut ce sînt, așa cum sînt, ține-mă așa! *Grazie!* Pe genunchi ținea o revistă cu femei pe jumătate dezbrăcate sau goale de tot. Minunat lucru să dispui de femei! Pînă acum nu-și amintește să-l fi respins vreuna. A... ba da... a fost una, dar a plătit așa cum merita. Aia, cu mintea ce-o avea, desigur că a ajuns o prăpădită. Granpierro Altago era o fire profund religioasă, doar că zeii lui erau vii. Dacă îl scotoceai prin buzunare, puteai găsi printre poze cu fete despuiate și una a papii, cu toca lui militară pe creștet, cu crucea pe piept, cu chipul alb și mîinile împreunate, semănînd cu un îngeraș mai copticel. Întreaga făptură a lui Altago îți

inspira silă. Trăise cît o sută de oameni și avea de gînd să trăiască cît o mie. După vîrsta de cincizeci de ani, cei bogați încep să uite de moarte, iar după șaizeci, încep să creadă în nemurire. Signor Altago, învăluit în fatuitatea fericirii sale ambulante, n-o observase pe Gaetana. Dar chiar de-ar fi observat-o, n-ar fi recunoscut-o. Pe el îl interesau numai cele douăzeci de ani, și dintre acestea numai pe cele fragede. Cinci din cele mai orbitoare stele ale cinematografiei de azi sînt creația lui personală, după ce mai întîi au fost prada mîinilor lui păroase.

Prin urmare, Altago călătorea liniștit. Nici o îngrijorare nu era capabilă să-i pătrundă prin osînză. Viața trebuia să meargă înainte pentru satisfacția lui. Lîngă el ședea Stocker — o descompunere avansată a unei vieți care nici nu începuse. Rod caracteristic al unei mașini americane de cel mai nou tip, a cărei menire era să mutileze viața psihică. Nimeni nu i-a aruncat pînă acum vreo privire compătimitoare. Doar stewardesa, care venea din cînd în cînd, cu grija ei profesională, să vadă dacă nu cumva l-a supărat ceva pe parcurs. Iar el nu făcea decît s-o întrebe de fiecare dată dacă au „ajuns în mijlocul oceanului", fără să dea vreo explicație.

— N-am ajuns încă, miss?

— Încă nu, domnule.

Sta cu capul plecat și aștepta. Cînd îi va spune „da", se va arunca în gol. Nimic în lume nu putea amîna această hotărîre. Voia să sfîrșească cît mai curînd. Să se lepede de sine ca pe o cîrpă! Iar ceasul acesta se apropia.

Keltner ședea țeapăn în primul fotoliu, de parcă ar fi fost la paradă. Rece, inflexibil, zbura o dată cu motorul. Nu se speria. El avea întotdeauna încredere în motoare. Avionul trepida absolut normal. Moment ideal ca să frunzărească în gînd noile pagini de glorie ce-l așteptau și să mîngîie decorațiile care vor cădea ca niște confeti pe pieptul lui. Își dădea bine

seama de ce a pierdut Adolf Hitler. Amar e momentul cînd pronia cerească te refuză tocmai cînd tu ai umplut lumea că ești copilul ei! De altfel Führerul nici n-a procedat cinstit: și-a asumat victoriile și a dat vina pe pronia cerească pentru înfrîngeri. El, Keltner, îndată ce va pune piciorul pe pămîntul german, va începe cu totul altfel. Un drum plin de glorie și de distrugere nemaiîntîlnită se deschide înainte-i... iar el va trece totul în revistă, apatic ca un zeu și rece ca un idol.

CAPITOLUL XL

Tragedia cea mare începu astfel: aeronava parcursese aproape jumătate din drum. Înainte-i se întindeau depărtări nesfîrșite și îndărăt tot atîtea. Iar dedesubt, oceanul. Călătorii picoteau obosiți de zgomotul motoarelor. Atunci se deschise, ca o trapă, ușa cabinei și în cadrul ei apăru fantomatic primul pilot. Un fior de gheață se revărsă în interiorul avionului

„Ce s-a întîmplat?“ întrebau ochii tuturor, tresărind de negre prevestiri.

Pilotul nu vorbi numaidecît. Încercă mai întîi să-și umezească buzele, ca să le ajute să rostească ce aveau de spus. Apoi, cu glas sumbru — ai fi zis că ieșea dintr-un puț cu vîrcolaci — începu să vorbească de parcă ar fi ținut un discurs funerar:

— Consider de datoria mea... să vă previn.

— Ce s-a întîmplat? țipă plin de îngrijorare Altago.

— La început m-am gîndit să nu vă spun. Mai aveam unele speranțe. Dar acum totul s-a sfîrșit... Curaj!... Trebuie să aveți curaj!

Îl priviră cu toții înghețați de spaimă. Altago vru să articuleze ceva, dar glasul îi pierise. Keltner își astupă urechile. Altago făcu încă un efort și izbuti în sfîrșit să urle:

— Vorbește, ticălosule!

Pilotul încercă să-și mai umezească buzele, dar ele rămîneau uscate:

— Am făcut tot ce omenește a fost posibil. Nu mai avem nici o speranță.

— Rugați-vă! strigă popa, cu ochii îngroziți. Rugați-vă... — și îngenunche.

— Nu fac nimic înainte de a afla ce ne pregătește derbedeul ăsta! urlă iarăși Altago.

Pilotul deveni și mai palid.

— Sîntem cu toții victimele unui destin implacabil!... mai șopti abia înțeles.

In rîndurile din fund, copilașii nu-și dădeau încă seama de nimic. Dibuiau că trebuie să se întîmple ceva sau că s-a și întîmplat și se uitau la pilot ca niște animale moleșite.

Perechea de bătrîni adresă o rugăciune dumnezeului lor.

—E nevoie să vă înarmați cu curaj — spuse din nou pilotul.

— Cu un stilet am să mă înarmez! Uite cu ce! Cu un stilet, ca să te spintec!

— Ssssst! se auzi din toate părțile.

— Domnilor — continuă pilotul pe un ton grav, căutînd să mai găsească putere. (Nu era un laș. Nu. Îl speria oare primejdia? Nu. Îl speria răspunderea față de atîtea ființe. Îl cuprindea mai ales disperarea văzînd copilașii.) Am suferit un accident neprevăzut — continuă el. De vreo jumătate de oră unul din motoare nu mai funcționează. Și din moment în moment, și cel de-al doilea motor amenință să se

gripeze. Mergem cu exactitate matematică spre inevitabil.

— Cum? urlă Altago, nevrînd să creadă nimic.

— Vino-ți în fire! îi spuse popa pilotului.

— Lasă la o parte glumele tale scîrboase!! îl invectivă și Altago. Altfel te strivesc cu mîinile mele ca pe o roșie!

Pilotul îi privi pe toți cu o gravitate tragică:

— Eram dator... — vorbi el, cu durere în glas — eram dator să vă spun toate acestea, ca să vă faceți singuri curaj. Căci cred că e preferabil curajul decît neștiința.

— Nenorocitule! îi strigă și popa, arătîndu-i copiii. Ce fel de curaj vrei să-și facă plozii ăștia?

Altago se sculă în picioare și îl privi pe pilot cu ochi bolnavi:

— În cît timp ai spus că se sfîrșește povestea asta murdară?

— O cădere matematică...

— Lasă matematica! Cu cît ne prăbușim pe oră?

— La fiecare zece minute pierdem cîte o jumătate de iard.

— Deci?

— În două ore vom fi în apă.

Altago, ca o fiară în cușcă, se străduia să smulgă de undeva o nădejde. Îl întrebă pe pilot la ce distanță se găsește cel mai apropiat țărm.

— La șase ore! i se răspunse.

— La dracu'! N-a semănat dumnezeu nici o păcătoasă de insulă în mijlocul oceanului?

— Din nefericire nu-i nici un bolovan.

— Ascultă, părinte — se adresă înciudat Altago popii — dumnezeul tău n-ar putea să slobozească vreo pietricică în ocean ca să scăpăm?

Popa nu se supără:

— Răbdarea, fiule, e preferabilă mîniei. Atotputernicul stă deasupra noastră. Și nu primește ordine,

ci doar rugăciuni. Roagă-te! O implorare sinceră! Iată singura speranță. Îngenunche, deci!

— Lasă-mă să mor odihnit! Buzele lui groase îi atîrnau sub nas și tremurau ca niște plămîni întinși pe frînghie. Albul ochilor i se umplu de o plasmă roșie. Se uită în jur ca și cînd ar fi fost legat. Apoi se adresă furios pilotului: Minți! Ești un pezevenghi, un tembel și-atîta tot! Ești în stare să ne scapi! Te-o fi făcut să ți se urască cu viața vreo scroafă de muiere, și acum ne tragi după tine. Hai! Fă să-și vină în fire corabia asta a ta! Poți s-o faci! Am să-ți umplu brațele de fete... Îți fac rost de cele mai gingirlii fetișcane din lume.

Pilotul îl privi cu oarecare milă și dispăru tăcut dincolo de ușă.

Altago își mușca mîinile, se bătea cu pumnii peste genunchii lui grași, dădea din picioare, într-un cuvînt semăna cu un lup prins în capcană.

Perechea de bătrîni se complăcea într-o neputincioasă toropeală. Strînși unul lîngă altul, așteptau liniștiți sfîrșitul. Bătrînilor le era de ajuns că sînt împreună. Moartea venea să-i întîmpine acolo unde se așteptau mai puțin, dar n-aveau încotro. Nimeni nu putea face nimic decît să se obișnuiască cu gîndul ăsta... Dacă totul era de neînlăturat și nici o forță n-ar fi putut împiedica inevitabilul, nu le mai rămînea decît să se supună. Numai că lucrul acesta nu era la fel de ușor și pentru alții. Nu toți puteau privi lucrurile la fel de senini. Cînd ușa se închise în fața lor, unii avură impresia că se închide capacul scriului. La început amuțiră cu toții. Apoi se agățară cu privirea unul de celălalt, căutînd în zadar puțin curaj.

Viteazul mareșal era cenușiu. Un craniu de mort înspăimîntător, țintuit pe grumazul unui popîndău, deasupra unui costum susținut de oase. Frica i se vărsase în rărunchi ca un narcotic, ca ceva care îl paralizase. Ai fi zis că-i un piton înghețat, învelit în

fețe. Strigau toate fibrele din adîncul ființei lui: „Totuși, nu, nu se poate și nici nu trebuie! Nu trebuie ca istoria să se autodistrugă atît de stupid. Nu se poate ca destinul istoric al unui întreg popor, încarnat atît de perfect într-un brav soldat ca mine, să se destrame în accidentul acesta idiot. Așadar, nu! Istoria s-ar arăta cu totul nedemnă dacă s-ar trăda atît de necugetat impecabilă, pe ea însăși! Nu! „În două ore a spus coșmarul acela cu uniformă. Nu! Vor încremeni ceasurile, soarele va îngheța pe cer, timpul se va opri. Căci capul ce se sprijină pe acest grumaz nu este al unui oarecare... De-ar fi așa, dacă răul s-ar săvîrși, asta ar însemna că Führerul, murind, nu a urcat la ceruri, după cum se spune, și nu reglementează de-acolo destinele Germaniei, ci a rămas în vreun șanț pe ăst glob ticălos și a fost înghițit de noroi".

Pentru tînărul Stocker, ceea ce se întîmpla era perfect limpede. Bănuia doar că soarta luase asupra ei răspunderea de a-l trimite la fund, fără să-i pună la încercare fermitatea. Totuși, în adîncul ființei lui simți imperceptibil că-l încearcă o mîhnire privind atîția nevinovați care piereau o dată cu el. Dar cum să împiedice inevitabilul? Cu puterea ce-i mai rămînea trebuia să hotărască pentru el însuși. Căci de-ar fi avut mai multă forță, ar fi reușit să trăiască. Ce-i drept, s-a străduit... Dar, la orice s-ar fi gîndit, înaintea ochilor îi stăruia neîncetat, ca o viziune implacabilă, trupul spînzurat al mamei. Mama lui, fără să o fi vrut, coborîse în iad, o dată cu blîndețea chipului ei, și dreptul la viață al propriului său copil. Dar ce sens avea această sinucidere pe care o hotărîse? Să șteargă o faptă nedemnă printr-o ispășire și mai nedemnă? În lume erau încă destui oameni cărora el nu le făcuse nici un rău și cărora le putea fi de folos. În loc de asta, își impusese o pedeapsă nefolositoare și pentru el, și pentru ceilalți. Totuși hotărîrea era luată. Lăsase în urmă-i o prăpastie

peste care nici o căință nu mai putea arunca vreo punte. În loc de zar își aruncase propriul său cap. Iar acum, chiar dacă ar vrea, chiar dacă ar putea să se pocăiască, soarta intervenise în felul ei, inexorabil. Vrerea omenească amuțise. Cuvîntul îl avea acum oceanul.

Ceea ce pretindea Miltos de la el însuși era faptul de a fi în stare să vadă limpede. Și iată, din nou se găsea față în față — și cît de aproape! — cu ceea ce toți numesc *necunoscut*. Dar, deoarece el se întîlnise de mai multe ori cu acest necunoscut, mai-mai că ajunsese să-i devină foarte cunoscut. Încă o condamnare la moarte. Nimic altceva. Oricum odată și odată, totul va avea un sfîrșit. Ce însemnătate mai are dacă va fi *așa* sau *altfel*. La urma urmei nu are importanță *cît* ai trăit, ci *cum* ai trăit.

Nu-i mai rămînea altceva decît să-și dea pe deplin seama de acest lucru de neînlăturat. Vedea că nici unul din cei ce călătoreau cu el nu reușise încă. Era oare atît de simplu? Să fii întreg, zdravăn, fără griji și să ți se spună pe neașteptate: viața ți s-a isprăvit, fără ca să te pregătească pentru așa ceva vreo boală, vreun eveniment, care, cît de cît, să se înrudească cu acest gînd îngrozitor! Așadar, e sigur! Se va întîmpla fără doar și poate...

Cei mai mulți s-or fi gîndit: „Pilotul face glume proaste". Și poate că au găsit asta foarte firesc. Toți cei care zi și noapte se joacă de-a v-ați ascunselea cu moartea — ca și gimnaștii pe trapeze — au dreptul la destindere, deci pot să facă din cînd în cînd o glumă. Poate că așa or fi gîndit unii, sau poate că nici la asta nu s-a gîndit nimeni.

Dar Miltos intui precis: moartea rece, crudă, fără dimensiunile metafizice pe care i le dau popii și unii poeți. Moartea, așa cum a cunoscut-o de fiece dată cînd s-a apropiat de el... un îngheț, nimic altceva. Dar acest îngheț și „nimic altceva" era oare în stare să-l facă

pe om să-și piardă demnitatea? „Oh, ce-mi pasă — ar putea spune vreunul din ei, Altago sau Keltner — ce-mi pasă acum de demnitate? Parcă mă voi mai întîlni cu toți ăștia? Parcă va supraviețui vreunul din ei, ca să mă dea de gol? Acum pier... mor... E ceva de neînlăturat... Așa că voi da frîu liber fricii să mă distrugă, să mă macine pe de-a-ntregul, să facă din mine ce vrea, fără nici o rușine. Absolut."

Și chiar, uite! Din locul unde șade mareșalul se înalță spectrul unei spaime în stare să-i înghețe pe toți. Și totodată o duhoare oribilă, ca aceea pe care o exală doar paraliticii și muribunzii.

Popa se agățase cu desperare de biblia lui și încerca din răsputeri să-l coboare pe dumnezeu pînă la el... ca pe un zmeu de hîrtie.

Miltos își continuă gîndurile. Își dădea seama că nu poate face nimic. Orice ar fi făcut, orice ar fi spus, totul ar fi fost zadarnic. De aceea moartea îi apărea mai ingrată, și chiar așa era. O condamnare în nici un fel motivată. O pedeapsă stupidă, cînd n-a săvîrșit nici cea mai mică încălcare a legii; și ce-i și mai rău, să n-ai nici o posibilitate de a lupta. Aici nu existau gratii să le frîngă, nici oameni ca să-i sperii sau să-i convingi; aici nu era decît o mașină care, din motive tehnice, înceta să mai funcționeze. Iată de ce puterea acestei mașini apărea mai fioroasă, mai tare ca voința a treizeci de oameni. O mașină surdă și anonimă care își asumase, în mijlocul oceanului, rolul soartei oarbe.

Acum nici o fată nu va mai trece rîzînd pe afară. Fata este aici. Și nu mai rîde. Și de aceea este o jumătate de făptură. Căci omul care nu rîde e pe jumătate om. De data asta, sfîrșitul e mai amar, căci vine însoțit, pentru el, Miltos, de renegarea acestei fete. Se întoarse și o privi. Îl cuprinse groaza. Fata nu-și dădea seama de nimic. Oare, într-adevăr, nu auzise? Nu văzuse cele petrecute? Nu-l auzise pe pilot anunțînd condamnarea lor? Sau poate credea

și ea că totul nu-i decît o glumă ? Chipul Gaetanei era mai nevinovat decît al copiilor. Doar că nevinovăția ei avea ceva tragic. Ar fi vrut s-o tragă de rochie, s-o scuture zdravăn, ca s-o trezească la realitate. Dar de ce s-o readucă la realitate ? Fata se uita la oceanul ce venea neînduplecat împotrivă-le. Miltos se apropie de obrazul ei. Ea se întoarse și, deodată, Miltos își acoperi fața cu mîinile. In ochii mari și migdalați ai Gaetanei viața se stingea încet-încet.

CAPITOLUL XLI

Avionul „Dakota" amețit, rănit, intră într-un nor. Dedesubt, oceanul dispăruse. O viclenie afurisită. Norul se abătuse asupra avionului ca pînza neagră cu care se leagă ochii condamnatului la moarte. Aeronava cobora irevocabil. O pasăre de mare cu aripile rănite și îngreunate de ploi care coboară pentru a muri. Cele două elice din dreapta încremeniseră ; avionul se înclină. In spate, văzduh ; în față, văzduh. Totul, halucinație. Doar norii, o realitate. Peste puțin dispărură și ei. Soarele se ivi iar peste vastitatea spațiului și pătrunse în pîntecul avionului. Lumină iarăși ochișorii copiilor, lunecă peste osînzele-n sudoare ale lui Altago, zăbovi o clipă îngîndurat și păli în părul negru al Gaetanei, pentru ca, în sfîrșit, să se oprească pe tigva hitleristă a lui Keltner, dar acesta nu-și reveni. Tăcerea paralizată care voia să se transforme în strigăt rămase inertă.

O secundă, ochii Gaetanei se întoarseră și se uitară prin avion, fără nici un interes, fără curiozi-

tate. Miltos avu timp să-i privească. Ceva se scufunda în apele lor mîhnite.

— Gaetana... — rosti el, cu toată duioșia. Gaetana, nu-mi lua ochii tăi!

Gaetana își astupă gura ca să nu țipe, să nu audă, să nu plîngă.

— Vezi — continuă Miltos — cît de departe de bătrînețe murim! Singurul lucru bun ce ne rămîne e să ne mărturisim iubirea. De ce n-am vorbi despre iubire, Gaetana? De ce să nu m-asculți? Primavera, nimeni nu m-a urît și mi-e foarte greu acum să plec urît de tine. Nu vreau nimic altceva. Și nimeni nu-mi poate da nimic. Căci orice mi s-ar da, peste puțin va fi luat de ocean. Ascultă-mă, Gaetana!

Totul se învîrtea ca un sfredel. Fata tremura. Încheieturile mîinilor ei mici ardeau. Ce să-i spună? Totul îi părea atît de searbăd. Doar casa, acolo departe, cu mama ei, doar acolo mai avea loc. Doar ea o cunoștea, ea o aștepta... Și-acum... moartea...

Miltos continuă să vorbească. Și-atunci deodată, fără ca ea să se aștepte, începu să-l urască. Cum de-a fost cu putință? Și de ce? Peste puțin descoperi de ce: glasul de lîngă urechea ei era același, singurul glas care o fermecase cîndva. O făcuse să închidă ochii și să uite de sine. Acolo, pe vapor... Iar cînd a deschis ochii, a constatat că el o aruncase pe o stradă din San Francisco, așa, ca pe-un scuipat, și plecase...

— Gaetana, crede-mă...

Ha-ha-ha! „Crede-mă"!... Nu! Hotărîse să nu mai creadă în nimeni. Cum să se mai încreadă în cel care a făcut-o să-și piardă credința? Tocmai în el să creadă? Acum, alt lucru mai convingător decît moartea nu exista pe lume. Și lumea era avionul ce se prăbușea. Și totuși, prăbușindu-se, unul singur rămînea neînfricat. În orice altă împrejurare ar fi fost mîndră de el și l-ar fi admirat, dar acum îl ura... Inima Gaetanei era atît de pustie și bolnavă!

Și alți oameni au suferit, și alții au fost răniți, trădați, dar întotdeauna a mai rămas puțin loc pentru iertare. Oricît și-ar închide cineva toate căile ce duc spre inimă, tot mai rămîne o cărăruie, o fisură pe unde să pătrundă ecoul iubirii de odinioară. Sînt însă oameni care nu-și mai pot reveni. Căci după cea mai neînsemnată cădere, nu se mai pot ridica. Sînt oameni care nu știu să sufere, fiindcă nu se pot lecui. Așa era Gaetana. Miltos știa că ceea ce voia el să-i spună era foarte simplu. Doar trei cuvinte. Dar știa de asemenea că aceste trei cuvinte erau ca o stîncă imposibil de escaladat pentru cel ce era hotărît să nu le asculte. Nu mai avea vreme de pierdut. El nu știa ce e cruzimea. Dar de data asta trebuia să fie și crud. Strînse pumnii și, pentru prima oară în viață, glasul lui sună atît de dur:

— Gaetana, dacă am avea înaintea noastră timp, ți-aș da răgaz să te convingi că nu sînt vinovat. Eu sînt împăcat în conștiința mea. Dar vreau s-o știi și tu. Să știi că, dacă ai crezut cîndva că există în lume oameni cinstiți, trebuie să crezi și în viitor. Trebuie să te convingi că n-ai greșit... Dacă cîndva ai iubit...

Gaetana îl privi fără milă:

— Nu vreau să am de-a face cu o lume care poartă în sînul ei asemenea ucigași.

— Nu sînt ucigaș. Numai ucigașii îmi spun așa. Ascultă-mă!

— Nu vreau! Dacă continui, îți scot ochii cu unghiile. Prefer să mor fără să știu.

— Ai să m-asculți!

— Nu! Vreau să plec, ducînd cu mine cît mai puține minciuni.

— Nu te-am mințit niciodată!

— Nu mi-ai spus decît minciuni, iar acum te pregătești să mi-o spui pe cea mai mare. *Basta!* Nu vreau s-ascult. Ești un mincinos. O știu prea bine. *Basta.*

— In ziua aceea, la San Francisco...

— In ziua aceea, la San Francisco, ai murit... și o dată cu tine au murit toți cei care ar fi putut să-și mai bată joc de mine.

— N-am murit la San Francisco...

— Ai murit oriunde. Un infam n-are nevoie de San Francisco ca să moară. Ai murit oriunde. Adevărul e că ai murit. Așa e bine. Ajunge! Nu vreau să vorbesc cu morții!

— Sîntem amîndoi condamnați la moarte!

— Dacă sînt, e din cauza ta. Dar nu asta mă mîhnește, nu din cauza asta te urăsc atît de mult. N-am chef să-ți dau explicații. Doar cu mama aș vorbi, dar acum o pierd și pe ea. Poate e adevărat că te-ai pocăit. Dar nu vreau să te-ascult. Nu-ți dau voie să-mi ceri iertare. Ar, fi de prisos. Sînt o descreierată care și-a luat lumea în cap ca să devină c i n e v a prin frumusețea ei. Dacă am eșuat, asta mă privește. N-am nevoie nici de sfătuitori, nici de iubire! Iubire! Ha-ha! *I u b i r e!* Mi-e silă! Hai dă fuga și spune-i „piccina... piccina...“ alteia! Du-te și iubește-o pe Andromaca ta... și pe toate fetele alea de piatră care susțin Erenteionul și templele din țara ta... Eu sînt o smintită, o scelerată... un nimic... Nu te merit! Hai, du-te, iubește-le pe atenienele tale cu coșurile pe cap! Eu sînt o destrăbălată, una care bate trotuarul. Nu te merit! Hai du-te! Voi muri? Cu atît mai bine! Așa-i trebuie uneia ca mine... Dar tu? Cum de nu poți vorbi mai puțin? Știu... Vorbești, vorbești! Așa fac toți fricoșii, toți lașii! Acum le știi pe toate. Hai du-te, du-te să mori cu colegul tău, cu signor Altago, cu care te potrivești de minune! Astfel vor putea să scape cîteva fete cinstite.

Miltos păli. O furie surdă sta gata să pună stăpînire pe el, dar se abținu. Totul s-a sfîrșit. Acum avionul putea să se scufunde. Gaetana pierise pentru totdeauna. Oameni barbari se purtaseră, desigur,

îngrozitor de inuman cu ea, o răniseră fără leac și reușiseră să usuce orice îngăduință, orice urmă de înțelegere. S-ar fi putut, desigur, mai tîrziu, cu ajutorul vieții, să se schimbe ceva în ea. Dar acum timpul era atît de scurt, viața... doar cîteva respirații, și apele așteptau jos lacome. Nu mai era vreme.

Intre toate acestea, moartea lentă înainta. Devenea o zăpăceală prostească, o paralizie a minții, o beție în afara timpului și a oricărei înțelegeri.

E minciună că, puțin înainte de moarte, conștiința se luminează mai puternic. Dimpotrivă, amorțește... Primejdia acționează asupra ei ca un anestezic. Doar frica devine stăpînă, înlăturînd totul, încetul cu încetul. Și-atunci spaima sau îl prostește pe om, sau îl silește să intre în carapacea lui și să aștepte acolo fără a se împotrivi, sau îl face să deraieze și să se poarte cu nerușinare, reducîndu-l la starea fiarei încercuite de pădurea în flăcări.

In mijlocul liniștei de gheață apăru pilotul. Fața lui Keltner, din albă ca creta, începu să devină vînătă. Vinele i se umflară ca niște omizi. Un fel de behăit scăpă din gura lui, împreună cu fire verzi de salivă înveninată.

— Vom face ceva — spuse pilotul — dar care, bineînțeles, nu ne va salva.

— Atunci la ce dracu' mai deschizi gura? ripostă Altago, gata să spere în orice.

— Spune, fiule — se adresă popa pilotului, dezlipindu-se de biblie. Eu, de unul singur, din nefericire nu pot face nimic. Dacă m-ar ajuta în rugăciunile mele și altcineva, dacă dumnezeu n-ar cuprinde deodată mai multe lucruri, ne-ar salva.

Se auzi un zgomot sec. Trupul de lemn al lui Keltner îngenunchease.

— *Dominus vobiscum*[1] — murmură popa, cufun-

[1] Domnul fie cu voi (în limba latină în text). (n. r.)

dîndu-se în rugăciune. Apoi se adresă iar pilotului: Spune, fiule, acuma spune, domnule comandant!

— Ziceam că... — începu pilotul.

— *Una balordaggine*[1] asta ziceai! urlă Altago.

— Ziceam că ceea ce o să vă propun, din nefericire nu vă va salva...

— Iar eu ți-am spus să te duci dracului! Atunci de ce ne mai propui?

— ...dar sfîrșitul poate fi întîrziat.

— Ce stai și-l ții în gură! Dă-i drumul!

— Orice lucru pe care-l avem... orice bagaj...

— Ei... ce?

— Deschidem trapa și le aruncăm în mare!

Toți încuviințară din cap. Numai Altago se ridică foarte tulburat:

— *Basta!* urlă. De ce să facem așa? Mai bine altfel: să-și ia fiecare geamantanul, să scoată ce are de scos din el și să arunce restul. Așa e logic!

— Ai dreptate — aprobă pilotul. Nu trebuia să întreb.

— Iată! Vedeți că am dreptate?

— Așa-i — continuă și mai grav pilotul. Nu trebuia să întreb pe nimeni. Trebuia să iau valizele și să le arunc în mare. Și chiar asta am să și fac.

— Stai! Ucigașule! Ticălosule! Ce vrei să faci? Să-mi îneci întreg avutul? Vrei să-mi arunci aurul în ocean? Banditule! Secătură!... Uite-l că se duce să... A-ah! Dacă mi-aș putea înfige dinții în beregata lui. Blestematule! Ah!

Pilotul plecase. Peste cîteva clipe aeronava se zgudui brusc. Înțeleseră cu toții că trapa se deschisese și se închisese la loc, după ce bagajele fuseseră vărsate ca o cascadă în ocean. Altago începu să-și jelească tezaurul său neprețuit „pe care i l-a aruncat în apă

[1] O țîmpenie, o nerozie (în limba italiană în text). (n. t.)

cel mai scîrbos porc din lume, lăsîndu-l mai sărac decît un melc".

Pilotul apăru din nou, dar Altago nu-l văzu din pricina lacrimilor ce-i împăienjeneau privirea.

— Ascultați! zise iar pilotul.

— Uite-l! urlă Altago. Ucigașul se întoarce la locul crimei! A venit să se bucure de dezastrul meu! Lupul întîi omoară și pe urmă vine să bea sîngele! Și nimănui nu-i e milă de mine! Toți au îngăduit ca lipitoarea asta în uniformă să-mi bea sîngele și nimeni n-a zis nimic.

— Sssst! se auziră protestînd cîțiva.

— Mai și șuieră, viperele!

Pilotul așteptă să se facă liniște. Apoi începu grav:

— Sînt obligat să vă propun ceva. Mai e x i s t ă încă un mijloc ca să ne salvăm!

— Care? strigară mai mulți.

— Ticălosule! urlă sălbatic Altago. De ce n-ai deschis gura înainte ca eu s-ajung cerșetor? M-ai sărăcît, și-acuma spui cu nerușinare că „mai există un mijloc"? Da? Fie, s-auzim!

— Prin sacrificarea bagajelor — continuă pilotul, fără să-l mai bage în seamă pe Altago — nava cîștigă o parte din echilibru, dar asta, cu toate că mai amînă ceea ce e de neînlăturat, din nefericire nu-l anulează.

— Atunci de ce m-ai ruinat pe degeaba? Blestematule! țipă Altago.

— Tot ce era balast trebuia aruncat — continuă pilotul — și a fost aruncat! Dar mai e o soluție.

Tuturor li se tăie respirația.

— Care?

— Știu, fiecăruia îi este scumpă viața.

— Care?

Pilotul îi privi pe toți în ochi, îndurerat.

— Care? Spune odată.

— Să se sacrifice t r e i dintre pasageri!

Deodată o tăcere grea se lăsă în avion. Ai fi zis că însuși vuietul motorului s-a oprit. *Ce-a spus?* întrebau privirile călătorilor, încercînd să creadă, să înțeleagă. Nimic. Un nebun o fi vrut să spună ceva și n-a isprăvit, a lăsat vorba la jumătate și a dispărut.

Nu se închisese bine ușa, și capul pilotului reapăru în crăpătura ei:

— Poate că n-avea nici un rost să vă mai spun și asta. Totuși era de datoria mea. Știu că pentru asemenea sacrificiu, cineva trebuie să aibă mare curaj.

Altago se uita la el cu o privire neconsolată:

— Și de ce, *fiore mio*[1], nu te rostogolești tu, care știi să vorbești așa de frumos? Ai distrus fericirea unui om. Acum, hai! Aruncă-te! Aruncă-te, ca să fii iertat!

— Să spunem că aș face-o — spuse pilotul. Atunci cine va conduce avionul?

— Uite, încă o prostie de-a mea: să nu învăț să pilotez cînd mai aveam timp! Atunci... adresează-te altcuiva. Dinspre partea mea, n-am nici un chef!

— După cîte înțeleg, ți-ai trăit viața din plin.

— Mulțumesc, ești un copil înțelept. Iată deci încă un motiv ca să nu m-arunc. Doar cel care și-a trăit bine viața știe cît valorează. Așa că, hai, dacă ești băiat deștept, vezi de altul!

— Din nefericire, legea nu-mi permite să aleg eu...

— Machiavelli! Ucigașule!

— ... altfel...

— Ia vino-ncoa' și-ai să te convingi!

---

[1] Floarea mea (în limba italiană în text). (n. t.).

— Da... sînt aici unii nefolositori și alții destul de dăunători. Pe-ăștia i-aș fi ales... Dar, uite, neajunsurile legii...

— Întinde mîna și alege, canalie! Întinde-o, să ți-o frîng!

— Văd că ai conștiința superiorității.

Keltner, cum stătea în genunchi, dispăru iute în spatele fotoliului.

— Nu e vorba să aleg eu — răspunse pilotul liniștindu-l. Vă las să vă pregătiți sufletește fiecare; mecanicul n-a încetat să facă eforturi pentru a repara avariile motorului. Totuși sînt dator să v-o spun: șansele de scăpare nu sînt nici una la mie. Astfel, într-o oră cel mult, vor fi epuizate și ultimele nădejdi. Atunci voi reveni pentru ultima oară. Și dacă pînă atunci nu se va hotărî nimeni, totul se va sfîrși pentru toți!

Pilotul dispăru iar. Știuse unde să țintească. Alesese bine. Mintea îi lucrase ageră, dar hotărîrea lui nu era din cele care merg pînă la capăt. Tremura în fața răspunderii. Știa că cei mai dăunători sînt totodată și cei mai puternici în societatea în care trăia el. Și mai știa că nici unul dintre ei nu s-ar sacrifica de bună voie. Pe lumea asta, dintotdeauna, cei ce se sacrifică sînt cei mai folositori și, uneori, de sacrificiul lor profită și cei care sînt de prisos.

De cum dispăru pilotul, ochii lui Altago începră să caute lacomi, ca să găsească pe cineva căruia să-i stea bine sacrificiul. Nu întîrzie să se apropie asupra popii și i se adresă:

— Ascultă, *sanctissime*[1]! Menirea dumitale este tocmai asta. Ești un sfînt. Cristos s-a răstignit pentru mai multe milioane de păcătoși. Sacrifică-te și dumneata pentru vreo două duzini. Îți faci datoria... Hai, sfinte canonice!

Popa țintui asupra lui doi ochi desperați:

---

[1] Preasfinte! (în limba latină în text). (n. t.)

— Și ăstora — răspunse el, arătîndu-i cu o privire de martir copiii — cine le va arăta calea domnului?

— Lasă-i pe mine! Îi iau asupră-mi!

— Păstorul — spuse cu evlavie popa — păstorul cel bun nu-și părăsește niciodată turma, mai ales în timp de furtună.

— Hai, *sanctissime,* fie-ți milă de sufletelele noastre care te roagă. Nu există altul mai potrivit decît dumneata. Fă acest bine!

— Fiule — îi răspunse dulceag preotul, în timp ce scrîșnea din dinți. Ai un trup care cîntărește mult. Ia-o înainte! Te urmez.

— Aaa! *Papasso!* Urît te mai tîrguiești, foarte urît! Dacă motivul pentru care nu te-arunci e că ești mai ușor, atunci ia de mînă și vreunul-doi din ăștia — și arătă spre copii. Toți sînt marfă proastă. Ia-i și duceți-vă cu dumnezeu! Eh, *papasso,* ce mai vrei de la viață? Pute a tămîie. Fă o tumbă și salvează atîtea vieți care te roagă. Hai, sfinte canonice!... Ia-ți vreo doi din mucoșii ăștia și aruncă-te! Vai, măgar încăpățînat ce ești, împielițatule!

Popa îl trăsni:

— Roagă-te! și după acest ordin sever, își lipi iar nasul de biblie ca o scoică.

— Ah, *papasso,* ce căpușă-mi ești... Cum știi să mai sugi din viață! De-aia nu m-arunc nici eu. Numai că eu o spun pe față. Vreau să mai gust viața ce-mi rămîne. Și-o spun! Nu mi-e rușine.

— Lasă-mă, păcătosule, să mă rog! Acuma mă rog pentru dumneata. Prea ești împovărat de păcate!

— Degeaba, sfinte canonice! Nu mai ai timp nici să te lepezi de ale dumitale. Așa că... hai... aruncă-te, sfinte părinte!

— Taci!...

— Ce să-ți spun? Ești cea mai sucită specie pe care am văzut-o vreodată. Ceasul se apropie. Psst, canonice! Hai, ia și aruncă cel puțin vreo doi din

mucoșii ăștia! Hai! Tați n-au. Cine o să-ți ceară socoteala?

— Mi-au fost predați cu număr.

— Le spui că au greșit la numărătoare. Vin și eu ca martor. Hai, Toma necredinciosu'! Ce naiba, n-ai suflet?

Atunci din grămada de copii speriați se ridică un căpșor tuns și strigă cît putu, cu buzele tremurînde:

— Pe mine mă cheamă Jacques. Nu vrem să fim aruncați în mare! Eu știu că satul meu e în Franța. Și cine se va duce acolo, să spună totul. Vor să ne arunce în mare! Sînteți criminali, voi care vreți să ne înecați. Nu-s atît de mic... mă cheamă Jacques. S-o spuneți tuturor!

Copiii începură să plîngă, țipînd și rugîndu-se să nu fie înecați.

Altago se sculă furios:

— Ei, voi sămînță diavolească! Țineți-vă gura! Tăceți, am zis, că altfel vă dau cîte o labă, de-o să vedeți cerul ca o pîine! *Di bastardi*[1]*!*... Ce știți voi despre viață că făceți atîta tărăboi? Viermilor!

— Pe mine mă cheamă Jacques! strigă tragic copilul. Nu-mi zice *Five*[2]... Asta nu-i nume. E o cifră. Îmi amintesc numele. Mă cheamă Jacques... Spuneți-l tuturor!

— Ei, pui de cățea! urlă Altago și dădu să se repeadă la copii.

Popa se ruga adîncit în biblie. Institutoarea era ca și moartă. Copilașii scoaseră un țipăt înspăimîntător. Miltos, care urmărea să vadă pînă unde vor ajunge ceilalți, interveni:

— Liniștiți-vă, copii! Nimeni nu poate să vă facă vreun rău. Îl văd și eu pe lup. Dar n-am să-l las să se atingă de voi! cum se va mișca, îi rup fălcile. Stați liniștiți pe locurile voastre. Pe lup n-am să-l

---

[1] Bastarzi! (în limba italiană în text). (n. t.)

[2] Cinci (în limba engleză în text). (n. t.)

las nici să crîcnească. Liniștiți-vă! Ceea ce e de făcut se va face pentru toți!

Aitago scuipă cu putere și zise:

— Să mă ia dracu' cu demnitate cu tot, dacă înțeleg ce vrea să spună lepădătura asta, mai lepădătură între toate lepădăturile! A spus cineva ceva? urlă el.

— Nu te înjur! îi răspunse Miltos, privindu-l cu scîrbă.

— Să mă înjuri?!

— Nu sînt laș!

— Nu! Eu vreau să mă înjuri! L-ați auzit ce spune? Vreau să mă înjure, lepădătura asta! Chiar acum vreau să mă înjure!

— O să te fac un mușuroi de balegă și-o să te-arunc jos, dar nu acum. Acum trebuie să vedem — și se adresă celorlalți pe un ton plin de gravitate! — cum se vor salva, în primul rînd, unii care trebuie salvați. Și, înainte de toate, copiii!

Popa descoperi dintr-o dată că biblia lui nu mai prezenta nici un interes.

— Harul lui Isus s-a arătat! exclamă, binecuvîntîndu-l pe Miltos. Iată ce trebuie făcut, da — continuă popa cu evlavie — trebuie să m-ajuți, tinere, să-i duc pe acești copii la destinație.

— Nu-i nevoie de conducători în clipa asta — îi răspunse Miltos — ci de salvatori.

— Tocmai de aceea trebuie să m-ajutați cu toții să-i salvez.

Căpșorul micului Jacques se ridică din nou deasupra celorlalte capete.

— Nu el! strigă. Nu vrem să ne salveze el!

— Să nu ne salveze el! strigară plîngînd și ceilalți copii.

Miltos se întoarse spre popă:

— Părinte, după cum vedeți, copilașii nu doresc să fie salvați de dumneavoastră.

— Copiii sînt totdeauna ingrați! răspunse popa, căutînd cu greu să îndulcească veninul ce-i schimonosea buzele. Vom încerca să-i salvăm fără să ținem seama de obiecțiile lor.

— Nu! țipară copiii. Domnule, nu ne lăsați pe mîna lui!

Miltos se uită sever la popă:

— Mai bine să lăsăm copiii să-și aleagă singuri salvatorul.

— O să pui soarta noastră la mintea copiilor? țipă popa scos din fire.

Altago se întoarse îndată, plin de simpatie, spre el, privindu-l cu ochii lui bulbucați.

— *Papasso* — îi zise dulceag. De ce nu te rogi lui dumnezeu să ardă această buruiană împuțită ce-a răsărit printre noi? Hai, roagă-te lui dumnezeu. Eu știu. O va face *con piacere*[1]. Hai! Eu nu mai vorbesc cu el! Timpul trece.

Popa își luă inima în dinți:

— Nimeni altul în afară de mine personal și de... (se întorse spre institutoare, dar o văzu zăcînd) nu, nimeni altul n-are dreptul să hotărască destinul acestor copii.

— Bine. Atunci ce hotărăști? Spune? întrebă Miltos.

— Să-i salvez!

— Frumos! Și cum?

— Prin... rugăciuni, firește!

Altago spumega:

— *Sporco papasso!*[2] Fac ceva pe colacul tău de salvare! Spune mai bine: „Arunc doi-trei în apă și-i scap pe ceilalți". Așa să spui... și totodată scăpăm și noi. Ce minte de cocoș ai, măi popă! *Dio mio!*

Miltos vedea că își pierde vremea.

---

[1] Cu plăcere (în limba italiană în text). (n. t.)

[2] Porc de popă! (în limba italiană în text). (n. r.)

— Ascultă, părinte — îi zise. Vrei într-adevăr să devii salvatorul acestor copii? Da sau nu?

— Altceva decît asta nu doresc. Poftim, mă rog pentru ei!

— Dacă-ți găsesc un alt mijloc mai eficace, ai să-l accepți, părinte?

Popa își mesteca scuipatul.

— Spune da, sfinte canonice! îi strigă Altago. Spune: „Da, primesc, ca să ne salvăm!"

— Fie, primesc — se învoi popa, fără să bănuiască ce-l aștepta.

— Țin cont de făgăduiala dumitale — vorbi grav Miltos. Mulțumesc! Apoi se adresă celorlalți: E crunt de tot să plece cineva din viață, fără să apuce să aibă o istorie a lui, fie și cea mai neînsemnată. Acești copilași sînt o răscolitoare imagine a ultimului război. Furtuna a trecut, după cum știu, pentru toți. Pentru acești copilași furtuna încă nu s-a potolit. Nu întreb a cui e vina. Știți cu toții. Cu toții am făcut cîte ceva ca aceste ființe să ajungă niște orfani. Noi, mai mult sau mai puțin, am trăit. Am băut nectarul sau veninul vieții. Cine va da prilejul acestor copii să guste din viață, vă întreb?

— Ce tot trăncănește imbecilul ăsta? făcu Altago. Ce ne cere ăsta?

— Puțină viață pentru acești copii vă cer, domnilor, vă cer să dați prilej acestor ființe să aibă un dram de istorie. Cineva să se sacrifice pentru puțină istorie, și s-o știți: istoria care începe printr-un sacrificiu este o istorie folositoare!

— Istorie! Istorie! țipă Altago. *Porco dio*[1]! Ce nevoie au melcii ăștia de istorie? Auzi, istorie?! Dă-le nițică țiță!

— Dumneata, domnule — îi spuse Miltos, cu un suprem dispreț — ești o adevărată rușine. Profund imoral și indescriptibil de rău. Niciodată n-a fremătat

---

1 Porc e Dumnezeu! (în limba italiană în text). (n. t.)

în pieptu-ți un simțământ omenesc. Din păcate, societatea n-a trecut încă printr-un proces de dezinfectare generală, în urma căruia speța ta, cea mai îngrozitoare speță a bestiilor, să fie eliminată. Accidentul de față ți-ar fi prilejuit întreruperea carierei. Și ar fi fost ultimul. Da, soarta a vrut ca o dată cu dumneata să piară și unii nevinovați. O să mai trăiești, mistrețule! Timpul tău mai dăinuiește... și vei mai continua să trimiți în prăpastie nevinovați și neștiutori! E trist că cel ce se va sacrifica pentru acești copii va trebui s-o facă și pentru dumneata! Dar grăbește-te, sfîrșitul ți se apropie! Atîta am avut de spus. Despre alții, n-am ce spune, căci doar dumneata ai avut grijă să te dezvălui în adevărata-ți splendoare. Colo, îndărătul fotoliului, văd un cadavru. Bănuiesc că trebuie să fie și mai execrabil decît dumneata, dar frica l-a paralizat. Cel ce se va sacrifica va trebui, din păcate, să facă ceva și pentru el.. Îmi pare rău! Nu-s un învățat. Așa simt, așa fac! Am sfîrșit! Mulțumesc!

Făcu cei cîțiva pași ce-l despărțeau de locul său și se așeză.

Atunci toți, parcă mînați de același imbold, aruncară o privire spre ocean. Și îi cuprinse groaza. Oceanul era aproape, la o palmă, gata să-i înghită. Lacom, impasibil, își aștepta prada. Toți își acoperiră ochii cu mîinile și un tînguit ușor se revărsă în întreg avionul. În tăcerea deplină, tulburată doar de duduitul motorului și de zgomotul valurilor, se auzi deschizîndu-se înspăimîntătoarea ușă.

Pilotul, cu voce sugrumată, se adresă tuturor:

— Rog, dacă cineva s-a hotărît, îl rog să se ridice. Din nefericire, nu mai e timp și nici speranță. E cineva?

— Eu — spuse firesc și nu prea întristat Miltos.

Se ridică. Înainte de a porni aruncă o privire copilașilor, care se uitau la el cu ochi mirați. Le zîmbi,

făcîndu-le cu ochiul și schițînd un gest cu mîna. Apoi se întoarse spre fată:

— Adio, Gaetana... Eu te-am iubit!

Și porni spre ușă, cu pas sigur.

— Cine mai e? întrebă pilotul. Trebui să aștepte mai mult. Pilotul își pierdu o clipă nădejdea. Învingîndu-și ultimele șovăieli, un glas subțire, fără nimic eroic, dar destul de curajos, se auzi:

— Și eu!

Ca de ceară, cu o măreție întristată, înainta Gaetana (în ochii ei se citea blîndețea și ceva de dincolo de lume). Fata se duse lîngă Miltos.

Niciodată privirea vreunui tînăr n-a fost atît de plină de dragoste, atît de plină de mîndrie, de bucurie, ca privirea lui Miltos.

Nu se așeză bine Gaetana lîngă Miltos, și cineva se mișcă în fotoliile din față. Perechea de bătrîni încerca să se țină pe picioare.

— Nu sîntem eroi — spuse bătrînelul, îmbrățișînd capul soției sale — dar... ne e rușine! Luați-ne și pe noi! M-aș fi ridicat primul, fiule! Mă cheamă Nathan, Nathan Baumann. Da, m-aș fi ridicat cel dintîi, dar a trebuit să întăresc întîi sufletelul Elizei mele. În Europa este un pumn de cenușă a copiilor noștri și ne duceam s-o... Am spus Elizei: „Iubirea mea, de ce să trăim pentru cenușă și să nu murim pentru copii vii?" Așa i-am spus, iar ea a înțeles. Te rog, tinere, luați-ne și pe noi!

Pilotul, în poziție de drepți și cu ochii înlăcrimați, duse mîna la chipiu:

— Omenirea e în progres! Vă voi nota numele, ca să rămînă nesters. Îi atinse cu venerație: Vă rog, apropiați-vă de ușă! Voi trage bara. Cum veți vedea ușa deschizîndu-se...

Salută iar și plecă.

Copiii, în fundul avionului, începură să plîngă sfîșietor, ca și cum i-ar fi bătut cineva cu biciul, ca și cum i-ar fi alungat cineva afară, în beznă, și-acolo ar fi pierdut pentru totdeauna toate poveștile.

Lăcomia oceanului se făcea simțită din ce în ce mai aproape. Toți așteptau cu dinții încleștați. Se va deschide ușa. Dinaintea ei sta Miltos. Lîngă el, Gaetana. Apoi Nathan și în spatele său, ținîndu-se de el, Eliza lui. Ceilalți îi priveau de parcă ar fi urmărit executarea osîndei lor la moarte prin spînzurătoare.

Primul minut trecu. Nu dură cît un secol, ci mai puțin chiar decît o secundă. Acum se va deschide ușa. Al doilea minut ar fi fost de prisos. O, timpul va continua să curgă pentru ceilalți și după această clipă! Dar trecu și-al doilea minut... apoi al treilea... Al patrulea. Viața continua... Ceasornicul mai mergea și pentru cei condamnați. Al cincilea... („Dragostea mea, nu voiam să te iau cu mine, dar dacă tu ai ales... vino!) Al șaselea minut... al optulea (opt? există și un al optulea minut? Au mai trăit opt minute? Dar cum de s-au scurs atît de repede?...). Al nouălea... Oare ce se petrece? Ce face pilotul? *Al zecelea!* Pentru cei ce aveau să rămînă în viață a și trecut un veac.

Deodată, furia rupse aerul dens. Altago urla cu părul vîlvoi:

— Trădare! Ah, ticălosule! Gata! O să ne înece! Ei, de ce nu deschizi, banditule?! Gata! Ne scufundăm! Eeee! Ne-am scufundat! Ne-am scufundat! Cum de nu v-ați dat seama nici unul? Ne-a mințit! Ne-a înșelat, lașul... fricosul... Poartă uniformă cu galoane... salută milităreste, dar e un nerușinat. Trădătorule! Lașule! De ce ne scufunzi? Ah, de-aș avea un pistol... Ce stați? *Papasso,* ce stai acolo ca un sfînt pictat și nu spui dumnezeului tău să-l trezească? Sau să le deschidă ușa? Roagă-te!

Zi repede *Tatăl nostru* și toate rugăciunile care le știi, că ăștia ne omoară!

Popa își ridică mîinile tremurînde — trestii uscate bătute de spaimă — și începu o ciudată rugăciune. O rugă pe care nici un popă n-a spus-o vreodată și nici un credincios n-a mai auzit-o.

— Doamne, Tată milostiv, uită-te la mine! Unde mă lași să fiu dat pierzării? Întinde-ți mîna ocrotitoare și apucă-mă de păr!

— Ia auzi! Ia auzi colo! Ia auzi-l, afurisitul, numai pentru el se roagă! urla turbat Altago.

Popa nici că-l auzea.

— Milostive! continuă el. Uită-te la mine! Mă prăpădesc! Și tu m-ai dat uitării? Cum poți uita pe preotul tău care și-a zdrobit genunchii pentru tine? Eu care am răgușit zicînd că tu ești Salvatorul... Nu mă dezminți acum, milostive, căci ne pierdem amîndoi! Fă ceva pentru binele tău! continuă popa, mai pornit. Căci ce-am să spun de-acum înainte credincioșilor? Mîntuiește-mă, ca să te mîntui și pe tine! Îți repet... dacă mă lași acu' și mă scufund, gata, am pierit amîndoi. Fiindcă nimeni n-o să mai creadă în tine. Ai auzit, tată ceresc? Scapă-mă, pentru că nu mai pot! Salvează-mă, îți spun (era din ce în ce mai poruncitor), mîntuiește-mă, că altminteri îți dau în vileag nevolnicia. Scot rufele murdare în drum. Și-atunci va fi vai de tine! Așa că, hai, milostive, îndură-te! De nu mă salvezi, o să strig în gura mare că ești un mincinos. Un mincinos! Hai, *santo dio* [1]!

Altago îl înjura cum îi venea la gură:

— „Santo dio", „santo dio", cîine de popă ce ești! Numai de pielea ta murdară îți pasă! Și pe mine cui mă lași, blestematule? Ah, nemernicule, cum uiți de sufletele noastre? Eh! ascultă, dumnezeule, n-am avut niciodată de-a face cu tine, dar arde-i una afurisitului ăsta de popă! Scapă-mă pe

[1] Sfinte dumnezeule! (în limba italiană în text). (n. t.)

mine și ți-l dau pe frigare! Sînt sigur că o să fii mulțumit. Îți este slugă necredincioasă. Hai, *santo dio,* ascultă-mă pe mine! El e un scîrbos, o stirpe păcătoasă, îl cunosc eu bine. Scapă-mă pe mine, și-i scot nădragii, rasa și le ard pe toate, ca să-i spăl păcatele! Îți zidesc și o bisericuță cu tot ce trebuie... să nu crezi că te mint! Urlam eu după comoara mea! Da' mai am! *Santo dio,* nu se poate să nu știi! Am aflat că te duci după cei păcătoși și le numeri păcatele... Așadar, tăticule, milosule, ne cunoaștem bine. De ce nu mă scapi? Ajută-mă, nu mă pierde! Lasă-mă să-mi înmulțesc păcatele, ca să ai tu de furcă cu ele. Ah! și pilotul a dispărut! Ne scufundăm, și el, canalia, s-a ascuns! O, da! Hei! *Timoniere! Piloto!* Ajutor! Ne înecă! *Papasso!* Măgarule! Vorbește! De ce nu vorbești? Lua-te-ar dracu, ți-ai băut toată agheazma și-acum faci în pantaloni!... *Satanasso!* Roagă-te să nu mai trăiești, că-ți fac mațele praf... *Piloto!* Porcule! Ni s-a înfundat! Și nimeni nu-l sugrumă! *Aiutooo*[1]!

Minutele aleargă. Se învîrtesc pe cadran. Iar ușa nu se deschide. Bara nu se trage. Se împlinește primul sfert de oră. Al doilea. Ușa rămîne tot închisă. Ce se întîmplă? Minutele ard. Frig... Trece o jumătate de oră...

Popa, deși copleșit de spaimă, își ia inima în dinți și aruncă furiș o privire pe geam. Deschide încet-încet ochii, ca să nu se găsească deodată față în față cu catastrofa. Oceanul (vis?), oceanul se pierde undeva în depărtare. Avionul a luat iar înălțime. Popa se prăbușește. Începe o nouă rugăciune:

— *Non importa*[2], milostive! Ești un mare milostiv... Știam eu ce spuneam! Mereu îți spuneam! De aceea ai milă de mine și nu lua în seamă slugii tale umile! Glumeam! Acum, urra! Arată-te mărinimos și drăgălaș, doamne, cu slujitorul tău

[1] Ajutor! (în limba italiană în text). (n. t.)
[2] N-are importanță! (în limba italiană în text. (n. t.).

nerod! *Amen. Bravissimo! Viva! Eviva il dio! Eviva il santo spirito! Vola, colomba bianca, vola! Dal cielo tu tornerai!* [1]

Altago rămăsese uimit și se trăgea de cravată:

— A, *povero papasso* a înnebunit! Țineți-l! Puneți mîna pe el, că acuși o să înceapă a dansa, o să facă pe balerina, și dumnezeul lui o să-l trăsnească!

Popa chiar se apucă să danseze și să cînte:

— *A, sapete voi, o papaveri! Cosi alti, alti, alti* [2]*!*

Altago se luă cu mîinile de păr:

— Iată! Nu spuneam eu?! *Per carità, papasso, basta! Basta* [3]*!* O să-ți pierzi nădragii, stricatule! *Basta,* am zis! O să-ți cadă jartierele! *Fie-ți milă!...* Crăp de rîs!

Ușa se deschise. Altago încremeni. Popa rămase țeapăn într-o figură de dans.

— Continuați — spuse pilotul — dar mai domol, altfel aeronava... Ei, da! Cu toate că vremea minunilor a trecut, totuși minunea s-a săvîrșit. Cu puțin înainte de a deschide ușa, defecțiunea s-a reparat, dar... — continuă el, adresîndu-se lui Miltos și celorlalți — sacrificiul dumneavoastră rămîne o faptă măreață!

— Adevărat? Sîntem salvați? Și de ce, îngerașule, nu ne-ai spus mai repede să ne bucurăm și noi?

Din spatele unui fotoliu se ridică un cadavru și încercă să-și proptească monoclul în ochi.

— Sîntem salvați! spuse pilotul, privind cu emoție aproape, cu adorație, pe cei doi bătrîni, pe Gaetana, pe Miltos. Oricum, sacrificiul dumneavoastră

---

[1] Amin! Foarte bine! Trăiască! Trăiască dumnezeu! Trăiască sfîntul duh! Zboară porumbiță albă, zboară! Din cer, tu te vei întoarce (în limba italiană în text). (n. t.).

[2] A, știți voi, o, macilor / Atît de înalți, înalți, înalți! (în limba italiană în text). (n. t.)

[3] Fie-ți milă, părinte, ajunge, ajunge! (în limba italiană în text). (n. t.)

nu mai e util, dar pilda dumneavoastră a fost înregistrată și va rămîne. Ați înălțat omul pe o înaltă treaptă. Mîine, lumea întreagă vă va rosti cu mîndrie numele. Am telegrafiat știrea celor mai apropiate posturi de recepție. În curînd vom ateriza.

Motoarele zumzăiau ca un cor pe patru voci. Peste puțin, trupul Africii apăru dormitînd sub soare. Pămîntul acela imens parcă alerga în întîmpinarea lor, să le ureze bun-venit.

Se așteptau toți ca aeroportul acelui oraș african să fie înțesat de lume cu ochii înlăcrimați, fluturînd în aer batiste, se așteptau să audă glasuri urîndu-le bun sosit. Orașul, da, era înlăcrimat. Doar orașul. Căci aerodromul era plin de soldați înarmați... Oameni cu pistoale mișunau prefutindeni. Priviri crunte pe sub cozoroc: mercenarii *Legiunii străine,* pe al căror chip se citea bestialitatea.

Comandantul lor urcă scara imediat după aterizare.

— Am aflat despre aventura dumneavoastră... — spuse el, sec. Felicitări!

— Ce se întîmplă aici? întrebă pilotul. Ne scuzați... Itinerarul nostru era mai spre nord. Devierea ne-a fost impusă de avarie. Dar aici, la dumneavoastră, se întîmplă ceva neplăcut!

— Nu știți, zise comandantul, scrîșnind cu ură din dinți. Smoala asta scîrboasă de-aici fierbe. Niște criminali atîță pleava și o trimit împotriva noastră. Orașul duhnește de hoiturile lor. Prost e că toată povestea asta lumea o socotește o problemă privind „libertatea" și „independența" și multe alte aiureli, și condamnă activitatea noastră legală de reprimare. Sînt și unele gazete infame care ne-au numit pe față „criminali". Există vreun ziarist în avion? Îl sfătuiesc să nu coboare dacă ține la viață. Își umflă aici căpățînile cu tot felul de gogoși, și-apoi se duc la ei acasă și le așternn în ziarele lor ticăloase. Ni-

mic din prostiile astea, toate cîte se scriu, nu-i adevărat. Impunem *legea* și *ordinea*, atîta tot.

Miltos se înfioră. Știa că toate intervențiile străine în țara lui, toate ocupațiile străine, sfaturile străine, tancurile străine, care au preschimbat cîmpurile sărace ale patriei lui în cimitire, toate își ziceau *„Lege și Ordine"*.

— Ascultați — spuse comandantul, arătînd spre centrul orașului — peste puțin, cînd se va înnopta, vor începe să-și descarce pistoalele. Toți acești viermi negri ziua moțăie și se prefac că-s mortăciuni, dar cum se înserează învie și încep să împuște. Dimineața, străzile sînt pline de sînge. Dacă țineți la viață, după o aventură atît de tragică, feriți-vă! Rămînerea dumneavoastră aici ar fi o aventură și mai riscantă.

— Din păcate, este imposibil să decolăm, dacă nu reparăm radical avaria.

— Bine, atunci. Dar, pentru dumnezeu, nu vă depărtați de hotel! Și mai ales, nu circulați pe străzi, fără însoțitori înarmați!

Comandantul coborî cu ei și se îndreptă spre sala de așteptare. Avionul fu dus în hala de reparații. A doua zi va putea să-și continue zborul spre Europa.

CAPITOLUL XLIV

Ce se întîmpla acolo? Cine nu știa! În cele mai îndepărtate colțuri ale globului, popoarele începuseră să rupă jugul sclaviei. În jungle și pe îndepărtate piscuri, în mlaștini

și pe fluvii tulburi, sub pielea neagră, sub cea galbenă și smeadă, sub zdrențe și sub chelebii [1] și chiar sub pieptul gol începuse să clocotească indignarea, căreia i se pusese botniță. Departe, în Malaezia, Burma și Singapur, în nord spre Islanda înghețată, în sud spre Africa în flăcări... Kenya și Cap... și mai sus, spre țărmurile Mediteranei, toate popoarele asuprite au strigat laolaltă atît de tare și erau atît de mulți, încît au trezit în inima imperialiștilor... dragostea pentru *Lege* și *Ordine*.

Toate aceste popoare, pentru ca lexiconul să nu greșească, au fost denumite cu un singur cuvînt: *Bandiț i*. Și toți tiranii s-au botezat „Paznici ai ordinii". Toate aceste popoare, în ultimii ani, au fost cuprinse de o adevărată epidemie. Desigur că și înainte nu prea erau ele potolite. În secolele care au trecut chiar au purtat — ba cu săgețile, ba cu dinții — un război inegal, dar necontenit. Totuși epidemia independenței a luat, în ultima vreme, dimensiuni catastrofale. Firește că măsurile de profilaxie erau și de astă dată aceleași: exterminarea bolnavului. Dar în zadar. Epidemia se propaga galopant și chiar sărind de pe un continent pe altul. Rolul supraveghetorului general sanitar pentru combaterea acestor epidemii l-a jucat în ultimii ani țara prin „excelență anticolonialistă, America". „Tommy-gun"-ul a fost, bineînțeles, și în aceste cazuri, medicamentul de bază. Adică, imperialiștii americani nu făceau altceva decît să repete metodele de „civilizare" pe care le întrebuințau englezii acum trei sute de ani. Cu alte cuvinte, au luat și ei pe sălbatici din bordeiele lor și i-au transportat în închisori salubre sau în cimitire igienice. Astfel că, de astă dată, toate aceste popoare au hotărît să-și apere pînă la moarte „rămînerea în urmă" și să-și păstreze cu fanatism „sălbăticia" lor. Desigur, cel

[1] Haină ca un halat a locuitorilor din nordul Africii. (n. t.)

care a cunoscut aceste popoare doar din cărțile lui Kipling sau din baladele lui Tennyson se va cutremura de o mînie „sfîntă" față de ingratitudinea tuturor acestor oameni înapoiați. Experiența seculară însă a înzestrat toate aceste popoare cu o cultură enciclopedică atît de sănătoasă, încît știu prea bine ce se ascunde îndărătul cuvintelor englezești sau franțuzești „civilizație", „libertate", „lege", „ordine", ș.a.m.d. și, din fericire pentru ei, mai mulți europeni iluminați, cînd au ajuns în Asia sau Africa, au avut ocazia să se convingă ce deveneau toate aceste cuvinte.

In acest oraș african nu se întîmplase nimic altceva decît o astfel de divergență de opinii lexicale. Și, bineînțeles, atîta timp cît imperialiștii europeni și americani hotărîseră să-și impună punctul lor de vedere cu armele, era de așteptat ca ceilalți să și-l susțină doar cu inscripții pe banderole.

Așa a început războiul.

Cînd sosi avionul, acest „schimb de păreri" devenise atît de acut, încît în fiecare dimineață camioanele ridicau de pe drumuri mii de cadavre. Iată din ce pricină la aeroport nu se afla nimeni care să-i primească pe călătorii tragicei aventuri.

După ce avionul intră în remiză, călătorii, urmîndu-l pe comandant, se îndreptară (după cum s-a mai spus) spre sala de așteptare.

Mareșalul se apropie la un moment dat de comandant și îi arătă hîrtiile. Celălalt stătu smirnă în fața lui și dădu ordin unui detașament să-l conducă. Apoi, făcîndu-și vînt cu o batistă de mătase cît o basma, cu sudoarea curgîndu-i șiroaie, se apropie de Altago.

— Banditul ăla — i se adresă Altago — care știe atît de bine să salute milităreste, mi-a aruncat tot aurul în ocean. Dar asta o voi aranja prin justiție cu societatea de asigurare a mortăciunii ăsteia

de pasăre! De la dumneavoastră cer altceva: o companie de soldați zdraveni care să mă conducă pînă la hotelul meu. Sămînța neagră a turbat aici, știu! Nu vă spun decît atît: Domnule, ucideți! Alt mijloc ca să curățăm lumea de ei nu există!

— Se înmulțesc ca păduchii!

— Nu se găsește vreun medicament ca să-l pompați de sus, și să crape cu toții? Ah, ce bube rele sînt! Și savanții stau și-și fumează trabucul! Găsesc fel de fel de remedii și nu descoperă frumușica otravă care să le ardă pieile negricioase. Dă-mi, dulcea mea excelență, pe voinicii pe care ți i-am cerut pentru securitatea mea. Vreau hotelul cel mai luxos. Viața, cînd o trăiești bine, cere să fie trăită și mai bine. *A rivederci!* A, și încă un lucru! Acolo sus era și un ateu pînă în măduva oaselor. Atît de ateu, încît făcea pe domnul nostru Isus Christos!

Comandantul nu-l mai asculta. Atenția lui fusese atrasă de un spectacol care-l făcu să-și piardă capul cu chipiu cu tot. Un nebun se îndrepta spre oraș singur, fără însoțitori, și nu era de loc negru. Era alb de tot... Dar ce? Ce se întîmplă? Uite că una... o descreierată, se duce și ea spre oraș neînsoțită!

Asta-i! Altfel nu se explică: aventura din avion i-a făcut să-și piardă mințile!

— Ei, *monsieur* [1]... Ce vreți să faceți? Vi s-a urît cu viața?

— Cu viața mea? întrebă Miltos. Dimpotrivă, mi-e dragă mai mult ca oricînd. Ceea ce mă scîrbește este felul cum țineți voi la viață!

— Nu înțeleg cîntecul ăsta — spuse comandantul. Tîrîți după dumneavoastră și o doamnă. Ce rău v-a făcut? O vor devora canibalii. Și are o carne fragedă!

Miltos rămase uimit. Într-adevăr, în urma lui venea Gaetana. Nu îndrăznea să creadă așa ceva.

---

[1] Domnule (în limba franceză în text). (n. t.)

Nici măcar să viseze. Era încredințat că nici scena din avion n-a înduioșat-o. Că ura ei va dăinui și în viitor. Iar acum!... Cum să se poarte cu ea? Dar oare venea într-adevăr după el sau, din întîmplare, a apucat și ea pe același drum, nefiindu-i teamă de nimic?

Comandantul continuă să gesticuleze și să țipe într-una ca un isteric că „o vor devora canibalii".

— Canibalii nu sînt în direcția în care arătați dumneavoastră — îi spuse Miltos. Vreți să vă arăt eu doi dintre ei? Sînt cei doi care v-au cerut mai mulți însoțitori. Cu cît cer o pază mai numeroasă, cu atît au exterminat mai mulți oameni.

— Aș vrea să cunosc țara care naște astfel de tipi impertinenți! spumegă comandantul și-l măsură cu privirea din cap pînă-n picioare.

— Toate țările, iar a dumnevoastră și mai și! A mea se cheamă Grecia.

— Asta-i! Păduchioși și atei!

— Ce sărăcie la un francez să folosească un vocabular american pentru adversarii lui politici.

— Duceți-vă dracului! Așa meritați s-o sfîrșiți!

Altago, care văzu scena, se întoarse; comandantul îi spuse:

— Pentru prima oară am lăsat un anarhist să-mi vorbească astfel! și scuipă în urma lui Miltos.

— De ce nu l-ați pedepsit, domnule ofițer? întrebă Altago, care în zadar căuta să-i descifreze gradul de pe epolet.

— Pedeapsă mai aspră decît cea pe care i-o vor aplica cobrele alea negre nici că există. Fiți fără grijă! Uite-l! Se duce ca un orb în foc și tîrăște și pe femeia aia cu el!

— De dimineață tot caută să-și aprindă paie-n cap — trase concluzia Altago. Și în avion la fel făcea. Turba că nu era lăsat să se arunce în mare.

Poltron! Deci, *egregio signore colonnello, a rivederci. Mille grazie. Uccide* [1]!

Plecă fericit între însoțitorii lui, mișcîndu-și șoldurile grase ca niște perne.

Comandantul scuipă iar si se duse la popotă să-și clătească gura. La intrare se opri să se mai uite după Miltos.

— Ceea ce nu înțeleg — începu să-și spună printre dinți — este unde se duce frumusețea aia. Nu-i o dama oarecare, asta se vede cît de colo. Mai sigur e că s-a molipsit și ea de boala ăluia. Ducă-se dracului amîndoi! Pentru astfel de capete înfierbîntate trebuie o funie murdară.

Mai scuipă o dată și intră în popotă.

Miltos înainta, iar inima îi bătea cu putere. Oare ea îl urma? Era adevărat că venea după el! Ea... după el? Nu! Desigur, greșea. Mergeau pe același drum, atîta tot. Nici ea n-a cerut să fie însoțită? Dinadins, ca să-i facă lui în ciudă. Să-i arate că și ea e în stare de-așa ceva, ba că îl și întrece. La fel se purtase și în avion. Și ea putea să se sacrifice. Fiorii dulci ce-i încălziseră pentru cîteva clipe inima se răciră. Nu era decît un vis trecător. L-a atins și a dispărut. Uite, nici nu i se mai aud pașii. Dar al cui e glasul care strigă după ajutor? O femeie... o chinuiesc... Miltos întoarse capul. Un polițist o trăgea brutal de mînă. Miltos alergă.

Unde o duci? îi spuse, gata să-i zdrobească fălcile.

Polițaiul, speriat, dădu drumul victimei sale.

— *Monsieur* — îi spuse — nu-i fac nici un rău. Îi arăt drumul cel bun. Nu trebuie să se ducă acolo. Acolo-s negri și o omoară... Stop! Pe aici, bum! bum!... Stop! Pe-acolo se poate!

---

[1] Stimate domnule colonel, la revedere! Mii de mulțumiri! Omoară! (în limba italiană în text). (n. t.).

— O să se ducă unde vrea dînsa — ripostă Miltos, pregătindu-și pumnii. Negrii! N-are de ce să-i fie frică de ei. O să se ducă unde poftește! Ai înțeles?

— Oh, *monsieur*, și eu tot așa ziceam. O să se ducă unde vrea. Dar sînt foarte sălbatici. Or să vă ucidă și nu vreau să se spună că eu sînt de vină!

— Asta-i bună! Nu cumva ții tu la viața noastră mai mult ca noi înșine?! Du-te și-ți oferă protecția celor care au nevoie de ea! Și-acum pleacă de lîngă noi! Căci, cu cît stai mai mult, cu atît crește primejdia.

Polițistul făcu stînga-mprejur, năuc de-a binelea.

Rămaseră acolo, la răspîntie, ei doi, fără glas, stînjeniți. Să vorbească? Le fusese mai ușor să se arunce din avion. Să înceapă el cel dintîi? Și dacă îl va alunga? Căci nu-și putea da seama: se petrecuse în ea schimbarea?

Să vorbească ea? Și dacă acum el o ura pentru tot ce-i spusese în avion!

Era o clipă nespus de grea. Aici, într-adevăr, îi pîndea primejdia să piardă amîndoi totul.

Dar iată că din capul străzii apăru salvarea lor. Un ciufulit alerga dinspre aerodrom și venea spre ei. Îl recunoscură. Era tînărul care ocupase fotoliul din fața lor și care tot timpul călătoriei fusese cufundat în gînduri.

Se apropie de ei, apoi se opri în fața lor și își netezi părul.

— *I'm sorry* [1] — spuse el, și din nou își netezi părul. Mă cunoașteți? Nu... Așa-i... Eu însă vă cunosc foarte bine. Voiam să vă vorbesc încă de atunci, acolo. Dar îmi pierise glasul. Vă e silă de mine? Ar trebui. Mi-ar fi stat mai bine să m-arunc și eu cu dumneavoastră. Nu sînt laș, sînt și mai rău. Să

[1] Îmi pare rău (în limba engleză în text). (n. t.)

mă arunc... Asta era ioarte ușor. De aceea mă și îmbarcasem, ca să m-arunc. N-aveam pe nimeni care să mă plîngă... Oare mă veți înțelege? Vă plictisesc și nu vă spun nimic. Da, voiam să m-arunc. Și aș fi făcut-o. Dar v-am văzut pe voi. Acel... acea... măreață...

— Nu plînge — îi spuse Miltos blînd.

— Sînt un... un... — continuă tînărul, plîngînd și mai tare.

Miltos îi mîngîie părul:

— E cu neputință să fii atît de rău cum zici.

— Mai bine să mă cunoașteți. Mă cheamă Philip Stocker. Sînt un om fără cinste. Și voiam ca voi s-o știți. Pentru că voi, mai ales, m-ați ajutat să o descopăr. Nu mă interesează nici unul din cei care erau în avion. Voi însă trebuie s-o știți. Vreau să ies de unde sînt aruncat. Dați-mi mîna și spuneți-mi: dacă cineva cade jos de tot, cum se poate ridica iarăși? Și oare e cu putință? Spuneți-mi! E cu putință?

— Hai, taci acum... Se poate... Doar să vrea. Nu cred că ai făcut un rău atît de mare. Dar chiar dacă ai făcut, desigur că nu l-ai săvîrșit din proprie voință!

— Iată de ce am venit la voi: pentru că știam că mă veți înțelege! Și, uite, m-ați înțeles! Da... sînt aruncat într-o prăpastie și n-am puterea să ies de-acolo singur! De aceea vă cer să mă ajutați.

— Dar dumneata, prietene, ai și ieșit! Nu mai vorbi!

— Vreau să țip! Să strig în gura mare ceea ce mi s-a făcut. Sînt niște criminali care mi-au omorît sufletul. Unde s-o spun? Cum s-o povestesc? Ajutați-mă voi! Voi știți cum!

— Scrie — îi spuse Miltos.

— Cum? Unde?

— Ia-ți hîrtie și-așterne pe ea tot ce ți s-a întîmplat. Umple caiete multe. Fă din ele o carte!

— Se vor răzbuna, o știu!

— N-au s-o facă. Ei îi pedepsesc doar pe fricoși.

— Și chiar dacă vor îndrăzni, nu-mi pasă!

— Nu! N-au s-o facă! Căci ar fi ca și cum ar confirma cele scrise. Nu! Vor turba, dar de dumneata nu se vor atinge.

— Nu-mi pasă! Dacă procedez astfel, e pentru că vreau să semăn tatii. Iar acum, și mai mult, vreau să semăn cu voi!

— Ai o inimă curată — îi spuse Miltos. Chiar dacă ai o părere atît de rea despre dumneata. Nu-i nevoie să semeni cu nimeni. Să semeni cu dumneata însuți. Și asta va fi de ajuns.

Phil își scutură pentru prima oară, după atîta timp, capul. În privirile lui se aprinseră pe neașteptate flăcări.

— Să fiți sănătoși! le spuse, strîngîdu-le mîinile. Să trăiți și *good luck* [1]!

— Noroc bun!

Băiatul plecă înflăcărat și sigur de el. Nu-și mai netezi părul. Și-l lăsă fluturînd în vînt, ciufulit și neastîmpărat. Mergea iute, cu siguranța pe care o dobîndesc copiii cînd învinș fantomele.

Acum, la răspîntia unui oraș necunoscut, incendiat de ură, printre umbre neștiute, printre sunete necunoscute, sub un felinar stins care aștepta înserarea spre a se aprinde, stau Gaetana și Miltos, stingheriți, copleșiți de fericire, cu ochii gata să li se umple de dragoste și de lacrimi de nestăvilit...

— Gaetana — bîigui Miltos. Acum ai răbdare să m-asculți?

Ea nu răspunse, ca să n-o înece plînsul.

— Poți... Gaetana? Poți să m-asculți și să afli de ce n-am venit atunci, la San Francisco?

— Pot! răspunse fata ca ametită. Dar nu vreau!

---

[1] Noroc! (în limba engleză în text). (n. t.)

— Unii oameni au deschis pe neașteptate, între fericirea ta și a mea, o prăpastie...

— Nu vreau!

— ...între dragostea ta și a mea au pus gratii...

— Oh, nu vreau... Nu vreau nimic, Miltos! Miltos, tu cel dintotdeauna al meu! Dă-mi mîna, pentru că nu văd, iubitule!

— Nu te-am nesocotit nici o clipă. Mă crezi acum?

— Tu... tu doar pe tine te poți nesocoti. Asta cred. Ah, cît de caldă e mîna ta!

— Iată... Închipuie-ți că asta e colonada din San Francisco. Iar eu, uite, am venit! Închipuie-ți că nu m-au împiedicat atunci cei care mi-au închis drumul și mi-au pus cătușe.

Gaetana îi astupă gura:

— Nu... Ai milă! Nu vreau, nu vreau să aflu! Lasă-mă să cred mai multe. Sau nu... Lasă-mă să cred mai puține, fiindcă, dacă sînt mai multe, nu aș putea să le îndur. Și cum voi avea dreptul să te iubesc? Lasă-mă să aud mai puține, ca să te pot ajunge din urmă! Căci, dacă n-am să pot, voi pleca. Nu mă lăsa să plec. Nu mai pot, nu! Căci unde n-ai să fii tu, n-o să mai fie nimic pentru mine. Și toate îmi vor părea mici. Pornește pe drumul pe care vrei, Miltos! Te voi urma!

Miltos îi cuprinse mîinile. Vru apoi să caute un drum. Se uită în zare. Către adîncurile prietenoase ale orașului învolburat, după zidurile căruia mișuna prisaca umilă a negrilor, spre mahalalele acelea cu bordeie joase, unde Alah niciodată nu coboară, ca să nu-și murdărească barba, într-acolo unde oamenii dau totul, ca pînă la urmă să nu primească nici două palme de pămînt ca să aibă unde fi îngropați. Privi mult într-acolo și-apoi se întoarse spre Gaetana:

— Uite! și arătînd în direcția aceea, privirea lui deveni mai blîndă. Acolo e o mahala a inimii mele...

Este o părticică din patria mea. Nu te mira. Toate mahalalele asuprite seamănă cu mahalaua mea. Vii?

— Vin. Dar aș vrea să ne odihnim undeva, să răsuflăm puțin. Într-o țară unde oamenii sînt liberi.

— Nu există, Gaetana, fericire mai mare decît să fii alături de oamenii care luptă pentru libertate.

Mîna ei se strecură ca un șoricel în mîneca lui:

— Deci și ea e patria noastră?

— Da, patrie!

Stătu puțin să o privească: o primăvară mediteraneană.

— Miltos, vreau să mergem cît mai curînd în noua noastră patrie!

Se prinse de el și porniră. Mergeau, se adînceau, se asimilau încetul cu încetul în brațele noii lor patrii. Nimeni nu le-a stat în cale. Ochii care urmăreau bănuitori cum Gaetana și Miltos se apropiau li se arătau și le zîmbeau prietenește. Iar ochii aceștia blînzi și negri le așterneau un covor din bunătatea lor.

Gaetana, cu o mînă ținîndu-se de brațul lui Miltos, saluta și se împiedica... saluta mereu și mereu se împiedica, pentru că nu avea o mînă liberă cu care să-și șteargă lacrimile.

Ajunseră chiar în inima orașului. Acolo întîlniră o uliță pustie. Era în miez de noapte. Luna se uita la ei tăiată în două de streașina unui acoperiș scund.

Miltos se opri:

— Gaetana!...

Stătu în fața ei și îi căută mîinile.

— Ce este, Miltos? întrebă cu duioșia iubirii lor de odinioară.

Își uitaseră glasurile. Nu și le mai recunoșteau. Luna se înălța pe cer.

— Gaetana, ți-am spus ceva?

— Ce, Miltos?

— Nimic.

Nu îndrăznea. Nu știa cum să-i spună. De aceea prefera să-i arate altfel ceea ce voia să-i împărtășească. Întinse mîinile și o găsi. Apoi se sprijini de perete și o trase încetișor spre el.

— Mi-e frig! scînci fără să vrea fata.

O ascunse la pieptul lui. Luna era acum rotundă. Miltos acoperi chipul fetei cu buze numai freamăt, nerăbdătoare. Pentru o clipă se depărtă puțin de el și îl privi.

— De ce te uiți așa? o întrebă.

— Mă uit să văd dacă ești tu... dacă sîntem noi, Miltos. Miltos, tremur toată! Nu-mi vine să cred că pe pămînt se pot întîmpla toate astea și că noi sîntem cei care le trăim.

Ridică brațele și îi cuprinse gîtul.

— Gaetana, ce faci? Nu ți-e rușine? Ne vede luna!

— Nu mi-e rușine! Nu! Uite, n-are decît să ne vadă și mai bine! Încercă să-l tragă în mijlocul uliței, în lumina lunii pline. Vreau să ne vadă! De-atîta timp n-a văzut decît pe cei uciși!

Miltos o ținea de bărbia-i moale, ca pe-o păsărică:

— Copil drag, de ce nu mă lași să sfîrșesc ce am să-ți spun?

— Știu tot! Le-am aflat cînd eram singură.

— Să ne căsătorim!

— Stai! gînguri fata și căzu pe gînduri. O cută subțirică i se desenă de-a lungul frunții, drăguță ca linioara pe care o desenează prima oară copiii. La cine să ne ducem? Tu ești ortodox, iar eu catolică, popii aici sînt musulmani. N-au cruce și nici nu știu ce au în locul ei!

— Da. Dar, oricum, or fi avînd unele cuvinte care-i unesc pe cei ce se iubesc!

— Dar nici n-o să le înțelegem!

— Totuna e! Ne ducem la un hoge... el va cîti... va cîti... și, pînă la urmă, va zice: Duceți-vă! Noi vom pleca. Ne vom spune „te iubesc", și asta va fi nunta!

— Atunci hai să ne căsătorim singuri și gata! Eu îți voi ține mîinile și tu mi le vei ține pe-ale mele. Dar stai! Dacă eu am să-ți țin ție mîinile, atunci cum ai să mi le mai ții tu pe-ale mele?

— Uite-așa!

Își împletiră în joacă mîinile. Se strînseră unul lîngă altul. Își spuseră cuvintele pe care voiau să și le spună și porniră sub lună căsătoriți, fericiți!

Și știau că cea mai mare fericire a lor va începe *mîine*, cînd tunurile vor înceta să mai bubuie.

Redactor responsabil: ALEXANDRINA POTERAȘU
Tehnoredactor: GABRIELA TĂNASE

Dat la cules 08.09.61. Bun de tipar 05.12.61. Apărut 1961. Comanda nr. 4987. Tiraj 10.160. Broșate 9100 + legate 1060. Hîrtie velină de 65 g/m² 840×1080/32. Coli editoriale 17,8. Coli de tipar 22,25. A.0553 C.Z. pentru bibliotecile mici 8 A=R

Întreprinderea poligrafică M.F.A.
comanda 2927

Lei 6.30